

JURGIS
MILANČIUS

VIEVIO MIESTO BIBLIOTEKA

Knygnešys ir vaistininkas

Jurgis Milančius

Vievis, 1990

Priedai:

Republiknota sievietes A. Grigonio,
A. Kulbačauskaites - Grigontenes, M. Gurs-
kienes, B. Milančūtis - Tartēntenes, Gr.
Venchevčūtis - Stechevičienis, B. Cibulsko,
K. Marliauskiene ir lit. prisimtinus
medziaga.

P. Milančūtis laiško - testamenta
išaugoto artimusis kopija.

Panaudota literatūra:

1. Juodviršis E. Jei sienos prabiltus //Galvė. - 1990. - Vas. 15: namo nuotrauka.
2. Kulikienė J., Laurinavičius J. Trakų krašto knygnešiai. - Trakai, 1990. - 30p.
3. Kulikienė J. Šviesi asmenybė: Nėviečio B. Cibulsko atsiminimai apie J. Milančiū. //Galvė. - 1990. - Saus. 4: motr.
4. Kvirklys Br. Mūsų Lietuva. T.1. - N., 1989. - P. 510-511.
5. Laurinavičius J. Platine, lietuviška žodis. - Kaišiadorys, 1989. - 16p.
6. Milančiū J. //Lietuviškoji enciklopedija. - Bostonas. - T.18. - P. 434-435.
7. Naleika M. Dvidešimt penkeri metai Nilniaus krašte. - N., 1989. - P. 36-41.

Apie Milančiūtę P.

1. Čalnaris A. Senis nuotraukų spalvos //Spartuolis. - 1975. - Nr. 18, 19, 20.
2. Kašauskas S. Leisk, Niešpatie, numirti. //Lietuvos žytas. - 1990. - Vas. 8.
3. Milančiūtė P. //Mažoji Lietuvos enciklopedija. - V., 1968. - T.3. - P. 594.

Okupuotoje Lietuvoje.

TARASKEVIČIAUS BYLA.

Lapkričio 30 d. Vilniuje pasibaigė buvusiojo gūdų atstovo Varšuvos šeimo Bronisłavo Taraskevičiaus byla. Lenkų teismas nuteisė jį 8 metams sunkaus kalėjimo už palaikymą santykių su užsieni-nėmis organizacijomis, kurios turinčios tikslo nuversti Lenkijos valdžią. Tai Vil-

Nuteistas lenkų teismo 8 metus kalėjimo žymus gūdų veikėjas, buv. Varšuvos šeimo atstovas, Br. Taraskevičius.

niaus krašto gudas, gimęs 1892 m. Vilniaus aps., išėjęs Vilniaus gimnaziją ir Petrapilio universitetą, parašęs pirmą gūdų kalbos gramatiką. Dar universitete dirbęs drauge su susipratusiais gūdais, karo metu jis dalyvavo jų pastangose iškovoti savo tautai nepriklausomybę. 1918 m. jis buvo Gūdų Liaudies Respublikos Tarybos narys Minske, paskui Vilniaus ir Gardino krašto Gūdų Tarybos pirmininkas. Turėdamas nemažai mokslo draugų tarp lenkų, iš pradžių jis jų nesišalinė, juoba daugelis jų sakėsi jam esą gūdų prieteliai ir užtarėjai, tad 1920—1921 Želigovskio valdžioje jis buvo net gūdų mokyklų skyriaus vedėjas švietimo departamente. Kurį laiką dar gūdų gimnazijos direktorius, 1924 m. buvo išrinktas Varšuvos seimano atstovu, kur gavo jis geriau pažinti tikrus lenkų politikos tikslus ir priemones gūdų atžvilgiu. Savo suorganizuotoje didžiulėje gūdų organizacijoje „Hromada“, kuri suspietė apie 100 tūkstančių gūdų Vilniaus krašte ir ypačiai Vakariniėje Gudijoje, jis iškėlė kovos už gūdų nepriklausomybę obalsį. Už tai drauge su kitais sumtas, Vilniaus lenkų teismo buvo nuteistas 12 metų sunkaus kalėjimo, bet apeliacinis teismas sutrumpino ligi 8 metų, taip, jog jis turėjo baigti savo kalėjimą 1935 m. Matydama betgi, kaip plačios gūdų minies jį laiko savo tautos didvyriu ir pyksta dėl jo kalėjimo, po 3 metų kalėjimo, 1930 m. balandžio mėn. Varšuvos vyriausybė tiesiog jį išstūmė iš kalėjimo. Jis išėjo iš ten ne tik nepalūžęs, bet dar griežčiau nusistatęs kovoti už savo krašto nepriklausomybę. Spalių mėn. jis sukūrė naują gūdų organizaciją „Zmahanje“, slap-tai spausdino tūkstančius atsisaukimų ir t. t. Lenkų policijos sekamas, išvyko Dancigan ir Berlynan, iš kur išvažiavęs 1931 m. vasario mėn. buvo sulaukytas traukinyje, lenkų koridoriuje.

Š. mėn. 2 d. Vilniaus pilsudskininkų „Kurjer Wilenski“ dėl jo nuteisimo rašo: „Taraskevičius buvo blogas politikas tiek, kiek Gudija dar nėra priaugusi irendentai (kovai dėl nepriklausomybės). Lenkų politikos uždavinys yra neprileisti, kad subrendusi gūdų irendenta griežtai stotų prieš Lenkų respublikos valstybingumą. Tačiau neprivalome užmerkti akių, jog Taraskevičius pradėjo gūdų kovą dėl nepriklausomybės legendą“. Įsidėmėkime šį lenkų politikų pripažinimą malonaus ir mums reiškinio.

NEKALTUS LIETUVIUS BAUDŽIA.

MOLIAI (Valkinykų valsč.). Rugsėjo mėn. gale lenkų žvalgyba areštavo Aidukoni Juoza (Bartelių km.) ir Lūšį Aleksą (Molių km.), abu Valkinykų valsčiaus. Areštuotuosius žvėriškai kankino ir klausinėjo, ar dažnai vaikščiojo Lietuvon, kokias ir kam teikė žinias, kas daugiau dirba Lietuvos naudai, kokį gauna atlyginimą ir t. t. Tačiau kaip nemušė, kaip nekankino, bet nieko neišklausė ir atidavė juos teismui.

Spalių 28 d. „sąd dorażny“ Vilniuje nagrinėjo jų bylą. Abu kaltinamieji, einant žvalgybos provokacijomis ir melagingais liudininkų parodymais, nubausti: Aidukonis 10 m., o Lūžys 15 metų sunkių darbų kalėjimo.

Apylinkėje kalbama, kad nuteistasis Aidukonis pats buvo bemėginas Jevorskiiui „tarnauti“, bet buvęs savo konkurento Jakimavičiaus išprovokuotas ir dėl to atsidūrė kalėjime.

Lūžys buvo ramus vaikinac, visų mylimas, susipratęs lietuvis, šv. Kazimiero draugijos Šarkiškių skyriaus narys. Šarkiškiai neteko veiklaus ir sumanaus nario.

Pavergtas lietuvis.

ATSKYRĖ NUO LIETUVIŲ.

(„MV“ spec. k-to iš Ok. Liet.).

Kaip jau buvo rašyta, Mitraukos kaimas stovi prie pat administracijos linijos, ant Merkio kranto. Kaimelis nedidelis, keli gyventojai, bet kadangi čia yra perėinamasis punktas, prie pat Varėnos miestelio, o gyventojai visi lietuviai tai lenkai laiko svarbia vieta ir jų žvalgyba visą laiką turi atkreipus akis ir gyventojams neduoda saulei nusileidus nei per duris išeit. Ne tik kareiviai persekioja lietuvius, bet ir Jevorskio agentai ramybės neduoda. Štai tie agentėliai: Miškienienė Marė, Savickaitė Ona ir Lapiniauskas Daminas. Jie neužsiima jokių kitu darbu, tik ir slankioja palangėmis, kad radus kokį kriukelį ir įskundus Jevorskiiui. Bet vis dėlto ir čia patenka „Mūsų Vilnius“, kurį mitraukiečiai mielai skaito, nes jis stiprina jų jėgas.

Kaip visi kiti pavertieji, taip ir mitraukiškiai visą laiką kovojo ir stengėsi lietuviškos mokyklos, bet vieton lietuviškos įsteigė lenkišką, kuri neduoda jokios naudos, nes mokytojas Jevorskio agentas, kuriam nerūpi švietimas, tik šnipinėjimas. Į mokytoją įsimylėjo vietinė Korkuciūtė, kuri lapkr. 10 d. išteikėjo. Į vestuves jokių giminių neprasė, nes giminės lietuviai. Prieš vestuves žadėjo nuo stoties atvažiuot kariškas orkestras,

bet kaip reikėjo, tai nebuvo. Dabar Korkuciūtė verkia ir gaudinas, nes vyras uždraudė su giminėmis susitikti, nes, anot Jevorskio, visi lietuviai esą partizanai. Dabar mato, kad lenkai maži prieteliai. Lietuvės, būkit atsargios ir nesi-duokit lenkų gundomos.

Pavergtas lietuvis.

JEI PŠEGLIONDAS NESUPRANTA, KO BEREIKALAUTI IŠ KITŲ!

Vilniaus lenkų žurnalistas Liudvikas Abramavičius savo leidžiamame „Prze-gład Wilenski“ nekarta palankiau už kitus rašo apie lietuvius ir godus, tik ir jis, matyt, esti klaidinamas melagingais lenkų politikų pranešimais. Štai, lapkričio 20 d. paminėjęs VVS apibūdino ją siekiant didelės Lietuvos (wielkiej Litwy). Ligi šioliai didelę arba plačią Lietuvą kiti lenkai, tas pats Abramavičius, laikė Lietuvą su Gudija, ko VVS nesickia.

ZYDŲ MOKSLO INSTITUTAS („IVO“). Vilniuje persikėlė į nuosavus namus, pastatytus iš auku, kurių tarpe yra ir iš Nepriklausomos Lietuvos.

VILNIUJE VIS LABIAU ELGETAUJAMA.

Dabartinės lenkų vyriausybės šalininkas Krokuvos „Ilustrowanny Kurjer Codzienny“ gruodžio 2 d. praneša, jog pastaruoju laiku Vilniun subėgę daugybė elgetų.

Du seni mūsų tautinio atgimimo veikėjai, daug pasidarbavę lietuviškos knygos draudimo metu. Iš kairės į dešinę: Vievio vaistininkas p. Milančius ir M. Grybauskas.

KAS ŽINOTE?

Sofija Zubovičiūtė - Telin-gienė, gyvenanti pavergtame Vilniuje, ieško savo tėvų ir seserų. Ji 1914 m. iš Kauno pabėgo Vilniun. Kaune paliko seseris: suveją Mariją ir Oną, gail. seselę Raudonajame Kryžiuje. Jos tėvas tuo laiku buvo Amerikoje, o motina Uršulė Zubovičienė su dviem seserim gyveno Rusijoje. Ji nieko apie savo šeimą nežino ir gerų žmonių prašo patarpininkauti suieškant. Kreiptis ar pranešti šiuo reikalu: stud. Jonas Vengris, Ž. U. Akademijs, Dotnuva.

Lenkų spaudoj pasižvalgius.

DIDŽIOJI LENKIJA IR MAŽUTĖ LIETUVA.

Varšuvos spauda paskelbė Anglų vyriausybę leidus (vežti iš atskirų kraštų šitokius bekonų skaičius: 1) iš Danijos 506.000 angl. centnerių, 2) iš Olandijos 82.000, 3) iš Lenkijos 80.400 (kurių jie pristatyti ne negali), 4) iš Jungtinių Valstybių 40.000, 5) iš Švedijos 38.600, 6) iš Lietuvos 34.000, 7) iš Estijos 7.200, 8) iš Latvijos 4.000, 9) iš Tarybų Rusijos 4.000, 10) iš Argentinos 6.080, 11) iš Suomijos 4.400, iš visų kitų kraštų 3.680. Palyginus iš Lenkijos ir Lietuvos ileidžiamus bekonų skaičius, matyti, jog 1 angl. centneris nustatytas 412 Lenkijos ir 68 Lietuvos gyventojams, taigi Lietuvos gyventojų prekybinis pajėgumas pripažintas 6 kartus didesnis už Lenkijos gyventojų pajėgumą. L. Statistikas.

KAIP LENKŲ POLITIKAI APIBŪDINA SAVISKIUS.

Krokuvos „Czas“ pranešimu, šio mėn. 1 d. jo redakcijoje įvykęs politikų pasikalbėjimas, kurio metu Varšuvos seimo atstovas Jonušas Radvila pasakė ilgę kalbą, pažymėdamas, jog Lenkijoje dingusi nepriklausomoji viešoji nuomonė: opozicija peikianti visa, kas vyriausybės daroma, o pozicija tylinti arba viską girianti.

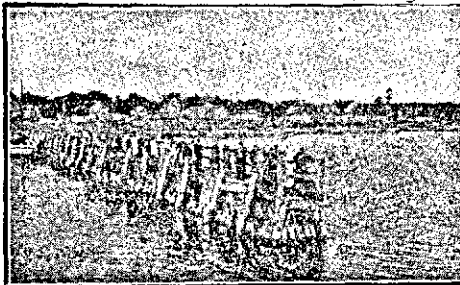
DAR VIENAS VARŠUVOS MINISTERIS LAUKIA SAVO EILĖS.

Varšuvos žemės ūkio ministeris, panevėžiškis*) Zdzislovas Liudkevičius, pasak lenkų opozicijos spaudos, ruošiasis pasitraukti, nes jam nepavykė ūkininkų suvažiavime, kur jis dėl savo kalbos daugelio buvęs palaikytas bolševiku.

*) Rodos, „Lietuvos Žinių“ redaktorės p. F. Borikevičienės giminaitis.

DAUGIAU NEI PUSĖ BIUDŽETO UŽSIENIUI.

Yra žinoma, kad lenkai užsieniuose vėro kuo plačiausią propagandą. Jie užperka laikraščius, redakcijas užverčia savo spaudos biurų raštais. Periodiniai skleidžiamos į pasaulį įvairiausios pramanytos žinios. Todėl įdomu patirti, kiek išleidžiama tam lėšų. Čia patiekiami žinių apie Lenkijos užsienių reikalų ministerijos sąmatą 1933 metams. Sąmatoje 43 milijonai zlotų. Užs. reik. ministerijai

Iš lenkiškos Pamarės, lenkų garbinamo Helio molas.

Varšuvoj tenka 4.840.000 zlotų. Lenkijos komisaro Dancigė reikalams — 1.385.000 zlotų. Atstovybėms užsieny — 26.360.000 zlotų, tarptautinėms įstaigoms — 2.507.000 zlotų, užs. reik. min. propagandos fondas — 8.960.000 zlotų. Užsieny yra 1536 lenkų diplomatai, Varšuvoj — 418, Dancigė — 52.

KIEK VARŠUVOS VYRIAUSYBĖ PRIPAŽINO GALIMA PASKELBTI NELENKŲ.

Sudariusi 1931.XII.9 Lenkijos valstybės gyventojų sąrašą (kaip žmonės buvo rašomi, rašėme ne vieną kartą), Varšuvos

vyriausybė skelbia šitokią jų paskirstymą kalbomis.

1) Lenkiškai kalbančių	22.200.000
2) Ukrainiškai kalb.	4.800.000
3) Žydiškai kalb.	2.700.000
4) Gudiškai kalb.	1.500.000
5) Vokiškai kalb.	700.000
6) Rusiškai kalb.	80.000
7) Lietuviškai kalb.	80.000
8) Cekiškai kalb.	30.000

ir t. t.

(„Sprawy Narodowosciowe“ Nr. 4—5).

„ŠCELCAI“ ULIAVOJA IR DURNAVOJA.

Kiejzikiuose, Postavo apskr., ramiai sau žaidė susirinkęs vieno ūkininko pirkioje kaimo jaunimas, gudai. Taip jiems besilinksminant atėjo girtų lenkų „šcelcu“ gauja ir pradėjo ieškoti priekabių peštyneis; vienas jų išitraukė karišką durtuvą ir pradėjo su juo švaistytis po pirkia. Išsigandęs gudų jaunimas ėmė skirstytis, o vieni sau pasilikę „drašuočiai“ išdaužė pirkios langus, sulaužė stalus, suolus ir d. Policija, pranešus apie įvykį, buvo atvykusi dalyko „iširti“, bet trukšmadarių atsakomybėn nepatraukė ir net jokio protokolo nesurašė; gudai sako, kad policija buvo atvykusi pasigėrėti „šcelcu“ „didvyriškumo“ rezultatais.

LENKŲ ENDEKAI

ima vis dažniau pulti pilsudskininkų vyriausybę, ko ji bežiurinti ukrainiečiams vis labiau tvirtėjant Vak. Ukrainoje; „Zemė jie supirkinėja iš lenkų, ukrainiečių kooperatyvai pakeičia lenkiškus, Lvovo metropolitas Šeptickis supirkinėja lenkų namus, o agitatoriai vis aiškina ukrainiečių muzikams, jog jų kraštas esąs lenkų okupacijoje, kuri neužilgo pasibaigianti“ („Kurjer Lwowski“).

VVS skyrių ir provincijos gyvenimas.

VVSIEČIAI SUJUDO DĖL A. A. BAKANAUSKO NUŽUDYMO.

Žinia apie žiaurų ir šlykštų nekaltą pavergto lietuvių Juozo Bakanausko nužudymą, pasklidusio po visą Nepriklausomąją Lietuvą, sukėlė didelio pasipiktinimo jausmus okupantų darbams.

Daugely vietų VVS susirinkimuose priimamos protesto rezolucijos, siunčiamos užuojautos nužudytojo motinai, „Mūsų Vilnius“ 33 numeris kaimuose gautyte gaudomas ir visų bendrai skaitomas.

VVS INSTRUKTORIUS ŽEMAIČIUOSE.

Dėl nesveikatos atsisakius nuo pareigų buvusiam VVS Centro instruktoriui p. St. Sabaliui, jo vieton nuo gruodžio 1 d. priimtas naujas instruktorius p. Klemensas Naudzius, kuris gruodžio 11 d. išvyksta žemaitijon lankyti skyrių.

Jis atsilankys šiose vietose: Tryškiuose, Telšiuose, Plungėje, Kartenoje, Kretingoje, Skuode, Mažeikiuo-

se, Viekiškuose, Kuršėnuose, Šiauliuose ir kitose vietose.

BROŠIŪRĖLE „JUOZAS BAKANAUSKAS“.

VVS Centras išleido, „MV“ spausdintą aprašymą, apie a. a. Juozo Bakanausko nužudymą atskiru leidiniu — brošiūrele. Iliustruotas 8 puslapių leidinėlis galima gauti VVS Centre ir knygynuose. Kaina — 20 ct.

„MV“ SU VISŲ METŲ TURINIUI IŠEINA PRIEŠ KALEDAS.

Gruodžio 23 d. išeina dvigubas, paskutinis „MV“ 35—36 numeris drauge su visų 1932 metų smulkiu turiniu, kuris padės surištam komplekte susivokti didelėje straipsnių ir iliustracijų daugybėje.

PASVEIKINKITE PAVERGTUOSIUS SVENCŲ PROGA.

Radio žurnalas „Pavergtas Vilnius“ siūlo visiems, kas nori, Kalėdų ir Naujų Metų švenčių proga pasveikinti pavergtuosius brolius radio bangomis. Visų sveikinimai bus perduoti per radio. Sveikinimus siųsti tokiu adresu: KAUNAS, LETUVOS RADIOFONAS, „PAVERGTAM VILNIUI“.

UKRAINIEČIŲ KONCERTAS BALIUS KAUNE.

Atėinančių metų sausio 14 d. Kauno ukrainiečių kolonija rengia didelį koncertą baliu, kurį sutiko globoti VVSCMS-jos pirm. p. Br. Biržiškienė.

DUSETOS. VVS sk. komiteto rūpesčiu, prie veikiančio Dusetose Dr. J. Basanavičiaus liaudies universiteto atidaryta „Vilniaus katedra“. Lapkričio 27 d. Gipėnų kaime lektoriai mok. A. Prancūnas ir mok. A. Guntulis skaitė paskaitas: „Vilnius Lietuvos sostinė“ ir „Ar galima Vilnių atvaduoti“. Apskritai, šiais metais skyrius rodo savo didesnę veiklumą. Ag.

GARLIAVA. VVS Garliavos sk., išrinkus naują k-tą, gražiai veikia.

Lapkričio 20 d. suruošė gražų vakarą, vaidino „Pagrobtoje žemėj“. Pajamų gauta 328 lt. 15 cent. K. Ž.

KAMAJAI. Lapkričio 20 d. VVS sk. suruošė vakarą. Vaidino J. Paukšteli „Užgrobtą žemėj“. Nors veikalas ir smulkus, bet p. Ona Zovytė ir p. Mažeika tiek įdėjo darbo ir sumanumo, kad gerai ir gražiai suvaidinta. Gerai vaidino p. Mažeikienė, mok. p. Tamosevičius ir visi kiti vaidintojai buvo gerai pasiruošę. Adė.

Skaitvkite „MUSŲ VILNIŲ“!

MUNIŠKIAI (Kauno aps.). Muniškių sk. lapkričio 20 d. surengė vakarą. K. Bajerčius padarė apie Vilnių plapanesimą. Po to buvo vaidinimai, šėš, šokiai. Skyrius žada rengti ir daugiau tokių vakarų.

NEVARĖNAI (Telšių apskr.) 1931 m. name valsčiuje yra įsteigtas VVS sk., bet veiklumo neparodo. Yra žmonių, norinčių dirbti, bet dėl apsilėidusios vadovybės veikti negali.

ROKIŠKIS. Vilniaus malda ir „MV“ kaime. Spalių 18 d. keliaudamas, užėinu sūnau, kad Vilnių vergauja tavo brolis Jonas ir daug tukstančių tautiečių. Aš tau įsakau juos išvaduoti. Tavo žmonelė prisigėrusi lenkiško raugo, vaikučius moko poterius lenkiškai ir skiepija lenkišką dvasią. Baisi klaida. Sūnau! aš tavęs prašau, kad tavo vaikučiai garbintų Dievą lietuviškai ir kad išmokyti mylėti savo kraštą. Aš buvau Sibire, daug metų nešiau belaisvio jungą, tai žinau, kaip bloga gyventi pavergtam. Sūnau! gyvenk su Vilniaus didvyrių dvasia! Tai ištaręs mirė. Pasiteiravęs sužinojau, kad senelis labai mėgdavęs skaityti „Mūsų Vilnių“ ir „Trimitą“. Sūnus vykdo tėvo įsakymą. Jo žmona metė lenkišką raugą ir vaikučius moko poterių lietuviškai.

P. Kriukelis.

SANČIŲ sk. narių susirinkimas ir paskaita įvyks gruodžio 11 d. 15 val. „Saulės“ mokyklos salėje, Vynių g-vė 19 nr.

Narių dalyvavimas būtinas.

VADOKLIAI. Gruodžio 4 d. įvyko VVS Vadoklių sk. susirinkimas. Paskaityta iš „Mūsų Vilniaus“ 33 nr. apie a. a. J. Bakanausko nužudymą; susirinkimas jį pagerbė atsistojuimu. Mokyti K. Peleckas kalbėjo apie „Mūsų Vilniaus“ platinimą. Nutarta pasveikinti vilniečius Kalėdų

švenčių proga ir po Kalėdų surengti vakarą.

Susirinkimas praėjo gyvai. Keletas asmenų įstojo į skyrių.

Tenka pasidžiaugti, kad skyrių, be kitų, dirba 7 mokytojai, vienas kunigas ir polic. nuov. viršininkas.

K. Vaiduoklis.

VEPRIAL. Įsisteigus Knizlaukių prad. mokyklai, VVS Veprių skyrius lapkričio 13 d. surengė vakarą. Vaidino „Aš numiriau“. Jaunimas gražiai pažaidė, pasoko.

Ateivis.

Uolus „MV“ platintojas, VVS Kauno m. s-bės k-to narys p. Petras Bumblauskas.

PO VILNIAUS ANTENA.

Dar kaušelis karšties Varšuvos agentams.

Gerieji „broliai“!

Labai malonu, kada jūs taip gražiai kalbate su mumis ir dar taip nuoširdžiai, kaip 21 d. lapkričio. Žinoma, aš nesakau, kad tai būtų buvęs pirmas kartas. Nelapkr. 21-osios d. „išminčiau“! Tamsyta skaitei lietuviškų audicijų išangos minėtis. Sugestionuojantis dalykas. Tai tikra plėšriųjų „avinėlių“ malda. Lietuvių būdamas džiaugiuos nugirdęs ją. Ir karšti gi jūs visi. Bene išgamos, ar šlykščios Varšuvos vaikai esate?

Ar nesusiğėstat, fanatikai, bekalbėdami apie išgalvotus užgrobikus, kada patys jais esate? Plėšikai, nedrįskite Lietuvos sūnų pravardžiuoti užgrobikais, kada jie savo šventąją Tėvynę gina! Lenkai, išgamos tautų, pasak pranašo Maironio, neužmirškite, kad auga Vytautai galingi, vargai galiūnos gimdo ir visiems Tėvynės vaikų galvažudžiams bus atmokėta. Laukia naujas Žalgiris, tik kitu vardu — vardu šventojo Vilniaus.

Jūs drįstate kalbėti apie kokius tai mėginimus. O! Dievui dėku lietuvis pažįsta jūsų mėginimus. Kam dar kalbėti?! Mes žinom, kad jūs nuo mėginimų „sugyventi“ neatsisakot.

Jūs drįstate kalbėti apie tautų broliškumą, išplėšę mums kas yra brangiausia. Begėdžiai! Jūs mums toki broliai,

kaip raganiai našlaičiams, kaip vanagai paukšteliams. Jūs drįstate mus vadinti savo provincija. „Kovensčyzna“! Grobuonys. Sirdis verda kerštu, ranka patį siekia kardo, lūpos mums nejučiomis taria: „Gana lietuviškos kantrybės!“

Lietuviai užsispyrę jūsų idėjai? Kiekvienas žmogus, sakau, užspyrė savo buto duris nuo „idėjas“ mėgstančių. Naktimis aš ir ginklą laikau „idealistams“. Ne ką, paikučiai, paveiksite, mat, čia kova už būvį. Negi jums atrodo, kad lietuvis tėra molis, iš kurio gaminami lenkai? Nors jūs taip ir galvotut, bet taip nėra! Lietuvis savo namuose sėu ponas. Kad ir šventojo Vilniaus jūsų Okupuotam Krašte jis turi teisę kalbėti savo prosenių kalba ir mylėti savo Tėvynę.

Tamstos žadate apie save burti tuos, na, aš suprantu, kad nusikaltėlius „prideidelo darbo“ — lietuviškų audicijų ir kt. Lietuvis pažįsta visus jūsų bendradarbius ir jų autoritetingumą. Juk tamsta pats pasakei, kad „dirba didelį darbą“ negi gali būti išlavinti žmonės ir nėsą ko pykti, jeigu kokį lietuvių vilnietį nuvaro į skurdą, arba į kapus.

Skelbiate mums kovą? Labai prašom. Lietuvis kovos nepabūgsta. Vyčiui kelia!

Dejuojate, kad Nepriklausomoje Lietuvoje nutautinami lenkai. Ne, paikučiai!

VVS Joništkio skyriaus nariams p. p. ALBINUI ir PRANEI JUŠKAMS, jų mylimam tėveliui mirus, reiškiamo gilią užuojautą.

VVS Joništkio skyriaus Komitetas.

Lietuvoje visai to nėra. Labiausiai, kad ir tų lenkų maža yra: gali juos ant rankų pirštų suskaičiuoti. O paklydusiems broliams lietuvis tur kelią parodyti.

Kas kita su mūsų Vilniumi. „Idealistai“, užgrobę svetimą turtą ir laisvę, plėšo, drasko ten visa ir gniauzia, kaip imandydami, lietuvių tautiškumą. Jie ten nemano palikti nė lietuviškos dvasios jūtimo.

Pereitą savaitę vienas „geradėjas“ davė pluoštą minčių apie VVS ir patį Vilnių. Nieko, gražus jo sapnai.

Pavargę, girdi, Lietuvoje Vilniaus vaduotojai — sprendžia kalbėtojas iš p. Purickio straipsnio, rašyto „Mūsų Vilniuje“. Tamsta pamatytum, kaip lietuvis daro keršto priesaiką, ryto maldas Vilniui pašvėsdamas, bučiuoja aštrųjį kardą ir vakarą, pamatęs Vilniaus pašvaistę, nugriežia dantimis, tada tai gal ir sužinotum, kiek jis yra nusilpęs Vilniui vaduoti.

Esą lenkai jau užmiršę Vilniaus klausimą, meluoja pats sau kalbėtojas. Lenkija dabar jau esanti visai rami, mat, prarijusi kaulą. Kokia ji dabar laimingai Bet pasakykit, agentėliai, ko ji taip kosti per Vilniaus radio bangas? Gal taip per nugarą truputį...

Lietuva, girdi, nesulauksianti Vilniaus. Kad Prancūzija atsiėmusi savo žemes po ilgo laiko, esą lietuviams iš to netenką daryti išvadų, nes prancūzai gimę prancūzais, o lietuviai lietuviais. Po kiek laiko Vilniaus krašto gyventojai, dabar besą lietuviai, būsią nutautinti ir Varšuvoj dirbsią lenkų naudai, o apie savo prosenius visai nebeatsiminsią. Ir štai taip bedainuodami vėl kalba, kad Vilnius nuo amžių lenkiškas, kad Lietuva jų provincija.

Nagi! Galvojate, kaip laukiniai apie kaimyno turtą. Bravo lenkiška „kultura“! Kaip mokytojas, galiu jums, okupantai, pasakyti, kad čia pas mus kiekvienas vaikas žino jūsų šunybes, žino jūsų audicijų santraukas ir jūsų bendradarbius, kurie, pasak jūsų pačių, negi gali būti išauklėti. Iš vaikučių akių trykšta keršto ugnis ir jie laukia kartu su mumis paskirtos valandos. Nėra nė vieno lietuvių, kuris nenorėtų „paglamonėti“ bent vieną ero nosies struktūros „idealistą“.

J. Daraciūnas,

Daubariškių pr. mokykla.

1932 m. lapkr. 22 d.

P. OSTROWSKI KARŠČIUOJASI.

Keip mūsų skaitytojai atsimeina, paskutiniame (33) „MV“ numery, buvo padėtas Vilniaus Kelmo atsakymas Vilniaus vilkeliams avies kailiuosna ilindusiems (žiūr. „Po Vilniaus Antena“). Rodos, ten nieko pikta nebuvo, bet jautrus lenkų kareivis ir Varšuvos agentas p. Januš Ostrowski gruodžio 9 d. kareiviškai rezgavo, smarkiai karščinodamasis ir dažnai klupdamas plūdo Vilniaus Kelmą, norėdamas tuo pridengti savo ir savo ponų duondavių darbelius. Kareiviškas plūdimas buvo tiek juokingas, kad nevykęs išsisukinėjimas sukėlė klausantiems gardaus juoko. Lauksime daugiau panašaus p. Ostrowskio kareiviško karščiaivimos!

V. Ausis.

P. DAMINAI RAMASKUTI, ATSI- LIEPKI

Damino Ramaškučio motina, gyvenanti Okupuotoj Lietuvoj, Paužuolės kaime, miršta badu, ji ieško savo sūnaus, kuris gyvena Mariampolėj. Motina prašo atsiliepti jai šiuo adresu: Fabijonas Mackevičius, A. Panemunė, Vytauto g-vė 51a.

IR ČIA SAVO DVYLEKĮ NOREJO IKISTI.

Kaune šiuo metu vyksta tarptautinė geležinkelių konferencija, kurioje dalyvauja Lietuvos, Latvijos, Vokietijos, SSSR ir Kinijos atstovai. Konferencija svarsto tranzito tarp vakarų Europos ir tolimosios Azijos — geležinkeliais — reikalus, pagal savo pernai metų nutarimą ji nukreipti per Lietuvą.

Norėta ton konferencijon ir lenkų patekti. Lenkijos atstovas Berlyne, kreipėsi į Lietuvos atstovą p. Šaulį, prašydamas duoti ton konferencijon vykti lenkų delegatams vizas, aiškindamas, kad SSSR susisiekimo komisarijatas, kuris eina kalbamoje konferencijoje dalyvaujančių narių reikalų vedėjo pareigas, ir Lenkiją kvietęs joje dalyvauti. Tačiau SSSR atstovas gruodžio 2 d. konferencijos posėdy oficialiai pareiškė, kad Lenkija nebuvo kviesta... Ir konferencija dirba savo darbą be Lenkijos...

N.

AR SKAITAI „KARI“?

Kiekvienam Lietuvos piliečiui turi rūpėti savo kariuomenė, krašto gynimas ir kariškasai pasiruošimas. Todėl kiekvienas turėtų skaityti pigų, įdomų, sąvartinį Lietuvos kariuomenės laikraštį

„K A R I“.

„KARYS“ rašo ne tik iš mūsų kariuomenės gyvenimo, bet ir apie kitų valstybių kariuomenių ginklavimą, naujus išradimus karo srity, karišką jaunimo paruošimą pas mus ir kitur ir t. t.

„KARYS“ be grynai kariškų dalykų, nemaža rašo apie svarbesnius pasaulio politinius įvykius, deda daug gražių paveikslų, eilėraščių, apysakų, karo atsiminimų bei pasakojimų ir t. t. Be to, kiekviename numery yra linksmas skyrius „Kuprinės pabiros“.

Kurie pasiskubins išsirašyti „KARI“ visiems 1933 m., gaus nemokamą priedą — gražų sieninį karių kalendorių 1933 m. Kaina: metams — 8 lt., 6 mėn. — 4 lt., 3 mėn. — 2 lt.

Adresas: Kaunas, Nepriklausomybės aikštė, „Karys“.

Atėjo laikai, kad niekas be laikraščio gyventi negali. Tik klausia, kokį laikraštį skaityti? Rimtas, pastovus ir labai susirūpinęs žmonių reikalais laikraštis, tai

„MŪSŲ LAIKRAŠTIS“.

Jį skaitydamas gali išvengti krizio. Ar pagalvojai, kad gali laimėti didelę sumą pinigų? Ką „Mūsų Laikraštis“ žada, viską ištesi.

1933 metų „Mūsų Laikraščio“ skaitytojams skiriamos šios dovanos:

2 premijos po 500 litų; 2 prem. po 200 litų; 4 prem. po 100 litų; 4 prem. po 50 litų. Keturi valstybės loterijos bilietai, kuriais galima laimėti 240.000; 120.000; 60.000; 20.000 litų ir t. t. Įvairių mašinų, laikrodžių ir daug kitų naudingų daiktų

VISO UŽ 3.300 LITŲ.

„Mūsų Laikraščio“ kaina metams su priedais 4 litai.

Adresas: „Mūsų Laikraštis“, Kaunas, Laisvės Al. 31b Nr. Tel. 2—30.

3000 BRANGIŲ DOVANŲ

yra paskirta 1933 metų „Trimito“
skaitytojams.

Ukininkai, valdininkai, kariai, moksleiviai ir visi skaito „Trimitą“, nepartinį Lietuvos šaulių laikraštį — žurnalą, išeinantį kas savaitę ketvirtadieniais jau 14-ti metai. „Trimitas“ išeina didelio formato 20 puslapių, su kas kartas nauju paveikslu viršely, gausingai paveiksluotas tekste, spausdinamas geram popieriuje.

„Trimite“ rašoma visais gyvenimo reikalais. Kas savaitę „Trimitas“ neša savo skaitytojams gausybę politinių straipsnių, dalykų kiekvienam rūpimais reikalais, eilėraščių, įdomių apysakų, mokslo naujienų, įvairenybių ir kitokių naudingų žinių.

„Trimitas“, būdamas Lietuvos šaulių laikraštis, plačiai svarsto šaulių ideologiją, vaizduoja Šaulių Sąjungos gyvenimą ir jos nuveiktus darbus, jautriai atsiliepia į visą, kas yra skaudu ar džiaugsminga mūsų tautai, nuolat būdi mūsų pavergtosios sostinės Vilniaus sargyboje.

Metimiams „Trimito“ skaitytojams 1933 metams paskirta 3000 brangių dovanų, kurios bus paskirstytos burtų keliu 1933 m. kovo mėnesį.

Visi metiniai „Tr.“ skaitytojai gauna nemokamai ir leidinį „Vasario 16 1933 m.“. Susipažinti 1 egz. siunčiamas dovanai.

„Trimito“ kaina metams 8 lit., užsieny 15 litų.

Adresas: „Trimito“ administracija, Kaunas, Laisvės al. 20. Tel. 26-63.

Tik būdami blaivūs ir tvirti atimsime
Vilnių!

„SARGYBA“ vienintelis dvisavaitinis Lietuvoje blaivybės ir sveikatos laikraštis.

„SARGYBOJ“ kiekvienas skaitytojas ras daug sveikatos patarimų, kaip reikia apsisaugoti nuo ligų, kaip auklėti vaikus ir atsakys į savo skaitytojų paklausimus, sveikatos reikalais, nemokamai.

„SARGYBA“ užsiskaičiusiems 1933 metams ligi 1933 m. vasario mėn. 1 d. skiriama dovanų: „Laimės Kalendorius“ 1933 m. ir turtingos loterijos bilietą, kuriuo galima laimėti daug brangių daiktų ir Valstybės loterijos bilietą.

„SARGYBA“ metams kaštuoja 5 lit., pusei metų 3 lit.

Adresas: „Sargyba“, Kaunas, Liaudies Namai, tel. 349.

Kas nori suprasti moderninį Lietuvos ir užsienio gyvenimą, kas nori žinoti naujausias žinias iš literatūros, meno, mokslo ir visuomenės gyvenimo, kas nori matyti naujausių meno kūrinių reprodukcijas ir geriausių mūsų fotografų vaizdus, tas turi skaityti ir užsiprenumeruoti literatūros, meno, mokslo, visuomenės, kino ir sporto iliustruotą savaitinį žurnalą

„NAUJĄJA ROMUVA“.

kurią redaguoja J. Keliuotis.

Metams 24 lit., moksleiviams 18 lit., pusei metų — 9 lit.

Jei vienas neišgalite jo išsirašyti, tai du, trys susidėję, tą padarysite.

Kas surinks 6 „N. Romuvos“ prenumeratorių — septintą gaus veltui. Be to, kas užsisakys „N. Romuva“ 1933 metams iki 1933.I.1 d., tie gaus dailininko A. Šepečio gražų ir didelį D. L. K. Kęstučio paveikslą.

Užsakymus ir pinigus siųskite šiuo adresu:

„N. Romuvos“ Administracijai, Kaunas, Laisvės al. 31b.

Šiandien savivaldybė Lietuvoje tai kaimas, miestelis, miestas, kur vienas mūsų gyvena; tie keliai, kur mes važinėjame ir gatvės, kuriomis vaikščiojame; mokyklos, kuriose mokomės, elektros šviesa, kuria vakar apšviečiame savo butus, vanduo, kur geriname, maistas, kurį valgome, ir t. t.

Visa tai mums labai rūpi, todėl mes skaitome

„S A V I V A L D Y B Ė“

Prekybininkas, mokąs prekybą, nekėsčius, namų ir kito turto savininkas, mokąs nejudamojo turto mokesčius, verslovininkas, varąs savivaldybės ribose bet kurį verslą, sklypininkas, pasistatęs ant savivaldybės išnuomoto sklypo trobą, ir kiekvienas dirbąs ar turįs butą, pilietis ir mokąs nors buto mokesčių — visi turime interesus, kur eina mūsų sumokėti mokesčiai, kas su jais daroma ar norima daryti.

Todėl, visi mes skaitome „Savivaldybę“.

„Savivaldybės“ kaina metams 10 lt. Galima užsisakyti 1/2 metų ar trims mėnesiams.

Adresas: Kaunas, Laisvės al. 9. Tel. 40-11.

Alio!

Alio!

„PANEVĖŽIO BALSAS“

artimiausius Vilniaus kaimynas.

Be „P. B.“ Vilniaus neatgausime!

Kaina: 5 lit. met., 3 lit. psm.

Adresas: Panevėžys, Sodų g. 3 arba „Bangos“ spaustuvė, Respublikos g. 14, telef. 444.

P A S I S E K I M A S

KIEKVIENAM lietuviui prekybininkui, pramonininkui, amatininkui ir laisvosios profesijos atstovui

BUS UŽTIKRINTAS, jei jį labiau palaikys lietuviškoji visuomenė, o to galima tikėtis tik

PASISKELBUS Lietuvos Prekybininkų, Pramonininkų ir Amatininkų Sąjungos leidžiamame 1933 metams

KALENDORIUJE — ADRESŲ KNYGOJE, kuriame bus surinkti išimtinai lietuvių ir lietuviškų įmonių adresai.

LIETUVII Nepraleiskite gražios progos Pasinaudok šiuo leidiniu painformuoti visuomenę apie savo įmonę, o neabėjotinai susilauksi džiuginančių rezultatų.

Kalendorius — adresų knyga bus plačiai paskleista Lietuvoje ir užsieny.

Adreso paskelbimas — 3 litai, kuriuos galima sumokėti iš anksto arba išsipirktinai, gavus leidinį. Davę savo adresą ir už jį užsimokėję, kalend.—adresų knyga gauna nemokamai.

Adresų pranešimus ir pinigus siųskite LIET. PREK., PRAM. IR AMAT. S-GOS CENTRO VALDYBAI, LAISVĖS AL. 24, KAUNAS.

Panaudokit šią atkarpą.

Užpildžius ją, įdėti į atskirą voką, užrašyti ant voko adresą ir užlipdžius 5 cent. (Kaune 2 ct.) p. ženklą, įmesti į pašto dėžutę.

Čia atkirpti.

Liet. Prekyb., Pramon. ir Amat. S-gos Centro Valdybai Kaune.

Prašau patalpinti mano įmonės adresą Tamstų leidžiamame 1933 metams KALENDORIUJE — ADRESŲ KNYGOJE. 3 litus už adresų patalpiniimą siunčiu paštu sumokėsiu išsipirktinai prisiuntus leidinį. (Kas nereikalinga — išbraukti).

parašas

Įmonės pavadinimas ir tikslus adresas:

Amerikos lietuviui dviejuose uostuose pabuvojus.

(Iš Chicago „Naujienu“).

Matosi ūkanoti krantai. Vienas jūrininkų man sako, kad čia tai Vokietija, o ten toliau Lenkija, arba lenkų koridorius. Po valandos ant kokios tai pussalos matome gražų miestelį. Priešakyje raudonas švyturys su balta juosta viduryje. Matau, kaip nusileidžia lėktuvas, prie kurio bėga žmonės. Per žiuroną išskiriu besimaudančius žmones jūroje. Vienas laivo karininkas sako, kad tai yra „Hell“. Negirdėtas miesto pavadinimas. Einau pas kapitoną išitikrinti. Pasirodo, kad tai yra Hela — lenkų Palanga. Sutinkame lenkų laivelį, pasażierių pilną, kuris plaukia Helos link.

Ivažiuojam į Gdynią, naują lenkų uostą, kurį jie neseniai pastatė, kad konkuruoti su Dancigu.

Pirmausiai uoste matosi koks tai senas kariškas laivas. Netoli jo plaukia povandeninis laivas. „Vistula“ atsistoja prie balto namo, kur lenkiškai parašyta „Uosto Kapitonas“. Prie namo stovi lenkų kareivis, menkos išvaizdos, su šautuvu, ir koks tai jūrininkas.

Laivan ateina lenkų policininkas ir keletas urėdninkų. Apžiūriu uostą. Matosi didelių moderniškų kranų daugybė, bet visi išrodo apleisti ir smėliu užpūstyti. Kiek prancūziškų frankų čionai įdėta, mąstau sau. Uoste stovi keletas tuščių laivų. Atsiranda darbininkų minia, kurie į vagonus krauna pašto maišus. Darbininkai ir urėdninkai daro gan blogą įspūdį. Apdriškę ir jų veidai koki tai išblyškę. Atsiranda prie manęs koks tai simpatingas ir švarus vaikinys, kuris mane užkalbina lenkiškai. Nors jo lenkų kalba skamba gerai, bet tėmiju, kad su labai stipriu vokišku akcentu. Atsakan jam vokiškai ir priduriu, kad aš lietuvis. Vokietukas labai nusidžiaugia. Pasakoja man daug dalykų, ypatingai apie Lenkijos blogą ekonominę padėtį ir po didelių kareivių padarė, kad negalėjo Vokietijai atitiis nuo lenkų koridorių. Matyt, kad hitlerininkas. Toliau aiškina, kad tas kariškas laivas yra pirktas nuo prancūzų už milijonus frankų, bet visai netikęs. Jo mašinos yra senos, sugadintos ir todėl jįsai negali išvažiuoti jūron. Lenkai pa-

sažieriai su čemodanais sunkiai kur tai eina per Gdynios smėlynus — ir neužilgo jau „Vistula“ vėl jūroje smagiai plaukia Klaipėdos link, kur būsime tą patį vakarą.

Dr. C. Kasputis. Chicago, Ill.

Nueinu trečion klasėn pasikalbėti su lietuviiais. Važiuoja jų koks šimtas. Gražus šiltas vakaras... Smagiai šnekučiuodami, nepastebėjom, kad jau dešimta valanda. Laivas Klaipėdon turėjo atplaukti apie devintą val. Išėiname laukan. Horizonte matosi šviesa, kuri laikas nuo laiko dingsta. Tai Klaipėdos švyturys, manau sau. „Memel“, sako vienas jūrininkas. Klaipėda — netysau aš jį, „ja“ — pridėda jįsai. Po to jos jau visos išnyko. Iš lengvo ivažiuojame uostan ir apsistojame prie didelių sandėlių, prie kurių matosi koks tai gražus bokštas. Uostas apšviestas stipriomis elektros lempomis. Matosi Lietuvos prekių vagonai su vytilmi. Laivan, tarpe visokių uosto valdininkų, ateina Lietuvos pasie-

nio policininkas, gražus, švarus vyras ir pradeda sargyba. Ryt iš ryto bus atliekama visoki formalumai, todėl pasażieriai laivo palikti negali. Prisieina nakvoti laive. Nors jau vienuoliktą vakaro, bet uoste visgi gan didelis darbininkų ir žmonių būrys. Darbininkų išvaizda visai kita, kaip Gdynėje. Raudoni, sveiki, linksmi ir gerai apsirėdę. Iš laivo prakalbiniu darbininkus, klausdamas, ar jie moka lietuviškai. „Kaip gi nemokėsime, — mes lietuviai“, tuojau atsako vienas jų su klaipėdiškiu ypatinga farme. Numetu jiems amerikonišką cigarečių pokelį. Vienas jų vikriai pagauna ir pasidalina su kitais. Visi man dėkoja ir smagiai juokiasi. Nueinu kajuton paimti daugiau cigarečių. Man cigaretu beieškant, pasirodo vienas laivo karininkas ir praneša, kad mano brolis nori pasimatyti su manim. Bėgu laukan. Prie laiptų į sausžemį pasienio policininkas mane sulauko. Paaiškinau priežastį. „Prašau“, atsako, pridėjęs ranką prie savo kepurės ir atiduodamas man garbę. „Ačiū“, sakau jam ir pasileidžiu žėmyn. Laiptų gale žmonių minia. Atsistoju ir žiūriu aplink. Brolių palikau jam einant dešimtus metus, o dabar jįsai jau suaugęs, vedęs vyras. Nu, ir pažink tu jį dabar minioje. Staiga prieina koks tai žmogus ir sako: „Aš tavo brolis Juozas“. Pasibučiuojame ir ant greituu apsimainome keliais žodžiais. Supažindina su savo žmona. Pradeda lvti. Veržiasi ir pas mane ašaros iš akių. Verkia Lietuva, verkiu beveik ir aš visas sujaudintas...

Dr. C. Kasputis.

Organizuokime VVS skyrius kaimuose.

Dabar mes turime Laisvoje Lietuvoje per 360 skvrių. Tie skyriai daugumoje ištėti miesteliuose bei bažnytkaimuose. Vieni miestelių skyriai nepafėta sutraukti visos Lietuvos piliečių į Vilniaus vadavimą darbe. Kiekvienam miestelio kaimuose neprieinama sąlygos: tolimas ir miestelio skvriaus bustinę šlapnu oru bei neišbrendamu šlapumo metu keliu, nors daugybė ne tik jaunimo, bet ir suaugesniu, su gerais norais ir kunin energijos, negali prisidėti kovoje už Vilniu organizacijon.

Kiekvienas Laisvos Lietuvos valsčius yra padalintas į keletą pradžios mokyklų rajonu, tokio rajono radiusas yra iki pusketvirto klm., tokiam plote gyvena apie 1000 gyventojų. Pagal VVS istatu III skvriu 8 15, aplinkėle gali sudaryti VVS skvriu 5 nariai vietoje gyvenanti ir šita išteigima tvirtina Centras. Kiekvienam tokiam mokyklos rajone gyvena liaudies švietėjas — mokytojas, į kurį visų kaimiečių akys nukreiptos, nuo jo išvermingumo priklauso Lietuvos ateitis ir kaimiečių kultūringumas.

Tai gi, brangūs švietėjai, nors Jūs esate užimti, nors Jums tiesioginė pareiga yra nelengva, ir atsakominga, bet, kaip vienos tautos žmonės, taipogi šventai prisidėkite prie Vilniaus vadavimo darbo ir padėkite kaimiečiams savo mokyklos rajonuose išteigti VVS skvrius ir atvesti juos į darbo vėžes. o subūre visa tautą, sutriuškinsime rėtežius, kuriais apkaustytas mūsų senuoliiu centras, mūsų širdis — Vilnius ir iškėlime savo tautos vėliavą Gedimno pilies bokšte.

J. Tamulaitis.

VVS Seredžiaus skyr. pirmininkas.

Mes žinome, kad kuo bus geriau suklarkę ir ekonomiškai pajėgesni mūsų puoty kraštu broliai, tuo jie bus galin piešitukuoti už savo teises ir politiška bereika! Kuomet jie bus ekonomiškai skaito n. jų kultūrinis pažangumas bus nikrod, ir tautinis susipratimas geresnis. „Mavilams palankesni ir tenykščiai dany jų gyventojai, nes mes, lietuviai, užsiete, kad mokame savo bendrus reikalus tvarkyti, o tas itikins te- Rus gyventojus lietuvių gabumu, su manmu ir suose sudarys nuomone, kad JEI LIETUVIAI VALDYTU TĄ KRASTA, TAI VISU TO KRASTO GYVENTOJUS BUTŲ GERESNĖ. O mums tokios nuotalkos kaip tik reikia okupuotose kraštuose, mes to dabar siekiame ir atvadavę sostinė, rytų Lietuvos dali, badarysime ekonomiškai patvaresniu, kultūroje aukščiau pakilusiu. Vilnius tada tebadaus, skurdo ir bankruto nematys, nematys vargo ir visas Vilniaus

kr. bei kiti dabar Lenkų okupacijoj esą kraštai.

Čia nėra kokia svajonė, tai yra rimtas ateities planas, ir jis bus ivykintas, kaip tik visų lietuvių vieninga akcija atsiras, kaip tik visa lietuviu tauta stos į rimtą organizuotą darbą. Mažą kraštą lengva valdyti ir jo reikalus tvarkyti. Lietuva dabar ekonomiškai žymiai aukščiau stovi už didžiąia Lenkija, proporcionališkai imant. Ateity ji bus dar tvirtesnė, ypatingai kada il atgaus sostine, Vilnių ir visus pavergtuosius kraštus. Tatal Amerikos lietuviiai, budėkite, organizuokite V. V. S. skyrius, planuokime ir dirbkime visai. Kuo greičiau ir uoliau imsimės rimto pozityvaus darbo, tuo toliau nužengsime Vilniaus vadavimo fronte. Paminėję 12-tąją gedulos diena, prisimėnę Lenkų mūsų padarytąją žala, neliudėkim ir už pečių rankas susidėję nesėdėkim. Dirbkim tol, kol savo tikslą atsieksime. V. M. Čekanas k a s.

TARPLŪŠNOS IR DVARŲ. Liudas Dovydėnas 2-ąją dalių romanas

(Žiūr. „MV“ 11 — 33 nr.).

— Bet jis žino, aš nekaltas, aš gyventi noriu! Kodėl jis neišklauso mano maldos. Aš turiu jam atidengti savo nuodėmes, kurias jis žino. Kam? Aš žinau viena: aš nekaltas! Aš noriu gyventi! O jei jis to nežino, neišklauso?! — Justas įbedė klaišias akis. Veidas nuraudęs.

— Vaikeli, Visagalis valia didesnė už žemę ir dangų, eik takais, kurie nuo amžių nurodyti, — kunigo balsas labai švelnus. — Išpažink savo viso gyvenimo nuodėmes.

Justas žvilgterėjo, užmesdamas plaukus ant viršugalvio.

— Mano nuodėmė, pati pirmoji, — jis karštai kalba, — kam aš atėjau į pasaulį. Aš motinos dabar paklausčiau, bet ji jau ten, — jis parodė pirštu į lubas. — Antroji nuodėmė, kam man atskleidė knygų ir mokslo pasaulius, kurie vilioja savo bekraštiniu platumu, o amžinai nesotus troškimas stumia į tuos plotus, ieškoti, kentėti ir trokšti. Kam prikėlė tą didį troškulį, kurio čia negali patenkinti? Kodėl aš negalėjau būti štai kaip tas artojas, — jis skubiai lipa ant lovos, tempdamas kunigą už rankos, rodo akėtoja. — Matot, jis akėja žemę, o aš norėčiau su kastuvu kasinėti. Tegu dabar mane paleidžia, aš parodysiu, kaip aš myliu savo tėvynę, savuosius. Ką? Manai paleis.

Kunigas išmetė rankas į šalis:

— Kad taip būtų mano valia.

— Kad taip būtų mano valia, — ir Justas tuo pačiu balsu sako.

— Taip, sakot, mano nuodėmės. Didelės mano nuodėmės, aš išsilipau iš Sibiro, perbridau revoliucijos ugnį ir atėjau į Lietuvą. Ak, kam aš taip sakau, atėjau į savo gimtinę. Buvau suvargęs ir alkanas, mokslo draugo pakviestas užsukau į dvarą. Ir mylėjau Lietuvą, kaip myli invalidas lazda, kaip šuo savo kampa.

— Tai ne nuodėmės, vaikel.

Justas lyg negirdėjęs:

— Troškau savo kraštui laisvės, norėjau, kad nors kartą lietuvis būtų šeiminkas savo pastogėje. Ir vis klaidžiojau dvare. — Jis palenkė galvą.

— Taip, čia esu kaltas, aš neišėjau su visais — su pulkais, bet ieškojau kažin kokio tilto tarp lūšnos ir dvaro. Laiką gaisinau ir nežinojau, kad visi tiltai sugriauti, visi keliai į dvarą seniai išarti. Štai kur klydau.

— Visi mes klystam, bet juk Visagalis savo gailėstingumui ribų nenubrėžė.

— Tai nieks negali atleisti. Aš nusi-kaltau prieš savo tautą, prieš brolius. Kai visiėjo buriais, tėvai aukėjo paskutinį skatiką, aš dvaro alėjose vaikščiojau ir kvailos kalbos klausiausi. Kaltas esu buvęs toks nerūpestingas, neapsižiūrėjęs, bet aš noriu gyventi, noriu atitaisyti savo klaidą. Štai mano didžioji nuodėmė.

— Sūnau, ir suprasedamas tai, aš negaliu padėti. Laukiu! — Kunigas apie išpažintį galvoja.

— Tie neišsakomi troškimai, praplėstos į pasaulio plotus akys, ateities viltis ir siekimai mane vilioja neišsakomu, nenumaldomu troškimu. Dėl to aš noriu gyventi, nors ir skurdžiai, ir klysdamas. Noriu gyventi! — Jis įbedė akis į langą.

→ Suprantu.

— Aš džiaugiuos.

— Bet tai kas iš... — kunigas nebaigė.

— Ar mano sąžinė nebežino, ar aš tikra, viską sveriančią nuovoką pamečiau. Argi aš klystu manydamas esąs nekaltas?

— Žmogus gali ir klysti.

— Ir aš klysdamasėjau per pasaulį, bet leiskit klysti ir klaidas apverkus, jų saugotis ir patyrimą, kilnesnį ir tikresnį patyrimą įgyti.

— Aš laukiu.

Justas ištempė akis.

— Paskutinio žodžio.

— Noriu gyventi, — atkirto.

— Ir viskas?

Justas linktelėjo galvą, sunkiai ir reikšmingai.

— Aš negaliu tuo nieku padėti. Suprantat, negaliu. — Kunigas labai geras.

Justas atsistojo prie lango, kurį laiką žiūrėjo į langą.

— Aš noriu gyventi! — pro langą susuko.

„Vaikai, jūs vaikai, nesustabdot laikrodžių. Nesustabdot laikrodžių“, — už sienos šaukia.

— Teatleidžia Visagalis, aš linkėčiau: su juo susitaikyti, juk tamsta katalikas.

— Lietuvis. Eigulio sūnus.

Kunigas pažvelgė, lyg į bepročių, gailėstingai žvilgsniu:

— Sudie.

— Iki pašimatant...

Uždarius kunigui duris, Justas apsidairė. Kažin ko trūko. Pažvelgęs į langą, susmuko ant lovos, per dantis iškošdamas:

— Gyvent nori... noriu!

Vakaras užgulė laukus. Vakaruose, rausvam, kaip sodžiaus alus danguje, pasirodė ryški žvaigždė.

Lengvas vaas šiuo pro išdaužta stikla.

Justas, žiūrėdamas į žvaigždę, mąsto apie Vakarinę, kuri tūkstančius metų šviesdama atkreipė milijonus akių. Kiekvieną valandą kur nors jai sako žmogus sudie, tūkstančiai kasdieną miršta, o jis, Justas Gelazius, eigulio sūnus, susirūpino savo gvybe. Metai, dešimtis, pagaliau, kelios dešimtys metų, kas yra palyginus su milijonais metų. Žmogus bausis savimeilis, jo troškimai, nepabaigiami užsimojimai, noras būti tokiu, o ne anokiu, tai 99 procentai savimeilės. Dabar šimtais žūsta, fronte gaudžia patrankos, skindamos dešimtimis, ar jis pagalvojo kada nors, kad ir tie ko nors trokšta, turi plačias viltis, užsimojimai tokie geri ir nebaigti, o reikia viskas palikti, nes nieko neperkelsi per tą menką slenkstį — mirtį.

Parašė laišką Aldonai, tėvui:

„...Neliūdėk. Būna girioj ažuolas galingas ir vašus, su vėtromis grumiasi, o kartais ima ir jį apgali. Visko būna. Aš toks menkas buvau, kaip pienė prie kelio. Vėjelis nupūtė. Trupučių nejauku, negaliu ir pasakyti, nemiela, kai nuo savų jų delno reikia mirtis paimti. Bet sakau, visaiip būna. Tas beržas prie pirkios jau gal be lapų. Ar jis atmena mane. Susidžiovink tabako, žiema ateina, bus ilgi vakarai, prasivers. Ką aš tokius niekus rašau. Dovanok. Liki sveikas. Sūnus Justas“.

Ilgai svarstė dėl Aldonos laiško. Jis toks tolimas buvo, su Ksevera buvo susirišęs. Parašęs perskaitė:

„Aldute!

Mes, rodos, draugai buvome. Gal atsimeni, kartą susitikom uogaudami. Tu sakei: „Kai aš užaugsiu, būsiu didelė, su berniokais vaikščiosiu“. Užaugom. Tu eini savo keliu, gal ir aš turėjau ir norėjau ten pasukti, bet nesusėjau. O gal aš visur toks apsileidęs. Bet kam čia apie tai, kam teisintis. Man taip nesiseka rašyti, aš nuraudęs ir minčių nesusgaudydama kalbu niekus. Tikrai. Vieno aš norėčiau, nekaltink per daug manęs. Tiesa, aš tuo lyg noriu save pateisinti, patenkinti savo savigarbą. Keistas padaras žmogus. Ar ne?

„Dabar man jau aišku, paskutinį kartą matau Vakarinę, ji žiba ant juodo miško rami ir meilutė. Atleisk man už nuvalkiotą palyginimą. Tu man buvai ir esi ir lyg ta Vakarinė. Aš dabar žinau, kad tik Tave mylėjau. Gyvenk laimingai ir linksmai. Justas“.

Ir Kseveros eilė atėjo. Kas ji jam buvo, ką jis jai gero ar blogo padarė, jis pats savęs klausia. Ir ji argi buvo jam kuo nors įkyri ar blogo velijo. Gal ji ir žinojo apie Algirdo šnipinėjimą, kodėl ji nepranešė. Gal nežinojo, bet antra, gal ji reikalo nerado pranešti.

Taigi, gal. Tikrai jam Ksevera yra kažin kokia „gal“ klausimų virtinė.

Gal. Tas „gal“, prieš mirtį jis tampa „taip“. Juk jis baigia visas sąskaitas, nori visiems geras būti. Dabar jau traukinys bėga visu greičiu į pakalnę, nebesulaukysi.

„Ksevera.

Aš norėčiau dar kartą, šią naktį pereiti visą jūsų dvaro sodą. Jis man priminė žalia, nepalaužiamą jaunystę. Ažuolai, gluosniai, širdingų susimastymų geros liepos, nulyti, ramūs beržai, verkiančios acacijos ir akį plėšiančios raudonos rožės. Pro juos visus praeiti, palenkus galvą ar išdidžiai iškėlus. Užėičiau į Sūkaišų alėją, po ažuolais, po gluosniais surinkčiau visas iškilias galingas ir retas mintis, persijochiau įgūdusio ir gyvenimo svorį žinančio žinovo rūpeštigumui, atskirčiau pačias gerąsias ir vertas palikimo, o su paskutine mintimi: noriu gyventi, eičiau į Atodūsių alėją, atsidusti paskutinį kartą, atsidusti einant į kapus ir paliekant gyvenimą, kurigme norėtum nors vieną sekundę pagyvti savo ti. Bet reikės atsidusti ir baigti. VJ. — adre-

Gyvenk Tamsta mažesniu gyven-

galvok apie žaidėtą, tirpstantį pinigų siūstį; eik ir grumkis su gyvenimu. IR AMAT. žinau gyvenimo kainą, de, teAI, LAISVĖS patarti. Nors skaudu palikti g kai jauti, kaip tiksliai ir plačiai tum gyventi. Aš Tamstą miniu ir voka, džiū, neieškok ir man kitokio. užlipdžiū visko. Justas Gelazius“.

Data. Ar dabar jam svarbu tai, kai keletas valandų, o gal ir tiek neliko.

Įdėjęs laišką į suvalkiotą voką išlėto, lyg bijodamas, užlipino.

Už lango žvaigždėta naktis. Jis pasistojęs ilgai žiūri, jam rodos, jį pirmą tokia naktį mato. Labai gaila ir paskutinė. Jis nori išžiūrėti kiekvieną mulkmėną, žvaigždes suskaityti, medžius žiūrėti nakties glūdomoj spoksančių už sienos. Miškas, kaip velėna. danai niaute už-

KADA?

PAVERGTOS LIETUVĖS REGINOS VYDAITĖS
VERGAUJANČIŲ BROLIŲ TIKRAS GYVENIMO APRAŠYMAS.

(Pagyna).

XVIII.

Beržinių sodžiuje buvo didelis sąjūdis. Visi kalbėjo apie Rudaičius.

Iš pat ryto atvyko policijos komendantas, apskrities policijos valdininkas ir tardytojas. Visi jie suvažiavo Rudaičio kieman. Verutė, lyg išpėdama, sunaikino Jurgio Monikai rašytus laiškus, kurie būtų galėję pridaryti naujų nemalonumų.

Atvykusi policija liepė pašaukti Moniką. Ji visai ne ta. Stovėjo prieš tardytoją visa išbalusi, pageltusi, veidas kažkokiais spuogais išbertas, paakiai pajudavę.

— Ką gali pasakyti apie mokytojo žuvimą?

— Taigi, ponai, ji iki šiol nieko nesako, — įsikūso Rudaitis.

— Tamstos neklausiu, prašau tylėt, — pareiškė tardytojas.

— Kada matei paskutinį kartą mokytoją?

Monika tylėjo ir drebėjo.

— Sakyk, nieko tau bloga nebus. Mes tik norim surasti.

— Jis nebegyvas, — atsiliepė tyliu balsu Monika.

— Kas? — pašoko tardytojas. — Negyvas? Kas jį užmušė?

— Aš bijau sakyti, nes mane nušaus.

— Kas?

— Policininkas Šunbikas.

Visi sustingo vietoje.

— Tai jis nušovė? — pašoko iš užstalės komendantas Burdo.

— Jis...

— Kada? Kur?

Monika, kaip mokėdama, papasakojo ne tik, kaip policininkas Šunbikas nušovė mokytoją Studneckį, bet netgi paprastu atvirumu prisipažino, ką jis su ja yra padaręs...

Po poros valandų nuvykę vieton rado padvokusį mokytojo Studneckio lavoną. Mokytojo Studneckio lavonas buvo padėtas Rudaičio kamaraį, kol atvyks apskrities gydytojas. Abudu policininkai greitomis išvyko į Kurčiškes, bet kaltininko nerado. Jis dingo. Telefonu buvo pranešta visoms nuovadoms, kad sektų pabėgusį policininką.

Likęs tardytojas ilgai rašė protokolus. Tardė Moniką, abudu Rudaičius, Verutę ir kelis ūkininkus, kurie matė tą va-

karą einančius į Kurčiškes: mokytoją, policininką ir Moniką.

— Ar ne mano teisybė? Štai jums „neprasti“ žmonės, — prikaiščiojo Verutė tėvui.

— Iš kur galėjom žinot, kad tasai Šunbikas toks blogas? — teisinosi tėvas. — Rodos, buvo kuogeriausias, visada kaip žmogus, o dabar... Kas galėjo tikėtis.

— Negeresnis ir mokytojas, Jis vertas buvo kulkos ir ją gavo. Ačiū Dievui. Bet ką jis mums paliko...

— O ką? — paklausė tėvas.

— Ką? — pravirko balsu Verutė. — Moniką paliko... Viešpatie, jūs nieko nežinot, nesuprantat, mes prapuolėm.

— Ko tu čia bliauni? — paklausė ilgai tylėjusi motina. — Čia nieko nepasidarė.

— Cha... cha... — nusijuokė per ašaras Verutė. — Eik, mama, kepk svečiams kiaušinieneį, tiems svečiams, kurie tiek daug užtraukė ant mūsų namų nelaimių, kurie apjuokino mus kaimynų akyse ir kurie... Viešpatie... Aš negaliu išsireikšti, man trūksta žodžių pasakyti ką jie su

piautas, juodas ir paslaptingas. Tylu. Sargybinis atsikosėjo, mieste kažin kas riktelėjo. Visam kalėjime įtikinančiai tylu. Šiuu.

Tak, tik, tak, ant jo rankos laikrodis, kaip šienapiūtė žiogas. Tak, tak, tak, tik. Kaip paslaptingas teisėjas šaltai, rūpestingai skaito valandas minutėmis ir sekundėmis, sukapoja gyvenimą.

Tak, tak, tik jam nei šilta, nei šalta, jis tiksi kartu su gyslių pulsu, jis ramiai tiksis, kai jo kraujas bus sušales. Tak, tak, tik laikrodžiui vis tiek.

„Sustabdykit laikrodžius, aš jus prašau“, sukliko jau seniai girdėtas balsas.

Tak, tak, tak, Justas klausosi, ar tai laikrodis taksi.

Tak, tak, tak, už sienos girdi belidimą.

Jis atsiminė garsinį telegrafą. Nustebob. Staiga, lyg paragintas, skubiai šoka prie sienos.

Tak, tak, tak... „Ar girdi“, patylomis klausia iš už sienos.

Jis ieško kokio nors daikto. Pabandė oještuku. Negirdi. Atsiminė, juk jam nereikalingas laikrodis, kaip teisėjas skaito sekundes. Jis nunėręs nuo rankos laikrodį, kaukši į sieną.

„Mane atkėlė į šita kamara. Labų dėnų nuo draugo“, jam telegrafuoja iš už sienos.

„Dėkoju. Ar jūs sveiki?“, jis klausia. Puikiausiai. Bolševikai visu frontu pasitaukė, lenkai gula ant Lietuvos“, rodo teisingai Justas priėmė.

„Kip tavo reikalai?“

„Sujie. Šianakt sušaudys“.

„Drauguži! Tikrai?“

„Draugu, negu aišku.“

„Bučiuoju. Ir nuo draugo.“

„Dėkoju. Likit laimingi.“

„Ant kopo šauk: „Visų šalių proletarai“ ir t. t.“

„Jei sušė...“

Kažin kas priėjo prie durų, atrakino. Justas atšoko nuo sienos. Jau išves, jam dingtelėjo karšta ir baisi mintis.

— Renkitės, — įsako kareivis. Justas žiūri. Tai tas pats kareivis, kurį jis matė su Aldona.

— Aš, jau.

— Norit gyventi? — kareivis įbeda akis, patylomis košia balsą.

Justas nustebintas.

— Norit? — Kareivis neatleidžia.

— Kas iš to? — įsako patylomis, labai abejingai klausia ir atsako.

— Imkit, — kareivis greit ištraukia laiškelį. — Imkit. Pavyks, būkit drąsūs. Perskaite laiška suvalgykit. Aš savo gyvenbe atsakau. — Kareivis patylomis išberia, greit išeina.

Justas stovi vidury kameros, žiūri į laiška, kaip į sapno radinį. Pavartė. Baliai atplėšė.

Vieną, antrą kartą perskaite. Ar tai sapnas, ar tikrenybė.

„Justai!“

„Laiško įteikėjas Tave lydės, ir dar keletas kareivių. Eisit per miška, arti miesto, už pusanro kilometro esanti. Tą miška Tu gerai žinai, juk nuo mažens šitam mieste mokeisi. Vidury miško yra takelis, tuo takeliu nubėgęs iki upelio rasi arklį. Sėsk ant jo ir į didįjį Žaniūnų mišką jok, o iš ten galėsi pas mus ateiti. Pasitikėk savimi ir mūsų pagalba. Tiesa, arklį paleisk Žaniūnų girioj.“

„Laukiu Tave. A.“

Dar kartą perskaite. Taip, jam miestas žinomas, visus ir užmieščio miško takelius išvaikščiojo, tačiau to dar labai maža. Juk jį lydės keli kareiviai, karininkas, daktaras, gal ir kunigas.

Vaikšto iš vienos kertės į kita, galvą palenkęs, galvoja.

Tak, tak, tak, už sienos vėl girdi taukšėjimą. Jis prieina, ima laikrodį, atsako garsiai trenkdamas laikrodžiu. Jam

ramiau, lyg plačiau ir siauram kambaryje, galvojant apie žmogų, esantį už sienos.

„Drauguži, neliusk. Milionais ima aukas visokios idėjos.“

„Aš noriu gyventi.“

„Visi nori.“

„Toks jau gyvenimas.“

„Ir aš taip sakau.“

„Dar kartą sudie.“

„Sudie. Bučiuoju.“

Justas pabučiavo sieną. Išidėjo tylintį laikrodį. Sutrenktas.

Vistiek aš būsiu sušaudytas. Ar bėgant, ar ant duobės, jis sau kalba. Atsikvėpia, įtraukia oro krūtinėn. Širdis plaka.

Standūs žingsniai priėjo prie durų, atrakino.

— Prašau.

Tas pats sausas ir aštrus žodis. Justui gaila palikti kambarį, lyg susigyveno, nors kai atvedė vakar labai baisiai atrodė.

Ant kiemo stovi du kareiviai, du išlydėjo. Prie vartų stovi vežimas, į kurį atėjo vienas karininkas, daktaras. Abu pažvelgė į Justą, kareivis suragino arklį.

Du kareiviai priešaky, du iš užpakalio. Durtuvai žvilga lempų šviesoje.

Miestas miega. Gatvės tuščios, praeina vienas, kitas keleivis. Zvilgteri. Išėjo į lauka, lygiu vieškeliu perpiautą. Matosi arti miškas. Juodas egllynas, sakų kvapas atplaukia.

Danguj viena antra blanki žvaigždė. Tamsi naktis. Rytuose truputį lyg baluoja.

Priešaky eina kareivis, jam laiška įteikęs. Tvirtai neša šautuvą.

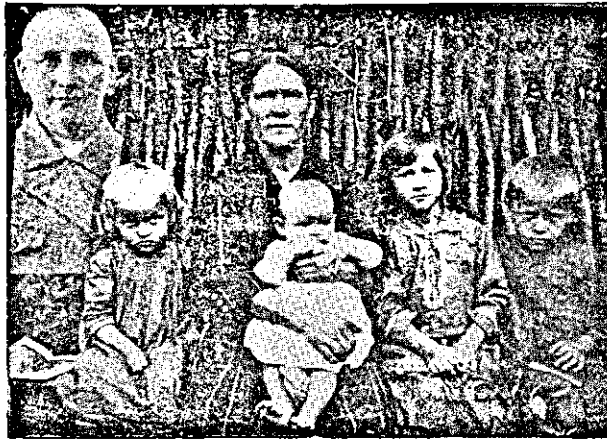
Stai ir miškas. Justo širdis plaka, vienas, užpakaly einas, atsikosėjo.

Siauras kelias veda per mišką prie kalno ir jam reikės duobė išsikasti.

(Pagyna kitam Nr.).

Iškirta Okupuotos Lietuvos lietuvių šeimyna. Fabijonas Mackevičius, (kairė), iš Paužulės kaimo Vilniaus-Trakų apskr., lenkų persekiojamas, sėdėjęs kalėjime, lenkų sužeistas ir gelbėdamasis nuo mirties 1931 m. spalio 1 d. atbėgęs Nepr. Lietuvon. Okupuotoj Lietuvoj liko 6 asmenų šeimyna — keturi maži vaikai gyvena prie motinos ir badauja, vyriausias sūnus tarnauja priverstinai lenkų kariuomenėj. F. Mackevičius gyvenęs kurį laiką Amerikoje, susipratęs lietuvis, dabar uolus VVS nar. ir šaulys.

mumis padarė, o ypač tas galileušas mokytojas, kurį mes metus penėjome...

— Ar tas mūsų vaikas sudurnavojo, ar kas? — Stebėjosi Rudaitienė. — Jis gi mūsų nei apvogė, nei užmušė, o kad gerai gyvena su Monika, tai žadėjo ją paimiti.

Monika tylėjo, kai tuo tarpu sesuo kankinosi dėl jos, nes žinojo, buvo tiesiog išitikinusi, kad Monika buvo užkrėsta neišgydoma liga, kuria gali užsikrėsti ir visa šeimyna.

Ji pavakari atvažiavo gydytojas, išskrodė lavoną, ištyrė ir kartu su išdytoju surašė protokolą, liepė užmuštą ją palaidoti. Kadangi kaltinamasis buvo nesuimtas, tai tardytojo parėdymu laikinai suimta Monika ir tą pačią naktį išvežta į apskrities kalėjimą.

Rudaičių namų visas sodžius vengė, o netrukė ir tokių, kurie atvirai kalbėjo.

— Nebijojo tasai žmogus Dievo, negailėjo žmonių, tai va prie ko priėjo. Dabar negina jo nei vuitas, nei komendantas.

I. išsigerti nekviečial...

XIX.

Jurgis nieko nežinojo, kas atsitiko Beržiniuose. Kariuomenėje buvo labai sunku, bet Jurgis tikėjosi sugrįšias tėviškėn ir čia pradės naują gyvenimą, kurį jįsai senai planavo. Bet vis tik nerimo nežinodamas kas yra su Monika, kurios negalėjo nei dieną, nei naktį pamiršti.

— Kas su ja atsitiko? — galvojo nuolat laukdamas laiško. Galop ryžosi paklausti Verutę ir artimiausią sekmadienį parašė jai laišką tiesiog paklaudamas kas su Monika. Po mėnesio gavo laišką, kuriame Verutė jam rašė: „Pas mus nieko nauja. Tėveliai sveiki, aš taip pat. Monika sirguliuoja, bet dėl jo galvos nedžiovink, nes tai nieko nepadės. Kai pargrįši namo, tada viską tau pasakysiu. Aprašyt nemoku“.

Tą naktį Jurgis prasiblaškę beveik nesudėdamas akių ir kai šeštą valandą sutrimitavo keltis, jis pašoko iš lovos, vos ant kojų pastovėdamas. Galva kvaito, rankos drebėjo. Per pratimus kelis kartus gavo pastabą. Pietų metu užrašė į raportą prašyti nors kelioms dienoms atostogų.

— Nežinau, ar gausi? — paabejojo kuopos šefas, seržantas. — Kąkodėl kuopos vadas neturi akies. Bet aš pasi-stengsiu.

— Kaip jis elgiasi? — paklausė kuopos vadas šefą, kai Jurgis prašė atostogų.

— Gerai, ponas poručnike. Vertas atostogų!

— Hml.. O kokios esi tautybės?

— Lietuvis, ponas poručnike!

— Šitaip?

Jurgis tylėjo.

— O lietuviškai moki? — paklausė ji poručnikas.

— Taip, ponas poručnike.

— Žinai ką, — pradėjo poručnikas netikėtai lietuviškai. — Jums visiems Kauno agitatoriams reikėtų kulką kakton, o ne atostogų. Supratai?

Jurgis prisiminė jį kažin kur matęs.

— Varėnoje, šnipinėjant lietuvius — dingtelėjo jam galvon mintis.

— Jokių atostogų negausi!

Jurgis stovėjo, lyg stabo ištiktas.

Visi gavo atostogų, negavo jų tik Jurgis. Maža to, jam į akis jis buvo išjuoktas, užgautas, jo numylėtoji Lietuva iškoneveikta. Visa tai padarė pabėgęs savo metu iš Lietuvos dvarininkas Šabelskis, kuris 1920 metais bešnipinėdamas buvo Varėnoje, kur pasivadines save pabėgėliu, gavo pirmo pulko kareivių tarpe prieglaudą ir viską sužinojęs po kelių dienų išnyko. Vėliau su Želigovskio vedamais pulkais atvyko Vilniun, o iš ten paskirtas kuopos vadu. Atsidėjęs sešė pulke tarnaujančius lietuvius, skaitė jų gaunamus ir siunčiamus laiškus. Apie tai nieks nežinojo ir tik dabar, per raportą, kai Jurgis drąsiai pasisakė esąs lietuvis, degas neapykanta dvarininkas Šabelskis, kurio dvaruose buvo savininkai lietuvių armijos savanoriai — išliejo savo tulžį iškoneveikdamas lietuvius ir Lietuvą. Jurgiu nebėliko nieko kita, kaip, arba bėgti iš kariuomenės ir iš savo krašto, arba kantriai iškentėti iki galo. Ilgai jįsai galvojo ir galop nutarė — nebėgti, bet iškentėjus grįžti tėviškėn ir dirbti brolių švietimo ir sąmoninimo darba.

XX.

Praėjo metai.

Beržinių sodžiujė vėl buvo šis tas naujo. Ūkininkai, savo metu suimti už pačių okupantų padarytą provokaciją pašauant kareivį, teismo buvo išteisinti ir sugrįžę po poros metų iš kalėjimo vėl ėmėsi ūkio darbų. Tik Anupras Dundulis būdamas kalėjime gavo džiovą ir sugrįžęs namo jau nebegalėjo dirbti.

Rudaitis buvo pašalintas iš šaltišiaus, gerokai paseno, sulinko. Nors kaimynai apmiršo jo darbus, bet jis niekur ne-

sirodė, visų vengė, tiesiog bijojo susitikti su žmonėmis.

Monika beveik visus metus išsėdėjo kalėjime, kol buvo sugautas policininkas Šunbikas, kaip plėšikų gaujos vadas, kuris, tik teisme teprisipažino užmušęs mokytoją Studneckį. Tuomet buvo paleista Monika.

Liūdnas jos likimas. Jai dar kalėjime esant gydytojas apžiūrėjęs pasakė, kad ji serganti neišgydoma liga, kurią gydyti reikėtų mažiausiai šeši metai. Kai išėjo iš kalėjimo, buvo visai nepanaši į žmogų. Visa sunykusi, pasenusi, išberta pliuojančiomis žaizdomis.

Kai pamatė iš tolo gimtinių Beržinių sodžių, Monikai pasidarė karšta, neramu, širdis ėmė smarkiau plakti. Prisiminė, lyg per miglas, jaunas dienas, Jurgį, jo meilę, mokytoją Studneckį... Pasakui... tas baisus vakaras, šūviai... ir policininkas, kuris taip pat žadėjo jai laimę, sakėsi mylis ją už vis labiau. Vadino ją mylimąja, išvajota, aistringai bučiavo, glamonėjo...

Metai kalėjimo... Neišgydoma liga. Ir štai... netoli gimtinis sodžius, kur gyvena mylinti ją žila sena motina, rūstus tėvas ir... Verutė, kuri ją viena buvo supratusi, viena prašė mesti mokytoją...

— Neklausiau... — šnabždėjo sukepusios lūpos...

— Tegul bus pagarbintas, — išgirdo dūslų balsą.

Monika pakėlė galvą.

— Iš kur žmonela? — paklausė kosėdamas dėdė Anupras.

Monika, pažinusi, tyliai paklausė:

— Ar mano motina gyva?

— Tavo motina? O kas tavo motina? Iš kur gi tu?

— Aš iš šito sodžiaus...

— Vardan Dievo Tėvo... aš gi čia visus pažįstu.

— O manęs nepažįsti?

Anupras atydziau pažiūrėjo.

— Ar ne Monika būsi?

— Taip. Aš...

— Viešpatie, — atsiduso senis. — Į ką gi tu, vaikel, panaši. Kodėl tu taip išberta vociukšlėmis? Kokia tu baisi!

— Aš, dėde, sergu neišgydoma liga...

— Sakai, neišgydoma... O kokia tai liga?

Vistiek, dėde, kokia liga. Aš jau nepagysiu, aš gyva pūstu. Pasakyk tiktai ar gyvena mano motina, tėvas ir sesuo!

— Amžiną atilsį, duok jai dangaus karalystę. Jau kelintas mėnesis, kaip pamirė. Tėvas gyvena, bet jau paseno, sesuo taip pat gyvena.

— O-o-o... Jurgis...

— Kirkutis?

— Taip...

— Dar kariuomenėj. Žadėjo šiom dienom pareit. Einam, vaikel, namo...

— Aš, dėde, namo neisiu... — ir Monika leidosi laukais ežero pusėn...

Kol Anupras pardūlino namo, kol pranešė tėvui, nubėgus prie ežero ant kranto buvo rasta tik sudžiūvusios duonos pluta, pusiau sukritusi skarelė ir kalėjimo dokumentas.

Tą pačią dieną vyrai ištraukė iš ežero Monikos lavoną ir po poros dienų palaidojo prie kapinių tvoros. Visi bloguoju minėjo nelaimingą Moniką, tik Anupras kalbėjo:

— Nekalta ji buvo. Ją svedžiojo ir prazudė mūsų neprieteliai. Dieve, duok jai dangaus karalystę.

XXI.

Žmonės negalėjo suprasti, iš kur atsirado tiek daug gėlių ant Monikos kapo. Gėlės buvo gražiai susodintos, gražiai apkarpytos. Žydėjo rožės, lelijos, rūtės ir mėtos. Paslaptinga ranka prižiūrėjo visų pasmerktosios paskenduotės kapa, ant kurio netrukus atsirado kryžius, prie kurio buvo prikaltas lentelė su šiuo parašu:

„Čia ilsisi tragiškai žuvusi

a. a. MONIKA RUDAITYTĖ,

lietuvių priešų žiaurumo auka“.

1926 metų pradžioje Beržinių sodžiuje buvo įsteigtas šv. Kazimiero

surengtas vakaras. Jauni artistai visomis jėgomis stvėrėsi darbo, mokėsi roles, kad tik geriau išeitų, kad nepasidavus kitiems gretimiems sodžiams, kur irgi jau veikė minėtos draugijos skyriai.

Pavyko taip pat ir su mokykla. Rudaičio namuose įsteigta už 200 zlotų, kurių jis niekuomet negavo, lenkų mokykla, kurion nieks savo vaikų neleido, po dviejų metų buvo „uždaryta“ ir sodžiuje paliko tik lietuviška mokykla. Joje mokėsi maži vaikai, gi draugijos skyriuje lavinosi suaugęs jaunimas. Bet visa to negalėjo pakęsti vuitas ir komendantas Burdo, kurie, sugrįžus iš ka-

valsčiaus sekvestratorius aprašydavo paskutinius daiktus ir juos licituodavo.

Tai buvo komendantos ir vuito išrasti būdai kovoti prieš lietuvių susipratimą. Tie būdai daugelyje vietų plačiai praktikuojami okupuotoje Lietuvoje.

Buvo gražus gegužio vakaras. Šventadienis. Visur, nežiūrint priespaudos, sunkaus gyvenimo, skambėjo jaunimo dainos.

Jurgis su Verute, apžiūrėję dėdės Anupro kapą, ir uždėję ant jo gražų gėlių vainiką, perlipo per kapinių tvorą ir atsistojo abudu ties Monikos kapu, ant kurio žydėjo įvairiomis spalvomis gėlės.

— Kas papuošė mano nelaimingos seselės kapą, aš iki šiol nežinau, — pirmoji prabilo Verutė. — Bet tas žmogus turėjo ją mylėti.

— Taip, — pritarė Jurgis. — Tas žmogus ją mylėjo, o gal ir myli...

— Jurgi... — tarė tyliai Verutė.

— Verute... — atsakė tokiu pat tyliu balsu Jurgis. — Ar mes galėsime eiti vienu sunkaus gyvenimo keliu, ar mokėsime viens kitam padėti, pagelbėti, ar rasime bendrą žodį, ar...

Verutė prisiglaudė prie Jurgio ir žiūrėdama į jo išmintingas akis, į skaisčius, jokiais purvais nesuteptą veidą — atsiliepė!

— Jurgeli! Viską padarysiu, kad mūsų bendras kelias būtų kuo glaudesnis, kuo laimingesnis. Tai prisiekiu ant nelaimingos sesers kapo.

— Duok jai, Viešpatie, dangaus karalystę.

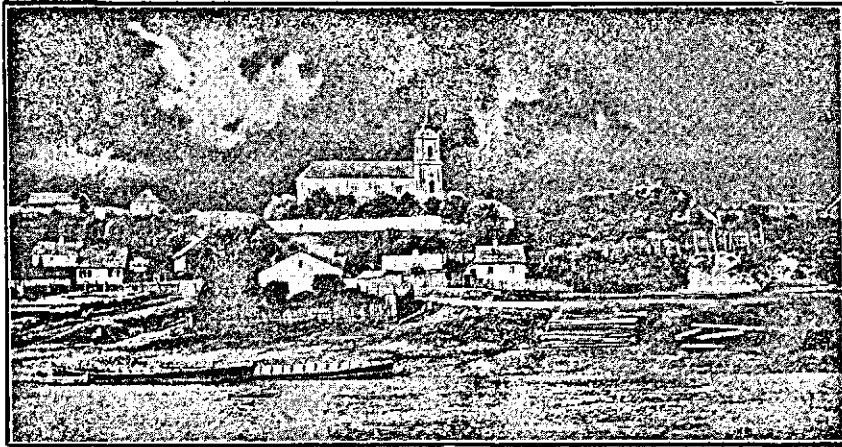
— Bet, Jurgeli! Kada mums gyviems užtekės laisvės saulutė, kada pasibaigs „be ryto naktis“, kada mes būsime žmonėmis, o ne vergais... Kada?

— Matai, Verute, besileidžiančią saulutę, matai purpurinį jos veidą, matai, kai ji juo liečia mūsų tautos laisvą kraštą. Prašykime jos, kad ji nuneštų laisviems broliams mūsų pasveikinimus, kad ji kasdieną tame krašte leisdamasi, pasakytų apie mūsų vargus, nelaimės, pasakytų, kaip mes esame jų išsiilę, kaip mes trokštame, lyg žuvys be vandens... Ir jeigu mūsų laisvieji broliai žinos, kad trečdalis Lietuvos dar kenčia svetimųjų junga, kad tūkstančiai brolių yra pavergti, tuomet ir mums bus lengviau kentėti, tuomet žinosime, kad anksčiau ar vėliau ateis išsivadavimo valanda, kada vėl būsime visi laisvi...

— Kada? — tarė dar tyliau Verutė.

Paskutinis saulės spindulys pabučiavo jaunąją porą, stovinčią Vilniaus krašto tautinėje lietuvių sargyboje.

Pagyna.

Pavergtasis Gardinas.

Draugijos skyrius, kurio steigiamąjį susirinkimą atidarė viso sodžiaus mylimas Jurgis Kirkutis. Atidarydamas skyrių, Jurgis pasakė:

„BroLIAI lietuviai! Mums paliko vienas būdas išlikti gyvais, vienas ginklas apsiginti nuo priešų, — tai mūsų pačių susipratimas, švietimasis, knyga ir lietuviškas laikraštis. Visa kita mums atimta, uždrausta, arba sunkiai iškovojama. Pasizadėkime, tat, kiekvienas priklausti prie lietuviškos draugijos, ne užsiginti, kad esame lietuviai, pasizadėkime savo vaikus leisti tik lietuviškon mokyklon, o jei jos neturėsime, tai mokysime vaikus savos kalbos namie, prie kuodelio. Kiekvieno mūsų gyslose teka lietuviškas kraujas. Tegyvuoja susipratę lietuviai!“

Valio! Tegyvuojal

„Lietuva, tėvyne mūsų...“

Tu didvyrių žemė...

— Pzrestac, — ėmė rekti dežuruojantis susirinkime policininkas. — Drauziu. Cicho!

— Iš praeities tavo sūnūs

Te stiprybę semia...

— Nutilti! — rėkė net pajuodęs policininkas. — Pzrestaaaacc....

— Vardan tos Lietuvos

Vienybė težydi...

— Kaip tamstos pavardė? — suriko prišokęs prie Kirkučio policininkas.

— Leidime yra.

— Sakyt, jei klausiu!

— Prašau mandagiau, — pareiškė ramiai Jurgis.

— Kas leido giedoti himną?

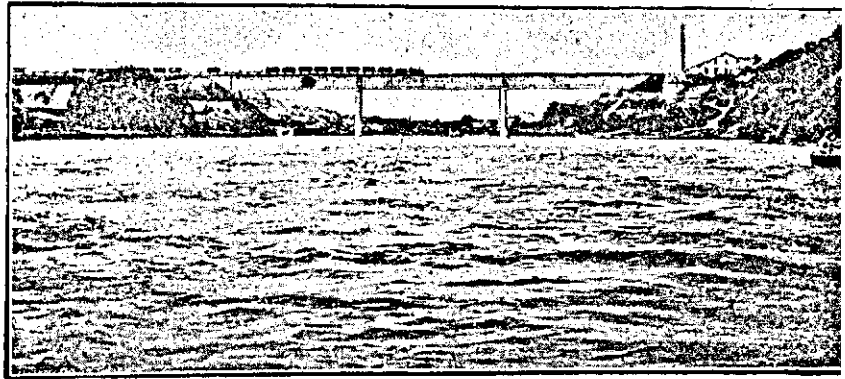
— Mes giedojom, mes, — ėmė šaukti visi.

Nuo to laiko Beržinių sodžiuje prasidėjo naujas gyvenimas: jaunimas rinkdavosi ne į vakaruškas, bet pas Jurgį, pasiskaityti lietuviškų laikraščių, knygų ir padoriai pažaišti. Nedaug trukus bu-

riuomenės Jurgiui, vėl mėgino paraližuoti viešą lietuvių gyvenimą ne tik Beržinių sodžiuje, bet ir visuose kituose. Po ilgų galvojimų buvo surasta jau kartą mėgintas būdas atbaidyti žmones nuo lietuviškos draugijos. Tam tikslui griebtasi protokolų. Patasi komendantas važinėjo po sodžius, dažniausiai užsukdamas į Beržinius, ir ieškojo priekabių. Užeidavo kieman, išlandžiodavo visas pakampes, pažiūrėdavo į šalinį, tvartuosnā ir po to rašydavo protokolą už „nesvarumą kieme“. Už toki protokolą reikėdavo sumokėti pabaudos 20 — 30 zlotų. Žmonės aimanavo, prašėsi, įrodinėjo, kad pas juos iš tiesų švaru, bet komendantas turėjo vieną atsakymą:

„Kodėl priklausote prie draugijos?“

Neatsiliko ir vuitas. Jis prikibo prie mokesčių. Surado, kad dar tie sodžiai, kuriuose veikia lietuvių draugijos skyriai, nesumokėję kai kurių mokesčių. Kas turėjo gautus kvitus, tas išsiskakė, bet kas juos buvo kur užmetęs, tas turėjo mokėti antrą kartą, arba atvažiuavęs

Okupuotoji Lietuva, tiltas per Nemuną ties Gardinu.

PAVERGTŲJŲ KALVARIJOS.

Kruvina 4-rių veikslių drama su epilogu.

(Ketvirto veiksmo pagyna).

Zmiejevskis (atgaudamas drąsą). Ach, bet, mano angele, čia mes taip sustojome ir kalbamės. Atleisk, čia ne per daug puiku... prašau prisėsti... Leisi man, gražuole, bent kai kuo tave pavaišinti?... (Duoda šokolado). Čia nėra taip puiku, bet aš visuomet labiau branginu paprastumą... (Išima taures ir butelį koniakų). Čia tikras užsienio koniakas... Tikiu, neatsisakysi, brangioji, būti mano viešnia...
Grażina. Aš ne vaisėms atėjau pas tamstą.

Zmiejevskis. Paskui, gražuole, paskui... Už tavo meilę aš viską padarysiu, ką man įsakysi. Supranti mane?

Grażina. Tamsta mano tėveliui žadėjai laisvę, jeigu aš už jį prašysiu.

Zmiejevskis. Taip, dailioji lietuvaitė.
Grażina. Aš atėjau to prašyti — paleisk tamstą tėvelį, juk jis niekuo nėra nusikaltęs. Jeigu tamstai maža tokio mano prašymo, aš atsiklaupiu prieš tamstą ant kelių ir...
Zmiejevskis. O, ką kalbi, mergyte, kam tiek nusižeminimo... Savo grožio galybe tu gali ir mirštančio širdį pavergti! Tu mane svaigini, tu mane žavi ir užburi... (Nori ją pabučiuoti).

Grażina (atstumdamą). O, ne, ricieri, dar mūsų sutartis nebaigta...
Zmiejevskis. Aš klausau tavęs, Grażina...

Garžina. Tamsta man siūlai meilę, kai mano širdį taip gniaužia skausmas — juk mano vargšas tėvelis geležimis surakin-tas...
Zmiejevskis. Aš jį tuoju paleisiu, gražuole. (Eina prie durų). Tuoju einu paliepti...

Grażina. Aš taip išsiilgau savo tėvelio! Leisk man, ponas poručinke, eiti su tamsta kartu, aš noriu pamatyti... kaip ten...
Zmiejevskis. O, ne ne, brangioji, mes neisim į ten, — aš liepsiu kareiviams pakviesti jį į čia. (Išeidamas). Vieną minutėlę, vieną minutėlę... (Išeina).

Grażina. Ak, kaip man gera, kad aš gausiu išvaduoti mylimąjį tėvelį. Nelaukiau, kad taip lengvai pavyktų, nemaniau, kad tas žiaurusis barbaras toks silpnas būtų... (Trumpa pauza). Na, būk ramus, mielas tėveli, — tave išvadavusi, Grażina mokės ir save apginti... (grįžta poručininkas).

Zmiejevskis (eidamas prie Grażinos). Tuoju bus čia tavo tėvas, gražuole... (Nori ją apglėbti).

Grażina (pasipriešindama). Palauk, palauk tamsta. Dar vieną dalyką dabar man atlik, mielasis:

Zmiejevskis (kiek nustebeš). Ką dar? Grażian. Parašyk, kad nuo mano tėvelio nuimamas įtarimas ir kad jis paleidžiamas laisvai grįžti namo.

Zmiejevskis. Nors kvailokas reikalas, bet — gerai — parašysiu. (Eidamas prie stalo rašyti, labai vikriai apkabina Grażiną ir pabučiuoja į veidą; toji smarkiai išsiveržia iš jo glėbio).

Grażina (ne be ironijos). Bravo — vikrus tamsta, kaip vagis...
Zmiejevskis (sėsdamas rašyti). Eh, žiopsodamas ir visą gyvenimą gali pražiopsoti... (parašęs). Na, dabar ateina mano eilė... (Išima Karužas, kareivio lydimas, ir labai nustemba, pamatęs Grazi-

na. Zmiejevskis mostelia kareiviui ranka ir tas išeina).

Grażina. Tėveli, mano brangiausias!... (Puola tėvui ant kaklo). Ak, kaip aš džiaugiuos!... Pagaliau, tu būsi laisvas...
Karužas (atstumdamas dukterį). Ne ne, neglamonėk... Nenoriu tokios laisvės...
Grażina. Už ką, tėveli, kodėl...
Karužas. Ant stalo svaigalai, šokoladas... O, ne, tokia laisvė man sunkesnė už kalinio pančius!...

Grażina (vėl puldama prie tėvo). Tėveli, juk pats šaukai mane, kad ečiau tavęs išvaduoti...
Karužas (atstumdamas). Atsitrauk... Tu neverta dukters vardo...
Zmiejevskis. Seni, ne niekinti turėtum dukterį — bet jai padėkoti, kad gauni laisvas grįžti namo. Še tau raštą ir gali netrukdomas sau eiti. (Paduoda raštą).

Zmiejevskis. Ach, tu... (Išsitraukia revolverį). Bet žūsi su manim kartu ir tu... (Peršauja Grażiną ir pats susmunka ant žemės).

Grażina. O, Viešpatie, Aukščiausias Dieve... (Svyra ant žemės).

Zmiejevskis. Mirsime abudu... (Dejuoja, gniauždamas rankomis žaizdą).

Grażina. Atleisk mano nuodėmes, Galybių Valdove, ir priimk mano sielą... (Per duris išiveržia Zara su vyrų būriu ir Karužas; vyrai kartu išvaro sumtą švagždį).

Zara (įbėgdamas). Grażina... (Sekundę stabtelėję, išsigandęs matomojo vaizdo). Mes pavėlavome ją išgelbėti... (Klaupiasi prie Grażinos. Visi vyrai sustoja, kaip nudiegti; švagždys virpa iš baimės).

Grażina (silpnu balsu). Valerijau, aš mirštu nekaltą... čia buvo baisi klasta...
Karužas (apkabina mirštančią dukterį, laikydamas jos galvą pakėles nuo žemės). Dukružėle mano brangiausia, aš tave pradžiau... (Skaudžiai pravirksta). Atleisk man...
Zmiejevskis. Vandens... vandens... (Niekas jo nežūri).

Grażina. Tėveli, kaip tu išlikai gyvas? Argi tie šūviai...
Zara. Tai mes su sargybonim susišaudėme, čia išsiverždami...
Grażina. Aš nekaltinu tavęs, tėveli, tu nežinojai tos baisios niekšybės... Tavo vardu, tėtuši, mane šaukė...
Zara (pašokdamas, švagždziui). Tai tu padarėi šį kruvinąjį darbą, judošiau! (Išsitraukia iš kišenės brauningą). Aš prisiekiau, ir tu man mirtimi užmokėsi, išdavike!... (Ileidžia šovinį).

Grażina. Atleisk jam, Valerijau, neteisk... Tegul jį Dievas teisia...
Zmiejevskis (visai silpnai). Mirštu... vandens...
Zara (švagždziui). Klaupkis, niekše, ir dėkok, kad tau gyvastį dovanoja... (Pats vėl puola prie Grażinos).

Švagždys (pažengęs pirmyn, rodydamas Zmiejevskį). Tai jis mane papirko, tai jis didžiausias kaltininkas... (Klaupia prie Grażinos kojų. Poručininkas sudejuoja; vienas iš vyrų pasilenkia prie jo).

Vienas iš būrio (atsistodamas nuo Zmiejevskio). Jau mirė, budelis...
Grażina (visai nusilpusi). Tėveli, parnešk motušeį mano meilę... ir broliukui...
Karužas. Dukrele, mano dukrele... (kukčiodamas verkia, nebegalėdamas daugiau nieko ištarti)

Švenčioniškė lietuvė, nors pati sunkiai dirba ir skurdžiai gyvena, bet leidžia dvi mergytes į mokslą.

Karužas (galutinai nutrenktas). Vadinasi, savo pragarišką sumanymą įvykdei, niekše tu... (Lyg apsvaigęs apsisuka eiti per duris).

Grażina (stovėjusi, tarytum stabo ištiktą, puola paskui tėvą). Tėveli, už ką mane žudai!...

Karužas (smarkiai ją atstumdamas). Šalin, ištvirkėle!... Ir nedrįsk daugiau peržengti mano namų slenkščio!... Aš praeikiu šią dieną, kurią netekau savo vienturtės dukters... (Beveik uždusdamas iš susijaudinimo, Grażinai). Praeikiu ir tave, parsidavėle...
Zmiejevskis. Laukan, gyvuly! (Energingai išmeta Karužą pro duris).

Grażina. O, Dieve... (Puola prie durų, norėdama pasivyti tėvą). Tėtuši, palauk!...

Zmiejevskis (sulaikydamas Grażiną). Nereikia. Tegul sau eina tas kvailasis padaras...
Grażina (šaukia). Tėveli, tėveli!... (Poručininkui). Leisk mane tamsta!

Zmiejevskis. O ne, gražuole, tu pasiliksi pas mane...

„MŪSŲ VILNIUS“ MOTERIMS

PER MOTINĄ ir VAIKĄ I VILNIŲ!

Spaudos šimtmetį paminėjus.

(Ispūdžiai iš Valstybės teatro).

Dalyvaujant 100 metų spaudos sukakties minėjimo iškilnėse įvairūs jausmai jaudino širdį.

Džiaugsmas ėmė, kad teko dalyvauti nepaprastose iškilnėse, kurios ypatingai reikšmingos mūsų jaunajai valstybei.

Išklausius pranešimų apie spaudos vargingą praeitį, malonu, kad sulaukėme šviesesnių laikų, visiškos spausdinto žodžio laisvės.

Spauda — dvasios produktas. Jos laisvei apginti ir sustiprinti, didžius Kryžiaus Kelius turėjo pereiti mūsų garbingi spaudos veikėjai!

Mes turime gerbti ir juos pačius ir jų veikalus. Daugelis mūsų žadintojų ilsisi žmžinu miegu ir jie buvo pagerbti atsištojimu, bet daugelis tautos veteranų dar gyvi ir jie dalyvavo iškilnėse, bet, deia, jie nebuvo tinkamai pagerbti. Jie buvo išsiskleidę minioj, tuo tarpu kai juos reikėjo pakviesti į garbės prezidiumą, tuo pagerbti ir parodyti, kad mes branginame ir įvertiname jų sunkias dvasios kovas ir džiaugiamės, kad šiandien jie yra dar mūsų tarpel!

Kad ne Basanavičiai, Kudirkos, Vaižgantai, Smetonos, Jakštai ir kiti, kažin ar būtume sulaukę Nepriklausomos Lietuvos?

Ir liūdna darėsi, kad garbingose vietose susėdę jaunuoliai nustelbė mūsų senuosius, garbingus spaudos žadintojus.

Liūdna, kad mes nemokame branginti ir gerbti tėvynei užsitarnavusių žmonių ir kad nemokame parodyti jaunajai kartai, kaip reikia gerbti tautos veteranus.

Ir svetimų kraštų atstovai, specialiai atvykę į tas iškilnes, galėjo būti pakviesti į garbės prezidiumą.

Spaudos kovotojų ir žadintojų eilėse buvo ne tik vyrai, bet ir moterys; tuo tarpu nei viena moteris rašytoja bei spaudos darbininkė nebuvo net paminėta.

O iškilnėse dalyvavo tokių moterų, kurias irgi reikėjo tinkamai pagerbti. — Juk žurnalistų sąjunga minėjo ne kokį 10-metį savo veikimo, bet 100-metį lietuvių spaudos sukaktį, kuriame dalyvavo visa tauta, o ne siauras būrelis ir dėlto reikėjo tą iškilmingiau paminėti.

D a l y v ė.

Nebijokime kieto kelio.

K. Beicht savo straipsniuose apie auklėjimą, kietą kelią vadina geru keliu. Samanotas, pelkėtas kelias yra paklydimų kelias. Kietas kelias neabejotinai veda į tikslą.

Istorijoje turime daug pavyzdžių, tiek iš atskirų žmonių, tiek ir tautų gyvenimo, kur kietą kelią perėjus vainikuojamasi laimėjimais. Kietą priespaudų vaikystę yra patyrę daugelis garsių žmonių. Suminėsimė kelis plačiojo pasaulio žmones, apie kuriuos rečiau yra kalbama mūsų tarpe. Garsus šių laikų rašytojas Peter Rosegger yra sūnus vargingo girių sargo, kūdikystėje buvęs vieno siūvėjo pasiuntiniu. Poetas Hebbel buvo tiek neturtin-gas, jog ilgas savaites mito kava ir juoda duona. Mokslininkas Valentinas Dueval pats vienas mokėsi skaityti ir rašyti patsisamdęs ganyti svetimą bandą. Jis apie savo kūdikystės dienas visad gražiai atsiliepdavęs vėliau, net dažnai būvodamas Vienoj, kaizerio Pranciškaus T. večiūose. Kartą ten vienas svečias Dueval klausia „Mano tėvas buvo valstybės baronas, o kas jūsų?“ Dueval atsakė:

Gražina. Valerijau, juk aš mirštu ver-ta lietuvės vardo...

Zara. Brangioji karzygel! tavo mirtis pripildė kančios taure — laisvės žygin rytoj tauta pakils į tavo kraujo šauksmą!

Jaunimas. Ir truks vergijos pančiai! keršto kardu įskelsim laisvės ugnį!

Gražina. Atleiskite man visi... kuo jums esu kalta... Sudie... (Visi klaupiasi). O, Viešpatie... aš ateinu pas Tavo Šven-tą Sostą... (Miršta. Gražinos tėvas ver-kia. spausdamas dukterį prie krūtinių).

U ž d a n g a .

kūdikiu būdamas išnešiodavo redakcijos laikraščius, bet jau ir tada jautė didelį fi-ziko pašaukimą, iširengdamas kišenę la-boratorijėle.

Europa daug metų kentė mongolų priespaudą, Babilonija vergiją, žydai sie-kė minties atgauti Palestiną, — ir laimė-jimai atėjo.

Vilniaus kelias yra kietas kelias. Taurūs lietuvių norai, išvaduoti iš priešų rankų savo sostinė, kurioj niekuomet ne-nustotojo plesdenusi lietuvių širdies lai-s-vė, vis labiau užgrūdinami nepasisekimų, visokių spendžiamų kilpų, iš kurių jau tiek per dvylika metų teisybės švyturiui šviečiant nesunkiai išsinarpliota.

Lietuvės patriotės turi pareiģos pastatyti į kietą Vilniaus kelią tin-kamai paruoštas naujas jėgas. Mote-rys dažnai vadinamos didžiųjų minčių įgyvendintojomis. Jų valia daugiausia pasireiškia šeimos ugdyme. Cia kasdienėmis, rodos, visai mažos vertės smulk-menomis, formuojasi būsimųjų piliečių charakteriai. O tos smulkmenos turi di-delės reikšmės. Smulkmena laikome ma-žą peršalimą, o, žiūrėk, kartais kokia sunki liga jo pasekmė. Mažmožis, men-ka žaizda, o ji pagamina mirtingą kraujo užnuodijimą. Mažos šiltųjų kraštų muse-lės įkandimas stiprius vyrus paguldo į kapą. Kartą skaitėme apie vieną darbi-ninką, pakilusį iš sunkios ligos ir ieško-jusį darbo. Jis ilgai prašėsi vienoj įmo-nėj priimamas. Buvo atsakyta. Išėida-mas per duris pamatė žemę blizgančią špilkutę. Jis ją paėmė, nudulkino ir įsisėgė į švarką. Darbdavys, pastebėjęs toki akuratiškumą, tuojau liepė gražinti išeinantį prašytoją ir visišku pasitikėjimu jam pavedė atsakingas pareiģas. Mažmo-žis, lietuvės niūniuotos prie lapšio dai-nos, o jos kelis šimtmečius išlaikė pa-vergto lietuvių laisvą dvasią.

Svenčionių bažnytinis choras prieš Didįjį Karą.

Svenčionių lietuvės lenkų okupacijos švento Kazimiero vėliavos nešėjos ir giedorės.

Mažmožiais lietuvės gali išugdyti tėvynei vaikų, nepalenkiamų netiesos prievartai, nors jiems ir sunkų kietą kelią tektų pasirinkti. Fantastingos tautosakos pasakos, puoselėjusios kūdikių vaizduotę, šandie, deja, jau nyksta. Jų vietą pakeičia tikrovė, labai marga, audringa šių laikų tikrovė. Lietuviai šioj neramių laikų tikrovėj 1920 m. spalio mėn. 9 d. patyrė didelę skriaudą. Jai pasipriešino visi, kurie neiškeitė tiesos meilės sąžinės balso į pigius dienos smagumų siūlymus. Tiesos kelias — kietas kelias, bet jis geras kelias, nes veda tiesiog į tikslą. Mažmožiais galima įkvepti kūdikius vykti šiuo keliu į Lietuvos sostinę. Tikrovės pasakojimais apie Vilniaus praeitį, apie Lietuvos kunigaikščių gyvenimą Vilniuj, apie tame mieste Lietuvos atgimimo kiltimą, apie lenkų nedorovingą pasielgimą, to krašto geografiją, dabartinę jo padėtį, vilniečių vargus. Tie

patys dalykai, kartojami iš lūpų į lūpas nuo Prūsų ligi Lietuvos kraštų, galvins viltį turėti pavergtą Vilniaus kr. laisvą ir ugdyt visą lietuviškojo jaunimo nusistatymą, nebijoti kieto, sunkaus, bet tiesaus kelio, vedančio atstatyti paneigtąją teisę.

A. m. Mažulytė.

Naudokimės teisėmis.

Kaip pati VVS, taip ir jos organas „MV“ yra pasiryžę kiekvieną lietuvi padaryti, jei taip galima pasakyti, sąmoningų lietuvių, dirbančių tėvynės naudai, o ne sau.

Eidamas tuo keliu „MV“ savo skytyse įvedė ir moterų skyrių. „MV“ tuo yra ne tik didelis demokratas, bet jis tuo nori ir moteris padaryti lygiomis darbininkėmis su vyrais.

Kiekvienas žmogus yra skirtas kurti, ką nors daryti, o ne taip sau vegetuoti ir nepalikti jokių gyvenimo žymių.

Mes šiandien visi pripažįstame, kad esame nemažai prisiskolinę į savąją kultūrą, mums reikia nereikalingas paskolas gražinti ir ugdyti savąją kultūrą. Kiti mums to nepadarys. Jei kiekvienas lietuvis, kaip darbščioji skruzdė, nes ir dėš šapelį prie šapelio ant mūsų kultūros aukuro — tuoj pasidarys didelis kupstas, didelis indėlis į mūsų kultūros lobyną.

Tačiau dabar dar ne visi dirbame. Kas dirba, tai dirba už dešimtį, o kas nieko, tai nieko. Užtat ir darbas eina pamažu.

Taip yra su vyrais, bet dar blogiau su moterimis. Moterys, net ir negausingoj joms skirtoj spaudos dirvoj labai negausingai dalyvauja. Paklausus vieną, kitą, kodėl nerašai — atsako nemokanti. Gaila (čia turiu galvoje pradžios mokyklų mokytojas). Statistikos žiniomis, visoje Lietuvoje pradžios mok. dirba 2116 moterų. Visos yra baigusios mokyklą — cenzuotos. Tad sakyti, kad negali ką-ne-ką parašyti yra tiesiog nedovanotina. Juk mokykloj būdamos visos rašė mokytojų užduotas temas. Tada galėjo, o dabar, ir daugiau prasilavinusios skaitydamos, nebegali ką nors parašyti.—Gali ir galim visos, tik reikia noro.

Nenorėkim tuoj kažko filosofiško sukurti. Rašykime paprastas iš mūsų pačių gyvenimo žinias, nurodykime savo ir kitų klaidas, ieškokime kelių toms klaidoms taisyti ir pamatysime, kad „MV“ moterų skyrių padarysime įdomų, visų skaitomą.

Mok. A. Dulkytė.

VVSC MOTERŲ SEKCIJA DĖKOJA

Ponui Kauno miesto Burmistruui inž. A. Graurogkui už nemokamą butą, šviestą ir kurą įsteigtam VVSCMS-jos vilniečių tremtinių ir pabėgėlių bendrabučiu ir

Ponui Girdvainiui už palatą ir skrybėlę, paaukotus vilniečiui pabėgėliui.

MUSU VILNIUS JAUNIEMS IR MAŽIEMS

Jonuko sapnas.

Jonukas — skautas. Dievui ir Tėvynei jis nori dirbti, nori savo artimam padėti. Jis liūdi, žiūrėdamas į nelaimingąjį, jis verkia, matydamas neteisingai skriaudžiamą, skuba jo nuraminti.

Gerai žino jis, jaučia senelio Vilniaus kančias, ir dažnai jo akys nukrypsta į tą šalį, kur žvanga pančiai, kur išsiveržia sunkūs kančios atodūsiai...

— Aš noriu, o Vilniau, tau padėti! — sušukdavo širdies gilumoj, — bet ką aš turiu daryt? Ką turiu daryt, kad Tavo kančios sumažėtų, kad Tavo, Vilniau, dangus prablaivėtų?...

Kartą jis ilgai vakare skaitė

„Vilniaus Golgotą“. Beskaitydamas užmigo su knyga rankose.

Prabilo kažkas į jį:

— Jaunasis broli! Juk tu dar gerai meni gražią vasarą, dar neįdilo tavo širdy tas džiaugsmas, kuriuo gyvenai, stovyklaudamas ant gražių Neries krantų; dar skaisčioji Lietuvos upių motina neužmiršo tavo skambių dainų... Neužmiršai tu ir to skausmo, kuris dvelkė iš anapus Neries, kur tavo brolis negali, kaip tu, dainuoti dainą. Jis tyliai niuniuoja ilgesio ir skundo dainą, kartais gi susikaupia prie Aušros Vartų ir meldžia Aukščiausiojo, kad išskirtus broliu suvestų į būrį, kad nukriaustai tėvynei džiaugsmą gražintų.

Ir štai! Tu, laisvasis broli, stovi ant aukšto Neries kranto ir žiūri, išmeigęs akis į melsvą tolių, kur Vilniaus šventovių bokštai sveikina saulę. Tau liūdna. Ašaros rieda. Norėtum per Nerį ištiesti savo ranką, pasisveikint su pavergtu broliu, bet... negali.

Tu susikaupia. Iškelia savo ranką į viršų ir sušunki vergaujančiam:

— Brolau! Pavergtas, neteisingai nuskriaustas brolau, neužmiršiu tave. Visas savo jaunas jėgas tau skiriu. Dirbsiu visa, kad tau padėčiau ir tikiu... paspausiu tau ranką Gedimino kalne...

Nušvinta tavo brolio veidas. Vien tas tavo šūkis sumažina pavergtojo kančias. Tie tavo jam skirti žodžiai jį nuramina. Ir jis

LIEUVOS KRASTOTYROS DRAUGIJS
KAISIADORIŲ RAJONO SKYRIĀUS

Jonas LAURINA VIČIUS

IŠTIKIMI GIMTAJAI KALBAI

(Aplie Kašiadorių kraštie knyguošius, daraktorius ir jų rėmėjus)

LIETUVOS KRAŠTOTYROS DRAUGIJOS
KAISIADORIŲ RAJONO SKYRIAUS

Jonas LAURINA VIČIUS

IŠTIKIMI GIMTAJAI KALBAI

(Aplė Kalsiadorių krašto knygnešius, daraktorius ir jų rėmėjus)

Su lietuviškais žodžiais širdy

Kaišiadorių kraštas garsus knygnešiais ir daraktoriais. Lietuviškosios spaudos draudimo laikais (1864—1904) pas mus knygnešystę organizavo tokie žymūs kultūros, švietimo ir visuomenės veikėjai kaip kun. S. Gimzauskas, kun. K. Kybelis, kun. K. Cepanas, knygnešiais dirbo pasižventėliai valstiečiai M. Grybauskas, P. Gudelis, P. Zykus, o vaikams slaptose lietuviškose mokyklose mokė talentingos ir drąsios daraktorės V. Franckevičiūtė—Grinevičienė, O. Lissauskaitė, J. Puraitė, K. Peškevičaitė, dešimtys kitų.

Intensyvus domėjimasis knygnešyste, daraktoriais mokykloms prasidėjo Lietuvos aukštesniojo mokyklų draugijoje. Prie Lietuvos kultūros fondo susikūrė Knygnešio draugija, kuri vienija knygnešių ir daraktorių alpinus, visus besidomintus lietuviškosios spaudos draudimo gadyne, rūpinasi medžiagos apie knygnešius ir daraktorius kaupimu, jos propagavimu, vietų, susijusių su knygnešių ir daraktorių veikla, pažinimu ir t. t. Knygnešių ir daraktorių alinai rengia respublikines ir regionines kviules. Knygnešio draugija ruošia specialius Vilniaus pedagoginio instituto savaitraščio „Sviesa“ numerus, skirtus knygnešystės ir slaptųjų lietuviškųjų mokyklų istorijos ir šių dienų draugijos veiklai nušviesti.

Į medžiagos rinkimą apie knygnešius ir daraktorius vieną pirmųjų respublikoje įsijungė Kaišiadorių rajono kraštotyrminkai. Sukaupta daugiau ar mažiau medžiagos apie dešimtis knygnešių ir daraktorių. Kūrybiškai bendradarbiaujama su kaimyninio Trakų rajono kraštotyrminkais, ypač su šios kilnios veiklos organizatore, centrinės bibliotekos bibliografinės skyriaus vedėja J. Kulikiene (daugelio mūsų knygnešių ir daraktorių veikla susijusi ir su Trakų rajonu). „Kaišiadorių aldu“ laikraščio puslapiuose išspausdintas pluoštas straipsnių, asmeninių, paruošias aplankas „Kaišiadorių krašto knygnešiai ir daraktoriai“. 1989 m. gegužės 7 d. Kaišiadorių centrinėje bibliotekoje buvo surengta knygnešių alinų vakaronė. Ta proga buvo išleista brošiūra „Platinę lietuvišką žodį“. Rajono moksleiviai noriai įsijungė į Knygnešio draugijos paskelbtą akciją—rinkti spautojojo metalo laužą, reikalingą P. Rimšos skulptūrai „Lietuvos mokykla 1864—1904“ nuleisti, o Kietaviškių devynermetės mokyklos

jaunieji krašto tyrininkai (vadovė D. Gudeliėnė) kaip daugiau sia surinkę spalvotojo metalo (340 kg) garbės svečiams bus pakviesti ir į iškilmingą skulptūros atidarymą. Šių elniūčių autorius su VPI doc. I. Kubiliene, Knygnešio draugijos valdybos pirmininke, ruošia leidykliui apybraižų ir straipsnių rinkinį apie VII mūsų krašto knygnešius ir daraktorius, kur nemaža vietos bus skirta Papatčių, Zasilių ir Kietaviškių apylinkių lietuviško sios spaudos draudimo laikotarpio įvykiams.

Man malonu mielėms skaitytojams atskiru leidiniu pateikti pasakojimus apie Kaišiadorių krašto knygnešius ir daraktorius. Dauguma jų buvo spausdinta laikraščiuose. Jų metrika nurodoma pasakojimų pabaigoje.

J. LAURINAVICIUS
Lietuvos kultūros fondo
Knygnešio draugijos valdybos
pirmininkės pavaduotojas

Kaišiadorys, 1990 m. vasario 13 d.

Petras Gudelis ir kiti

Atrodo, ką galima naujo, negirdėto pasakyti apie knygnešius, kurių kaulėliai jau seniai dūli po gimtinės pušimis ar klevais — jųk nuo spaudos draudimo panaikinimo jau šitiek metų praėjo — net aštuoniasdešimt penkeri. O vis dėlto...

Štai Pustakiemio kaime (Zasilių apyl.) gyvena Pranė Zaremblėnė (g. 1908). Tai buvusi Gudelytė, knygnešio Petro Gudelio dukrė, atlektėjusi čia iš Gilučių kaimo. P. Gudelis buvo garsus šiose apylinkėse knygnešys, tad paklausykime, ką apie jį prisimena P. Zaremblėnė, ką girdėjusi apie tėvą iš savo motinos Kotrynos Zaremblės-Gudeliėnės pasakojimų.

— Kada mano tėvas gimęs, tiksliai nežinau, bet man rodos, kad jis mirė turedamas apie 60 metų. Aš ji atsimenu puikiai, nes jis mirė, kai aš jau turėjau šešiolika metų — 1924 m. liepos 20 d., — pasakoja P. Zaremblėnė. — Seimoje buvo devyni vaikai. Tai Pranas, gyvenęs tėvo troboje (beje, kelis kartus perstatinėtoje). Jis prieš keletą metų mirė. Po to buvo dukrė Anastazija, išlektėjusi už Vinco Lančiučio į Kareivonių kaimą. Lančiutis tarnavo pasienio policijoje ir ji tenkai nušovė. Seno buvo išlektėjusi už Stasio Malūnavičiaus į Papatčių kai-

mą. Abi šios seserys mirusios. Kaune gyvena Veronika Balasavičienė, našlė, o Vilniuje — Levosė Dragūnienė, jos vyras Didžiojo Tėvynės karo invalidas. Jauniausioji sesuo Marytė Lauršėvičienė gyvena Stabintškėse (mūsi), Valkystėje mirė dar du vaikai — Jonukas ir Vladukas.

Tėvas norėjo, kad mes mokytumės, tačiau nė vienas iš brolių ar seserų didesnių mokslų nepasiekėme, daugiausia baigėm tik pradinės mokyklas. Aš irgi pradinę tebaigusi. Tėvas norėjo, kad eičiau toliau mokytis į Kaišiadoris, kur mes turėjom giminių, bet man labiau patiko ūkiniai darbai. Dirbau ne tik moteriškus, bet ir vyriskiškus darbus: ariau, akėjau, nes tėvas jau buvo senyvas, o vienam vyriausiajam broliui ūkininkauti buvo per sunku.

Gyvenom labai vargingai. Kaip mama pasakojo, tėvas išvažiuoja knygų ir kokią savaitę ar ir ilgiau jo namuose nebėr. Išvažiuodavo daugiausia vėlai vakare, kad kalmynai nematytų. Pasimdavo kelienei sauso malsto, tai ilgainiui skrandį sugadino (skrandžio ilga ir mirė). Be to, daug sveikatos atimdavo krautos. Tačiau, rodos, nė vieno karto tėvas neįkliuvo žandarams (o gal namiškiams nenorėjo pasakyti). Po trobos pamatais buvo įstrenęs spaudos slėptuvę. Niekas jos nesurado.

Iš Prūsijos atveždavo laikraščių, maldaknygių, kalendorių. Paskui kiti knygnešiai iš jo lmdavo ir veždavo į kitas apylinkes. Mokėjo tėvas ir lenkiškai.

Ūkį tvarkė mama su vyresniuoju mano broliu Pranu. Turėjom apie dvyliką hektarų žemės. Tėvas mėgo bitininkauti ir laikė kelis bičių avilius. Veždavo į Kauną medų parduoti, o už gautus pinigų pirko draudžiamąjį lietuvišką spaudą.

Smetonos laikais mama už tėvo veiklą spaudos draudimo metais gaudavo pensiją, tik neatsimenu 30 ar 40 litų kiekvieną mėnesį. Mama mokėjo skaityti, domėjosi laikraščiais. Buvo gera audėja. Visą laiką ji gyvenė su sūnum Pranu Gilučių kaime, kur ir mirė 1946 m. kovo 16 d. Šiemet vaikai (ir anūkal) sudėjom pinigų ir ant tėvų kapo pastatė naują paminklą. Taip ir užrašėm: „Knygnešys Petras Gudelis“...

Pranė Zaremblėnė nuo pat kokiūku susikūrimo dienos dirbo laukininkystėje, fermose, sandelyje. Buvo darbšti, kaimo gerbiama moteris. Dabar pensininkė, gyvena su sūnum, martčia ir anūku. Stroptai saugo šeimos relikvijas, primenančias tėvus, spaudos draudimo laikus. Gaila, kad labai išbuikusios P. Gudelio ir jo žmonos nuotraukos ir netinka publikuoti.

O štai dar kai kurios žinios apie kitus mūsų rajone dirbusius knygnešius. Trakų centrinės bibliotekos bibliografinės skyriaus vedėja Jadvyga Kulikienė meseniai Trakų rajono „Galvės“ laikraštyje (1989 07 10, Nr. 86) paskelbė kai kurias

faktus apie „lietuvi milžiną, knygnešį Vincą Zukauską, išgyvenusį apie šimtą penklasedšimt metų, slėpusį draudžiamą spaudą Migonų piliakalnyje netoli Darsūniskio. Iš jo knygas ėmė ir nešė toliau Andrius Lapinskas iš Kleboniškių arba broliui Berlingai, Petras Steponavičius iš Jleczo, Praskėvičius iš Kalvių“. Be to, „Kruonio valstiečiuje gyveno žymūs Lietuvos knygnešiai Martynas Kazlauskas ir Juozas Darnulevičius“.

„Kaišiadorių aidai“, 1989 m. rugsėjo 19 d.

Kai sutemos dengė baltąsias lankas...

Sako, Gudelių Gilučiuose jau nuo baudžiavos gadybės būta kas antroje gryčioje. Kiekvienas turėjo pravarde, dažniausiai šmaikščią, juokingą ir arba net visai negražią, „muzikiską“, prie moterų nenoromis sakoma. Gudelių gausybė galima tikrai tikėti, jeigu net kraštiečiai žurnalistas Juozas Kundrotas savo gimtosiose apylinkėse susipažino tarp jų, apybraižoje „Turėti savo knygnešį („Ūkininkas“, 1989, Nr. 1) garbingą šio kaimo vyrą Petrą Gudelį mublškės (pagal savo tėvuko pasakojimus) kažkur už jūrų marių (Amerikon, Anglijon, Argenčinon ar Brazilijon), iš kur „knygnešys gimtinėn ne-begrįžo, o ilgai nuol...“ Ilgainiui ji pamiršo“. Su kažkokiu Gudeliu taip ir buvė. Ji tikrai pamiršo. Tik ne su Petru, tik ne su knygnešiu. Knygnešys Petras Gudelis nebuvo pamirštas ne tik Gilučiuose, bet ir kur kas toliau. Tiesa, jo pavardė nebuvo įamžinta lentoje Knygnešių sodelyje prie Istorijos muziejaus Kaune, tačiau „Knygnešio“ pirmajame tome (Kaunas, 1926, 314—315 psl.) St. Butkus straipsnyje „Kaip ėjo knygy platinimas Svenčionių krašte“ pateiktą vieną epizodą ir iš P. Gudelio veiklos (beje, tą epizodą ir cituoja J. Kundrotas). 1931 m. Katriel Gudelienei, knygnešio našlei, valdžia paskyrė 30 litų pensiją (žr. „Sveitimo ministerijos žinios“, 1931, Nr. 6, 67 p.). Ne vieną kartą maloniu žodžiu P. Gudelį prieškarinėje spaudoje („Mūsų Vilnius“ ir kt.) minėjo publicistas, bažnyčių istorikas Milžinas (kun. Nikodemus Svogžys, 1899—1985). Senesni Gilučių kaimo gyventojai P. Gudelio negalėjo pamiršti ir dėl to, kad jis ilg pat savo mirties (1924) buvo... Jų kalmynas, o ne kažin kur išvykęs. Kapas jo išlikęs, sutvarkytas. Čia pat, Pustakleimio kaime, gyvena P. Gudelio dukra Pranė Zaremblėnė (g. 1908), kuri gerai prisimena savo tėvą, mielai apie jį pasakoja. Ji išsaugojusti ir vienintelė, nelabai ryškia P. Gudelio nuotrauka. Iš nuotraukos į mus žvelgia protingos, geranoriškos valstiečio akys.

Kada P. Gudelis įsijungė į knygnešystę? Tikslių duomenų neturime, tik apytikslus. 1895 m. Zasių bažnyčios klebonu buvo paskirtas Maironio bendramokslis, artimas blicūlis kun. Kazimieras Kybelis (1868—1902), buvęs Vilniaus kunigų seminarijos profesorius. Maironio įtakoje jis tapo atstribingu lietuvių puoselėtoju.

Zasių parapijoje buvo daug lenkų dvarininkų, kurie turėjo svarų žodį bažnyčioje. Tačiau pirmieji ledai buvo pralaužti: 1882—1883 m. Zasiuose klebonavo Aleksandras Burba (1854—1898), kuris pirmas iš ambonos išdrįso prabilti lietuviškai, tuo sukeldamas lietuvių valstiečių džiaugsmą ir pasididžiavimą, o lenkų ponų jūršį. A. Burba bandė plintinti ir lietuviškas knygas, tačiau ar P. Gudelį į šią veiklą buvo įsijungęs — nežinia. O štai kun. K. Kybelis, toliau vystydamas Zasių parapijos pradėtą lietuvių puoselėjimo darbą, savo klebonijoje įkūrė tarptautinę knygnešystės organizavimo štabą, įtraukdamas į šią veiklą kone visus bažnyčios tarnus ir šviesiausius parapijos valstiečius. Į šią grupę pateko ir P. Gudelis. Jis vykdė tiesioginius kun. K. Kybelio mūrodymus.

Kun. K. Kybelio klebonavimo laikai Zasiuose — tai knygnešystės auksio amžius šiose apylinkėse. Kurį laiką čia vikarais dirbo Benediktas Kristaponts, tas pats, kuris vėliau dirbo Adutiškyje ir J. Kundroto minimą knygnešį Augustiną Janušoną siuntė į Gilučius atsinešti knygy iš P. Gudelio, o 1901—1904 m. Zasiuose vikaravo ir Kajetonas Čepanas (1872—1922). Kaimyninėje Ciobiškių parapijoje (1899—1903) klebonavo kitas žinomas knygnešystės veiklos organizatorius kun. Stanslovas Šlaimas (1866—1951), Kalvių parapijoje (1897) „kietas žemaitis“ (Milžinas) — kun. Ignatas Sopara (1864—1931). Žiezmarčiuose — kun. K. Kybelio mokslo draugas Vilniaus kunigų seminarijoje kun. Juozapas Augūnas. Reikėjo palaikyti nuolatinį ryšį, koordinuoti darbą: kas, kada ir iš kur ima elementorius, maldaknyges, lietuvišką spaudą ir kur ją pristato. P. Gudelis bene glaudžiau ryšį palaikė su Sakaldonių kaime (netoli Semeliškių) gyvenančiu knygnešiu Vincu Baltasevičiumi (1868—1861). Dažį iš jo atgabentų knygy P. Gudelis išplatindavo Papatčių, Korsakų, Kaugonių ir kitose aplinkiniuose kaimuose, dalį atiduodavo Vincenui Frankoniui iš Tororiškių kaimo (Zasių apyl.), kuris savo rošku nustaitytą literatūros kiekį turėjo nunešti į Ciobiškių km. kun. St. Šlamui, o likusią išplatinti savo nuožūna. Du tris kartus per metus P. Gudelis lietuviškos literatūros vykdavo ir į Tylžę. Kelionė užtrunkdavo iki dvejų savaičių. Tos kelionės buvo sunkios, pavojingos. Kartais P. Gudelis išvažiuodavo į Prusiją vežimiu, bet ar iki pat Lietuvos pasienio jis tą savo arkliauką nuikindavo, ar ji kur palikdavo pas ryšininką, o toliau eidavo pėščias — dukros nebeprisimena. Be to, P. Gudelis vaikams, kol jie buvo maži, apie savo knygnešystę nepasakodavo, o kai jie paaugo — tėvas jau buvo užkastas gimtinės smiltimis. Nemėgo jis savo kelionių vargy pasakoti ir žinomai:

„Kas išgyventa, tas jau mano, nieko čia nepakeisi“, — sakydavo P. Gudelis. Viena buvo aišku: išvykdamas į Prūsiją arba į Sakalonus ar į Čiobiškį, P. Gudelis pasiimdavo kšėnen dūonos, bryzelį lašinių, virtų kiaušinių. Ilgainiui nuo sauso malsto „kazkas išmetė į skrandį“, jis ėmė negaluoti.

Kreipėsi į Vievio valstinišką Jurgį Milančių (1869—1956) „liekarstvy“. Zodis po žodžio išaiškėjo, kad valstiniškas irgi toks pat lietuviškos knygos mylėtojas, koks buvo tik ka Zasių pažnyčios šventoriuje palaidotas kun. K. Kybels (mirė džiova).

— Tad dirbkime kartu, — pasiūlė J. Milaničius. — Tėvynės Lietuvos labui...

J. Milaničius, patriotinių jausmų skatinamas, atsisakė darbo Varsūvoje, kur jis baigė aukštuosius mokslus, ir apsisūtojo mažame provincijos miestelyje Vievyje, atidarė čia valstingę. P. Gudelis jam buvo tikra Dievo dovana: kad ir mažaraštis, bet švietus žmogus, „lietuvmylis“, turintis įlgametę knygnešystės praktiką, nė karto neįklūvęs raudonsūliams (žandarams). J. Milaničius jau bendravo su knygnešiu Motiejum Grybausku iš Peilūnų kaimo, tačiau jis vienas nespėdavo aprūpinti valstiniško lietuviška literatūra; nes jį platinti buvo puikiausios sąlygos — žmonės ateina valsti, o tu jiems gali pasiūlyti ir lietuvišką knygę. Negi žmogus lūdos valstinišką žandarui? Kur tada pats valsti pirkęs? Valstiniškai ant kiekvieno kampo mesimėto. J. Milaničius vienintelis per visą parapiją. Jis pasišventėlis, jį reikla saugoti!

Ir štai dabar jo bendramintis P. Gudelis.

J. Milaničius savo mielam knygnešium nuolat kartoję:

— Tik tu man pasistenk kuo daugiau elementorių atbogiinti. Elementorių va kaip man reikiai — perbraukdavo ranka per kaklą.

— Gerai, pasistengsiu, — pažadėdavo P. Gudelis.

Ir neapvildavo. Vieną kartą iš Prūsijos atgabėdavo tik elementorių.

Mat J. Milaničius suprato: Lietuvos ateitis — tai vaikai. Reikia jiems daraktorių mokyklių! Vievio apylinkėse tokių nebuvo. Valstiniškas pats jas ėmė steigti. Įsteigė Rusakalny, Alėniškėse, Zebertonyse. Surado joms daraktorius. Iš savo kšėnės jiems šieki tiek pamokėdavo. Na ir elementoriais vaikūs aprūpindavo. O Kietaviškių apylinkėje tai ir pats kūrį laiką padaraktorlavo.

P. Gudelio ir J. Milaničiaus bičiulystė daug gero davė liaudies švietimui šiose apylinkėse. Beje, P. Gudelis elementoriais aprūpindavo ir daraktorė Rozaliją Peikevičiūtę, kuri dirbo slapioje lietuviškoje mokykloje Gurėnių kaime, Jo Eminencija kardamno Vincento Siadkevičiaus tėviškėje.

Šiek tiek apie P. Gudelio šeimą.

Zmona Katrė mirė 1946 m. . palaidota greia vyro.

Gudellai turėjo devyntis vaikūs (du mirė vaikystėje). Bėminėtos P. Zarembienės, Kaune gyvena jų duklė Veronka. Bala-sevičienė Vilniuje—Levosė Dragūniene. Dukros domisi knygnešystės istorija, savo tėvo veikla, noriai dalyvauja knygnešių arnių krlvulėse.

P. Gudelis paliko gilius, prisimintinus pėdsakūs knygnešių takūs.

„Ukininkas“, 1990, Nr. 4.

„Vaikeliai, mokykitės...“

Kietaviškių pažnyčios šventoriuje palaidotas kun. Kajejonas Čepanas (1872—1922), didžiai nusipelnęs knygnešių globėjas, liaudies švietimo puoselėtojas („Lietuvos mokyklės“ žurnale (IV—V sės., 1922 m.) išspausdinta mokytojo J. Gvil-džio korespondencija iš Kietaviškių, kurioje, be kita ko, rašoma:

„Kun. Kajejonas Čepanas, Kietaviškių Klebonas, pasimirė 1922 m. balandžio 5 d.

„Lietuvos mokykla“ savo skiltyse nors trumpai pažymi velionį ne tik kaip uolų darbininką įpaskatė Kietaviškių pažnyčią), bet ir kaip liaudies švietimo darbininką. Kun. Čepanas, gyvendamas rytuose, tamseinėje Lietuvos vietoje, nulekamas išgales skyrė švietos platimui. Kadangi atitinkamų mokytojų sunku buvo gauti, tai juos rengė pats savo klebonijoje, pastkvielės tam tikrus asmenis. Tokią seminarijėlę laikė dar priėrusių valdžios, tam reikalui leisdamas nemaza savo lėšų. Taip pralavintus, kad ir ne pilna žodžio prasme, mokytojus siųsdavo į tamsiausius sodžius. Aigas joms iš savo lėšų mokėdavo. Be to, daug kalnuodavo ir rusų policija. Gabesnius iš mokytojų atrinkdavo ir leisdavo toliau mokytis. Šiandien žinan kelias mokytojas, kundos tik jo dėka tokios tapo. To darbavimosl vaisiai jau ir šiandien reiškiatsi, ten, kur jo įkurtos mokyklės veikė, žmonės džiaugiasi, kad jų vaikūčiai gali eiti į švietęą.“

Paskelbdamas šią citatą Kaistiadorių rajono „I komunizmą“ laikraštyje (1971 06 17, Nr. 71), aš kreipiausi į skatytuojus, kad jie, kas pažinojo ir mokėsi kun. K. Čepano įsteigtose mokyklose, atsilieptų, plačiau papasakotų šio liaudies švietėjo nuopelnus. Deja, nė vienas jo buvęs mokinys redakcijai neparašė, nepapildė laikraštyje skelbtų faktų.

Ir štai šiemet, vartydamas Respublikiniame pedagoginame muziejuje (Kaune) rankraščių rinkinį (šifras A. 2) randau Kietaviškių apylinkės Gilučių kaimo gyventojų Prano Jankausko (g. 1903) laišką—atsiimtinimus apie kun. K. Čepaną. P. Jankauskas, atsiliepdamas į mano publikaciją, kažkodėl parašė tik Respublikiniam pedagoginiam muziejui, o ne redakcijai. Taip Kietaviškėno laiškas muziejaus fonduose išgulėjo astuoniolikai metų. O laiškas įdomus, suteikiantis nemažą žinių apie šių apylinkių knygnešius ir daraktorius, kun. K. Čepano begalinį rūpestį vaikų mokymu skatinti ir rašyti. Suskaičiau išskoti P. Jankausko, kad jis dar papildyti atsiimtinimus, plačiau pakomentuoti laiške pateiktus faktus. Deja, šios pastangos pavėluotos — apylinkės vykdomojo komiteto darbuotojai pranešė, kad P. Jankauskas prieš keletą metų mirė. Tad tenka remtis tik jo per daug netgudusia prie rašto ranka parašytais atsiimtiniais.

P. Jankauskas rašė, kad jis pradėjo mokytis 1911 m. Iš pradžių ji mokė „šimtametis Kumparskas Mykolas“, kuris truputį mokėjo rašyti. Kai į Kietaviškes atsikėlė kun. K. Čepanas, jis įsteigė slaptają lietuvišką mokyklą Kareivonių kaimė pas Aleksandra Lanką. Kai tik pastorodavo caro valdžios atstovai, vaikai bėgdavo į klemą, grieždavo rogutes ir pasislėgdavo nuo kaimelio į visas puses. O mokytoja, paslėpusi mokymo priemones, sėdavo už ratelio ir verpdavo. P. Jankauskas teigia, kad mokytojos vardas buvo Onutė, pavardės nepisimintė. Tai tikriausiai buvo Ona Lissauskaitė, kuri 1909 m. Vilniuje baigusi lietuvių pedagoginius kursus, iš tikrųjų dirbo Kietaviškių apylinkėse.

P. Jankauskas tvirtino, jog lokolas pat slapptos lietuviškos mokyklos veikė Jagėlionyse, Peliūnuose, Milnaugonyse, dar keilnuose kaimuose. Visomis šiomis mokykloms rūpinosi kun. K. Čepanas. „Kabo šiandien girėdži jo žodžius,—rašė P. Jankauskas.— „Valkeliai, mokykites, Nebrukus atels šviesios dienos, jns užangsite, būsite reikalinti sau ir mūsų Tėvynei. Jis taip pat pasakojo, kaip baudiavaos laškais: ponai skriaudė mūsų senelius. Mes šeštadieniui labai laukdavom, nes jis šeštadieniais ateldavo i mūsų mokyklą apsiivilkes kaiminiais ir su kapšiu, o kapšy — mums saidainių, mažyčių knygelių“. Tačiau vis įkyresnis ir priekabesnis darėsi urtadinikas. Kun. K. Čepanas ji papirko pinigais, o besimokančių vaikų tėvai supylė urtadinikui penktas „osmitikas“ avizū, nes „urtadinikas turėjo arklį“. Kun. K. Čepanas suprato, kad ramybė ilzai tėsūs negali—urtadinikas arkhtui sušers avizās ir vėl priekabiāus. Todėl jis parągino steigti ir rusiška mokykla. Partipino buktvartų, parągabeno antrą mokytoia vardu Veronika. Kai akvažiuoja urtadinikas, tai buktvartial ant stalo, o lietuviški elementoriai po pečiūm, kai išvažiuoja — vėl vaikai lietuviškai mokosi“, — skaltome atsiimtinimuose.

Pirmojo pasaulinio karo metais kun. K. Čepanas sumanė steigti net slapia privatają lietuvišką progimnaziją. Iš Vievio

atvykęs valstiniškas Jurgis Milančius dėstė lietuvių ir vokiečių kalbas. Lietuvos istoriją, iš Kareivonių kaimo iškviestas Onutė (Lissauskaitė) — matematiką, Veroniką (pavardė nežinoma) — rusų kalbą, kun. K. Čepanas — tikybą, klierikas Pranas Ci-buliskas — kelias kitas disciplinas (P. Jankauskas jų nevardi-ja). Atsiimtinimų autorius rašo, kad jis 1917 m. baigė šią mokyklą ir ruošėsi važiuoti į Vilnių tęsti mokslo gimnazijoje, tačiau tėvo miritis, sutrūtelė po kalzerinės okupacijos neleidė įgyvendinti šio sumanymo — P. Jankauskas liko ukiminkauti savo tėviškėje.

Pastaruoju metu pavyko sužinoti ir daugiau dūomenų apie kun. K. Čepano gyvenimą ir visuomeninę veiklą. Jis gimęs 1872 m. Šventionių apskrityje Kretonių kaime, pasturinčių valstiečių šeimoje. Baigęs keturias klases, įstojė į Vilniaus kunigų seminariją, kurioje mokėsi su veliau žinomais kultūros veikėjais: muzikologu ir kompozitoriumi prel. Teodoru Brazlu (po Pirmojo pasaulinio karo jis kurį laiką gyveno Kietaviškėse pas kun. K. Čepaną, šiose apylinkėse užrašė kelis šimtus liaudies dainų), lietuviybės skleidėju kun. Jonu Galaune (prof. P. Galaunės broliu) ir kt. Išvengintas kunigų (1890) K. Čepanas dirbo Ikaznėje (Baltarusijoje), Zaslūnuose (1901—1904) Danušėve (1903—1909), Alovėje (1909—1910) ir Kietaviškėse, kur ir mirė. Nuo pat kunigavimo pradžios jis buvo pasišventęs knygnešių glėbėjās ir rėmėjas, lietuviškų mokyklų steigėjas. 1901—1904 metais kun. K. Čepano pastaragomis slapstos lietuviškos mokyklos buvo įsteigtos Guronių, Mančiūnų ir kri-vonių kaimuose.

„Kaišadorių aldai“, 1990 m. lapkričio 21 d.

Šviesa iš dvigubio dugno

1883 m. gegužės 14 d. į Kietaviškes buvo atkeltas klebonau-ti kun. Silvestras Gilmžauskas (1844—1897), poetas, lietuvi-bės žadintojas. Jis atkakliai ėmėsi mokyti parapijiečius lietuviškų poterių ir katekizmo. Filadelfijoje (JAV) išleistoje A. Miluko knygoje „Spaudos laisvės ir Amerikos lietuvių orga-nizuotos sukaktuvės“ rašoma (185—186 p.): „Po metų to-kio pasišventimto kietaviškielčių negalima buvo bepažinti. Prieš tai lietuviškus poterius visoje parapijoje temokėjes tik vienas Motiejus Grybauskas, Gilušių kaime, gimęs 1857 m. gruodžio 26 d., nes buvęs vysk. Valančiaus dirnavotas, o šis ir iš vilnielčių reikalaudavo lietuviškų poterių. Paskui tas Grybaus-kas buvo veikėjas lietuvių išsivadavimo byloje, dirbo su kun. Stakale ir kitais“.

Motiejaus Grybausko atminimas lig šiol gyvas Kietaviškių apylinkėje. Atokioje sodyboje, pamšikėje, ir dabar gyvena jo anukė — pensininkė Apolonija Grybauskienė ir su pasididžiavimu pasakoja apie savo garsųjį senelį.

— Jis buvo ryžlingas žmogus, pasižventęs knygnešys, dešinioji kun. Silvestro Gimžaus ko ranka. Apsisukęs klajojančiu stailumi, jis dienų dienas nebūdavo namuose. Stalniaus frankių dėžė buvo dvigubu dugnu. Ten ir buvo sudedamos knygos, kurias senelis platinu. Jis dažnai vykdavo į Tilžę. Grįždavo išsekęs, sunykęs, idubusiom akim, tačiau laimingas, nes parnešdavo slaptosioms lietuviškoms mokykloms elementorių, valstiečiams kalendorių, maldaknygių, Mama man pasakojo, kad ne kartą senelio sodyboje darė kratas, tačiau lietuviška literatūra buvo gerai paslėpta, ir žandarai niekad jos neaptiko. Dvigubu dugnu buvo net vaikų lopšys. Senelė supdavo mažylį, o žandarams nė mintis neateidavo pasiknaisinti po jo vystyklais.

M. Grybauskas knygas platinu ir vienu aplinkiniuose kaimuose, bet nukakdavo net iki Zaslų, kartais ir iki Paparčių, Clobiškio. Bene dažniausiai jis nešdavo knygas į Vievį, pas vaistininką Jurgį Milačių (1869—1956). Kad nekiltų įtarimas, M. Grybauskas apsimasdavo Ilgoniu kosėdavo, apsirūkdavo kaklą, skusdavosi suiktams pažįstamiems diegliais šonuose. Dėl ryšulio irgi niekam nekildavo abejonės: juk reikla kažką vaistininkui duoti, kad gautum geresnių vaistų. O iš tikrųjų ryšulyje visada būdavo knygos, laikraščiai. Vaistininkas J. Milančius veltau išplatinėdavo juos patikimiesiems žmonėms.

Didelius draudžiamosios literatūros pundus M. Grybauskas atgabendavo į Kietaviškių bažnyčią. Klebonai juos slėpdavo ant viskių, klebonijoje atidnodavo zakristijoms, kitiems bažnyčios tarnautojams, kurie slėpė kaip kas ismanė. Kietaviškių laimel, vietiniai caro žandarai buvo arba prijauciantys lietuviams arba visai nusigėrę, kuriuos lengva būdavo papirkti, prigrūdinti. Sunkiau būdavo išsisukti, kai kratas darė caro pakalikas Ivanas Bulatovas, atklystantis iš Žiezmarų. Jis buvo griežtas ir žiaurus žandaras. Tačiau ir apie jo atvykimą dažnai iš anksto sužinodavo ir kam reikėdavo pranešdavo kietaviškių „vibornas“ Jonas Cibulskas (Kietaviškių devyimietis mokyklos direktoriaus Jono Cibulsko senelis). Tad, rodos, iš šių apylinkių nebuvo sumintas ir mubaustas nei vienas knygnešys, nei darak torius.

Ilgus metus M. Grybauskas bendravo su kun. Kajetonu Cepanu (1872—1922), knygnešių ir daraktorių globėju. Jie du susipažino 1901 m., kai šis kunigas buvo paskirtas vikaru į Zaslus. M. Grybauskas jam nešė knygas, spandą iki pat lietuviškos spaudos draudimo panaikinimo (1904). Po šešerių metų kun. K. Čepanas buvo paskirtas Kietaviškių bažnyčios

klebonu, ir judviejų bendradarbiavimas tesėsi toliau. M. Grybauskas buvo išrinktas naujos mūrinės Kietaviškių bažnyčios statybos komiteto pirmininku. Kun. K. Čepanas mirė 1922 m., dar iki galo nebaigęs įrengti bažnyčios.

M. Grybauskas noriai prisidėjo prie Kietaviškių pradinės mokyklos kūrimo (ji pradėjo veikti 1922 m.). Kartu su kitais darbininkais tvarkė pastatą, padarė kal kurtuos baldus, parūpino maikų.

— Senelis ilgal sirgo, — prisimena A. Grybauskienė. — Bažnyčios statybai reikėjo parvežti rąstų. Jis nuvažiavo į mišką, o ten užpuolė vilkai. Arklys pasibaigė, pradėjo lėkti, sudaužė vežimą. Iš vežimo liko tik priekiniai ratai. Nukentėjo ne tik vežimas, bet ir senelis. Jam labai sumušė kojas, jos paskul visą laiką skaudėjo.

1928 m. balandžio 24 d. M. Grybauskas mirė. Ji labai iškilmingai palaidojo Peliūnų kaime kapinėse (Trakų raj.). Kietaviškių šaulių surinktomis lėšomis 1936 m. birželio 14 d. ant jo kapo buvo pastatytas ir pašventintas paminklas. Ant paminklo iškaltas: „Knygnešiu, lietuviybės žadintojui, pirmam Kietaviškių šaulių būrio šauliui Motiejui Grybauskui“ su gimimo ir mirties bei paminklo pastatymo datom. Ir užrašai: „Ramybės tau, garbingas lietuvi“.

Užrašai sunkiai įskaitomi, pokario metais raišė specialiai buvo apdaužytos, užlepiotos, kad nepalankus aiškiam laikams tekstas būtų neįskaitomas. M. Grybausko vaikais ir anūkais, bijodami represijų, sunaikina ir didžiumą jo dokumentų, knygų, laikraščių. Knygnešio anukė Apolonija Grybauskienė su vaikais jau buvo pasodinta ant ryšulių vežti Sibiran. Tik per laimingą atsitiktinumą ji liko gimulnėje. Senelio sodyboje ji su vyru gyvena ir dabar.

„Kaišiadarų aidai“, 1990 m. vasario 25 d.

Knygnešė Agota Tumosaitė

Agota Tumosaitė buvo vargdienė, kumėčio dukte, vyriausioji šeimoje. Gimė ji 1897 m. vasario 2 d. Duokiškių kaime netoli Sakų. Po to gimė dar trys broliai ir viena sesuo. Skurdavo visi. Be savo žemės, be pastogės. Pirmojo pasaulinio karo metais Tumosams buvo itin sunkūs. Nėgana to, vidurių šiltine mirė vienas po kito abu tėvai. Penki vaikai liko be globos. Agotai tuo metu nebuvo nė dvidešimties. Rūpestis broliams ir se-

šerini užguitė Ją. Visus „išdalinę“ tarnauti ūkininkams. Pati irgi nuėjo pas sveitimus.

Nuositabą kelia, kad šitokiomis sunkiomis sąlygomis Agota išmoko skaityti ir rašyti, kad visą laiką savo skrynelėje laikė ir kelis knygeles, laikraščių. O melė spausdintam lietuviškam žodžiui jau įkvėpė teta Marijona Tumosienė, veikli knygnešė. Agutė buvo vos šešerių septynerių metų, kai teta ją imdavo už rankutės ir vedavo į Prūsiją knygų alnešti. Mergaitė buvo didelė knygnešės pagalbininkė: ji kelis mėnesius vedavo ir knygas neši padėdavo. Ir ne tik iki spaudos atgavimo — 1904 m. gegužės 7-osios Tumosienė su Agute gabeno knygas į Lietuvą. Gabeno jas ir vėliau, beveik iki pat Pirmojo pasaulinio karo, nes spaustuvės Prūsijoje veikė ir toliau, o jų išleistas knygas, dabar nebedraudžiant žandarams, reikėjo plauti po Suvalkijos kaimus.

Agotos Tumosaitės gyvenimas nebuvo lengvas ir vėlesniais metais. Vis tarnavo sveitiniams, iš vienių šeiminių eidavo pas kitus. Turėjo gražų balsą, mokojo daugybę liaudies dainų. Ir per pakasynas eidavo giedoti.

Prieš Didįjį Tėvynės karą išteikėjo už tokio pat belurčio laukų darbininko Prūsaitio. Kilnojosi iš vienos vietos į kitą, daugiausia gyveno Sakų ir Jurbarko rajonuose. Dukra Sofija tebaigė pradinę — karą ir pokario sulrūtėje nebuvo galimybės siekti aukštesnio išsimokslinimo, reikėjo užsidirbti duonos.

A. Tumosaitė-Prūsaitienei knygnešystė, matyt, paliko neišdildomus prisiminimus visam gyvenimui. Jau atėjus senavei, H-kėdama, kad ir ji, ir kiti knygnešiai dirbo kilnių darbų, kad visa, kas susiję su jų veikla, turi būti išsaugota ateities kartoms, emė įkalbinti dukrą Sofiją, kad toji užrašytų jos dainuojamas dainas apie knygnešius. Dukra taip ir padarė — užrašė keilolika dainų, kuriuose apdainuojama anų dienų vargana lietuvių padėtis, knygnešių pasišventimas:

Sunki be galo dalia užklupo,
Kas trokšdavo tiesos,
Knygnešiaiėjo, vargo, kluppo
iš Lietuvos višos.

Arba:

Knygos knygeles ir gazetos —
Lyg ubagėliai su torbom.
Zinomos buvo visos vietos,
Jas rasdavom naktim juodom.

Manau, kad nemaža posmų apie knygnešius yra sukurusi ir pati A. Tumosaitė-Prūsaitienė. S. Aganauskienė dvidešimt keturių iš motinos užrašytų dainų tekstus atidavė Kuitinos fondo Knygnešio draugijos vadovams. Dvi iš šio repertuaro dainas išspausdino Vilniaus pedagoginio instituto savaitraštis „Tary-

bius studentas“ knygnešiams skiriame numeryje „Knygnešių kviulė“ (1989 m. balandžio 26 d., Nr. 16—17).

A. Tumosaitė-Prūsaitienė mirė 1972 m. gruodžio 14 d. Pajal-dota Abromiškių kapinėse (prie Elektrėnų). Dukrė S. Aganauskienė gyvena Ziežmaruose. Jos anūkas Justinas, Kasiadorių 1-osios vidurinės mokyklos moksleivis, mėgsta meno savyvelką, dainą. Savo repertuare jis turi ir prosenelės dainuotas dainas apie knygnešius. Jas yra dabavęs ir Kasiadorystė, ir knygnešių alnių kviulėse Vilniuje, ir per respublikinę televiziją.

„Gimtinė“, 1989 m. birželio 30 d.

Daraktoriai

Šiaulių kraštytyros draugijos „Aušros“ muziejaus pedagoginis skyrius 1936 m. į visas Lietuvos apskritis išsiuntinėjo anketas apie spaudos draudimo ir vėlesnių laikų buvusius daraktorius ir mokytojus, prašydami pedagogus surinkti žinias ir užpildyti jas. Anketos buvo dvejų dalių: klausimai apie daraktorius, jų organizuotas mokyklas, mokinių skaičių, dėstomus dalykus, kalbą, mokslo priemones, daraktorių, vaikų ir tėvų santykius, mokesį už mokslą ir t. t. (I) ir klausimai apie rusiškas mokyklas, jų santykius su slaptomis lietuviškomis mokyklomis ir t. t. (II). Muziejus gavo tik apie 150 užpildytų anketų. Noriai į anketų pildymą atsiliepė Kasiadorių krašto pedagogai: pradinį mokyklų mokytojai Juzė Pūraitė-Vilkauškienė iš Rumiškių, Juozas Gudelis iš Eirigalos ir kai kurie kiti. O buvusi daraktoriė Ona Lisauskaitė pati parašė atsiminimus apie savo darbą slapposiose lietuviškose mokyklose. Tai vertinga ir ilg šiol nesikeičia medžiaga apie Kasiadorių krašto daraktorius. Be to, peržiūrėjau VVU Kauno vakarinio skyriaus Marksizmo-leninizmo katedros bibliotekinių sistemų bibliografinės stud. M. Balevičienės diplominį darbą „Daraktorių bibliografinis žodynas“ (vad. doc. V. Zukas, Kaunas (1971)). Jis saugomas Respublikiniame pedagoginiame muziejuje (šifras C 21). Ten pat yra (šifras C 352) ir Praveriškių kraštytyrininko G. Lieponio surinkta medžiaga apie Baniškių kaimo daraktorių Viktoriją Franckevičiūtę-Grinevičienę. Remiantis minėtais šaltiniais bei spauda ir paruoštas šis pasakojimas apie Kasiadorių krašto daraktorius.

Bene žinomiausia pas mus dirbusi daraktoriė, turėjusi specialų pedagoginį pastirušimą, buvo Ona Lisauskaitė. Ji gimė 1884 m. Gelvonų valsčiaus Juknonių kaime, neturtingo valstiečio šeimoje. Turėjo septynis brolius ir dvi seseris, Mokslel pas

daraktorių Antaną Balaišą, o 1909 m. Vilniuje baigė pedagoginius kursus. Prieš Pirmąjį pasaulinį karą ten pat lankė ir rusų pedagoginius kursus. Voroneže prie rusų mokytojų seminarijos išlaikė egzaminus ir gavo pradžios mokyklos mokytojos pažymėjimą.

Keturiolika metų turėdama Onutė išjungė i lietuviškų knygų gabenimą ir platinimą. Viena kartą nešanti liet. raštus su drauge Elena Tamasevičiute, St. Penkauskaitė, Gr. Penkauskaitė suėjom prie Neris pušinėly ir pradėjom žiūrėti laikraščius—rašo atsiminimuose O. Lissauskaitė. — Tuo tarpu nuo Astraukos kaho pamatėm uriadniką Jofant. Tuos raštus uždegėm plačiai aviziniats blyznas ir jis nepastebėjęs prajojo, o mes, pasidalinę tuos raštus, išplatinom po kaimus“ („Sviesa“, VPI savaitraštis, 1939, Nr. 27—28). Maždaug tuo pat metu ji pradėjo ir daraktoriauti Ciobiskio apylinkėse. 1909—1913 m. O. Lissauskaitė mokė vaikus slaptose mokyklose. Monciunų (Zaslių apylinkė) ir Kareivonų (Kietaviškių apyl.) kaimuose. Monciunų kaimė mokyklą lankė per 30 mokinių, o vakarais—20 suaugusiųjų. Kareivonų kaimė mokėsi dar daugiau vaikų—43. Mokė lietuvių kalba. Mokiniai buvo suskirstyti į tris skyrius. Vienas mokymosi ciklas trukdavo 6 mėn. Vaikai mokėsi nuo ryto iki vakaro. O Lissauskaitė mokė skaityti, rašyti, poterių, istorijos, gamtos pažinimo, skaičiavimo, giesmių, dainų, žaidimų. „Lekcijos“ vykdavo nenubodžiant. Bet jei vaikas neklasdydavo, išdykandavo, daraktorė visada po ranka turėdavo beržinę ryškę. Viena kartą pas šeiminką, kur rinkdavosi vaikai, uriadnikas darė krata, bet „lekcijos“ jau buvo pasibaigusios, vaikai išsikirstę. Valstiečiai gerai pavaišino uriadniką, supylė jam 4 maišus avižių, ir tuo krata balgėsi. O. Lissauskaitė už mokėtinų valstiečių vaikų mokė nemokamai.

Po Pirmojo pasaulinio karo O. Lissauskaitė vėl mokytojavo Kareivoniu, Valkininkų, Eitekoniu ir ktiose pradžines mokyklose. Eitekonyse (1936) ir parašė savo atsiminimus. Toliesnis jos likimas nežinomas.

Eiriogalos km. (Zaslių apyl.) keletą metų daraktoriavo **Napa-lionas Matukas**. Jis buvo baigęs šešias gimnazijos klases. Gyveno vien iš daraktoriavimo. Mokinių turėdavo iki trisdešimt. Mokė iš elementorių lietuvių ir rusų kalba. Mokslas trukdavo 6—7 mėn. Jo santykiatai su mokinių tėvais buvo labai geri. Tėvams ruošė slapčius vakarelius, skaitė paskaitas, mokė dainuoti. Ne kartą buvo įkliuvęs uriadnikui, tačiau papirkinėjimas išvengėdavo bausmės. Už kiekvieno vaiko mokymą imdavo po 20 kap. per mėnesį.

Vieną žiemą (1909—1910) Eiriogalos kaimė vaikus mokė **Praanas Verkėlis**. Buvęs jo mokins S. Peikevičius Eiriogalos pradžinės mokyklos mokytojui J. Gudeliui 1936 m. papasakojo,

kad daraktorius gyveno vien iš vaikų mokymo. Mokėsi apie 30 vaikų. Naudojo elementorių „Žlupsnelį“. P. Verkėlis buvo baigęs 6 klases, gerai mokėjo rusiškai, tad, be lietuvių kalbos mokė ir rusiškai. Ruošė slapčius vakarelius jauniui, mokė dainų, skaitė tėvams paskaitėles.

Tik už maitią Vilkaiklenio, Mikalaučiškių kaimuose 1878—1915 metais mokė vaikus **Malvina Vyrpalaitė**, kažkodėl žmonių vadhinama Sarkytė Genofa. Pasavaičiui vaikščiojo iš vienos didesnės trobos į kitą ir daraktoriavo. Mokiniai ją labai mylėjo. Už daraktoriaviną sėdėjo kalėjime, žandarų buvo sumušta. Dažnai šiuose kaimuose buvo daromos kratos, valdininkai ją nepastihkėjo. Be daraktoriavimo ji dar buvo knygnešė. Palaikė ryšį su Zaslių kun. K. Kybeliu, kuris ją aprūpindavo elementorials, spauda, duodavo ir pinigų draudžiamajai literatūrai išlgyti.

Daraktorius ir knygnešys buvo iš Kauno klies (g. 1875) **Juozas Pažerskis**. 1901 m. jis baigė keturklasė mokyklą. Iki 1904 m. platinno draudžiamą lietuvišką spaudą Runsiškių, Pakuonio, Garliavos apylinkėse. Nuo 1901 m. žiemomis dirbo ir slaptoje lietuviškoje mokykloje Babilių kaimė, o vasaromis vykdavo uždarbiauti į Kauną. Už slaptą vaikų mokymą buvo sumtas, tačiau už užstatą ji paleido. 1909 m. turėjo persikelti į kitą kaimą. Pasirinko Bijautonis, kur mokė vaikus iki pat Pirmojo pasaulinio karo. Bijautonyse vedė vietas mergina Nasie Kudrevičiute. Slaptoje mokykloje mokė lietuviškai ir šiek tiek rusiškai, taip pat Lietuvos istorijos, geografijos, tikybos, skaičiavimo. Mokslo priemones: lenteles, grifellai, žakijos plunksnos, sąsiuvinatai, Naudojo elementorius, maldakryges Nesimokančius palikdavo po pamokų, kartais ausi užsukdavo, bet nemusdavo. Vienu metu dirbo su 30—40 devynių—dvyliakos metų mokiniats. Mokymosi kursą išeldavo per 3—4 žiemas.

1915 m. J. Pažerskis išvyko į Rusiją, 1918 m. grizo į Ttrakų apskritį ir mokytojavo įvairiose pradžines mokyklose. Turėjo didelį tėvų pasitikėjimą.

J. Pažerskis 1943 m. (tuo metu jis mokytojavo Kauno Vokės prad. mokykloje) paliko užrašus apie daraktorių **Mikolą Zydanavičių** (žmonių praminą Mikučiu). Mikulas gimęs 1860 m. Stakiškėse, ūkininko šeimoje. Vilniuje buvo baigęs 2 gimnazijos klases. 1881 m buvo paimtas kariuomenėn, tačiau dėl „burrojoimo“ prieš caro valdžią 1898 m. buvo paleistas namo. Mokė vaikus 1898—1905 m. Avinėlių kaimė (Žiezmarčių apyl.). Platinno lietuviškąją spaudą. Valdžios buvo nemėgiamas, nes nepataikavo, mėgo sakyti tiesą į akis. Mirė M. Zydanavičius 1943 m.

Guronų ir aplinkinių kaimų vaikai eldavo mokytis pas **Roza-liją Petkevičiūtę**. Jos trobon susirinkdavo po 20—30 vaikų

daugiausia 12—15 metų mergaitių. R. Peškevičiūtė mokė skaityti, rašyti, deklamuoti, dainuoti. Taip pat mego mokytį vaikų įvairių žaidimų. Mokė tik lietuviškai iš „Žiupsnelio“. „Dirvos“. Mokiniai mokėdavosi tol, kol išėdavo visą vadovėlių. Per „lekcijas“ vienas iš vaikų stovėdavo sargyboje, ir jeigu kas įtartinas pasirodydavo, duodavo ženklą mokiniam, kad šie slėptųsi. R. Peškevičiūtė už mokslią įmdavo maisto produktais. Pati nuo pavasario versdavosi žemės ūkiu.

Daraktorinė mokykla 1906—1908 m. veikė ir Kairiškių km. (Ziezmarų apytl.) Kazio Kalausio namuose. Mokė Kazėks Simonas, kilęs nuo Tilžės. Jis buvo baigęs 4 kl. Turėjo apie 25—39 mokinių. Mokė lietuviškai. Mokiniai sėdėdavo jau beveik priarkytuose mokykliniuose suoluose, turėjo ir rašomąją lentą. Mokykla caro žandarams buvo žinoma, tačiau gaudami kysius, valdininkai jos nelietė.

Gausiausia archyvinė medžiaga išliko apie Rumšiškių apylinkėse veikusių slaptyjų mokyklų daraktorius. Štai kad ir mūsų minėta Viktorija Franckevičiūtė-Grinevičienė, iš kurios maždaug prieš dešimt metų rinko medžiagą G. Lieponis (jau tada ji turėjo daugiau kaip 90 m.). Ji gimė ir augo neturtingoje Pravieniškių geležinkelio stoties darbininko Prano Franckevičiaus šeimoje. Baigė 4 gimnazijos klases, išmoko slauti. Baniškų kaime spaudos draudimo laikais išleigė lietuviškąją mokyklą. Mokyklą žandariai susekė ir Viktorę nubaudė 150 rublių pinigine bausne. Kadangi Viktorė pinigų neturėjo, ji pusantruo mėnesio sėdėjo Kašiadorių daboklėje. Tačiau ir tai nepabaigino Viktorės. Ji su dar didesniu atkaklumu emė šviesti laudai. It raukė į šią veiklą ir savo jaunesniąją seserį Nataliją. Vaikūs jos mokė iki 1906 m. Mokykla neturėjo pastovios vietos, vaikai susirinkdavo tai į viena, į kitą trobą. Buvę jos mokiniai Jonas Navickas, Juozas Salna kraštolivrininkui G. Lieponiui pasakojo, kad jų daraktorė V. Grinevičienė buvo labai idomi, daug reikalavo iš mokinių ir kad tik jos dėka jie išmoko lietuviškai (ir rusiškai) skaityti, rašyti, įgijo pirmąsias gamtos mokslo žinias.

Šaulių „Aušros“ muziejiaus archyve yra ir **Franciskos Prankevičienės** 1936 m. užrašyti asmeninių žiupsnelis. Ji gimusi 1889 m. Pravieniškėse. Buvo baigusi vienerių metų „Saulės“ draugijos kursus Kaune. Slaptai mokė vaikus Rumšiškių mietelėje. 1900—1902 m. Vėliau daraktorė buvo Malsiejūnų ir Valguvos kaimuose. Buvo įkiliuvusi caro žandarams, bet išsipiko.

Ryškus šviestulys buvo **Matas Puras**, belurtis Leliušių kaimo gyvenoljas (g. 1861). Ji skaitė ir rašė pramokė gimimatis kėrikas Jurgis Puras. Iki pat lietuviškosios spaudos atgavimo nešdavo iš užnemumės literatūrą ir ją platinė—buvo vienas aktyviausių šių apylinkių krygėnų. 1896—1904 m. mokė Leliušių ir Bijautonių kaimų vaikus. Vadovėliai: lietuviški ele-

mentorial, katekizmas ir maldaknygės. Tris kartus buvo užkliptas žandarų, bet spėdavo pabėgti. Neturtingi už vaikų mokymą jam nieko nemokėjo. 1936 m., kai pas jį apsilankė mokytoja J. Vitkauskienė, M. Puras gyveno mažame žimomos ūkelyje, kentė skurdą.

Iš muziejūninko J. Vajėgos sudaryto daraktorių sąrašo matome, kad Pravieniškėse daraktoriau ir **Vadovas Puras**, tačiau ar jis buvo Mato brolis, ar gimnaitis, nežinome, ir, išskyrus daraktoriaus vardą ir pavardę, daugiau apie jį jokių žinių archyvuose nerasta.

1911—1916 m. Leliušių kaime mokytojavo **Juzė Puraitė** (kai kur rašoma — Puraitė). Ją pačia išmokė skaityti ir rašyti daraktorius Pr. Lagunavičius, vėliau ji „tobulinosi“ pas kun. Povilą Stakauską. Jauna pradėjo pati daraktoriauti. Nuo 1914 m. jau turėjo ir specialius mokyklinius baldus bei kitas mokslo priemones. Neturtingų tėvų vaikus mokė nemokamai.

Idomos biografijos buvo daraktorius **Jurgis Sadauskas**. Kada gimęs, nėra žinių. Buvo nevedęs. Tarnavo caro kariuomenėje, dalyvavo rusų-turkų kare. 1876—1880 m. mokė Rumšiškių mliestelio vaikus. Mokykla neturėjo pastovios vietos. „Lekcijos“ būdavo tai vienoj, tai kitoj troboj. Baustas nebuvo, nes sugyveno su urliadniku Bulatovu, kuris pranešdavo, kada bus krauta. Mokyklą lankė tik 12—14 vaikų. Tėvai, kurių vaikai mokėsi, po savaitę paeilui matino daraktorių.

„Kašiadorių alda“, 1989 m. spalio 14, 17 d. d.

Šiaudinių gryčių pastogėse

Sužinome vis naujų duomenų apie daraktorių veiklą, atsi-randa vis naujos pavardės šių garbingų žmonių sąrašuose. Šio straipsnio autorius gavo viltietės Aldomos Bandaravičienės-Germanavičienės (Naugarduko g. 60, bt. 48) laisvą, kuriame ji pasakoja apie savo dėdę daraktorių Miką Zydanavičių. „Dėdė Mikas buvo gimęs Stakiškių parapijoje. — skaitome laisvę. — Girdečiau, kad jis buvo metęs kunigybę. Tačiau kai paklausiau tėvą, kur jis kunigavęs, man atsakė, kad jis nebuvo išventinas kunigu.“

Mano prosenelė, dėdės Miko motina, likusi našlė, išleikėjo už seno, turtingo našlio prie Ziezmarų, todėl tame krašte vingaavo ir jo, daraktoriaus, keliai.

Dėdė Mikas, sako, turėjęs nemažai pinigų. Gal tai buvo brolio jam išmokėta dalis, gal jis parsivežė iš kariuomenės, kur tarnavo adjutantu. Pinigus jis skolinavo žmonėms be jokio dokumento; net neprašydavo gražinti. Jėgta kas pasiūlydavo, tai paimdavo. Bet tokių ne daug buvo.

Vėliau jis gyveno pas savo skolininkus, o senatvėje, kai negalėjo dirbti, liko niekam nereikalingas. 1943 m. jis atvažiavo iš Pleshevėnų km. (Stakliškių valsčiaus). O mirė jis pas mus.

Kadangi dėdė Mikas garsėjo bedievyte, tai jį laidojo be kunigo.

Neišliko dėdės Miko kapo. Mano tėvą 1945 m. surištom rankom iš savo namų išsivare valdžios atstovai lageriuose jis išbuvo dešimt metų, o sugrįžusi reabilitavo. Aš pati perėjau Irkutsko ir Mordovijos lagerius“. M. Zydanavičius 1898—1904 metais daraktorlavo Avinėlių Kairiškių kaimuose.

Siaulių „Aušros“ muziejuje išlikęs Juzės Puraitės Vitkaus-Kienės autobiografinis rašinys apie jos daraktorlavimą Rumšiškių apylinkėse. „Jokio mokslo cenzos neturėjau, — pažymi J. Puraitė. — Bet mokėjau gerai skaityti, rašyti, skaituoti, geogr. rafijos, istorijos ir kitus dalykus. Žinias įsigijau iš ketverių metų mūsų (Leliušių — J. L.) kaimė dirbusio daraktorlavo Pr. Lagunavičiaus, vėliau iš kun. P. Stakausko ir kun. S. Jurgelavičiaus. Dirčiau 1911—1912 m. Vėkonių kaimė, 1913—1916 m. Leliušių kaimė. 1911—1912 m. vaikščiojau pakiemiais (per žmones — J. L.), o nuo 1912 m. mokiau vienuose mokyklytos namuose.

Tėvas Vincas Pūras švietimą labai brangino ir kiek galėdamas visumet padėdavo. Darant važkarus ar šlapi pramogas, visuomet pagrodavo, nes mokejo iš gaidų gražiai smulkuoti.

Mokydamau gražiai giedoti giesmes ir dainuoti dalnas, sakyti gražias eilutes, statyti scenos veikalelius. Tiems dalykams mėdžiagos padėdavo parūpinti mihnėti kumigal ir mano tėvas.

Labai stengiausi žadinti dorinį ir tautinį supratimą.

Visi stengdavosi leisti vaikus mokyti.

Pas mane vienu metu mokėsi apie trisdešimt vaikų“.

1916 m. Puraitė Kaune baigė keturių mėnesių pedagoginius kursus ir dirbo Rumšiškių pradinės mokyklytos vedėja, o nuo 1918 m. vėl sugrįžo į Leliušių kaimą ir mokytojavo vietos pradinėje mokyklyoje.

1900—1914 m. Norkūnų, Valguvos, Malsiejiūnų kaimuose (Kruonio apyl.) daraktorlavo **Pranas Vaitkevičius**. Jis buvo gilmės 1882 m. neturtingo valstiečio šeimoje. Iki 14 m. gyveno pas tėvus, tarnavo pas ūkininkus. Skaityti išmokino tėvas, o rašyti

ir skaituoti išmoko pats. Aštuoniolika metų turėdamas pradėjo daraktorlauti.

Papartių apylinkėje buvo žinomi lietuviškos puoselėtojai, daraktorinių mokyklų globėjai (partūpindavo jiems elementorių, rašymo priemonių) Ona ir Jonas Surmilavičiai. Jie palaikė glau-džiūs ryšius su Zasilių parapijos klebonu kun. K. Kybeliu, Ona Surmilavičienė giedojo bažnytiniam chore. Kad lenkinių kal ne-priimušių žmonos, J. Surmilavičius vieną kartą iš Zasilių įą iš-vežė surišęs į šlaudų kaiti.

Surmilavičiai palaidoti Papartių kapinėse. Ant jų kapų pas-tatytas paminklas, kur užrašytos ir jų gyvenimo datos: J. Sur-milavičius — 1871—1934 ir O. Surmilavičienė — 1881—1954. Jų sūnus Jonas Markevičius (pasikeitęs pavardę) gyvena Karčiupio kaimė.

Per abėcėlę vedusi vaikus

Ta diena — 1953 m. rugpjūčio 16-oji—buvo bene sunkiausieji Onos Lisauskaitės nelengvame gyvenimo kelyje: ji Kairšia-dorinių rajono liaudies švietimo skyriaus vedėjai parašė pareiš-kimą: „Prašau atleisti iš mokytojos pareigų. Dirbti toliau ne-pajėgiu dėl senatvės“.

Tuo metu O. Lisauskaitė ėjo septynioliasdešimt. Mokyklyje ji buvo išdirbusi lygtai penkiasdešimt metų. Pusė šimtmečio! O prieš tai keletą metų dirbo daraktore. Tai gi visą savo gyven-i-mą ji praleido su pradinukais.

Zaslietė Filomena Kratavičiūtė dabar prisimena:

— Stovėjo ji prie lango praskleidusi užuolaidą, žiūrėjo į gatvę einančius vaikus su vadovėliais ir verkė. Jai buvo sunku be jų. Vaikai — išdykė ir ramūs, darbušūs ir vengianys triū-so — buvo visas jos gyvenimas. Nebepajėgdama nueiti iki mo-kyklos, ji kvietėsi mokinukus pas save į butą. Jau sirgdama, lovoje gulėdama, diktavo jiems diktantus, mokė gramatikos, de-klamavo. Ir labai džiaugdavosi, jei vaikas gerai atlikdavo jos užduotį.

Nelgalai ji be mokyklytos ir pagyveno: mirė 1954 m. lapkričio 10 d. Palaidota Zasilių kapinėse.

Didis žmogus buvo Ona Lisauskaitė. Kilnios sielos, aukštos moralės, neapsakomo gallesingumo. F. Kratavičiūtė — tai vie-na iš trijų jos augintinių. Onos sesuo, trijų vaikų motina, jau-

na išlilgolo, negalėjo savo ūkyje dirbti fizinio darbo. Ją su visais vaikais iš tolimo kalmo pas save pasiėmė į Naująžerį O. Lissauskaitė, nes čia artėjančiu buvo prie daktarių, vaistinių. Vis dėlto sesers išgelbėti nepavyko: ji mirė.

Ona Lissauskaitė augino visus tris sesers vaikus, o jauniausiąją Onutę, kuri liko našiate turėdama vos kelis mėnesius amžiaus, išdirkino. Nelengva buvo kalmo mokytolelei verstis su mažyliais, juolab, kad ji pati neturėjo savo pastogės, savo kampo. Dar blogiau. Kadangi ji neturėjo pradžios mokyklos mokytojos cenzos, tai ją iš viso apie 1930 m. iš darbo atleido. Tik Zasilų kan. M. Čijūnackio pastangomis jai buvo leista valstybės mokyklose dėstyti tikybą. Netrukus, tiesa, O. Lissauskaitė išaiškė egzaminus, išgijo pradžios mokyklos mokytojas cenzą ir ji vėl galėjo mokytojauti pradžios mokyklose.

Visus tris sesers vaikus O. Lissauskaitė leido mokslą, o Onutę Lissauskaitė jaunesnioji neįgali baigė aukštąjį mokslą (prancūzų kalbos specialybę) ir dirbo mokykloje, muziejuje (dabar penslininkė, gyvena Vilniuje).

— Griėžia ji mums buvo, reiklė, bet teisinga, nepakanti melui, — tęsė F. Kratavičiūtė. — Mylėjom ir gerbėm ją. Ir ne tik mes, bet ir kaimynai visi, kas ją pažinojo.

Filomenos mintis pratęsė Ona Lissauskaitė, kuri laiške man apie savo antrąją molią parašė:

„Tai buvo žmogus, atidavęs visą gyvenimą kitiems. Buvo giliai tikinti ir didįjį krikščionybės išakymą — mylėti kiekvieną žmogų kaip save patį — įvykdė iki paskutinės raidės. Nesuskrovė turtų, bet visur paliko gilių gerų darbų pėdsaką. Kiekvieną ji mokėjo paguosti, patarti, susilpykusius sutalkyti, stokojančius sušelpiti. Pati daug vargo patyrė, todėl mokėjo ir kitus atjausti. Neturėjo todėl ji priešių. Lietuvį, rusą, lenką. Žydą — visus užjausdavo, visiems nelaimėje ar varge skubėdavo padėti“.

O. Lissauskaitė buvo viena iš nedaugelių daktorių, pradėjusi dirbti slaptose lietuviškose mokyklose XX amž. pradžioje, o pedagoginė veiklą baigusį jau pokartinėje tarybinėje Lietuvos mokykloje, neįgali pelnusi joje vyriausybinių apdovanojimų: 1948 m. ji buvo apdovanota medaliu „Už šaunų darbą Didžiojo Tėvynės karo metais 1941 — 1945“.

1936 m., kai Štaulų „Aušros“ muziejus platinė anketas apie daktorių mokyklas, O. Lissauskaitė dirbo Aitekonų pradinėje mokykloje (Kaišiadorių raj.) ir kelių lapų atsiminimais atsakė į anketos klausimus, ji rašė, kad gimė 1884 m. birželio 23 d. Ukmurgės apskrityje Ciobiskioje parapijos Jukončių kaime. Tėvai turėjo nedidelį ūkį (kituose dokumentuose nurodomas tikslus žemės plotas — 7 ha). Seimo je buvo dešimt vaikų. Tėvas

Jurgis Lissauskas buvo rašlingas žmogus, pats savo vaikus mokė skaityti ir rašyti. Kiek padėjęs Onutę jis leido mokytis lietuviškai ir lenkiškai pas daktorių. O toliau galime ir pačiuoti ilgesnė išrinkta iš O. Lissauskaitės atsiminimų, nes šie epizodai valdingi, įsiminamys: „Daktorius Bataiša Antanas, žmonės vadino „Olanas“. Mokė pas tikininką, kur buvo šeimynos 16 asmenų. Daktorius sėdėdavo gale stalo, mes mokiniai iš eilės ratu prieladavom išduoti pamokų. Kas nemokėdavo pamokų, tą pasiguodydavo ant kelių ir per nuogą pliaut diržu nuplakdavo ir ranką pabučiuoti duodavo.“

Viena kartą iš Gelvonų užvažiavo uriadnikas, mes visi su knygom sprukom už sienelės ir sulindom po lovom, o daktorius ant vienos kojos stovėjo prie lovos, ir ta jo koja, kuri buvo iki kelių, labai drebejo, mes visi žiūrėjom į tą koją. Tada susirinko labai daug žmonių, ir jau pradėjo temti, tai mes po vieną po tuos žmones išindom ir per daržus, pripuštytus sniego, parbėgom namo, o žmonės avizas urladnikui supylė, ir tas laimėngai išvažiavo („Šviesa“, Vilniaus pedagoginio instituto savaitraštis, 1989 m. Nr. 27 — 28).

Baigus daktoriaus mokyklą, O. Lissauskaitė įsilungė į knygnešystę. Į šią veiklą ją paragino Ciobiskio bažnyčios klebonas kun. S. Slamas. Onutė, keturiolikos metų būdama, jau dalyvavo bažnyčios chore, o kun. S. Slamas turėjo lietuviškų knygų slėpiuvę, iš kurios giesmininkėms ir dalno maldaknyges, kitus leidinius, O. Lissauskaitė buvo viena iš veiklausių kun. S. Slamo „parankinių“, noriai vykdė jo užduotis. „Jis ir paragino Lissauskaitės tėvus leisti dukrą į mokslus. — rašo O. Lissauskaitė — dukte. Anais laikais (šimtmčio pradžiai) reikėjo didelės drąsos išieisi mergaitę į mėsą ir dar — mokytis. Kun. S. Slamo rūpestiu ji buvo atiduota Šv. Mikalojaus, vėliau Visų Šventųjų bažnyčių klebonų kun. Kraujalio ir kun. J. Kuktos (vėliau Kaišiadorių vyskupijos vyskupo) — global. Vilniuje mokydamsi O. Lissauskaitė dalyvavo to meto lietuvių kultūriniam gyvenime. Giedėjo „Rūtos“ draugijos ir bažnytinuose choruose“.

Idomu tai, kad O. Lissauskaitė 1903 m. savo pedagoginį darbą pradėjo netoli Zasilų — Cinekų kaime. Po penkiasdešimties metų šio kaimo pradinėje mokykloje ji ir baigė pedagoginį kelią. Tarp tų dvielių datų — daugybė vietovardžių ir įvykių primarginta O. Lissauskaitės biografija. Lietuvių pedagoginiai kursai Vilniuje (1909), V. Blynovo pedagoginiai kursai ten pat 1914 m., lietuvių pabėgėlių mokyklos Taganoge ir Ratomkoje (Minsko gub.), lietuvių mokytojų kursai Voroneze, aukštesnieji mokytojų kursai Kaune 1919 m. ir mokytojavimas pradžios mokyklose: Kareivinių kaime, Valkininkų miestelyje („1910 m. kovų dėl Vilniaus metu O. Lissauskaitė dirba Val-klinkuose, buvo lenkų areštuota, o grįžusi iš daboklės rado vidury kambario krūvą pelėnų — visa kas degė, buvo sudegę

nta". — O. Līsauskaitē—dukte), pedagoginē odiseja po dabartīnā Kaišadoriņu rajonā: Darsu-nīskis, Naujažeris, Surgantiškės, Lomenial, Aitekonys, Ci-neikiai. Buvēs jos mokīnys Lomeniņu pradīnēje mokykloje, da bar personalis pensīnīskas Stasys Ivanavičius, prīsmīndamas O. Līsauskaitē, be kita ūko, sa-vo atīmīnīmuose atīstītuose „Kaišadoriņu aidū“ redakcijai ra-šo: „Kaimo gyventojai ir jaunīmas ļabai gerbē mokyto-jā O. Līsauskaitē. Ji ne tik mōkē vaīstiečių vaikus, bet vaka-rais pas jā rīnkavosi ir jaunīmas. Mokytoja skatītydavo knygas īs savo bibliotēkēs ir mōkydavo-raīto, nors ūz tai ļai nīekas nemōkējo. O. Līsauskaitē buvōtkīras kaimo švytūrys. Ji turē jo toki patraukīmā prie kaimo žmoniņu, kad kai ji ķēlēsī ī Atte-koniņu mōkyklā, lomenīeīal tiesiog lūdējo, nes ļabai jos galīe īo“.

Daraktore, mokytoja Ona Līsauskaitē per abēcēļē ī raīto pa-saulī īšvedē šīmītus vaīky, tuo ūzīslīarīnaudama jū šīrdyse pa-garba, meīļē, prīsmīnīmā.

Teta Katriņkē

Pasakoja mokytojas Bronius Peļkevičius.

K. Peļkevičiānē ģīmē 1894 m. Vareļkoniņu kaimo vidūlīnīy ūkūnīkīy Kotrīnos īr Jōkūbo Peļkevičių šēīmoje. Skatītyī īr rāšyī jā prāmōkē mōtīna, kurī spaudos draudīmo metīs savo pīrkiļoje slāpīa mōkē kaimo vaīkus. Be to, šāīa mūšy gyveno kaimīnyas Līudvīkas Pērednīs, švyesūs ano ļaikmeīo žmogūs, leīdēs savo vaīkus ī Pāpārčių, ūčīlīšīā. Vīenas jo vaīky, Vīncas, ģerōkai prāsīlavīnēs, savo namuose mōkē īr K. Pe-ļkevičiūte.

L. Pērednīo namuose vīsada buvo draudzīamū ļaktrašīcy, ķnyģeļīy, kurīas nuo caro žāndarū slēpē kāmīnē īr plātīno kāmīnyū tarpe. Tas ķnyģeļes skatē īr īs jū ļavīnōsī īr teta Katrīnē. Anāīs ļakrais kaimo žmoniņu ji buvo ļalkoma „mō-kyta“, nes sklāndzīal skatē līetuvīškal, šīek tiek mōkējo rusū ķalba, nebļogai rāķē īr sprēndē īvalrīcy veļksīny sāļģī- nītus ūzdāvīnītus. Pagaļ jos žīnīas īr īsīļavīnīmā, man atrodō, kad ji vaīkystēļē talp pat šīek tiek mōkēsī Pāpārčių tuometī- nēje mōkyklojē.

Ķīek žīnau īs jos pasakojīmū, tai ji carīnēs prīespaudos īr kaizerīnēs Vokietīļīs okupācijas metīs vaīkus Pāpār- čīy apyļīnķēs kaimuose: Naravuose, Pakalnīškēs, Mīelīduuo- se, Būdēļīuose. Jā, ķaip īr pīrīmā jā mōkytoja, prīsmī- nē īr mōkytojas Baumīļa, dīrbēs Nepriķīlausomīs Līetuvos

metīs prie Zasiļy, Naujažerīo mōkyklojē, ķīļēs, atrodō, īs Mīelīnū kaimo. Su juo teko ķalbēti maždaug prīēs penķioli- ķka metū.

Mōkē K. Peļkevičiūte vaīkus kaimuose ģrupelētīs prie paprasīo stalō, rāķē mōkīnīal skatīāvo ant ģrifelīnēs lē- teļēs. Prāmōkīusī vaīkus skatītyī īr rāšyī vīenāme ķaimē, eīdavo pas ķītus gyventojūs, kurīe norēdavo prāļavīnī savo vaīkus. Įsīlāķē jā īr ģļoļojo vīetos žīmonēs.

Pīrīmōjo pasaulīno karo metīs, ķal pradējo stēļģīs līet- vīškos mōkykļos, teta Katrīnē mōkē vaīkus vīenōje īs jū. Tik nežīnau, kurīame ķaimē. Atīmīnē, ķal pasakōdavo aple tuometīnē mōkyklā, sakītydavo „ļekīam atīmīnī alģos“, nes tuomet ļau valdģīa mōkēdavo.

Nuo tetos mōkytojāvīmo ļalkū dar ļģal mūšy namuose bu- vo pusē mōkyķlīnēs lēntos īr medīnēļē dēzūteļē raldynas — vīenōje pusēļē līetuvīškos, ķītoļē vokīškos raldēs, talp pat īvalrīcy ķnyģeļīy: Līetuvos īstorīja, senoģī līetuvīcy ķalbos ģramatīka, ļīaudīs dāļnū īr žāidīmū ķnyģeļē īr kt.

Pīrīmāstīs Nepriķīlausomīs Līetuvos metīs teta Katrīnē mōkē īr mūšy, Vareļkoniņu kaimo, ķal kurīcy gyventōjū vaīkus. Mōkē skatītyī, īrupūtī, rāšyī īr tīķybos dāļkyķ. Vēļļau ļan- ķē Pāpārčių pradīnē mōkyklā.

Ķal buvo pradēta stēļģī līetuvīškos mōkyķļos, susīrupīnīa īr daraktōrīcy švīetīnū. Teta Katrīnē pasakojo, kad ji ļanķē kursūs, organīzuotūs mōkytojāms (ķur ģīe vyķo, mēžīnau). Ypač su pāģarba ji ķalbējo aple Fausīģā, Ķīrīšā, prīsmīnē, kad jis buvo ļabai īsīļavīnēs. Turbūt jis īr organīzavo mīnē- tus kursūs.

K. Peļkevičiūteļ buvo rekōmendūojāma toļļau mōkytīs īr īsģyītī mōkytoļos cenģā. Tačīāu toļļau ji nesīmōkē īr turējo palīķtī mōkyklā. Nesīmōkē turbūt dēļto, kad ruošēsī īšvyķtī ī Amerīķā pas seserī, kurī ji ķvīetē. Dēļ man nežīnōmū prīežāsīcy pas seserī neīšvāzīāvo īr līķo ģyvenīti prie broļļo, mano tēvo, šēīmos.

K. Peļkevičiūteļ buvo neauķģīto ūģļo, tīesl, švīelnīcy vē- do bruņōy, ģeros šīrdīs. Ķatīmnyū īr apyļīnķēs žīmoniņu buvo ģerģīama īr myļīma, nes buvo kuklī, teīšģīga, nemēģdavo aple žmogū ķalbēti neģīamāi. Vadīno jā vīstī Katrīnē. Talp īr līķo vīšā ģyvenīmā „Ķarōļīo Katrīnē“, nes jos senēļīs bu- vo Ķarōļīs.

Be to, ji turējo ģražū balsā, mōkējo daug ļīaudīs dāļnū īr žāidīmū, pas mūs „rātēļīals“ valdīnamū, ģīedōjo bažņģyčōļē. Todēļ īr kaimo žīmonēs ķvīesdavo jā ģīedōtī prie mīrīusīoļo ar ķīlōmīs progōmīs.

Nesukurusi šeimos, ji kaip motina rūpinosi savo brolio vaikai, t. y. maniml ir mano broliuku. Jau šešerių metų mane pradėjo mokyti skaityti ir rašyti. Moke iš elementoriaus, „Kelias į sviesą“. Prie pat namo, ant ledo, čiuzinėdavo mano amžiaus vaikai, bet manęs neišleisdavo tol, kol neišmokdavau kelių eilučių skaityti. Tik dabar suprantu, kad ji buvo ne tik reikli, bet ir žinojo mokymo metodiką. Kelis-davo skaityti braukiant eilutę pirštu, o įepdavo nusikirpti šiaudeli ir jį naudoti skaitant. Mokydama rašyti raides, pirmiausia išmokė raidžių elementus, o tik po to raidžių ir žodžių rašymą.

Be to, mokėjo ji daug pasakų, padavimų ir vakarais mums pasakodavo arba skaitydavo iš knygelės apie užburtus dvarus, Lietuvos kunigaikščių žygius. Todėl, kai jos dėka 1930 m. aš pradėjau lankyti Papatėjų pradinės mokyklos pirmąjį skyrių, buvau „labai mokytas“ — sklandžiai skaitčiau net laikraščius.

Dvylikos metų buvau, kai ji vedė mane į Kernavę, rodė Geležinio vilko skulptūrą, piliakalnius, o po to su bažnytine procesija, nuėjom net prie pat demarkacinės linijos. Labai pavargau, ėjom basi, bet patirti išpužiai neišdilio iki šių dienų.

Per visą Nepriklausomos Lietuvos laikotarpį teta prenumėravosi ir skaitė laikraščius. Ypač mėgo „Mūsų laikraštį“, „Saitinį“, Skaitė ir knygas, daugiausia religines ir tautosakinčius kūrinius.

Negaliu nepamasyti, kad darželis, gelės tetos buvo antras gyvenimas. Po visų ūkio darbų ar latsvalaikiu ji tvarkė, šiuo-davo darželio takelius, barsle juos smeltiu, sodino gelės. Prie jo tvorėlis ilgai ji stovėdavo, išlydėjus mane į Kauną, ir laukdavo žinodama, kada atvažiuosiu.

Teta Katriutė buvo ir sluvėja — turėjo siuvamąją mašina ir apsiūdavo ne tik mūsų šeimą, bet ir kaimynus, audė gražias lovalėses, staltieses bei rankšluostčius. Todėl pas ją atleisdavo kaimynės pasisūdiinti marškinių, palaidinukčių, pasižūrėti audimo raštų.

Labai jautriai teta išgyveno karo, nuožmius pokario metus, ypač kolektyvizacijos laikotarpį. Spauda neįlaba domėjosi ir jos neprunmeravo, nes ji sakydavo, rašo vėną, o gyvenimas rodė kita. Karlais paskaitydavo rajoninį laikraštį apie pažistamas vietoves, jos žmones. Džiaugdavo, kai parveždavau naujų tautosakos kūrinių. Latsvalaikio metu maldavau ją vis skaitinėti knygeles, daugiausia senoviškas, maldaknyges, nes ji buvo ir giliai tikinti. Lankė bažnyčią ne tik Papatėjuose, bet ir Zasliu, Kazokiškių, Kernavės, ir vis pėsčia. Jau būdama daugiau kaip 70-ies metų dar vis nueidavo į Kernavę.

Mirė K. Petkevičiūtė 1977 m. gruodžio 17 d. ir algutė amžinam poilsiui Papatėjų kapinėse, iš kur matosi tie kalmai, kur ji skleidė šviesą doriems Papatėjų krašto žmonėms, sveitimųjų priespaudos varginliems.

„Kaišadorių aidai“, 1989 m. gruodžio 12 d.

Žadino keltis, žadino šviestis...

Vyskupas Juozapas Kukla (1873—1942) istorinis asmuo. Dar būdamas vikaru, o vėliau ir klebonu, jis Vilniuje puoselėjo lietuviybę, steigė lietuviškas mokyklas, vakarinius kursus, kurė visuomenines organizacijas. Aktyviai prisidėjo prie nepriklausomos Lietuvos kūrimo 1917—1918 metais.

1926 m., tapęs vyskupu, jis buvo pirmuoju Kaišadorių vyskupijos ordinaru. Jam vadovaujant, buvo baigta statyti Kaišadorių katedra ir vyskupijos rūmai. Tris kartus buvo audiencijoje pas popiežius — Pijų XI ir Pijų XII. Rūpinosi Kaišadorių gimnazijos plėtimu, labdara, religinių ir kultūrinių organizacijų veikla. Palaidotas Kaišadorių katedroje.

Siame straipsnyje pasakojama apie J. Kuktos, tuo metu dar kunigo, visuomeninę švietišką veiklą Vilniuje 1899—1914 metais.

1899 m. i Vilnių atvyko Peterburgo Dvasinės Akademijos auklėtinis teologijos magistras kun. Juozapas Kukta. Vysk. Siemonas Zverovičius jį paskyrė vikaru į garšiusius Aušros Vartus — šv. Teresės bažnyčią. Jis keturių dvasininkų, dirbusių šio lovardos darbu Aušros Vartuose, tik kun. J. Kukta mokėjo lietuviškai. Maldininkų lietuvių neturko, todėl greit vikaras tapo populiarus, visi ėjo prie jo išpažintis. Tačiau lietuviškų pamoksų kun. J. Kukta dar nesakė — vyskupas to daryti neleido. Bet milnis vis labiau brendo, kad Vilniuje reikia turėti bažnyčią, kurioje visos pamaldas vyktų lietuvių kalba.

Po didelių vilniėčių lietuvių pastangų, 1901 m. velyvą rudeniį jiems buvo atiduota nuo 1864 m. neveikianti šv. Mikalajaus bažnyčia (joje buvo alaus statinų sandėlis), o jos klebonas paskirtas kun. J. Kukta. Klebonas, lietuvių padedamas, greit suremontavo patalpas ir bažnyčioje pradėjo lietuviškas pamaldas. Kadangi lietuvių spauda dar buvo uždrausta, maldininkai surinko senas kantičkas ir sekmadeni, anksli ryką, susibūres giedorių pulkelis užgiedojo valandąs (adygnas). Giedorių akyse blizgėjo asaros — jie negalėjo patikėti, kad štai bažnyčioje vie-

šai skamba lietuviskas žodis. Netrukus kun. J. Kukta sukūrė bažnytinį chorą, kuris ėmė mokytis ir liaudies dainų. Sv. Mikalojaus bažnyčia tapo lietuviškos centrų Vilniuje.

Vilniaus vyskupijos valdytojas kun. J. Kukta 1902 m. paskyrė tikybos mokytoju Vilniaus komercinėje mokykloje, keturiose klasėse miesto mokykloje ir nepilnamiečių mūškalnelių kolonijoje. Kun. J. Kukta tikyba, lietuviams dėstė lietuvių kalbą. 1904 m. Vilniaus vysk. von der Ropas kun. J. Kuktai suteikė garbingas konsistorijos (kurijos) asesoriaus pareigas, palikdamas jį komercinės mokyklos kapelionui. Lietuvis dalyvavimas vyskupijos valdyme lietuviškojo atgimimo ir sąmonejimo laikais buvo reikšmingas faktas.

1904 m. balandžio 24 d. (nauju stiliumi — gegužės 7 d.) caras Nikalojus II savo įsaku panaikino lietuviškos spaudos draudimą. Ši įsaką išsakykios Vilniuje pirmas perskaltė kun. J. Kukta. Lietuvisai maldininkai, išgirdę tokią malonią naujieną, neslėpė džiaugsmo: vieni krito ant kelių prieš altorių ir balsu pradėjo melstis, dėkojo Dievui, kiti puolė sveikintis, bučiuotis. Bažnyčioje įsivyravo visuotinis pakilimas, sklido džiugeso šūksmai.

1904 m. spalio 11 d. kun. J. Kukta, gavęs vyskupo leidimą, Vilniun sukviėte vyskupijos kunigus lietuvius aptarti lietuviško savitraščio leidimo. Susirinkimas vyko kun. J. Kuktos klebonijoje, pirmilinkavo pats šeimininkas. Buvo nutarta leisti savitrašį „Žiburys“. Deja, jis nepasirodė. 1904 m. gruodžio 10 d. išėjo pirmasis „Vilniaus žinių“ numeris, vienu iš laikraščių organizatorių buvo ir kun. J. Kukta. O „Žiburio“ leidėjų sumanymą realizavo kauniečiai, pradėję leisti savitrašį „Nedeidiečio skaltymai“, skirtą visai Lietuvai.

Kai 1905 m. spalio 17 d. caras Nikalojus II paskelbė Tikybių tolerancijos manifestą, abstrado galimybė steigti religines brolijas, visuomenines organizacijas, oficialias lietuviškas mokyklas. Kun. J. Kukta bereginti tuo pasinaudojo. Jis jau tals pačiais metais subūrė žilietes (šv. Žitos tarnaitės). Kun. J. Kuktos vadovaujamos vilniečių tarnaitės steigė savo savišalpos kasas, kurdino skaltyklas, būrėsi i bendrojo lavinimo kursus. Be to, jos sudarė savo chorą, ruošė valdinimus. Kai kurios tarnaitės, susipažinusios su pedagoginiu darbu, panoro įsilyti bent minimalių pedagoginių išsilavinimą ir diti bti mokytojoms. Kun. J. Kukta padėdavo joms įgyvendinti savo svajones.

Kun. J. Kukta 1905 m. gruodžio 4—5 dienomis dalyvavo Vilniaus miesto saleje (dabar — Nacionalinė filharmonija) vykstaname visos Lietuvos atstovų seime (Vilniaus seime), kuriame buvo reikalaujama iš caro valdžios Lietuvai placiūs autonomijos. Visi atstovai, jų tarpe ir kun. J. Kukta, pritarė dr. Bašanavičiaus pasiūlytam nutarimui dėl lietuvių kalbos vartojimo Vilniaus vyskupijos lietuvių bažnyčiose, kuriame buvo išreikšta-

ml gerlausi linkejimai „pasisėkimo kovoje su lenkomanų kunigim ja už teises lietuviškos kalbos Lietuvos bažnyčioje“. Po Seimo Vilniaus vyskupijos lietuvisai kunigai susirinko pas kun. J. Kukta aptarti bažnyčių padėi ir be kita ko, nutarė teikti vyskupui prašymą, kad Vilniaus dvasinėje seminarijoje būtų pradėta mokyti ir lietuvių kalbos. Prašymas buvo patenkintas. Nuo 1906 m. rudens seminarijoje buvo mokomasi ir lietuvių kalbos.

Parankinus lietuviškos spaudos draudimą ir paskelbus Tikybos tolerancijos manifestą, Vilniaus vyskupijai (kaip, beje, ir kitoms) išliko būtinybė išversiti i lietuvių kalbą ganytojiškus laiškus, paruošti lietuviškus tekstus vyskupijos leidžiamoms rubricėlėms, be to, kunigams lietuviams buvo reikalingi lietuviski maldų tekstai mokyklose prieš pamokas ir po pamokų. Vysk. von der Ropas visa tai pavedė padaryti kun. J. Kuktai, kuris ir buvo visų oficialių raštų, ganytojišku laišku, mihnetų maldų vertėjas i lietuvių kalbą.

Kun. J. Kukta rūpestiu prie šv. Mikalojaus bažnyčios buvo įstelgias „Vilniaus lietuvių draugija vaigdienų vaikams globotiti“. Draugijos tikslas buvo plmigtas šelpi jau veikiančias Vilniuje lietuviškas pradines mokyklas. Draugijos nariai buvo P. Matulionis, A. ir P. Vileišiai, kiti visomenės veikėjai. Draugija Vilniaus gubernatūroje buvo įregistruota 1906 m. lapkričio 30 d.

Apie kun. J. Kuktos veiklą Vilniuje 1904—1906 m. dr. M. Yčas savo „Atsiminimuose“ (80—81 psl.) rašė „ans butas (kun. J. Kuktos—J. L.) pasirodė kaip koks židings. kai mūsų laulėčiai užėję galėdavo sutvirtinti savo pavargusių ir pristelgėta dvasiā. Čia būdavo svarstomi mūsų reikalai, čia būdavo įvairūs sumanymai netolimi ateičiai, čia būdavo nustatoma ir artimiaušiu laikų programa“.

1906 m. vyskupas von der Ropas kun. J. Kukta atleido iš šv. Mikalojaus bažnyčios klebono pareigų ir paskyrė jį Vilniaus kunigių seminarijoje dėstyti lietuvių kalbą. Dėstė ją iki 1909 m. Tačiau naujai paskirtas šv. Mikalojaus bažnyčios klebonas A. Viskantas nerado bendros kalbos su parapijiečiais, ir 1907 m. kun. J. Kukta vėl buvo grāžintas klebonauti šioje bažnyčioje. Čia jis toliau tęsė švietėjiškā veiklą. Jis bažnyčios klebonijoje įsteigė dviklasę lietuviškā mokyklā, buvo joje mokytoju. Mokykla greit augo, jai klebonijos vietos neužteko, todėl kun. J. Kukta jai išūrpino netoliese esančių pranciškonų rimų dalį.

Kun. J. Kukta prie dviklasės mokyklos įsteigė žilietėms vaikarinius kursus. Pirmatiasis kursų mokytojas buvo kun. J. Kukta ir A. Malinauskaitė. Buvo mokoma tikybos, lietuvių ir rusų kalbų, aritmetikos. Moksias truko dvejus metus. Išalkiusieji baigiamuosius egzaminus gaudavo pažymėjimus. Kursai turėjo didelį pasisekimą, jų auklėtinės eidavo mokytojauti i Vilniaus krašto kalmus. Ilgainiui kursai išsilystė i specializuotus pedago-

ginius kursus (1915). o dar vėliau peraugo į Vilniaus lietuvių mokytojų seminariją, kuri veikė iki 1927 m., kol ją uždarė lenkų ponų okupacinė valdžia. Beje, ir greta pedagoginių kursų vis dar veikė kun. J. Kuktos vadovaujami vakariniai kursai. Jis ruošė kandidatus pedagoginiams kursams.

1913 m. sausio 30 d. Vilniuje, Visų Šventųjų bažnyčios klebonijoje (kun. J. Kukta nuo 1908 m. buvo šios bažnyčios klebonas) susirinko būrys inteligentų tartis dėl tolesnio liaudies švietimo vystymo Vilniaus krašte. Be šelmintuko kun. J. Kuktos, susirinkime dalyvavo dr. J. Basanavičius, L. Gira, J. Katriūkštis, D. Malinauskas, kan. A. Petrušis, A. Smetona, kun. A. Varnas, dar keliolika žmonių. Buvo nutarta steigti „Ryto“ draugiją, kuri pagal istatus turėjo tikslą „siviesti Vilniaus apygardos lietuvis kaip reikalinga Romos katalikų bažnyčios mokslas“, „steigti ir laikyti pradedamąsias mokyklas, vakarines ir švenadienio pamokas suaugusiems, mokytojų seminarijas ir įvairias kitas vidurines mokyklas“... Kun. J. Kukta buvo išrinktas šios draugijos valdybos nariu (jūrm. kun. Z. Steponavičius). Pas jį įsikūrė ir draugijos raštinė.

Kun. J. Kuktos autoritetas tarp Vilniaus krašto lietuvių buvo didelis. Ji gerbė už atvirumą, inteligentiškumą, nemulistamą veiklą puoselėjant liaudies švietimą, lietuvišką spaudą. Vilniaus krašto lietuvių kultūros istorijoje kun. J. Kukta paliko ryškų, neišdildomą pėdsaką.

TURINYS

Petras Gudelis ir kiti	2 psl.
Kal sulėmos dengė baltasias lankas	4 psl.
„Vaikeliai, mokykitės...“	7 psl.
Š.viesa iš dvigubo dugno	9 psl.
Knygnešė Agota Tumosalė	11 psl.
Daraktoriai	13 psl.
Staudinių gryčių pastogėse	17 psl.
Per abecėles veduri vaikūs	19 psl.
Teta Katrinkė	22 psl.
Zadino keltis, zadino šviestis	25 psl.

1980 m. vasario 16 d memorialinė's lentos
J. Milanečiui iš Lasdygų Pelėdai atidengimas.

1990in. saaristo 16 d. paiminlänai
Bartos' kirjapuesiini Jurgaii Milan cun
ahtelen giino iikilänne.

6. Birutė Milančiūtė - Jartėnienė . 1990.02.16.

1930. 02. 16 meuziāliņus lentas J. Mlanēvi
in šodienas Peledei atdevimo izskūes
(šviesu paltu pūkyje storid Bruti Mlanēvite -
Tarteivare)

1903 / 1933m

Ats kasian Vievio krečtelius
ešs kasian Vievio kelclius
Bet kodēl tēi jūs gimnastīcīai
Manes čia neaplankēt? ..
Bet kodēl kiti jūs gimnastīcīai
Tā Vievio neaplankēt?

Ats kasian Vievio kalnelius
Ja sedināu šermukšnēlius
Bet kodēl dēl ko jūs tēvunastīcīai
Manes ten neaplankēt?
D kodēl manes jūs neaplankēt
Šermubēroclius, gojelij?....

Ats kasian. pijliāu pīleles;
Sedīnāu šatīas agleles;
D kodēl dēl ko jūs tēvunastīcīai
Manes ten neaplankēt?
Kodēl jūs manes ten neaplankēt
Tā agleliu pīlelēj?....
Driškā, šurastīcīai D šurastīcīai
atnīcīai

2. Jurgis Milaunēcius
(Vievis) nuotraukų kito
pusės faksimilė
(Ksero kopija) 1989. VIII. 1

Mitomėjus atsalutavo man draugaiškai ir pabrėžė „Naująmis skautu brisantis“, Dėvui Jermiej, v. aršimui“ Būk šventas, turė donoras liekantis, tik nelabai išsiūpęs. Štai, šitoks Mitomėjus ir išliko mano atmintyje per visą gyvenimą.

Amžina garbė teikiama žmogui.

Mitomėjus, jeigu nebuvo vaistinėje, tai darė mausia rasti jį balima buvo darbuojantis laukimo se. Prie lauko kelio ar grovės, jis visur sutapdavo darbo. Ypač nespartu, kad tuo keliu, kuri jis gaiso, patys mažiausia vaikšto. Jei kur duotėlėm lygiadaro, parasarū, apsochindaro medeliais.

Prie miestelio tekejis upodėsis, parasarū ar siaip šio didesnio liekantis, vėl idaro prie šio gyvenamiesiems žmonims darėms. Mitomėjus, patys vieoras, su lopeta, kai kur palie, no vago, išvalė uža kausias bridas ir vandenio musluzo. Prie ko upodė. mės jis darbuosi, laisvalaikiu keletą, parasarū, elėb, o baigęs upelį, parochino „Meris ir Memu dainigėlis“ (Taip pamatū jis pelusū, dainin, Liekūn, O žmonis stebėjo. Vieni britare, Ant juo dėsi. Tik Mitomėjus žmonius pasaitoas ne. Greipė jokio elėmesio. Ne visiems dar buvo su pragatoma, kodėl ar kom, roks išsitavines žmonis, ejs mokslus Varsūveje, suredomas vaistinė Uolomės gyvenli be joki varty, kas pasirašė.

1903. Spalio mėnesius.

1932 metais aš išvykau į Kauną. Ten chėbau spauslurėje vakarais mokiaus. Buvau jaunas bilras jėgu ir vis nesuragdarau laiko pildarimui ab. miki. Už šitai dar ir šimteliu jaučiu spūitės brėkaišta.

Atėjo Karas. Jo mesomos žmonims nelaimės neaplenkė ir Mitomėjus. Jy chėbe, Polute, buvo su- cantā ir nuvūdyta vi. kerte. Mitomėjus, taito pat, kur- ri laika rokiečiai buvo suime. O po karo, nebrifa- po ir prie karubines sambarios. Kadomaj sovie- tu kartos išėbima, Liekūnse, lenke neteiseta. O kūsū, Karuomenis kurvima, skante kaito liekūns Okpacija. Buro tarubimū, saugumo orgonū, suim- tas ir tardomas.

1944 metais aplomkiau Mitomėjū, Vioryje, šio nuosavom name. Mitomėjū, tadau liekūn. Kom- barus nešluotas. Žmona serganči. Vaistinė, atėmė. Dar atrodi stiprus, energingas, o val nemorio pasirodypsi, jėg palaužtas. Bet atrys išduoda, Pasitalkinimo apie brėjusius ir dabarties tarubis. Pries atšėvudinant mano brąšomas Mitomėjus, kadė atemavo dar tonis kora, savo sukurta, eltrašči. Citerasėu turimo quai medsimenu. Jis buvo giliai kadmotis kas ir vurdaro liekūnū, kora su lenkais

Atsveicinot pasibūcīšiem un āsīs Pyrom Kaito
artim draugai, nors tuo laika jis arī mane buvo
draugiam Kaito draugai vyresnīs.

Pragies su Mikomėjū susitikęs nekuru.

Girdėjau iš žmoniū, jog susirūpėjus palūginai apie
savo dūktus nužudymą, vi. forte, iš viso nusto-
jęs nore gyventi.

1894 m. II. 20

Of. Prigunij
Kononis Aleksandra
Baltė

Lietuvybės puoselėtojas iš Vievio

Dažnas eidamas ar važiuodamas Vievyje J. Milančiaus gatve ir nesusimąsto, koks tai buvo žmogus, kas jam rūpėjo ir skaidrino dienas. Tik nedidelė atminimo lenta, primenanti šios iškillos asmenybės gyvenimą kukliame name, kapas Vievio kapinėse, knygnešio dienos proga pasidabinęs gėlėmis... Jas gerbiavamam žemiečiui padeda mokyklinio amžiaus jaunimas.

Knygnešio dieną miesto bibliotekoje būrelis skaitytojų susirinko į vakarą paminėti žinomo lietuvybės puoselėtojo J. Milančiaus atminimo. Vievio savivaldybės darbuotoja G. Steckevičienė gerai prisimena J. Milančių. Jis buvo artimiausias kaimynas. Tai jis nešiodavo spaudą su savo prirašytais pastabomis, ankstų rytą kastuvu brūžindavo Vievio gatvių nelygumus, (be fizinio darbo -- ne žmogus!), pėstute palei „Milančiaus“ upelį nužingsniuodavo iki Vievio ežero, kur tas upeliukas įteka į Nerį. Ant tiltelio buvo priklausęs paties parašytą dvielių apie sraunųjį upelį. Kažkas iš vakaro dalyvių šyptelėjo: „Įdomu, kiek dabar tokia lentelė laikytusi“. O tada taip pat buvo „žalio“ jaunimėlio, ir nieko: stovėjo, niekam neniežtėjo nagai.

Iš gausesnio senųjų vieviečių būrelio išgirdome, kad prezidento A. Smetonos laikais į Vievį atsikėlęs lietuvybės puoselėtojas, jaunas kovotojas už lietuvių teises gudy krašte Jurgis Milančius. Jis net piršliauti išsiruošė į Suvalkiją, kad vieviškiui kavalieraičiui lietuvių nuotaką gautų. Aktyvumas daug kam nepatiko, tačiau kur dingsi miestelyje be farmacininko.

☛ Platinti lietuvybę J. Milančių paskatino jo dėdės — daktaro Jono Basanavičiaus gyvenimas ir kūryba. Tai buvo jo dienų švyturys. Jo credo, kaip atsiminimuose teigta amžininkai.

Įdomiai praleidę laiką, likome dėkingi Vievio miesto bibliotekos darbuotojoms už daug malonių išpūdžių sutelkusį renginį. Jame Vievio vidurinės mokyklos lietuvių kalbos ir literatūros mokytojos Rimos Skapaitės suburtas mergaičių ansamblukas paskaitė eilėraščių apie Lietuvą, padainavo gaudžių lietuvių liaudies dainų.

Stasė SVABAUSKIENĖ
Vievio poliklinikos medicinos
sesuo

Galvė. - 1992. - Bal. 3

Daugelis vyresnio amžiaus Niervo miesto gyventojis gerai prisimena lietuvių Nieryje šleikėjų, patriotų, kęstuolių, vaistūrininkų Jurgį Milančius. Aš pati prisimenu jį iš vaikystės metų kaip didelį keistiuolį, žila ilgą barzdą. Apie Milančius vaikystėje girdėdavau pasakojant senelį, Stakauską Leonardą, kuris vaistūrininkas pažinojo, kartu dalyvavo tautinėse šventėse. Todėl sugrįžusi dirbti į gimtąjį Kėvių ir atsiradus visuotinam minties laisvėjimui, palaipsniui subrandinan norą surinkti tuo daugiau medžiagos apie nežinimą Nieryje gyvenusį Jurgį Milančius. Ejan per žmogus, ruzhan ir feberentus prisiminimus. Pirmąsias apsilankiau pas Bronę Milančiūtę - Tartėniene, kuria pažinojau iš mokyklos laikų. Mano noras ir domėjimasis Milančiumi jai buvo netilėtas ir, kaip man parzodė, net nemalonus. Aš jį supratau, per daug skaudu kalbėti apie artimų žmogus, apie kurį ankščiau nebebuvo nebū-

sinijs. Ir kaip ji pasaki: "tiek metis, nekam
nebuvo [domu ir reikalinga". Laukiausis
pas A. Kulbaciauskaitis - Grigoniens, Cibulskas
Boleslovas - J. Milanciaus buvusis artimau-
sis kaimynas, Steckertciens Guzins, Gurskie-
nas Natalijs ir kitas vyresnius miesto gyven-
tojus. Tik ka [domius faktus paprasčiajo
Grigonis Aleksandras, Naukiauskiene Konstan-
cija, Justkiene Maryte. Nel ir vel eja pas
Kizute, man reikejo gauti jos sutikima
viešai pagerbti J. Milancius. Mane labai
palaike Nivio m. Vykdomojo komiteto pir-
mininkas p. Antanas Babiluis (1989m). Abi-
pusio supratimo ir pastangos delia 1990m.
vasario 16d. prie J. Milanciaus namo
Volnians g-vije Nr 28 ivyko paminklines
lentos atidengimo iskilnis. Tisklinese
dalyvavo Trakus raj. "Galvis" redakcijos dar-
buotojai, kuriu delia veliau laukraistyje
pastaro de keletas publikacijos apie J. Mi-
lancius, Dalyvavo Trakus Centrine Biblio-
tekos sistemos direktore p. A. Pihieni, biblio-
grafuro sk. ved. p. J. Kulikivici, bei Lietuvos
knygnesius d-jos pirmininkis pavad.
p. J. Lemniravcius. Pastarusis delia
buvo isleista knygele "Trakus krašto kny-
gnesiai", kurioje nemaža vietos skiriamą

J. Milaščaus asmenybės.

Šviesi asmenybė

Šiandien vartome lietuvišius mūsų ma-
žos tautos istorijos puslapius, iškeldami iš
praeitės vardus, tų žmonių, kurių dėka
mes šiandien turime savo kalbą, tautybę,
istoriją.

Senesni Nivio miesto gyventojai pagar-
biai mena žymų miestelio žmogų, išdo-
mų asmenybę, išsiskiriantį savo dar-
bais, elgesiu, charakteriu - valstievišką
jurką Milaščius. Jis gimė 1869 metais Su-
valkų apskrityje Pašako valsčiaus Naujinu-
ko kaime. Baigęs ankstyvosios farmacinės
mokslus Varšuvos universitete grįžo į
Lietuvą ir išliko Nivyje atidarydamas
vaistinę. Dėrbo jį su nedidele per-
raukon iki 1940 metų, kai tautybę val-
džia jį nacionalizavo.

„Inteligentas žmogus baigęs ankš-
tąjį mokslą, paciaime amžius gražume,
atsisako nuo visokių patoquus ir ma-
domus, kurios gali suteikti didelių
mūsų kultūringas gyvenimas, atsisako
nuo didelių algos ir už sutaupytus

pinigus perka mažame miestelyje vaistinėje, kur žmonės tamsūs, netvarkingi ir sulenkę, imasi apstatauti, skleidži savo fevruis ir kalbos meilę iš anksto žinodamas, jog niekas už tai jām niekuo neatsilygūs ..."¹. Iš žinomo Vilniaus krašto visuomenės veikėjo Mato Valeikos atsiminimų sužinom kokiu stipri tai buvo asmenybė, tvirtai žengianti užsibrėžtu keliu.

Į Nieuį J. Milancius atvyko apie 1900m, kai dar Lietuvoje buvo uždrausta lietuviška spauda, kai kasuose veikė tik slaptojos lietuviškos mokyklos, tačiau jām buvo jaučiama, kad nėra jėgos kurį sulaukus lietuviškos laisvės plitimas.

Tačiau padėtis to mato Vilniaus krašte, taip pat ir Nieuje buvo liūdna; "Varpas" rašė: "Tai sulenkę ir sugudę Lietuvos kraštas. Ankščiau tai buvo Lietuvos širdis, o dabar labiausiai malinta materialiai ir dvasiškai kraštas. Tačiau,

---

¹ M. Valeika. Dvidešimt penkeri metai Vilniaus krašte. - V., 1989. - P. 40.

Nievis - leluīškos parapijās, kuriose lietuvius kalba visas išmirusi...

Lietuvius kalba persekvojama bajorus ir kunigus, išėjusius iš tų pačių bajorus. Lietuvas gėdijam savo kalbos, nes ... joje pilna lenkus, qūdu kalbus priemai šis "2"

J. Molančius visomis įgalėmis imia gairinti beužgestančią Volunaus krašte lietuvius kalba. Palaidu artimus ryšius su didele ir motinos pusės Jonu Basanavičium ir litais to meto lietuviybės puoselėtojais, kunykešiais.

B. Cibulskas artimaneva J. Molančiaus kasmynas gūrdėjo ir žinojo, kad pas varstunius, rindavosi įžymūs lietuvos švėdejai, ten buvo kalbama apie švėtinus, kultūras, politikus, literatūras.

Skubli varstine, buvo kartu ir gyvenamais būstas, tampa dar ir kunykešius suritilumo vėta ir drauge draudžiamos literatūros slaptavietė. Niekam nekeldavo įtarimo nesami rytulėtais, juk buvo sprasta už varstus atsilyginti maisto produktais, ar tuo litu.

---

2. Narpas. - 1901. - №. 8. - P. 89-90.

J. Milancius buvo užmerges ryšius su to krašto kunygesiais, daraktoriais, lietuvių bei puoselėtojais. Netolimoje parapijoje klebonavo ar vikaravo karsti lietuviško žodžio šleikdejas, liaudies svėtejai kun. Antanas Krupaitis. Semeliškėse, kun. Kazimieras Kybelis Žarliose, kun. Kajetonas Čepanas Žarliose, veteranų kietaviškėse, kun. Stanislovas Šlomas Čiobiškėse, kun. Ignatas Šopara Kalvinoje. Jie buvo suorganizuoję ir tikrą kunygesystės šūklę, materiaičiai sėlpei kunygesius, stengė slapta lietuviškas mokyklas ir rūpinosi daraktoriais, elementoriais.³ Toje vertuloje su dideliu patikimu dalyvavo J. Milancius. Buvo įkurta slaptoji mokykla Karėvonių, Žebertonių ir lietuvių aplinkiniuose kaimuose. Kun. K. Čepanas patarė pradėti prirgus, M. Gybanskas iš Prūsijos atnešdavo elementorius o J. Milancius patiesdavo daraktorius, kartais ir pats lašinas padaraktoriandavo, kol atsiradavo kas jį pakeistų

---

³ Laurinavičius J. Platung lietuviška žodi. - Kaišiadorys, 1989.

J. Milancis vairākiem dažādiem laudavosi zīnām kungu un benediktīvis kietavīšus parapijās Giliūs karmu unbruka Motiepis Gubauska. Un čli- kuni jās abiepis bendra nuotraka. Toje J. Milancis su lahrasciū zankoje. (Kair. prieds) Gbulshas B. jē tolu, vi prsimena - visada su kungomis vi lahrasciāis, entuziastri- gai aptaranti narijēnas, politikas.

Platindamas lietuviskas kungas, J. Milancis kovojo uz lietuvūs kalbos grāzi- noma; kasmēca, ragino tautieciū nepamiršti savos kalbos vi gūti tauti- nes teises. Kai 1905m. viens atlasdis me- tu per pamokslā klebonas Norpuchovskis eimē nēkinti narijai paskvītā lietuvū vi- kara, jē lygindamas su vilku avies kai- lyje vi vagimi, tai J. Milancis vēstovē- zē vi susuku lenhiškas "Meluoji priēs Viešpati Dieva". Lenhai ihī sasmone's netekimo summisē J. Milancis vi nelei- do gyditojūi suteikti pagalbos. Tai ma- tydamū miestelto žydas pargabeno jē namo. Nuo galvos summisimo J. Mi- lancis palho psichiskai paverkta, o kuruvis nosone saugoje ihī gyvenimo pabargos (Prsimena B. Milancite - Tar-

termiņā).

Kadangi lietuviškos mokyklas buvo uždraustos ir veikė tik slaptosios, „Narpo mokyklas“ prie motinų ratelių, todėl baznyčios buvo svarbios kalbos ir tautiškuumo šleikdirimo instancijos. Ir J. Milančiui vaduojamą, iškovota ir gvesta lietuvių kalba Kietaviskius, Semeliškius, Gredzaičius, Nevro ir kitose baznyčiose.⁴

1907m. buvo 17d. „Nilniaus žinios“ J. Tumas -Varėgantas paskelbė, kad atsidūmusi kritiškoji lietuvių žinoma lietuvių rašytoja kreipiasi lietuvių klubams prašydama benesuterktis jai vietos namus, kurio vedėjos, kad atliktas dienos darbus, galėtų rašyti. Į tą šelbiama atsilėpe Nevro vaistininkas, Jurgis Milančius. Ir tarp jo namuose trejus metus (nuo 1907m. buvo mėn. iki 1910m. birželio 1d.) rado prieglobstį Sofija Psibiliauskienė - Lazdynų Pelėda. Visa ta laika ji dirbo vaistuinio padėjėja, tvarkė jo namus ir, o laisvai

---

⁴ Lietuviška enciklopedija - Bostonas. T. 18. - P. 455.

laikui, dirbo kūrybinį darbą. Nėvyje Lazdynus Peleša parašė romaną „Klaida“. Jis perrašėnįs ranka pats J. Milancius, ir taip patoregavo romano patariga, kad leidejai buvo suabejoję jės (autorės) autentiškumu. Tačiau rašytoja juokaudama parakė, kad su J. Milanciaus korektūra sutruka. J. Milancius buvo dar nevedes ir jauna graži, kūrybinga padėjėja jį suzavėjo, ir emė Sofijai atvirai simpatizuo ti. Tačiau Sofija buvo per daug nusivylusi nepasisekusios pirmosios santuokos šeimyniniu gyvenimu ir tikėti vėl nebetino. Todėl J. Milanciaus meilėlavimui reagavo ramiai abejingai ir greitai išvyko į Kauną.

Pats juqis Milancius kaip korespondentas nuo 1906 m. bendradarbiavo „Nilvans žiniuose“, „Lietuvos ūkininke“, „Niltkyje“. Dažniausiai pasirašydavo Dėuklio Trakiečio arba juqis Dėukelio slapyvardžiu.

1908 m. gruodžio 29 d. J. Milancius išrenkamas Lietuvos moklo draugijos Vilniuje nariu.

Nepaprasta īspūdi Milancīni padarē
lietuvu malcinotus procesjā Ējini 1907m.
birželio 4d. nuo Rumšiškiu; Molius pa-
dēti lietuvam Molūņē atgauti bāz-
nyčas, iversti lietuvu kalbā sv. Rapolo,
sv. Mihalojāns baznyčiose. Lietuvu kod-
dinotus grupē su lietuvu kunigu už-
suko; Niev, tačiau negavo naivnes
klebonijojē, nes čia kunigas buvo len-
kas. Sukrēstas lietuvybės šalininkas
J. Milancius rašē:

... Prabilo atgijusi šalis senovės balsu.
Ats girdėjau, mačiau ir neužmiršiu.
Buvo tai biržis mėnesio ketvirtą dieną
Buvo tamsus vakaras. Artinosi lietus
Atėjo - atliūravo pilka miria, pra-
eivis - malcinotus
Atėjo spalvotais švietuliais ir lietuviška,
čia negirdėta giesmė.
Giesmė galinga, širdi pavergiančių slap-
tingu senovės atbalsis shambejimu.
Atėjo dvasiško savo piemens rūpes-
tingai vedami
Ir bėgo, schė paskei ta neregeta
praeivis žmonės.
Ivairius tikybes ir tautas.

Sehē sutūrējs kvapa burņoje, plakan cīo-
nis sirdimīs

O jie sau zēngē zannūcāi, zintai, sma-
grai ir tvīrtai,
nors vīsa dīeng kelīavē.

O jīs gīemē, pavergiancāi sūcīngā
ir galīngā,
skambējo mūs suslopināme, sus-
lurdusīame kāmpe.

Palaimūti tebūna, kurie galvina, O ^{re}tre-
ma ir zūdo! 175

Tai pūmoji lūruvo dales, vaizdīrai ats-
pīndī to meto mūs leašto kultūruvī lygī,
kada laisvai skambanti lietuvīška gīemē
īhī sūdīes gelmīs subrečīa intēlīgēntīška
šīeļa.

Šīs lūruvīes vēltāu buvo išpānsdīntas
atšīru lešdīnīs: Džūkas Trakīetīs. Lietu-
vos zvaigzīdītē. - 1907. - 4p. Po metū išējo
naujās lešdīnīs - poezījās ir tautosakīos
zīnīnētēs "Lietuvos zvaigzīdītē" - tēip
pavādīntas lūrygetē 1908m. išleido Vie-

---

⁵ Džūkas Trakīetīs. Vīevī: Maldūmīnkūs - praevīus
mo Rumšīškīs šīas 1907 metāis Vīevīo mēs-
telī, su lietuvīškomīs gīesmēmīs aplankīn-
sīs, sīrdīngam pāmīnējīmī. - Vīltīs. - 1907. - Nr. 3.

no vaistūrnas parvadotus Jurgiu
Dzūkeliū. Tai buvo septyni eilėtoi varz-
delvai - originalūs arba išversti iš lenkus
kalbos V. Sirokomleš, A. Michovičiaus ~~ka-~~
kūriniai.

Pirmojo pasaulinio karo metais J.
Milančiaus namas sudegė ir jis ku-
riam lašui apsigyveno pas Cibulskus
Kietaviškėse.

Nėrau persikėlus vėl į Vievį ir netu-
redamas lito pragyvenimo šaltinio tam-
pa Vievio mokyklos mokytojų, pirmuopis
jūs vedėjų. Aleksandra Gurgonė buvo
J. Milančiaus mokinys prisimena, kad mo-
kytojas buvo reiklus, mylėjo tuos, kurie
jo klausydavo, labai gerai atliūdavo na-
mų užduotis, gražiai rašė. A. Gurgonė
visuomet nekantriai laukdavo savo
sasiuvinių, kurias patikrinimui mo-
kytojas nešdavo namo. J. Milančiaus
parašyti pažymiai buvo kaligrafiško
meno norma ir dar pagražinti žalia,
geltona ir raudona spalvomis. Matyt
mokytojas norėjo mokiniams suža-
dinti potraukį daili ir kad išidėmė-
tų, pamėgtų Lietuvos tautinės vėliavos
spalvas.

Prie mokyklos Milanius pasirodo du
aznuolus (dabar mūšios mokykla).

Seni vievičiai dar atsimena jo tuome-
tingą energiją ir tvirtą poziciją. Milanius
buvo karšta Lietuvos patvota, per tau-
ties šventes vasaros lbd. proga visu-
met iš tribunos sveikindavo visuome-
nę ir sahydavo kalbą.

Dalyvavo Lietuvos sąjūsių sąjungos
ir kitų organizacijų veikloje. Buvo ap-
dovanotas sąjūsių žvaigždė ir Vyčio
kryžiumi (be kardus). Apdovanojimus
Milanius labai vertino ir paslūtinis
jo prašymas buvo palaidoti su sau-
lio kepure (t. B. Milanius - Tarkene-
nes atminimui). Jo valia buvo suvyk-
dyta, nežinont jo laikmečio naujų
drądinis. Vyčio kryžius buvo užtar-
nanta kovose už Vilniaus krašto išva-
davimą iš lenkus. Nėvės buvo ties
lietuvių - lenkus teritorijos riba ir čia
vylio mūšiai, kelti kartus keitėsi valdžios,
apie tai prisimena gyvū tūdinukai.

Predvidamas mokykloje 7. Milani-
us parstatė nauja namų, toje pa-
čioje vietoje kur buvo senas, tik neaiškų
ar ant to paties pamatus. Vėl atidaró

vaistīng. Ģerars provizorijs, tolim buves
J. Milancūns, dažnās pavadāvo gydītō-
jās, daug padējō aplinlūmīs kaņmīs gy-
ventojāms. Sūndirunhāt parahojā, kad mīe-
līan aptarnāndāvo lētūvīshāt kalbancūs,
nequ lenhīshāt. Ī sītāip matyt skiepojō
lētkūybē. Tācīan īstīlūs bēlāt nīehādā
neatsahy dāvo pagelbētī zmonerūs, vargū-
gam līgounīs dūodāvo vaistys veltī, pat
jīos pagamōndāvo, atlēkdāvo plovīnūs,
perisīnūs, rūpīnosī līgounīs sverhātā.
A. Ģūgounīs prīsīmenē, kasp jāim īsīdūerūs
atī, vaistīnīhās rūpestīgāi gydītō jās īr
īhī dēhā Milancūans velīho vōnā alom
ahlas. Ī kadā tēvas nozējō sumohētī
uz gydymē, Milancūns atsisahē prīsīntī
ponīqu net īr uz vaistys. O kadā Ģūgo-
nīs bērdāmas skāntā mōsīvdzītā dē-
lūpō uz īsgydomē, provizorīs atsahī-
tāvo jāim skāntīshāt sāhydāmas, nē-
uzmīrīsh skāntys prīsāhlos Drevūs, Tē-
vyņes īr artīnūs, bīh sverhās, bīh do-
ras lētūvīs?

Navstīnīhās garsējō nesavāndīshū-
mū, darbōstūmūs. Savo rānkōmīs pasīs-
tātē namā, īzengē europīetīshū pavyz-
dzīn lūēmā, apzēldōno jās, lūēmō vīdu-

ryje pastatē almenurūz aukura dvēim
mirusiem sūmūm pagerbtē. Ērā jās
maty davo kairynat gedint, susimags-
cūns sēdint īstīsas valandas. Mēgo
provizorius darbuots laukuosē. Jās
vrsur rardavo darbo, muolat kashā kasi-
nējo, lygno duobes, tārse kelius, pava-
sai, sodino medelūs. Mēgo tvarka,
mylējō gantā, gražmo vīs Nievē.
Prie miestelo tēhojō upolūmīs, pavasa-
rū ar sīaip po dīdesuro lētans uz-
lēdaves prie jō gyvenantiems zīmonem
darzūs. Tār Melancūs su kastuvu su-
tvītkno jō krautus, vaga īvalē cūo
sīnkšlūs, pagilno jās vāduo atslūgo.
Prie to upelo, salo lūdromkai, jās dar-
bavosi keleto pavasariūs ī līlē, o bai-
gēs darba upelē pavadmo „Neris ir
Nemuno gairvintojēlūs”. Pēc tā upelē
nutiesē dailūs teltelē, nuclazē trīspal-
vēs spalvoms. Nors to upelo ir tē-
tulo seniai nebelīko, bet tēt lypīstū
zodzīar dar neīdilo ī kāi kūrīs
vīvēcūs atūnties, karp ir līki jō
grazūs ir nesavanandīshē prasmīgi
darbai. Inteligentīkos, tauros
sīelos, tīkas savo tēvynēs patriotas,

pašventes, visa savo gyvenimą šiam ap-
leistan brastui, daugelius buvo nesu-
prantamas, lašomas keistolių. Žmo-
nės stebėjo jį, vieni putarė jo darbams,
kiti juokė. Ar ne todėl vienšūnis
godas jį išliejė užrašydama
1933 metais ant motraukos, dedikuo-
tos sūnėnui:

Aš kavian Nivro brastelis,

Aš kavian Nivro keletelis -

Bet kodėl kitą jūs grūnaisčiau,

Manęs čia neaplanhot?

Bet kodėl kitą jūs grūnaisčiau

To Nivro neaplanhot?

Aš kavian Nivro keletelis,

Ir sodinan šermūšnelis,

Bet kodėl, dėl ko jūs šerūnaisčiau

Manęs ten neaplanhot?

O kodėl manęs jūs neaplanhot

Šermūšnelis gojelij?... ..

Aš kavian pytrau pileles,

Sodinan žalva egleles,

Ir kodėl, dėl ko jūs šerūnaisčiau

Manęs ten neaplanhot?... ..

Kodėl jūs manęs ten neaplanhot

Toj eglelis pilelij?... ..

Šiam stipriam žmogui liūdna buvo negalėjimas iki galo. Jo vienuitelių mylima dailė voličiaus okupacijos metais žūsta Kauno 6-ojame forte (ne 9-ojame, kaip rašoma Lietuviškojo enciklopedijoje. - V.; 1968. T. 2. - P. 594). Aprė 1936-1937 metais ji išsikėlė į Kauną įsijungia į visuomeninę politinę gyvėnimą ir 1940m. išrenkama į Liaudies sąjungą. Dabar žinoma, kad tauris jaunsmy skatinami ir tikėdami Tarybų Sąjungos vyriausybės duotais pažadais, Lietuvos seimas bandė kurti nepriklausomos suverenos Lietuvos vyriausybę. Supranta, kad buvo apgauti 1942m. rugpjūčio 30d. Milančiūtė su lietas seimo atstovais parašė TSKS vyriausybės kreštą peticiją - protestą prieš vykdant Lietuvos smurtą, prieš Lietuvos okupaciją. Karo metais už dalyvavimą seimo ^{daryje} Milančiūtė buvo persekiojama. Ji slapstėsi pas giminės, pažįstamus. Tačiau 1943m. sūgdoma plaučius uždeginimui sukižo į Nievį, į tėvų namus. Kažkas pamatė ją čia ir išdavė voličiaus. To 6-ojo forte jai pavyko perquoti lais-

ka - testamentā tevui, kurtamē jē
išsahio vardan luo jē gypeno, luo sie-
ki. Šis dolumentā īsangojē J. Milan-
čians arhivēji. (Ziūr. priedā)²

J. Milančius buvo tardomas folkā-
čius, po karo nepritapo priē sovietnē,
valdžios, pasisalydavo priēs sovietis
armijos okupacijā, ir priēs sovietis ~~trū-~~
lios įvedimā Lietuvoje. Buvo nacro-
nalizuota vaistinė, tačiau tvirtas cha-
rakteris, užgrūdintas dar caro valdy-
mo laikais, neleido palūžti štam
Lietvos ažiūklus, žuvus dukrai.
J. Milančius įdukruos Birutę Menertā-
vāntę - Milančiūtę - Tartėmėnę dar
pradonis klasis mokimā, ir slūžē jai
daug dėmeno. Dažnai vesdavosi į
lunygynā, zedydavo lunygā, pasalo-
davo apie jū autorius (kūh žinop),
kas kart nūpirkdavo naujā lunygā.

Buvo pas Milančius nemaža as-
mensnė bibliotekėlė, dažnas jo sve-
čias gaudavo ka nors paskastyti.
Natalija Gurskiūni prisimena, kad
1942 m. lanlydamasi pas provi-
zorius namuose matē pilna
spirtas lunygā, sąsiuvinius, kad

ten buvo ranka rašytas rankraštis. Milančius vis duodavo kas nors paskaityti, o galimant teiraudavosi ar patiko? Nūnai kart ^{pažįstai} ~~teirina~~ paskaityk, čia apie Anykščius šilėli, tai buvo H. Baranausko „Anykščius šilėlis“ ranka perrašytas. Megdavo pasakoti apie savo draugystę su J. Baranaščium, pasigirdavo „mano draugas Valantius Varniuose palaidotas, mes kartu mokėmės“. Deja stagnacijos laikai padarė daug žalos lietuvių kultūrai, neišliko J. Milančiaus biblioteka.

J. Milančius mirė 1956 metais savo namuose sulaukęs 85 metų amžiaus ir palaidotas Nėvo kapinėse. Nors gyvenimą dirbo fizikai, čia rašdamas paguodą ir užsimiršimą. Šalia reikšmingas J. Milančiaus gyvenimo etapas buvo spaudos draudimo metai. Kad daugelis standieninių Nėvo, šemelėškių, Kietaviškių ir kitų apylinkių gyventojai iš tėvų, senelių išmoko skaityti ir rašyti, išsaugojo savo gimtos kalbos, mėsle luygas – yra didelis J. Milančiaus ir jo bendražygis mopedas.

Po J. Milāncāus mirties kļūta de-
šimtmeču verte tykāt aptiejo līkuma kāl-
bās puoselētojo, tautnēs savimovēs ug-
dytojo didelūs mopolnās. 1990 m.
varavā 16-ajā Nevijē pūē J. Milāncāus
namo - vaistnēs (Vilnūs q-vejē Nr 28)
buvo iškabntos divi meiškai išdroš-
tos memorialnēs lentos: luygnēsū,
žyniam kultūros veskeji J. Milānciūs
ir rašytojai Lasdym + Pelēda. Nie-
vieciams pagaidaujant Komjāunsmo
q-ve buvo pavadināta J. Milāncāus
vardu. Ir dabar kasmet mokuvā
nepamirista padēti gēlis apt luygnēsro
kapo.

Mes kunyguosius
legandus besilium,
kad ji skaubētis amžinai
O lietava, tu metād
neuzgeri, kol tavo
sūnūs mūžinai!

Ļūnos apri kunyguos

1. Kunyguosys Jurgis Milauncius

2. Jo gimimo ir veiktos vietas.

Gimi Svvalkis apskrity, Pankro valstijē.

Baižē austrosius farmacinis molitius

Marijuos universitete.

Darbo ir gyvenos Mievjē, atidarydamas
vaistines

3. Gimimo ir mirties datos. 1869-1956 m.m.

4. Palaidotas Mievio kapinēse, šalia Jolūkos
kēvy Nencartavičius kapo. Lankantijē tur

ieškoti kapo senjās kapus dešimtyt tabelio
pusijē (ieinant pro vartelius nuo garasus pusēs)

5. Ar yra pamintile įrašas „Kunyguosys“? Nėra

6. Ar yra kam prižiūreti kapas?

Yra Jolūkos Birutė Milauncūte - Tartienėnė,
gyvenanti Mievjē, Vilniaus g-vijē No. 28. Ji pri-
žiūri kapas.

7. Kur aprašyts kunyguosio veiktos?

Kunygoose .a) J. Kulikūnė, J. Lawunaviciūs. Trakai

krasto kunguonai, Tulkas, 1990.

b) J. Laurinavicius - Platins lietuviska
zodi, Kairadorys, 1989.

c) M. Malatka Dvidesimt penkeri metai
Niliuam kraste. V., 1989.

8. Koliai turite duomenus apie kunguoniu vestib?
(dokumentus, prismunimai)

9. Ar samoje uzraute prismunimai apie kungu-
oniu?

10. Ar turite genties tradicija pagerbti kunguoniu?
Kasmet kovo 16 d. - Kunguoniu d. su molis-
leiviu pagerbiam J. Milanciaus memorialus
leuta Niliuam gubeje Nr 28 arba aptankoni
kunguoniu kapas, pagerdam gėlius.

11. Kaip siulote jamzinti kunguoniu atminima?
Meyje 1990m Varario 16 d. buvo atidengtas
memorialine leuta kunguoniu Jurgiu Milanciau
ir lietuvis litu Ularithei Sardijus - Peleclai - Sofi-
jai Ivanaukastei - Psibiliauslienei.

1991 m.

J. Laurinavicius

Apie J. Milancius

Knygwestro pavardė, vardas Milancius Juris	Kur palaidotas? Ar yra kapas?	Ar yra išlikusi tėviškieji namai?	Ar turite spaudintus medžiagas, rankraščius, nuotraukas (tarp, ne)	Ar yra gyvenimo Ar žinojami adresai	Kito žinios
	Niuro koprasė, kopras centre yra kopras	Tėviškieji namai Niuroje, Niurams g. Nr. 28, buv. varstine	tarp	dabar - Prute Palancinte - Tarp tenise 990. Niuroje, Vilniaus g. Nr. 28	

Knygwestro gentarčiai

Ex. Nr. Pavardė, vardas	Gimimėte	Amžius	Profesija	Adresas	Telefonas
1 Palancinte - Tarte mēre Prute	; diubarta J. Milancius	1948m	prekių žinovė	Niuro, Vilniaus g. Nr. 28	- 26.139(n)
2 Tartėnas Darius	amikas	1972m	studentas	Vilniaus g. Nr. 28.	26.139(n)

Anthropo usuras Novae lapinose :

Nenartavici

Ona Alektra

M. lanicosa

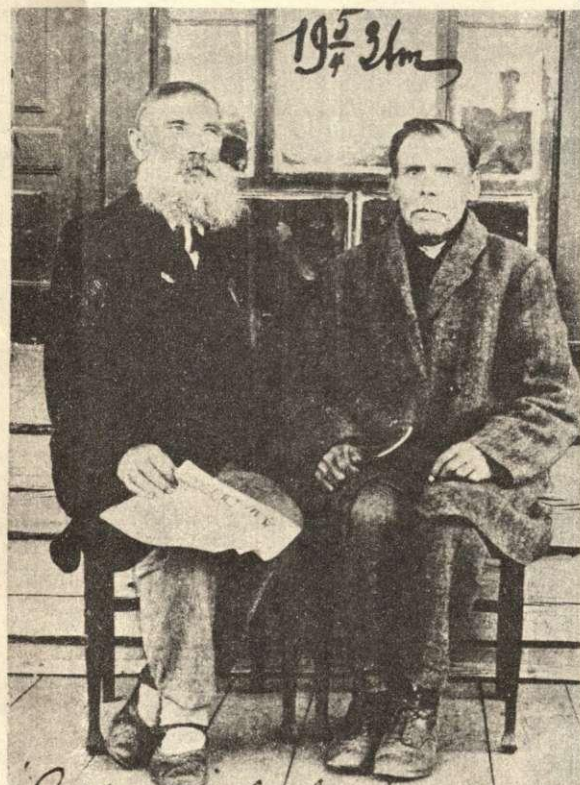
Emilija

Jurgis

1880-1953

1939-1956

Sveiki sulaukę
Sveikinti margu } Pelykų!
šaltu Baltu

IŠ ALBUMO

Giedraičių miestelio vaistininkas, didis savo krašto patriotas Matas Valeika (1878—1937) memuarų knygelėje „Dvidešimt penkeri metai Vilniaus krašte“ (K., 1934; II fotografuotinė laida: V., 1989) apie Vievio vaistininką Jurgį Milančių (1869—1956) taip rašė: „Inteligentas žmogus, baigęs aukštąjį mokslą, pačiame amžiaus gražume, atsisako nuo visokių patogumų ir malonumų, kuriuos gali suteikti didelių miestų kultūringas gyvenimas, atsisako nuo didelės algos ir už sutauptus pinigus perka mažame miestelyje vaistinėlę, kur gyvenimo patogumų nė šešėlio nėra, kur žmonės tamsūs, neturtingi ir sulenkėję, imasi apaštalausti, skleist savo tėvynės ir kalbos meilę iš anksto žinodamas, jog niekas už tai jam niekuo neatlygins...“ (p. 40).

Šį žmogų ir matome nuotraukoje (kairėje). Jis į Vie-

vį atvyko XX a. pradžioje, dar lietuviškos spaudos draudimo metais. Iškart įsijungė į knygnešystės organizavimą, užmegzdamas glaudžius ryšius su lietuviybės puoselėtojais, lietuviškų knygų ir laikraščių platintojais kun. K. Kybeliu, kun. K. Čepanu, kun. B. Krikštaponiu, Gilučių kaimo valstiečiu P. Gudeliu, kitais. Visu nuoširdumu rūpinosi slaptosiomis lietuviškosiomis mokyklomis, kurį laiką pats mokė vaikus Kietaviškių slaptosioje daraktorinėje mokykloje. J. Milančiaus pastogėje rado prieglaudą rašytoja Lazdynų Pelėda (Sofija Pšibiliauskienė), kuri čia ir parašė savo romaną „Klaida“. Kelias knygeles Jurgio Džūkelių slapyvardžiu išleido ir pats J. Milančius. Štai jo „sutaisytoje“ knygelėje „Lietuvos žvaigždė“ (Vilnius, 1908) randame A. Mickevičiaus, V. Sirokmlės poezijos vertimų, paties Džūkelių parašytų posmų.

Po Pirmojo pasaulinio karo J. Milančius Vievyje rūpinosi lietuviškos mokyklos steigimu. Kaip prisimena buvęs jo kaimynas Boleslovas Cibulskas (g. 1897) — pastarojo pasakojimą užrašė Trakų centrinės bibliotekos bibliografijos skyriaus vedėja Jadvyga Kulikienė, — J. Milančius buvo darbštumo pavyzdys, pats sau statėsi namus, viską dirbo ūkyje, darže. Išgirdęs „Padėk, Dieve“, atsakydavo: „Ačiū, ačiū, Tėvynės labui, žmonių naudai“. Vieni jo prisibijoję už kietą būdą, kiti labai gerbė už nuoširdumą, gerą žodį ir patarimą.

J. Milančius palaidotas Vievio kapinėse.

Kelis dešimtmečius J. Milančių siejo draugystė su Kietaviškių apylinkių knygnešiu, šviesaus proto valstiečiu Motiejum Grybausku. Jis gimęs 1857 m. gruodžio 26 d. Gilučių kaime. Į knygnešystę jį įtraukė Kietaviškių bažnyčios klebonas kun. Silvestras Gimžauskas (1844—1897) poetas, lietuviybės puoselėtojas, o ypač ilgai jis bendravo su liaudies švietėju, kun. Kajetonu Čepanu (1872—1922), mūrinės Kietaviškių bažnyčios statytoju (M. Grybauskas buvo bažnyčios statybos komiteto pirmininkas). Kun. K. Čepanas M. Grybauską ir supažindino su J. Milančium. Kad nekiltų įtarimas, kodėl taip dažnai tas vyžotas valstietis lankosi pas vaistininką, M. Grybauskas apsimedavo ligoniu, vis skųsdavosi pažįstamiems diegliais šonuose, kosėdavo, apsirisdavo kaklą. Dėl M. Grybausko ryšulio niekam nekildavo abejonių; juk reikia ką nors vaistininkui „pakišti“, jeigu nori gauti geresnių vaistų. O iš tikrųjų ryšulyje visada būdavo knygos, laikraščiai. M. Grybauskas jų atsinešdavo iš Tilžės arba gaudavo iš knygnešių — darsūniškietičio Prano Zykaus, migonietičio Vinco Žukausko, kitų. J. Milančiaus literatūrą išplatindavo patikimiems žmonėms.

M. Grybauskas mirė 1928 m. balandžio 24 d. Palaidotas Peliūnų kaimo (Trakų raj.) kapinėse. Kietaviškių šaulių surinktomis lėšomis 1936 m. birželio 14 d. ant jo kapo buvo pastatytas paminklas.

M. Grybausko kultūrinę veiklą šiltu žodžiu savo raštuose yra paminėjęs Vaižgantas.

Nuotrauką, kurią čia pateikiame, išsaugojo M. Grybausko anūkė Apolonija Grybauskienė, gyvenanti savo senelio sodyboje Gilučių kaime (Kaišiadorių raj.).

JONAS LAURINAVIČIUS

Kaišiadorys

Knygnešys
Jurgis Milaščius
(1869 - 1956)

Parengė: Nėvro m. bibliotekos
folialo ved.
J. Vanlavičienė

Parahojā Gurskiene Natalija Andrieva
1933 m. gimusio, gyp. Vievis m. Krantogrupė
Nr.

Haru metais, maždaug 1942 m., at-
indavan iš J. Milančiaus pienu, mama
pūku. Namuose matydavan pilnas
spintas, komoda luygus, sąsiuvinius.
Milančius turėjo daug ranka rašytas
sąsiuvinius, rankraščius. Dažnai ir man
duodavo ką nors paskaityti. Gąžinant
juos rankraščius megdavo paklausti
ar perskaitei, ar patiko? Menų karte
davei luygelę salydamas, "būtinai
perskaityt, čia apie Anykščius šilėlis", tai
buvo A. Baranaičius "Anykščius šilėlis"
ranka perrašyta.

Milančius buvo sukelus senukas su
barsda, mėgo bendrauti su vaikais.

Labai jis mylėjo gamtą, visada
nesiodavosi sudedama kėdute, pjūkliais,
kūvuką. Ant kėdutės atsisėdęs pailsėda-
vo, žrankiais apipjandavo medžius sa-
keles, jėmus medelius prisėdavo
prie kuolelio.

Mano mama Steponavičienė Julijė
buvo kilimo iš šilalės raj. Žemaitė,
dažnai pasikalbėdavo su Milančiumi

O sužinojēs ir kūrēji būvo kūrēji,
ilgāi klausinēdavo apī tās vīetas.
Salydavo „mano drauga Valantīna
Varnīnosa palaidotā, me su jūo
kurtu mo kūrēis”. Parakodavo Mi-
lančūn ir apī savo draugystē
su Basanavčūnū.

Vieris,
1989. X. 27.

Uzraņē' Jany,

- 1 -

Narīdams liere' Konstantin
Zenons 1910 un garmos
gyp. Vērs, stotes 53-4

Parahops, kad jās tēva Labens-
kas Zenons kuro Nēvro valst-
cians vīrsaitis 1921-1922 m. Valdy-
ba tuo metā kuro priēais abaiti-
nē Vailis unusihos unolūklā Semelst-
hūs gatveji. Jis darīnāi sūnītilda-
vo sū J. Milancimū, turis tuo
metā gypens Semelstūs q-veji Nr 40
faētān Milancimū karkodēt neparītēk-
je mano tēva. Jtāre' Labenska
erantē lemkū kiltures, ar tāi faruan-
jantē kankam, kuro tēva jstik-
nes, kad J. Milancimū jstāndē Labenska
kaišradoris policijai, kur atvāzā-
vusi darē krakā, vishē tikturo bet
nēko nerādētā leido dēbtē 'folān.
Darsavāitē sehē, priē sodybos kuro
palikta parāla.

Prisimēna Konstantinā kuro
viēnē diēnē tēva atējēs i' darbo
parahop, kad J. Milancimū pas-
deno priē namū ašūolā (Semelstūs
q-ve' Nr 40) sūnān gūnimo progā.

Tēvas parakodavo, kad J. Milancius
buvo didelis lietuvis ir nevery tojo
lenkus, veduodavo jiem vadstus.

J. Milancius buvo Saulius organo
zaccijos namų, turėjo apdovano-
jimus.

Lietuvos respublikanosmybei laikant
Saulius vadė Vievys buvo kastru-
fraviciene - mokytoja, ji organizuo-
davo susitikimus, suerger, geguist-
nes, moki sandyti. Visi šios org.
namai turėjo kustomas, kepurės.
J. Milancius susitikdavo su
jais namu, su Saulius org. namais,
parakodavo apie žymies Lietu-
vos žmones, apie save, kasp ji
misi leikėi.

Sabenskerite - Vitėus kerė Teofilė
1920m gpm. parakodjo savo seserėi
Nardaus kerėi K. apie susitikimus
kuriose dalyvaudavo J. Milancius.

Konstanėja prisimena, kad ji
parimolius 4 metus, turėjo eiti
olibtis nes šima buvo labai didelė
ir reikiėjo tėvui padėti išlaikyti
ja - ši buvo Lietuvoje mokytoja,
tarp pat buvo privaloma

1934m. Žesmanis Rodinal

dvaru lewo organizuojami žmė-
kursai mergaitėms. Konstanciją
labai norėjė mokyti, todėl papa-
sė dides is Marijain kopis, kad atsistatytų
pirmą. Jam atsianti ^{juos} Konstanciją
mokėsi vienu, kepinu, audimu,
dailiau, elgesio tuose kursuose.
Prisimenu, kad agronomas, vė-
nėję su motociklu, is rėlio mergai-
tes is tuos kursus. Mokėsi mergaitė-
net is Panevėžio.

Nauja mokykla Viėvyje buvo svertu-
ta apie 1921-1922 m. Tetis Labens-
kas Zėmona dalyvavo svertime,
dalyvavo is J. Milėnėiu.

Nėilėau kėrė k. prisimenu, kad
J. Milėnėiu buvo keistoka
zrogus, kasnėję vė, daug
fiziskas dėtės, - buvo didelis
patriotas lietuos.

Viėvis.
1989, lapritis

Užrašė J. Vėslavėiuo

Atsveiciens paralojā
 Cibulka Boleslovas Juozas
 1898 m. gimusis (91 metai), gims.
 Kareivonyse Kaišiadorių raj., gysen
 Vievyje, Tralus 17. Gra y. Milaščian
 žmonos seseris sūnus.

Frangojų J. Milaščianis ir Motiejai
 Grybauskis motruokas. M. Grybauskas
 pirmas palaidotas Pelėnuose kapinėse.
 Lietuvos nepriklausomybės kovoms meto-
 vo savanoriams žengs ir buvo ga-
 balielis žemės paskirtas kaimo
 kapinėms, štai šia ir atgale pirmasis
 M. Grybauskas.

Cibulka prisimena, kad Milaščian
 namuose rinkosi švietėjai, lietuviai;
 kairis, M. Grybauskas, mokytoja Kouska
 tinavėčiūnė ir kt. Savo suėjimuose
 kalbėjo apie įžymius Lietuvos žuvus
 kaip Maršalavičius, Lazdynus Pelėdžius
 ir kt. J. Milaščianis buvo didelis
 Lietuvos patriotas, lietuvis myli-
 jęs lietuvių, duodavo varstų pigiau
 kito tolio patrioto mūsų krašte
 nebūvo - taip prisimena Cibulka B.
 Kadangi Cibulka ir J. Milaščian.

- 2 -

Dar vēloms kolektīvisācijas laikā
kolēktīvē 10m. šķūļa dibta brigadieru-
ku, kol pagabānu namu, un kolē-
ti šķūļa brauktis & mašīna.

Māris J. Vavilavičs
1989. XI

-1-

Paralogo Vēnevičūte - Skēveičene
Gazine Igno 1933m gromos, gmn.

Vievio m. Tralus g-ve 1. bt. 6 tel. 54-733

- J. Milancius krito daktis & sinas
Jesuo

J. Milancius turis tris namus: vienas - Knyvasiuos, kur, veliau ji, nupirko Lan-
kuciai; antras Vievioje Vilniaus g-veje Nr 17,
šis namas buvo neužbaigta ir po
J. Milancius mirties konfiskuota ir
trečias namas Vilniaus g-veje Nr 28,
čia jis gyveno ir buvo vaistinė.

Milancienė Pranciška ^{Eurolija} pirmą kartą vyro
(1880-1955). Kadangi J. Milancius neturėjo
jau daugiau vaikų, tai nebuvo kam
ir namų palikti, todėl išduko kiti-
ta dukteris, Pranciška Nepartavičūtė. Nepar-
tavičiai atsikėlė iš Pilypiškės ir pri-
žiūrėjo J. Milancius ir pat mirties.
J. Milancius mirė po metų nuo emono
mirties (1869-1956 m)

Gyvenimo pabaigoje Eurolija buvo
išprotėjusi, o J. Milancius suvaikėjo ir
kas kasdienai alus laukė vėna
kito mirties.

Grazina prisimena iš mamos pasakojimus, kad J. Milančius lietuviškos šeimoms kunygos parastėse rašydavo savo pastabas, neretai rašydavo teisingai, rėsi savo eselę pasirašydamas „Talus Dniehelis“ (ta pati vėnatė)

Milančius perprasinejo ir rašytojės Lazdynų Peledos kunyga „Klaida“. Tuo laiku rašytoja dirbo vaistinėje provizore, o darbo buvo daug. Todėl ši kunyga spaudai buvo pamėgta J. Milančiumi, žinoma savaip pakoreguota.

Todėl ir iš Lazdynų Peledos susirašinėjimo su seserimi susimone, kad sesuo neatpažino išleistos kunygos stiliaus, tuo labai stebėjosi.

Grazinos mama Milerytė - Venckevičienė Emilija 1897m gimimo buvo Suvalkiečių, iš Marijampolės apskrities Šunskų kaimo buvo Jurgio Milančiaus suprišta su Venckevičiumi Ignu, kuri pažinojo iš ankščiau tuo tikslu, kad Vievyje būtų daugiau lietuvių. Grazina prisimena, kad J. Milančius šituo labai rūpinosi

Emiloja Mileryte nastlaikis i augimo
jos dede Vaitkevicius, kuris turijo dar
trys sūnūs, kunigus ir vėnų dubrų.
Milanciū su kunigais palaikydavo
ryšius.

Milerytė - Venkevičienė E. pasakojo
dubrat, kad J. Milanciū labai šidžiā-
vosi tuo, kad jo dede yra Jonas Basa-
naviciū (dede ^{J. Milanciū} ir mamos pusė), daž-
nai tai pabrėždavo.

J. Milanciū raudračiū neišliko,
atsikėlusi į jo namus Nenardavičienė,
labai saugojo Milanciū archyvą,
nieko nepisileisdavo prie jo, ir pati
po truputį sudegno.

Gracija Stechevičienė išsaugojo
J. Milanciū motraukę su saulės
uniforma ir apdovanojimais: Vieną
ženklą, tai "Saulis žvaigždė", antas
— "Vytiš kūjūis be kardus", antroje
motraukos pusėje eilėraštis.

paraš.
Užrašė: J. Vasilavičienė

Apie Jurgį Milančius pasakoja
Kulbaciauskaitė - Grgoniene Apolonija
1919 metų gimimo, gyp. Balcerišius km.

J. Milančius apsigyveno Vieryje
1903 metais. Pradžioje mokytojavo, tame
pačiame name ir gyveno senelėlis
g-vėję (dabar Musiškos mokykla) Vėliau
paūstaitė namų Vilkauis g-vėję, kur
įkūrė vaistines, dirbo provizoriumi.

J. Milančius buvo labai geros širdies
žmogus, neturtingiems vasčius duodavo
nemokamai, gydlė žmones. Jis gydlė
ir mano mamą Kulbaciauskaitę.

Ypač geros širdies buvo jo dukra Petrutė.

Mes bendravome, Milančius mylėjo
lietuvius, lietuvaites. 1943 m. sveikimo
mane ir mano vyrą Aleksandras Grgonų
mūšis vestuvius praga ant atvirlaisės
užrašydama: „Aleksandrai ir
Apolonijai = moterų bei Grgonių
klestėjimui ir gyvenimui“

Drągiškoje diėvairėje dvasioje kritė-
cionųpės ir lietuvišės = Tėvynės labui =
Dievo garbei = ištaugsimui karmynus
ir savo šeimynus = Linki pūmą pra-
dis tūsus lietuviškais mokytojais“

Nieņoje savo motrauliojė dovanotojė Apolonijai gra užrašes „O štai lokas aš Viešin em atvykes 1903 metuos“, tili ka barqes Varsuvos prokuroris universiteta.

J. Milancius buvo labai doras žmogus nemėgo melo. Lietuos nepriklausomybei laikais, senoje medinėje Nievo bažnyčioje lenkas kunigas pamolisto metu kalbėjo prieš lietuvius, smetė juos, Milancius neiškętes parakė gaisiai kad visi girdėtis „Nemeluok greta dievo“ (lenkūškai pasakė) kunigas užpyko ir lepi žmoniems Milancius ištvesti i bažnyčios. Buvę bažnyčioje lenkai Milancius ištvedė i mišė, būtes užmišė, tačiau buvę bažnyčioje lietuviai jį užstojo ir atgryė.

J. Milancius turėjo du sūnius, ^{lygių} ~~lygių~~ jie mirė nuo difterijos ir dūbrų Petraitė. Nelian, pašuktušais gyvenimo metais i dūbruo Birutė. Sūnius palaidoti dsūbruošos žemėje, nes Milancius sakė: „aš Trakus dsūka“. Bie savo namo Vilniaus g. veji Nr 28 daržė Milancius sūnius atmintinam pastatė paminkliuku prie jo jis meldėsi.

J. Milancius labai pergyveno dėl dūbruos Petraitės, ji su vyru buvo Lietuos

seimo nāra. 1940 m. uzejis zūsans norējo bēgti s uzsiens, tačian nuo lēn-
lūjos siēnos sugrižō, īsīgando, kad tē-
vā nēsāndyktis. Jī labai mylējo tēvā
vi bijojo dēl jō. Petruitei sugrižēns, jō
suēnē vi īvēsē s Trakus, ten jōs uždā-
zē zūsy. Nāziavo Milancius s Trakus,
jī tajā pat buvo uždaz s zūsi. Dēl
Petruites īslaisvīnimo labai rūpinosi
Zārlis cēlānas cījūnatis, jīs zūlō
zūmonis parāns.

As su Jurgiu Milanciumi vāziavom
s Trakus Petruites atsivēsti. Mīšnuosē
sāudē, sūstojam, Milancius īslēpāns
vēzimo vi s mīšas, kai nūstoja sāudyti
vėl vāziavom foliān.

Paleista Petruite darbo Zārlis vārstūnējē
vi slapstēsi pas cījūnatis.

Tēvas labai sētojos dēl dubros
likimo, zānē eiles, daug jīs buvo parāns,
jīs buvo labai gabus zūnos.

Petruite apsilānlydavo slapcīa vi tēva
namuose, cīa jōs 1 kalēdus diēnā 1943 m.
volūcīas suēnē vi īvēsē s Kauno ~~IV~~
fortā, kur vi sūsaudē jōs.

J. Milancius mylējo Lietuvos zēnē,
grozē, gamtā. Po darbo vārstūnējē

dārbo darīse, taise helius, sodino, puo-
selijs medelius pakelise, lygno duobes,
iškase ir paterclo upeli (netoli dabarti-
nis Vievio helius valdybos Nr 6), prie jo
padare istvanha. Upeli pavadinio "Ne-
ries ir Nemuno garvintojiliu".

Ne visi Jungi, Molancis supato, pri-
tari jo darbams, dažnai pajuchdavo
ji, taciau lietuvius Mervicis sirdyse
jis paliko gilus pedsaha, kaip labai
geras, doras, darbistas lietuvis.

Vievio,
1989. x. 16.

Uzraše J. Vasilaviciene

Knygnešys Jurgis Milaščius (1869 - 1956)

Daugelis vyresnio amžiaus Nėvio mies-
telio gyventojų gerai prisimena lietuviš-
kos Nėvyje slėpdejo, patrioto, keistuoli,
vaistininko Jurgio Milaščiaus. Aš pati pris-
imenu jį, ir vaikystės metu kaip didelį
keistuolį, žilą ilgą barzdą. Apie Milaščiaus
vaikystėje girdedavau pasakojant seneli,
stakauską Leonardą, kuris vaistininką
pažinojo, kartu dalyvaudavo tautinėse
suventėse. Todėl suįžūsi dirbti, grįžęs
Nėviu, ir atsiradus nesuotinam minties lais-
vijimui, palaipsniui subrandinam norą
suveikti tuo daugiau medžiagos apie
neeilingą Nėvyje asmenybę Jurgio Milaščiaus.
Ejau per žmones, rinkau ir toliau renku
prisiminimus. Pirmiausia apsilankiau pas
Birutę Milaščiaus - Tautėnienę, kurią paži-
nojam ir mokyklos laikais. Mano noras
ir domėjimasis J. Milaščiumi, jau buvo
netilietas ir kaip man pasirodė net nema-
lomus. Aš jau supratau, kad jau per
daug šaudu kalbėti apie artimą žmo-
gų, apie tuos ankstesniuosius metus ir kelian-

sinijs Iz kaip ji pasabie "tiek metis, tiekam
nebuvo idomu ir reikalinga". Lambi au si
past. Kubičiauskaitis - Grigonius, Cibulskas,
Poleskova - J. Milančias burusi artimiau-
sia kaimynas, Steckevičienis Gražins, Gwislu-
ne, Natalija ir kitas vyresnius miesto gyven-
tojus. Tiek ka idomus faktus papasakosio
Grigonis Aleksandras, Naviliaskurni Konstan-
cija, Juskuene Maryte. Nel vi vel ejam pas
Maryte, man restijo gauti jos sutikimuz
viešai pagerbti J. Milančias. Man labai
palabie Nivis ir Vykdomoji Komiteto pir-
mininkas p. Mutanas Babilius (1989m). Abi-
pusio supratimo ir pastanguz delia 1990m.
vasario 16d. prie J. Milančias namo
Vilniaus g. veje Nr 28, vyko pamineline
lentis atidengimo istiluris. Tilturise
dalyvavo Trakuz raj. "Galvis" redakcijos dar-
buotojai, kuris delia veliau lankistyje
parise de keletas publikacijos apie J. Mi-
lančias. Dalyvavo Trakuz Centrinis Biblio-
teluz sistemos direktore p. A. Phevi, biblio-
grafinis st. ved. J. Kubičius, bei Lietuvos
knygnešis d. jos pirmininkis pavad.
p. J. Laurinavicius. Pastanguz delia
buvo i leista knygele "Trakuz krašto kny-
gnešiai", kurioje nemaža vietos skiriamuz

J. M. Lančianski asmenybės.

Šviesi asmenybė

Šiandien vartome tikrusius mūsų ma-
žos tautos istorijos puslapius, išbeldami iš
praeities vardu tu žmonių, kurių dėka
mes šiandien turime savo kalbą, tautybę,
istoriją.

Senesni Miesto miesto gyventojai pagar-
biai vėmą žymų miestelio žmogų, do-
ming asmenybę, išsiskiriantį savo dar-
bais, elgesiu, charakteriu - vaistininką
Jurgį Milaunį. Jis gimė 1869 metais Su-
valkų apskrityje Pakrovo valsčiaus Naujiamu-
lio kaime. Baigęs aukštusius farmacinius
mokslus Varšuvos universitete grįžo į
Lietuvą ir išliko Miestyje atidarydamas
vaistinę. Dėbė joje su medicininėmis port-
raukomis iki 1940 metų, kai tarybų val-
džia ją nacionalizavo.

„Inteligentų žmogų bei jų aukš-
tąjį mokslą, patiriamą amžius gražumą,
atsisakio nuo visokius patogumų ir ma-
tonumų, kuriuos gali suteikti didelis
miestis kultūringas gyvenimas, atsisakio
nuo didelių algos ir už sutauptus

pinigus pecha mažame miestelyje vaistinėje, kur žmonės tamsūs, netvarkingi ir sulenkę, imasi apstatuoti skleisti savo tėvynės ir kalbos meilę iš anksto žinodamas, jog niekas už tai joms niekur neatsilygins ...".¹ Ši žinoma Vilniaus krašto visuomenės veikėja Mato Valeikos atsiminimų, susijom kokia stipri tai buvo asmenybė, tvirtai žengianti užsibrėžtu keliu.

Į Nevi J. Milaunius atvykus apie 1900m. kai dar Lietuvoje buvo uždrausta lietuviška spauda, kai kaimuose veikė tik slaptojos lietuviškos mokyklos, tačiau jām buvo jautiama, kad nėra jėgos būri sulaukus lietuviškos kurygos plitimo.

Tačiau padėtis to meto Milaunius krašte, taip pat ir Nevyje buvo liūdną, „Varpas“ rašė: „Tai sulenkėjęs ir sugudijęs Lietuvos kraštas. Anksčiau tai buvo Lietuvos širdis, o dabar labiausiai malinta materialiai ir dvasiškai kraštas. Trakai,

---

¹ M. Valeika Dvidešimt penkeri metai Vilniaus krašte. - V., 1989 - P.40.

Nevis - leibiškos parapijos, kuriose lietuvių kalba visai išmirusi...

Lietuvius kalba perseliojama bajorų ir kurigų, išėjusių iš tu paties bajorų. Lietuviai gėdijasi savo kalbos, nes... joje pilna lenkų, gėdus kalbų priedais. "2

J. Milašius visomis išgalėmis iria gairinti leuzgėstanca Nilniaus krašte lietuvių kalba. Patalio artimus ryšius su dede iš motinos pusės Joni Basanavičium ir litais to meto lietuvių puoselėjais, kunygnais.

B. Cibulskas artimiau su J. Milašiaus keimynas gėdėjo ir žinojo, kad pas vaistininke, rinkdavosi, žymūs Lietuvos švietėjai, ten buvo kalbama apie švietimą, kultūrą, politiką, literatūrą.

Thuli vaistinė, buvo kartu ir gyvenamasis būstas, tenpa dar ir kunygnais susitikimo vieta ir drauge draudžiamos literatūros slaptavietė. Niekam nekeldavo, tarimo nesami ryšulėliai, juk buvo sprasta už vaistų atsilyginti maisto produktais, ar tuo litu.

---

2. Varpas - 1901 - № 8 - p. 89-90.

J. Milaničius buvo užmegzęs ryšius su to laiko kunygnais, daraktoriais, lietuviškosios puoselėtojas, Metolimose parapijose klebonavo ar vikaravo karšta lietuviško žodžio šleikėjai, liaudies šviėtojai kun. Antanas Krupaitis Šemuliskėse, kun. Kazimieras Kybelis Zarliuose, kun. Kajetonas Čepanas Zarliuose, vėliau Kietaviškėse, kun. Stanislavas Slamas Čobirškėse, kun. Ignatas Šopara Kalvinose. Jie buvo suorganizuojantys ištisą kunygnų sistemą, materialiai šelpė kunygnus, stengė slapta lietuviškas mokyklas ir rūpinosi daraktoriais, elementoriais.³ Toje veikloje su dideliu patikimu dalyvavo J. Milaničius. Buvo įkurta slaptoji mokykla Karevonus, Žebertonis ir kitose aplinkiniuose kaimuose. Kun. K. Čepanas parūpindavo pinigų, M. Gubauskas iš Prūsijos atnešdavo elementorius o J. Milaničius priešrodavo daraktorius, kartais ir pats laikinas padaraktoriandavo, kol atsirandavo kas jį pakeistų.

---

³ Laurinavičius J. Platins lietuviško žodi. - Kaišiadorys, 1989.

J. Milaunčaius vaistinėje dažnai kankydavosi žymus kunygnasys ir bendradarbis Kietavičius, parašijęs Gilučius kasmo užrašus Motiepių Gyžauka. Jis išlikusi jis abiejis bendra nuotrauka. Toje J. Milaunčiui su laiškasiais rankoje B. Cibulskas, jis toki, ir prisimena - visada su kunygnais ir laiškasiais, entuziastiškai aptariantį naujienas, politiką.

Platindamas lietuviškas knygas, J. Milaunčius kovoja už lietuvių kalbos gražinimą, kasnyčias, ragino tautiečius nepamiršti savosios kalbos ir ginti tautines teises. Kai 1905m vienas atlaikęs metu per pamokslą klebonas Norpuchovskis emė vieškinti naujai paskirtą lietuvių vikarą, jis lygindamas su vilku avies kailyje ir vagimi, tai J. Milaunčius kreivėze ir susukto lenkiškai „Meluoji prieš Viešpatį Dievą“. Lenkai iki sąmonės netekimo summuše J. Milaunčius ir neleido gydytojui suteikti pagalbos. Tai matydami miestelio žydai pagabeno jį namo. Nuo galvos sumušimo J. Milaunčius paliko psichiškai paveiktas, o būvius nosinę saugoję iki gyvenimo pabaigos (prisimena B. Milaunčiūtė-Tar-

tenie.)

Kadangi lietuviškos mokyklos buvo uždraustos ir veikė tik slaptosios, „Narvo mokyklės“ prie motinų ratelių, todėl bažnyčios buvo svarbios kalbos ir tautiškuumo šleidimo instancijos. T. J. Milančiui vadovaujant, iškovota ir įvesta lietuvių kalba Kietaviškuose, Semeliškuose, Giedraičiuose, Mervio ir kitose bažnyčiose.⁴

1907 m. buvo 17 d. „Niliadaus žiniuose“ J. Tumas-Vaižgantas paskelbia, kad atsidūmusi britiškoji būklė žinoma lietuvių rašytoja kreipiasi į lietuvių klubonus prašydama beneuteritės jai vietos namų užsivedėjoms, kad atliktas dienos darbus, galėtis rašyti. Ši ta šelbima, atsiliepe Mervio vaistuvui Jurgis Milančiui. Ši taip jo namuose trejus metus (nuo 1907 m. buvo mėn iki 1910 m. birželio 1 d.) rado prieglobstį Sofija Psibiliausliene - Lardynus Pelėda. Visa ta laiką ji dirbo vaistuvuho padėjėja, traukė jo namus užsivedėjoms o laisvą

---

⁴ Lietuviška enciklopedija. Bostonas. T. 18. - P. 455.

laikui, dirbo kūrybinį darbą. Nėvyje Lazdynus Peleida parašė romaną „Klaida“ ja perrašinėjo ranka pats J. Milančius ir taip patoregavo romano pabaigą, kad leidejai buvo suabejoję jį (autoris) autentiškumu. Tačiau rašytoja juokaudama parašė, kad su J. Milančiaus korespondencijoje sutinka. J. Milančius buvo dar nevedęs ir jauna graži, kūrybinga padeijėja jį sužavėjo, jis ėmė Sofijai atvirai simpatizuoti. Tačiau Sofija buvo per daug nusivylusi nepasisekusios pirmosios santuokos šeimyniniu gyvenimu ir tiki, kad vėl neketina. Todėl J. Milančiaus meilikavimus reagoavo ramiai abejingai ir greitai išvyko į Kauną.

Pats juo J. Milančius kaip korespondentas nuo 1906 m. bendradarbiavo „Nilniaus žiniuose“, „Lietuvos ūkininke“, „Nilyje“. Dažniausiai pasirašydavo Džiūlio Traičio arba Juozo Džiūkelio slapyvardžiu.

1908 m. gruodžio 29 d. J. Milančius išrinktas Lietuvos mokslo draugijos Vilniuje nariu.

Nepaprasta īspūdi Milančiņi padarī
lietuvu maldinātu procesiā ēpisi 1907m.
biželis 4d. nuo Rumšiškiis, Nilius pa-
dēti lietuviam Milniņē atgauti bāz-
nyčias, īvesti lietuvu kalbā sv. Rapolo,
sv. Mihalojān baznyčože. Lietuvu kord.
dinintu grupē su lietuvu kunigu uz-
sulis; Nivis, tačian negavo valvynes
klebonjōje, nes čia kunigas buvo len-
kas. Sulvestas lietuvybēs šalininkas
J. Milančiņs rašē:

... Prabilo atgijusi šalis senovės balsu.
Ats girdėjau, mačian ir neužmiršiu.
Buvo tai būris menesio ketvirta dieng
Buvo tam sus vakaras. Artinosi lietus
Atėjo - atliūdiavo pilka mūsa, pra-
eivus - maldinintu
Atėjo spalvotais švietuliais ir lietuvistis,
čia negirdėta giesmė.
Giesmė galinga, širdis pavergiančią slap-
tingu senovės atbalsis skambėjimu.
Atėjo dvaniško savo piemens rūpes-
tingai vedamu.
Ir bėgo, seki paskeiti ta neregėta,
praivijs žmonės.
Juainis tikybus ir tauts.

Sebie sutūrejis kvapas būnuojė, plakan čio-
mus širdimis

O jie sau žengė žanučiai, žimtai, sma-
giai ir tvirtai,
nors visą dieną keliavę.

O jis giesmė, pavergiančiai širdingą
ir galingą,
skambėjo mūsų suslopiname, sus-
kurdusiame kamepe.

Palaiminti tebūna, kurie galvina, o tre-
nia ir žūdo! ⁴⁵

Tai pirmoji kūrinio dalis, vaizdiškai at-
pindi to meto mūsų krašto kultūrinį lygį,
kada laisvai skambanti lietuviška giesmė
iki širdies gelmių subūcia inteligentiška
siela.

Šis kūrinėlis vėliau buvo išspausdintas
atskiru leidiniu: Džūkas Trakietis. Lietu-
vos žvaigždutė - 1907. - 4p. Po metų išėjo
naujas leidinėlis - poezijos ir tautosakos
ziurinėlis „Lietuvos žvaigždutė“ - taip
pavadinta knygelė 1908m. išleido Vie-

---

⁵ Džūkas Trakietis Vieni Maldininkų - praėivius
mo Rumšiškus šis 1907 metais Vievio mies-
telis, su lietuviškomis giesmėmis aplankiu -
sius, širdingam paminėjimui. - Viltis. - 1907. - Nr.3.

no vaisturnības parvadienes Jurgiu
Dzūkeliū. Tai buvo septyni eiluoti vaik-
deliai - originatūs arba išvesti iš lenkus
kalbos V. Sirolomtes, A. Mickevičiaus ~~kur~~
Kurimai.

Pirmojo pasaulinio karo metais J.
Milančiaus namas sudego ir jis ku-
riam laikui apsigyveno pas Cibulskus
Kietavishėse.

Nėrau persikėlus vėl, Nėra, ir netu-
redamas lito pragyvenimo šaltinis tam-
pa Vievis molųkilos molųtoji, pirmosji
jos vedėji Aleksandra Grgonė buvo
J. Milančiaus molūnų prisimena, kad mo-
lųtojas buvo reiklus, neplyštas kurie-
je laikydavo, labai gerai atlikdavo va-
nus, užduotis, gražiai rašė. A. Grgonė
visuomet nekantriai laukdavo savo
sąsiuvinių, kurias patikrinimui mo-
lųtojas veždavo namo. J. Milančiaus
parašyti rašymai buvo kaligrafistū
meno neruo ir dar paprašinti žalia,
geltona ir raudona spalvomis. Matyt
molųtojas norėjo molūniam suža-
dinti potraukį, dailės ir kad, išdėmė-
ti, pamigti Lietuvos tautinės vėliavos
spalvas.

Pate mokyklos Milančius pasodino dar
azucius (dabar muzikos mokykla).

Seni vievėčiai dar atsimecia ju tuome-
ting energija ir tvirta pozicija. Milančius
buvo karšta Lietuvos patriotas, per tau-
tines šventes vasario 16 d. proga visu-
met iš triukšmos sveikindavo visuome-
nę, ir salydavo kalbą.

Dalyvavo Lietuvos sąjungos
ir kitas organizacijos veikloje. Buvo ap-
dovanotas sąjungos žvaigždė ir Vyčio
kryžiumis (be kardus). Apdovanojimus
Milančius labai vertino ir paslėkė. Jis
jo prašymu buvo palaidoti su sau-
lio kepture (t. B. Milančiūtės - Tarbenic-
nės atsiminimui). Jo valia buvo išvyl-
dyta, nežinant to lašumėio naujis
draudimas. Vyčio kryžius buvo užtar-
nanta kovose už Vilniaus krašto išva-
davimą iš lenkų. Nėvės buvo ties
lietuvių - lenkų teritorijos riba ir čia
vylus mūsų keli kartus keitėsi valdžios,
apie tai prisimena gyvi liudininkai.

Predvidama mokykloje 7. Milan-
čius paristate nauja namas, toje pa-
čioje vietoje kur buvo senas, tili neaistis
ar ant ty paties pamatus. Vėl atidaró

vaistiniņš. Ģerāns provizoriņš, toliņ kuru,
J. Milānciņš, dažnās pavadoļavo gydyto-
jā, daug padējo aplūkinis kairis, gy-
ventojāms. Sindinūkaļ parakojā, kad me-
liān aptamāndavo lietuvīškai kalbānciņš,
nequ leubīškai. Ķ šitāip mātīt skūpijō
lietuvybē. Tacīān īstikū beidat nīkādā
reātsalydavo pagelbētī zūmōnēms, vārgin-
gam līgōniņi duodavo vaistū veltū, pats
jūcs pagamīndavo, atliedavo plovīnūms,
perrīsimūms, rūpinosi līgōniō sveikātā.
A. Grigōniņi pūsimēns, kasp jām īsīdūms
alēt, vaistīnūkaļ rūpestīgāi gyde jās īr
filē deka Milānciāns velīko vērno alēms
ahlas Ķ kadā tīvas nozījō sumolētī
uz gydyms, Milānciņš atsīcālē priētī
pūriņū. net īr uz vaistū. O kadā Grigo-
niņi būdama skautā mīcīvidzīai dē-
lojō uz īsgydyms, provizoriņš atsaly-
tavo jām skautīškai salydama, re-
uzmīnīškī skautū priesailos Dievū, Te-
vyneš īr arī mūš, būk sveikā, būk do-
ras lietuvī.

Naistīnūkaļ garsejō nesavāndīstū-
mū, darbīstūmū. Savo rānkōmīs pasīs-
fātē namū, īzengē europietīškū pavyr-
dzīn būvma, apzeldīnūc jīs, mīems vīdu-

ryje pastate almenam; aukura, divem
mirusiu sumus pagerbti. Cia jis
maty davo kaimynai gedint, susimags-
cius sedint istisas valandas. Mego
provizorius darbuotis laukuose jis
visu raskavo darbo, nuolat kasla, kasi-
nijo, byqno duokes, taisi kelius, pava-
sai, sodino medelius. Mego tvarka,
mylejo gamta, grazino vis Nievu.
Prie miestelio tekejo upelisuis, pavasa-
ri, ar siarp po didesniu lietam uz-
bedaves prie jo gyvenantiems zmonem
darzius. Tai Melancius su kastyvu su-
tvirtino jo kraanta, vaga isvalo nuo
siukšliu, pagilino ir vanduo atsligo.
Prie to upelio, salio liudinonka, jis dar-
kavosi keleto pavasaris is lile, o kai-
ge darba upeli pavadinu „Neries ir
Nemuno garvintojelis“. Prie ta upeli
nutiese dailis tilteli, nuclaze trispal-
vis spalvomis. Nors to upelio ir til-
tulo seniai nebeliko, bet tet lyristu
zodziai dave neisdira is kas kvius
vievietis atminties, kaip ir liti jo
grazus ir nesavanaudistu prasmingi
darbai. Inteligentiskos, taurios
sielos, filias savo tevyne patriotas,

pašventes, visa, savo gūpēnīnā, šiam ap-
leistam krāstai, daugelīni būvo nesu-
prantamas, laišomas keistiolīn. Žmo-
nīs stebējo jū, vieni pritari jo darbam,
liti joki. Ar ne todēl vienšūnā
godas jū islēja uzraisydama
1933metān ant motraukos, dedīkuo-
tos sūnēnūt:

Aš kariau Nīvīo krāstēlīs,
Aš kariau Nīvīo keletēlīs -
Bet kodēl liti jūs gūvīnācīai,
Mameš ēiā neaplankēt?

Bet kodēl liti jūs gūvīnācīai,
Tō Nīvīo neaplankēt?

Aš kariau Nīvīo keletēlīs,
Iz sodīnān šērmīšnēlīs,
Bet kodēl, dēt lō jūs tēvīnācīai
Mameš tēn neaplankēt?

O kodēl mameš jūs neaplankēt
šērmīšnēlīs gofelij?...

Aš kariau pyliān pīlelēs,
Sodīnān zālīn eglēlēs,
Tē kodēl, dēt lō jūs tēvīnācīai
Mameš tēn neaplankēt?...

Kodēl jūs mameš tēn neaplankēt
Tōj eglēlīs pīlelēj?

Šiam stipriam žmogui likimas buvo negailestingas iki galo. Jo vienuoteli mylimia dūlute voličiaus okupacijos metais žūsta Kauno Gajame forte (ne 9-ajame, kaip rašoma Lietuviškoje enciklopedijoje. - V., 1968. T. 2 - P. 594). Aprė 1936-1937 metais ji išsileidusi į Kauną, siūpinčia, visuomenini politini gyvėnėng ir 1940m. išrinkama į Liaudies seimę. Dabar žinoma, kad tauris jausmus skatinami ir tikėdami Tarybų Sąjungos vyriausybės duotais pažadais, Lietuvos seima bandė kviti nepriklausomos suverenos Lietuvos vyriausybės. Suprate, kad buvo apgauti 1942 m. rugpjūčio 30d. Milančiute su lietai seimo atstovais parašė TSRS vyriausybės griežta peticija - protestas prieš vykdomy Lietuvos sumirtę, prieš Lietuvos okupacijs. Karo metais už dalyvavimą seimo ^{dalyje} Milančiute buvo persekiojama. Ji slapstėsi pas gimines, pažįstamus. Tačiau 1943m. sugdama planicus uždegtam sugūžė į Nievį, tėvų namus. Kažka pamatė jis čia ir išdavė voličiaus. Tė G-ojo forte jai pavyko perquoti lais-

ba - testamentā tēvai, kuram ir
išsalo vārds ko ir gypens, ko sie-
be. Šis dokumenta īsāngojā J. Milān-
čians arkurēji.

J. Milāncis bija tardoma folk-
cūs, po karo nepritapo pries sovietnē
valdznīs, parisalydavo pries sovietu
armijos dūpācā, ir pries sovietu tvēri-
hos ivedimā Lietuvojē. Būvo nacio-
nalizēota vaistini, tācian tvirtas cha-
rakteris, nāgrādinta dar caro valdy-
mo laikā, nēleido palūžti šiam
Lituvos ažuolui. Žūvus dūbrā
J. Milāncis i dūbrāno Brūntē, Memarta-
vācītē - Milānciūtē, - Testamentā dar
prādiniū klazis mōchins ir slūžē jai
daug dēmens. Dāsnas vērdausi i
lūnggus, zodydavo lūnggā, pasalo-
davo apri jū autoni (kāle žinōjē),
kas kat nūprūdavo naujē lūnggā.

Būvo pas Milāncis nēmažā as-
meninē bibliotēkē, dūžnas jō sro-
cias gaudavo ka nōrs paskaityti
Natalijē Gurskicim prisiemē, kad
1942 m. lānlydāmanā pas provi-
zoriū nūmūosē matē pilna
spintā lūnggā, sāsivūvins, kad

ten buvo ranka rašytas rankraštis.
Milančius vis duodavo kas nors pakai-
tyti, o galimant teiraudavosi ar pa-
tilo? Niekas kart ^{neprisė} ~~neprisė~~ pasirašyti,
ėia apie Anykščius šilė, tai buvo
A. Baranauško „Anykščius šilė, ran-
ka perrašyta Megdavo pasakoti apie
savo draugystę su J. Baranavičiumi,
pasigirdavo „mano draugas Milančius
Varniuose palaidotas, mes kartu mo-
kėmes“. Deja stagnacijos laikai pa-
dare daug žalos lietuvių kultūrai,
neišliko J. Milančiaus biblioteka.

J. Milančius mirė 1956 metais
savo namuose sulaukęs 85 metų am-
žiaus ir palaidotas Nėvio kapinėse.
Nisė gyventojas dirbo fizikai, ėia ran-
clamas paguoda ir užsimėsimas. Sa-
ka! reikšmingas J. Milančiaus gyve-
nimo etapas buvo spaudos drau-
dimo metai. Kad daugelis stundien-
nis, Nėvio, senelėstis, Kietaviškis
ir kitas apylinkių gyventojai iš tėvų,
senelių išmoko skaityti ir rašyti,
išsaugojo savo gimtos kalbą, meilę
lyngai – yra indidelis J. Milančiaus
ir jo bendražygis unopelnas

Po J. Milaščiaus mirties keletą de-
simtmečių vertė tylėti apie jo lietuvių kal-
bos puoselėtojo, tautinės savimovės ug-
dytojo didelius nuopelnius. 1990 m.
vasario 16-oja Nieuvyje prie J. Milaščiaus
namo - vaistinės (Vilniaus g. vėjė Nr. 28)
buvo iškabintos dvi meniškas išdroš-
tos memorialinės lentos: kunygnėsiui,
žyminiam kultūros veikėjui J. Milaščiaus
ir rašytojui Lasdymus + Pelečas. Nieu-
viečiams pagerbdaujant Komunizmo
g-vė buvo pavadinta J. Milaščiaus
vardu. Ir dabar kasmet mokiniai
nepamiršta padėti gelius apt kunygnėsi
kapo.

Panaudota literatūra

1. Juodvirsis E. Jei sienos prabilus // Galvė - 1990. - vas. 15, namo nuotr.
  2. Kulikienė J. ir Laurinavičius J. Tralus, loas-to luygnėšiai. - Trakai, 1990. - 30p.
  3. Kulikienė J. Švėsi asmenybė: Vieviečio B. Cibulsko atsiminimai apie J. Milančius. // Galvė - 1990. - sausio 4, su nuotr.
  4. Iškilęs Br. Mūsų Lietuva. T.1. -
  5. Laurinavičius J. Platūs lietuviška žodi-Kašiadorys, 1989. - 16p.
  6. Milančius J. // Lietuviška enciklopedija - Bostonas. - T.18. - p. 434-435.
  7. Nepublikuota vieviečius A. Gurguro, B. Milančiūtės - Tartemand, Gr. Stechevičienės, B. Cibulsko ir kt. prisiminimų medžiaga.
  8. Valeika M. Dvidešimt penkeri metai Vilniaus krašte - V., 1989. - p. 36-41.
- Apie P. Milančiūtę.
1. Kašauskas S. Leisk, Viešpatie, numirti. // Lietuvos rytas. - 1990 - vas. 8.
  2. Milančiūtė P. - Mažoji Lietuvos enciklopedija. - T.3. - V., 1968. - p. 594.

Memorālais lūgums atļaušanas pusei

Jurgis Milaševičus
(1869-1956)

"Lietuvos žvaigždutė", - taip pavadinta knygelė, ^{išleido} 1908m. Utenio
vaistinėms, pavadines Jurgis Džešulius. Tai buvo Jurgio Mi-
laševičiaus septimieji eiliniai vaizdeliai - originalūs arba išvoti iš
kelių kalbų V. Giso kaulis, H. Micheničiaus kūstintan'. Vėliau, pėg istorikai
knyklyptau, pavadnėdavias Lietuvos ^{švietimui} ~~atpažinti~~ ir patį šios knygelės
iš autonig. Jurgis Milaševičius savo kultūrine, švietėjima, vėmo-
menine vertėla Utenio vaistilygė ~~buvo~~ ~~tačiau~~ kelis dešimtmečius
spėkėvai švietė kaip vienas gabtųjų ir graunigų Lietuvos atgimėmų
vyrių. Tai buvo patriotėlis.

Tai buvo žmogus, kuris ne žodėmėis, o darbais pradė
savo meilę Lietuvai.

Mater Valika, Medveičių miestelio vaistinėms

ei žinomas, Vėlėnais kasito visomomis vestijis atimūsiū,
kūgijis „Pondėimūl penkeri metai Vėlėnais krašte“ uolū
pūgėvėjimo apie juogis Milančūis rōdė:

„Inte kęntis, žinogus, bairis autisėjis uolūly, paktū
amūtas, gražume, atisalis uolūly, ptojumy is melou-
my, kuris gūli mūliti dideles mūstis, kultūrijis
gyveimū, atisalis mūo didelė alga is mū rūtai-
vūty pūgūy perha mōzame mūstelyjė vūstūnėly,
kur gyveimū ptojumy, mū rōclis uolūly, imai apa-
štakūti, mūliti žov tēpūy is kalbū rōclis is autis
žinodamos, jōg mūlas mū kai juis mūlūly nēstlygūy...“

Į Vieis juogis Milančūis atogis 1904 mētis,
kai dar Lietuvoje caro valdita leuo vidraudūsi lituviskū
spūds, kai kaimūre dar vėtė slaptos lituviskos

mo lyflos, bet jāc leus jācēdama, kāpēc carui mēc
~~beidzot~~ Vilnauš generalgubernatorus, jōg nēra jōg
nēcī mlaihty, lietvōisly, kuygy pēlīny. Dr. J. Barana-
ovēdcaus „Auris“, dr. V. Kudrihos „Vaspa“ vīxē balnu mel-
bē: Cūlīme, burlīme, reikalavīme! Jūgīs Vilnaušis is-
pīdo nē, balns. Aprīgyvēcē vīogyē, jōs lūj pāt vīmergē
vīpīs mī sīs krasīs kuygneītais, darlatortais, lietvōisly pū-
xētōjais. Kadavīnēre ī nēlīnūstne parāpīrē lēlīnauš ar
vīharauš karōtē lietvōisly zōdīs sblīdījais, līandīs mē-
tējais lēn. Antaus kīpīnīs Semelīnē, lēn. Kazīnīcīs
kybelīs Zoskūnē, lēn. Kazīnīs Čapūnīs Zārnūnē, vīlīn
kīctavīnē, lēn. Stānīlōnīs Šlānīs Čībīnīlīs, lēn. Ignōtīs
Soparā Kalvīnē. Jē lēnīs ^{morganīzāns} vīlīs kuygneīpēs tīnīs, matē-
vīlīnīs sēpē kuygnēnīs ī lūrdmānīs jō dātīs, vīgīs slāpīnīs
lētīvōisly mō lyflos ī rūpīnīs darlatortais, elementortais, lētīvōisly

molymu puiem. Šis ir veidlo spaz m deltamū
palielinu sjo i Juris Vilanicis. Nolygo kompiraci-
vam dabai buv palauhis: kuznesiai, daraktovai; jo
vaisting ejo tarsi ligonai (hai kurie is fien jau buvo ligonai
negalaj sau mehaty mulise lilionese; Piusijs, uaktimis
itiscerai, pakipus^{niai} kaimy luhais ant viciu gabendami
clementuis, laikscius), tarsi ejo tarsi ligonai, o is tik-
my vieni atnesdavo yaliti ai ului draudiamos lietuvu-
tu literatios, koki is jo parimdam jo i gabendavo
urodetai abrai toltan; Vilniaus kraiste. Naoliti-
vais Juris Vilanicus kaulysojai buvo valstiedai kuzne-
nais Motiejus Gybauskas is ~~balijai~~^{gileciuj} kaimo is Petra, Gm-
delis is Gileciuj kaimo (abu kaiŅalonių rajone - kretavistis
is Zarlių apylinkese), tarsi pat valstietis kuzneisip Vladas
Balarevicius is Šahaldonių kaimo (semelilij apyl.). Ypač

glaužu rīpai Jūrgi Milāncij' vejs m. k. t. j. j. m.
 Gubernator (di. parbarojs m. j. 1928 m.) i. k. t. a. v. s. i. n.
 b. a. i. n. y. e. i. s. l. e. b. r. a. s. k. a. j. e. t. o. r. s. Ē. p. a. u. k. s. J. e. i. h. a. s. t. s. l. i. z. e. i. e. l. a. p.
 t. a. n. a. s. l. i. t. v. i. s. h. a. s. m. o. l. y. t. a. s. k. a. r. e. i. v. o. m. i. s. i. z. e. b. e. r. t. o. u. i. n. y. i. k. i. t. u. s. e.
 a. p. l. i. k. i. m. i. s. e. h. a. i. m. u. s. e. k. u. r. k. Ē. p. a. u. k. s. p. a. r. ū. p. r. i. d. a. v. o. p. r. u. t.
 g. y. M. G. y. b. a. u. d. h. a. s. i. s. P. ū. n. p. s. i. a. t. a. i. d. a. v. o. e. l. e. m. e. n. t. o. r. s. i. s. J.
 M. i. l. a. n. c. i. s. p. a. i. e. s. h. o. d. a. v. o. d. e. v. a. l. t. o. r. s. i. s. k. a. s. t. a. s. i. p. a. t. s. l. a. i. k. t.
 u. a. i. p. a. d. a. r. a. l. t. o. n. i. a. u. d. a. v. o. k. o. l. a. t. i. m. s. d. a. v. o. k. a. s. i. s. p. a. b. l. i. e. i. t. y.

^{Viets}
 (Caro veldis ^{nielai} ~~atoloni~~ parslumdi Vilniaus gu-
 bernatorii, kad Viēri vaitiņinhas J. Milāncis valdētis
 s'laigse halba lētivis'hai, matine laulini pidiņus.
 Vilniaus gubernatoris iutarsē J. Milāncis is'centi' is
 Viēri. Nūnghe ^{; Vilni} ~~gubernatoris~~, J. Milāncis is' dēls mje-
 bejs z'fihanti' is ^{gubernatoris} kad is, vaitiņinhas, priesabtybne vēhla
 vne'sidma, kad kalbeti m. lētivis'hai is gnutopēf halba vira

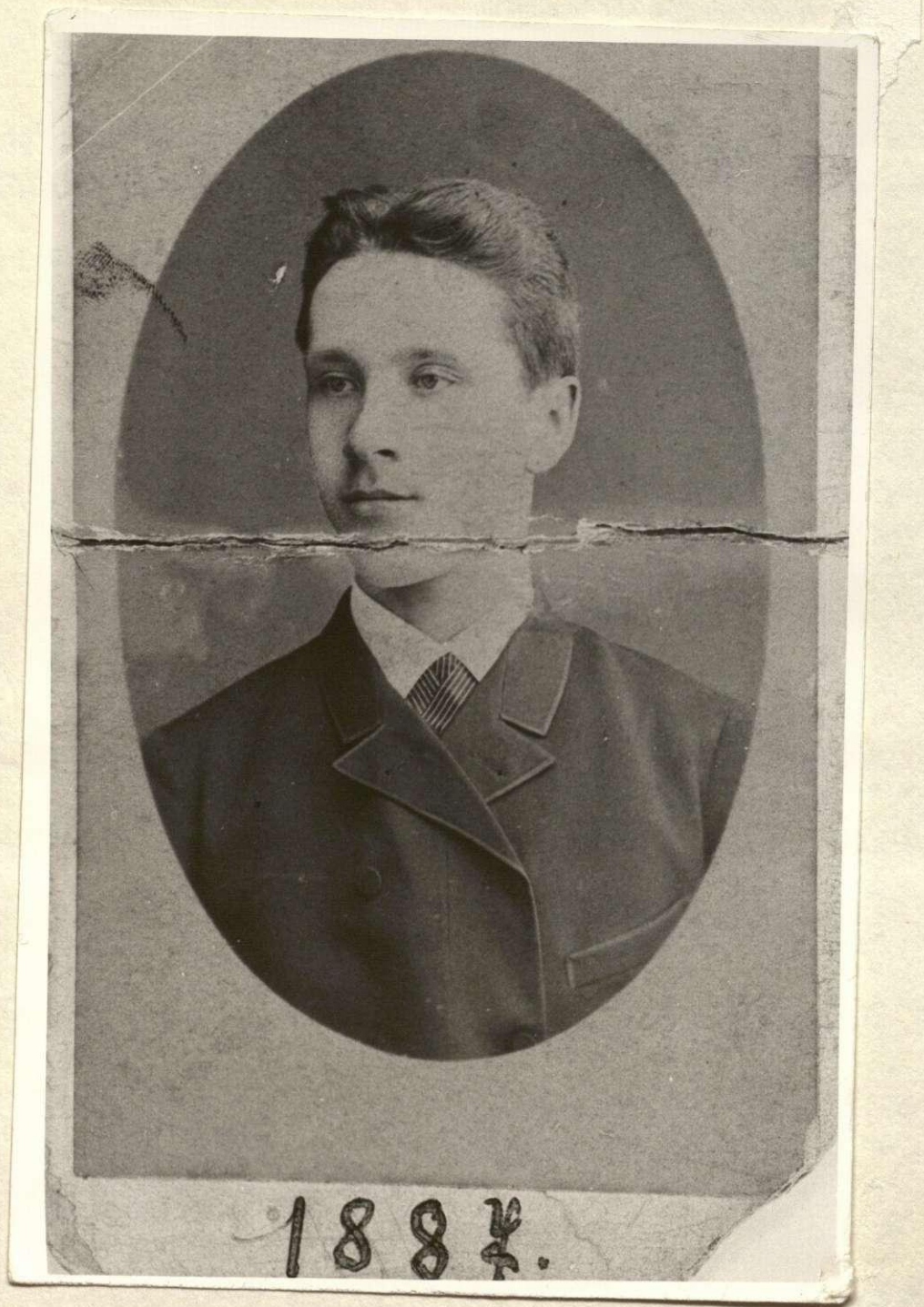

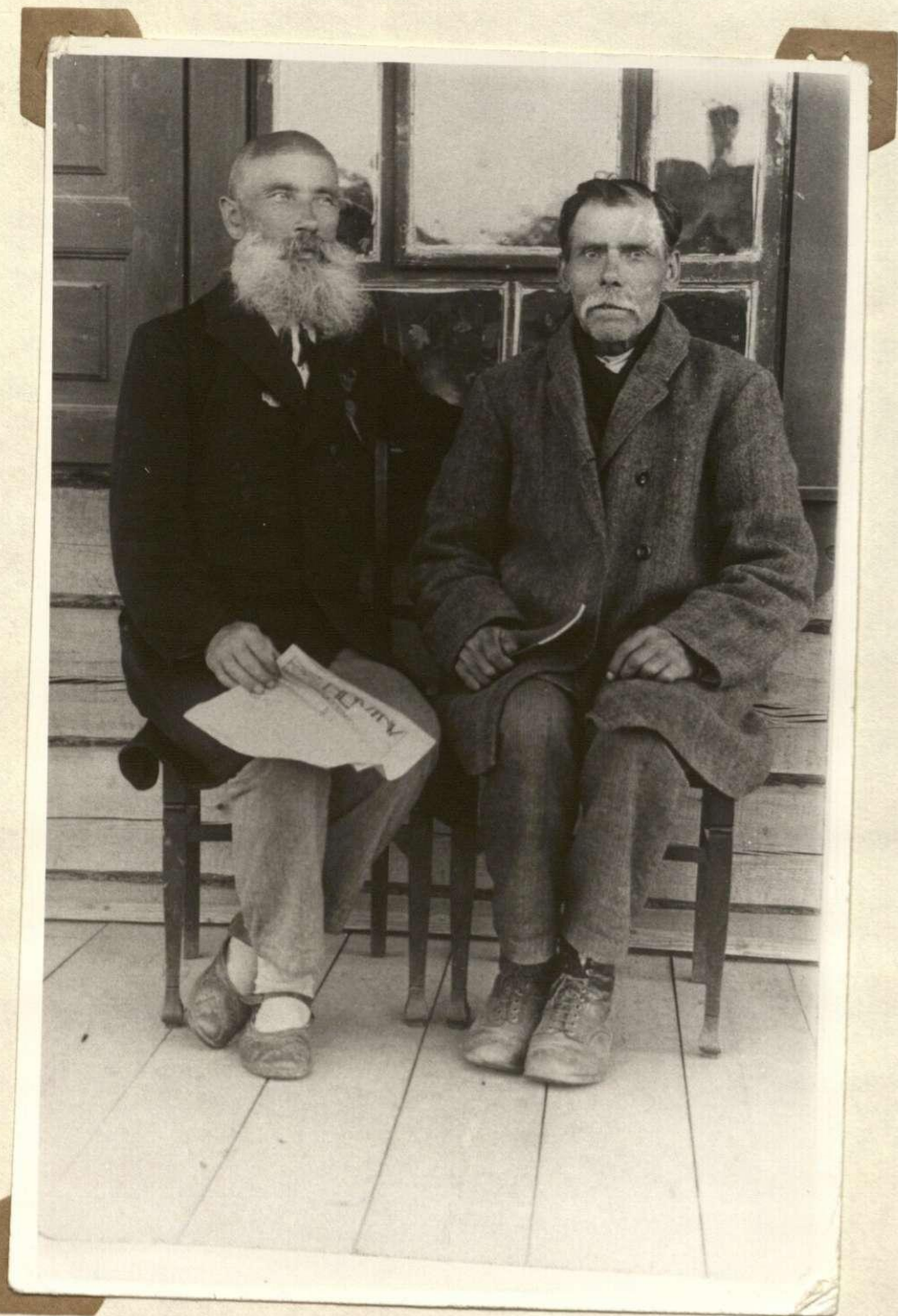
7. Memorialinė lenta knygnešiiui
Jurgiiui Milančiui ir Lietuvių rašytojai
Lasdynus + Pelėdai . 1990 m.

1. Jurgis Milančius 18 metų. Nuotrauka iš Birutės Milančiūtės - Tartėnienės albumo

3. Pirmais iš kairės Jurgis Milančius su
Kietaviškiu, knygnešiu Motiejum Grybausku
(1926 m.) Nuotrauka iš B. Cibulsko albumo.

5. Memorialinės lentos J. Milaunčiui (Vilniaus g-vėje Nr.28) atidengimo
iškilmės 1990 m. vasario 16 d. Pirmas iš kairės Lauvinavičius Jonas.

Dzūko Trakiečio (Jurgio Milančiaus)
kūryba.

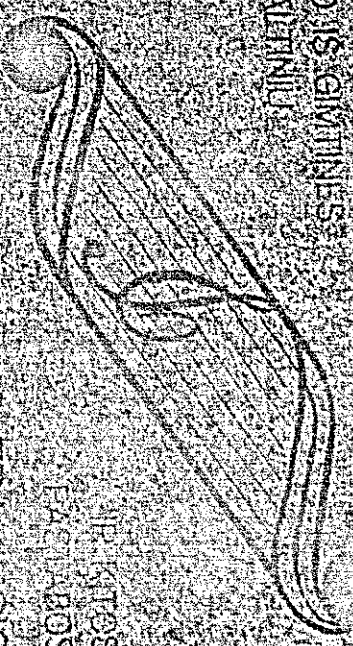

1922

PROBLEMA VAPRO

IO IS GIMNIES

SALINIU

IF KTES

EACIABOS

DZUKO TRAKLECIO

1922 m.

MEMO VAISTININKO LEIDINYS. IRELAISI

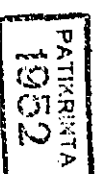
920.114

PILĖNŲ DIDŽIAVYRIS

MARGAGIRIS

PROBLEMA VARDŲ IŠ JO TĖVIŠKĖS
ŠALTINIŲ IR KITOS PASTABOS

DZŪKO TRAKIEČIO

1926 m.

VIEWIO VAISTININKO LEIDINYS TREČIASIS

IR GAILA IR SKAUDU.

1.

Ir gaila ir skaudu ir graudu, ir kas tikrai sielos gelmėse beturi atojantą pagarbos dėliai grožės vardo lietuvių, susitūpinkite siuomi teipopat sirdingai:

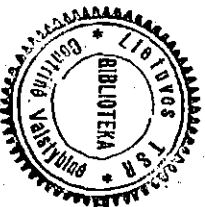
1. Kam teipo pagiežingai, ar teipo besamoningai sugalvijintas vardas prakiliausiojo Lietuvos karžygio?

2. Arba kam toksai subjiaurojimas netiktai pakenciamas, bet ir valdiškai vartojamas, jeigu klaida jau patėmyta?

3. Tatai jog piktai priesinga gairvingiausiamui šeimynui, visuomeniui ir tautų gyvenime ketvirtamui isakymui Praamžiaus: gerbi tėvus ir (tuopat zinoma ir) protevius savo.

4. Priesinga prapulingiausiai: tas priesingumas šiam isakymui ana kaip atydzial mummyse skiepinas mūsų piktųjų kaimynų, mūsų tautos lėtos žudytojų: kuriuo tikslu, jei ne mūs prapučiai?

5. Bekritišškai žioplai paniekinusyis savo tėvus paniekina lengviaus dar jų vaikus—savuosius brolius tautiečius ir visą prigimtają šalį ir niekingai paraiduoda ir pasiduoda sveltinymams.

49888

6. O kiekas mūsy šita prapaltingaja sielos līga bešerga?

7. Iš šito ivado teikčia suprasti, malonus akai-tytojai, kaip plāčiai ir garbiai suprantu aš čionai iškeliamaji klausymā, akij, ausije ir širdije gi turia cia didziavyrī Pīlėnų, kurio sudarkytuojū vardu be-tituluojava dargi viena dalių Lietuvos kariuomenės.

8. Iškur galėjo rastišė ir ar tur cia moksliškojo pagrindo rastišė vardas jaučio, arba dargi sunio: Margis, Margius, Margys, Margelis, — Margiukas (= margius, margelis, margiukas, margis) kaip kad dabartės bevartojama?

II.

9. Jei ne visi, tai dauguma mūs senėniųjų vardā šitą suradome literaturoj lenku, kur jisai užrašytas Margier; lenkai ji sau be abejonės pasisavino iš rastių vokičių, gi vokičiai dar mažiaus abėjotinai persiėmė ji iš pačių net skaudžiai jiems anuose laikuose artimųjų lietuvių.

10. Jei lenkai ji sau užsirašė ešā Margier, tad vokičiai be abejonės ji bus buvė užsirašė Marger, nes šitaip matom lenkus savo kalbon beverciančius ir kitus vokiškuosius vardus bei pavadinimus, pavyzdin: Tregier, Slegier, Bekier, Betchier, Rogier, Rydygier.

11. Jeigu vardas šitasai lietuviškai būt buvė tariamas Margis, be abejo ir vokičiai ji būt sau užsirašė nekitaip, nes vokičiai galunių /s/ kalboj savo nevengia, nors galutinė s ir padvigubindami, pav:

Kentnis, Ferceichais, Finsteris; jeigu Margys, gal dabartinių Klaipėdiečių pavyzdžiu būtų sau užsirašė Margies; jei būtų buvė Margelis — daugiausiai kad būtų savu būdu patrumpine pavyzdin savųjų Jungel, Štengel; Rudel, Šprudel, Gabel, Šnabel ir būtų užsirašė Margel; kas linki formos Margius — galunių /s/ lygu lotynišky matome vokičius visai nevengiant.

III.

12. Istorija ir geografiija nurodo vokičius vardā šitą pasiemus esancius betarpiai iš pačių lietuvių, lietuvių gi nuo seniausių laikų patestėti netiktai dainininkai, bet ir dailininkai, atjaučiantieji gamtos gražybes.

13. Nemačiau aš ikisioliai nei Rambynō nei Satrijos, nei Medininkų, nei Kreivės, prisiveitėjęs bet Kenavei, Vilniui, Kaunui, Trakams ir ameniškai jau insitkinau, jogei lietuvių ir senovėje mėgo ir augėbejo savo bukloms pasirinkti patgražiausiasias valdomųjų šalių vietoves, už kurias pakiaus jiems buvo ir brangu ir malonu neiktai kūtines plāciasias statyti, bet ir galveles drąsiasias guldyti.

14. Man tikrai iki Veliunos nuo Kauno Nemuno vandenais garlaiviu pasivazinėti teko: Toli Vislai iki Nemunui gamtos vaizdais beje krantų gražybė! — girdžiu betėmianti pirma kart, kaip ir aš Nemunui bekeliausėj karšči rusā. Ir ištikrųjų:

15. Buvo tai laikas pat viršunės vasarinio gamtos išsivystymos; vienur derlingaja pakrante dryžuojā

margi ruožai žydinčių daržovių; kitur betiso keršomis juostomis vasarojai: trečiar jau kiek pagale rūgiai, mįžteliai, kvieteliai; dar tolesnia plotme tartumei gyvos strakši i pakalnė, lygu viduramžio žypones placiai nuo pažemiu pasipuostusios eglaitės, o šaliniai, lygu jų priestova — asista, laibesnis kiek pusaitės; o iš kitopus upės, tartumei vyriška tvirtusne koja, žengia — leidžiasi šviesūs graksūs berželiai, skruobiai užuolėliai: skrubina spiečiai gražiajai Nemuno vandenių lygumėlin, kad net stebiesi beveizėdama, kaip tai jie tosios teip rodosi godžiai besiekiamosios Nemuno plotmelės vis ir vis nebeprasiečia.

16. Ar ne iš čia tai lietuvaiteš mielosios ėmėsi gyvus pavyzdžius teipo gražiai margiems dryžiemsiems savo žursta ms — juostoms — priejuostėlėms?

17. Kam teko giliaus Aukštaitijos panemunėse pabuvoiti pakilkite anta aukštesniojo kálnelio toliaus nuo krašto upės; prisiveizėkite, kaip čia dar ir dabar gražiai eliojasi slaitais lankstūs jauni brūzgniai: karklai, gluosniai, žilvičiai, šalakšniai, baltaalksniai, kadugynai; tolyn — aukštyn beržynai, pušynai, eglėnai, o retesniaisais protarpiais, tartumei galingoji globa ir vadovystė išvardintosios jaunuomenės, gauruočiėje senatve užuolai.

18. Ar ne iš čia tai lietuvaiteš mielosios ėmėsi gyvus pavyzdžius savo vaizdingiems kilimėlimas?..

19. Visai tai inštemiję vaizduotės gelmėmsna ir pasitėmę atydon, jogei anuose laikuose žmonių vardai

buvo gyvai betaikomi ir jamami iš gyvų ypatybių tariamųjų asmenų beje apistovų ir tikslų beje siekinų auklėtojų, sakykite: ar tiko kokainorys kitas vardas vietų šitų valdovui geriaus — tikriaus, negu vardas Margagiri o?.

20. Tai vietos sielos reiškiny: keptas gardesnis — margas — gražesnis — sako ir dabar tebevartojama gyvi aukštaičių priezodžiai.

IV.

21. Visoje Lietuvos istorijoje nematome praktišniųjų asmenų vardu, paimtų iš gyvulių — iškyriaus lai du sūnu Mindaugo, pavardintu vardais ko no siaubūnų Ryklio bei Repiko (= Repeikio — rėplio = ropuono — ir ne Ruchlės, kaipo galėjo iškreipti varda pirmutinį tik lai svetimakalbiam).

22. Bet latiai bus tikriausiai buvę vien tikrai laikinieje provardžiai kudičkytės; vyresnysis priešūčioje jau edresnis — valgingesnis = ryklys, jaunesnysis dar berepliojantysis = replys, repikas, ar rėpeikis.

23. Kitiokių vardu galėjo dar ir neturėti visuomenėje; tėvui netikėtai žuvus negauti ir istorijoje; šitokie gi laikinieje provardžiai ir mūsų laikuose jog nevienur ir ilgiaus kitose šeimynose užsilieka; visai neretai dargi ir visam gyvenimui; senovėje, tinka tikėtis, tatai kartojosi dar tankiaus, net ir pačius vardus perkeičiant kitąsyk.

24. Visur kitur Lietuvos istorijoje praklienujų asmenų vardus asmeniškuosius matome kiltūs dargi

nemedžiaginės: Skirmantas, Daumantas, Ringaudas, Mindaugas, Vytautas, Būtautas, Ardykla(s), Tautvykla(s), Algirdas, Algimantas, Keistutis, Gediminas, Daugirdas, Skausirdas.

25. Iš vardų medžiaginių pamatingiausiai gali būti čia įtkinanciasis vardai ar pavardžiai kilties vietovinės: Didžbalis, Juodbalis, Rūdvalkis, Raitintis, Balūnas, visų gyviausiai betgi teipo gyvai beatmenamas, savo laiku platokai prigarsėjusysis atgimstancioje Lietuvoje perėjojo metasiūcio gale Varnagiris.

Liekasi nustatyti dar, kuomi geriaus — tikriaus atsako vokiskamui Marger lietuviskasis Margagiris, negu Margys, Margius, Margis, arba Margelis.

V.

26. Pilėnams prigimtoje Aukštaitijoje, savo žodžius betariancioje pilnuoju skiemenu (kuomi aukštaičiai savo tarne tauri lygiai skiriasi iš tarpo kitų tarinių lietuvių, kaip kad didžiarusiai skiriasi iš tarpo kitų slavų), vardas šitasai be abejo teipo ir buvo tariamas: Margagiris; lietuviškai paprusės = Žemaičiai, kaip ir dabartės matome, bemėgsta savo žodžius trumpinti, tad ir šitasai vardas (ar pavardė) pas juos be abejo išėjo Marggiris; arba dargi Marg'giris, kaip kad sakoma pas juos balt'veidis, rud'barzdīs, štap'jurgis, šan'snukis, šun'vaikis ir dargi šun'vaik'is, kuomet aukštaičiai džiūka sakė baltaveidzīs, ruda-barzdīs, šlapiajurgis, šunavaikis, šun'snukis.

27. Bet vokiečių kalbai galūne *tr* šiklavardžių vardininkuose nesava ir necivilizuotoje viduramžio

senovėje galėjo but ir visai nepakencijamas; priedas *s* reiškia pas juos antrąjį linkenį = kilmininką, todėl ir likosi jiemsiems užsirašyti ne Margire, arba Margir, tiktai Marger, nes teip tiktai be abejonės rašinininkams perduodavo bemokaliai beraščiai anų laikų karžygiai. Reikalas antrosios raidės *g* žodžio viduje lenkams nei vokiečiams nebuvo suprantamas nei atjaučiamas ir jie josios nedejo.

28. Dar liekasi pridurti, jogei Margagiris galėjo — būti pavadinimas anos giminės šeimyninis, visos giminės sulyg vietovės ir valdzios; vardas asmeninis galėjo buti dar kitoks, jau reiškiantysis jo auklėtojų tikslus bei siekimus, arba asmenes paties didžiarvio ypatybes (jeigu ne jisai pats buvo šių vietų valdovu pradiniu) — tik vienmėliui asmeniui anosios giminės ainysteje išlikus, galėjo būti visai nevertomas ir visuošenėj plotineje dargi visai nežinomas, kaip kad ir mūsų laikuose teip neretai jog matome vaikus nežinančius vardų tėvų; senovėje gi, dargi artesnėje, žmocuės pavaldiniai visai neretai nežinodavo netiktai vardo, bet ir pavardės savo valdovo ir vardinavo tik sulyg vietovės.

29. Tokiu būdu vardas aamenis Pilėnų didžiarvio galėjo ir visai istorijona nepakliuti ir mūs pačių susūnintas jo Sventas (tautiskai) asmuo be jokio pagrindo.

VI.

30. Negalėjo vadintiesi teipogi Margagiriūni (= Margagiriūne) nes tatai būtų buvęs pavadinimas specialyveinis, kaip stalius, kurpius, stiklius, puodžius,

blūdzius, Jyg tartumei jis tarias girdies būn savaja ranka sējs ar sodinēs, arba jāsias teipo gražiai savo ranka ismarginēs.

31. Bet — atsilieps kas atkakleonis — jis tasias margas Aukštaitijos girdies už kitus atdžiaus gync.

32. Prieš šitą priparodymą žemyn nulcidziu plunksnā ir išrišimā šio naujo klausymo palieku Valstybės Seimui ir Valstybės Prezidentui tvarka tamtikro manifesto, ar įstatymo.

33. Bet jei bus leista ir tolyn tasai teipo brangus lietuvių tautai ir teipo nepavaiduojamasai Lietuvos istorijai protėvis bevardinti margiumi, margiu ar margiu, ar margeliu, nepaisant iš mažos ar didelės raidės tat būn rašoma, aš dar garsaus mėginasi saukti: infamiam netionistenaamui Sulaikykime tautine gėdal Liaukime bebuvę manekenais, be savos kritikos be atsparos bevaldomaisiais svetimųjų!

VII.

34. Kas besekė lietuvių būdā nuo senoves, tasai neturi abejonės, jogei visa išgritautų Pilyenų apielinke ilgainiu metų visai Lietuvai pasidare ir baugi ir brangi ir slėpiningai šventai, kad artimausiojon tų garbingųjų gruvešių apielinken nieks ilgus metus nežengė be tamtikrų apiegy, be amulety be kabolių; kad toji apielinke simtamė metų apילו netiktai nuo lietuvių dainų, bet ir nuo kokių noys žmogiskiųjų balsų; kad toji vietovė greitai sparciai apaugo nebeperenamuoju maragiriū, kursai visiems paprusieciams patapo Mar'giriū (= Mar'gir's), iš kurio vokie-

čiai dar tvirciaus nusistatė savo raštuose pavadinimą Marger, o lenkai iš jų Margier, kaipo kad ir kitose sąlyse žymenietėje visuomenėje asmenai įprasta žymėti vardais jų kilties ar būklos.

VIII.

35. Ir praeties istorija ir geografija ir gyvoji Lietuvos žmonių kalba gyvai — tvirtai beotovi už tatalkad sitasai Lietuvos didžiaivyris turi vadintis tiktai Margagiris niekeno šventavagiskai nedarkomas neniekinamas, be jokio moksliskojo pagrindos begreinant prie paprastųjų naminių gyvulių, o ikisiolinis šio teipo brangaus ir švento visai Lietuvai vardo bedarkymas tarpe pačių lietuvių ateitin nepakestinas ir neleistinas, quousque enim ista obscurantia publica nationalis permanebit atque progressabit?..

36. Ko neapgyrė ir neatataisė dvarūnei, tai tur atataisyt' prakilusie vaikai kaimų = vaikai artojų, kaipo artimesni žemelei gimtinei ir protėvių sėseliams.

IX.

36. Šitamui tautiniamui Didžiaivriui ugninis paminikas iškeltnas iki aukštumų Anapieliams, idant jo avieaus ir šventas: tautiškai ir viesąžmoniškai šventasai paveikelas būnū per amžius aukščiausiuoju pavzdžiu tautiškosios ir viesąžmoniskosios praktikybės ir dorybės ilgiausių eilių ainiam, nes šitasai protėvis mūsy matomai tvirciaus už kitus suprato ir atajaute

žmogaus didybė aukštesnė esančių užu mirties galybė; suprato ir atjautė žmogų esantį sutvertą gamtoje valdovu būti, ne vergu ir tąją aukštą žmogaus garbę savo tolaikine taisykle ir supratimu išlaikė iki galo, o lietuvi suprato matomai pašauktą esantį būt skyrėju dviejų pasaulių,=dviejų žmonių grupių įvairybėms, ir šią pareigą išlaikė iki galo ir jąją pašventė tuopat. Garbė todėl aukščiausioji te šviečia jo šviesiajai atminčiai ilgiausius amžius pilniausioje didybeje vardo žmogaus ir vardo lietuvio didybių!...

Gediminiui teikti vertas paminklas jo vardo kalne Vilniuje kaipo atminis jojo placišios ir praktišios valdoviškos didybės ir galybės, ir Veliuonoje, kaipo pasvirusios ir baigusios savo dienas, o Margagiriui aukščiausiuose sostinės tolesniuose kalnuose ir Pilėnų panemunėse, kaipo aukščiausiamui tautos sielos laktūnui, kaipo galūnui sielos žmogiškosios amžinosios.

37. Crescat florcat in aethernum uti vivissimum exemplum heroitatis lithuanicue atque exemplum vivissimum gloriæ nominis humani in Lithuanial

X.

38. Sunku pakęsti ir besąmoningas perkeitimas Trakų didžiavyrio Keistucio vardo:

Grįžus prie pagrindų, išdėtųjų p. 19-m kilmei vardo Margagirio išaiškinti, ar galima abejojti, kad tasai maloniausiasai ir širdingiausiasai mūsų protėvis teip tikrai, ne kitaip pavadinats buvo vadovaujantis tautai paciais dešiais?.. Jisai jog tikrai turėjo keistais rodytis anuose žiaurenybių laikuose savo ne-

paprastuaju švelnumu ir toki ne kioki varda igavo savųjų laikų šeimynoje visuomenėje ir istorijoje. Jeigu anuose laikuose net ir lėtoje Lietuvoje taikėsi žiauruolių bei panurėlių, o kitų šalių valdovai net staciai velnių vardais užrašinėti istorijoje, mūsų Keistucio švelnatis veidas ir būdas ar galėjo jam leisti ir pavadinimą kitoki, kaipo Svelnatis, arba Keistutis?..

Kestas, Kestutis reikštų ką nors sunkinančio, sunkiai pakenciamo, kuo metu rodos sunku sau ir inšivaizdinti, idant ansai visopus malonusis mūsų protėvis būtų galėjęs savo asmeniu kanorys sunkinti—iskyrus žinoma rusiškuosius bei kitokius išdavejiškuosius bicilius Jogailos.

Švelnatis būtų galėjo pavadintas, bet niekada Kestutis, nes negi prisijūsimame istorijon ir vardo pagrindan aklosios tuo metu vokiečių pagriežos sąmezgini Kūhn Stuch nuo Kūhne Štute išvestajai ir rašan perduotajai kalbomis beraščių sveimkabių Knechtų nors teko jau ir sitokios kilties galimybė be pasipiktinimo svarstoma lyg rimtas šaltinis sito vardo kilčiai užėiti rimtame lietuvių mokslo organe. Ar ne vieta bus čia ir vėl susukti: infamiam nationis sustenemus! Sutarekime gi, sulakrykime tautinę gėdą!..

39. Nors ir ne teip jau skaudžiai ir niekinžai piktinantis, bet visgi nepakestinas ir karžygingas Ardylo(s) vardo segimas prie vokiskosios Erde(s), kuomet su vokicciais sisai mūsų protėvis rodos mažai ir darbo beturėjo.

Ardikų, Ardikų rodosi ir dabartės Lietuvoje netruksta, o sitasai Lietuvos protėvis, kaip iš tikrosios istorijos žinoma, sugabai arde Lietuvos priešų ne-

tiktai vylas, bet ir galvas: ir gavo teipopat sulyg savo darbu vyriausią varda, kaipo kad zinomasis Jurgis sulyg savo galvos kepurę.

40. Nepakestinas nei grakščiosios Zavybės tam-pyrmas lenkinškiojo padaro jupa Žyvilis, ar Živylis: vaidyti==vaidyla—vaigylė ir vaidylutė;

Zavėti==žavyla—žavylė ir žavylutė.

41. Nepakestinas sudarkymas dargi teipo gyvo savosios laudles svajonių padaro, kaipo vilkalokio vilkolakiu betempiant ir vel gi per lenkiskąjį kurpelį, lyg koki užbūriną besekant:

vilkas ir lokis==nei vilkas nei lokis==vilkalokis, teip lygu asilėnas==nei arklis nei asilas==mulas.

Senesniejie žmonės teip ir suprasedavo: nebegalėjęs tikruoju žverimi išbūti; vardu atmintas žmogumi atviradavęs nes tatali buvusis žmonių vestuvių dalyvis kokio nors raganiaus arba raganos užkeiktasis. Užkelkiamas gi būdavęs visas vestuvių pulkas.

42. Gerbkime, gairvinkime ir gelbėkime nuo sunaikinimo ir visą kalbą tėvų savo, kaipo švenčiausį palikiną, nes šitai mūsų savavališkiojie ir tinginiškiojie, svetimose šalyse išaugusiojie kalbininkai, sau klapatą su placiaus už kitas išvystytaja mūsų tėvų kalba bemazindami net jau ir krikščioniškuose katechizmuose ištaisus šimtmecius vartojamuosius linknius išmėto ir jų gramatikosna nededa, kaip dangun (ėminas ir žengimas) lyg tartumai nei potėnių lietuviškų būt nesimoke, viską stropiai betempdami

ant svetimų kurpalių, kur kalbos linkniuotis pakeliniui sugraibomaisiais ramščiais bei apytuoklėmis sudaromos, lygu Zemaičių Kalvarijos ubagų karaliaus eiseną. Tatali lengviaus: sugedus kalbos tvarakai nesunku rast kūo suramstyti.

Geda bet ir tai.

ŪKIŠKAI EKONOMIŠKOJI PROBLEMA IŠ TRAKŲ APSKRITIES, RIMTAI PATIKRINTI- NOJI IR APSVARSTYTINOJI ŽINOVAMS.

1. Jau 1919 metuose teko man šios (Trakų) apskrities tolaikio komiteto igaliotiniu mokyklų bei valsčių revizoriumi apvažinėti visa šita apskritis ir prisivėžėti visokių laukų—laukelių, kuomi aš, kaip prigimtas kaimietis, ir išdėmajuosi pirmuoju.

2. Onusistikų valsčiuje apie Dusmenis teko matyti ir tokių tikrai šviesių laukų, kur keletą metų iš eilios grikeliai sėjami, sekami keletas pušėles želdamos, kuometu jau ir grikeliai nebeauga, ir besidžiaugiamas tųjų grikelių trečią ar ketvirtą grūdą gavus pirmuose metuose po išplėšimui.

3. Vievio valsčiuje janerių artojai irgi nusiskundžia vos po porą kapų rugių besugraibanti nuo dešimtinės, arba ir toliok ne.

4. Šioje atveje pelnas nuo dešimtinės bruto:

120 pėdų po 8 svarus šaudų=24 pudai=	24 lit.
120 „ „ 2 „ grūdų=6 „	36 „
	viso 60 litų

5. Dešimtinė žemės geros gal duoti 100 kapų po 30 sv. pėda:

$\frac{6000 \times 25}{40} = 3750$	pudų šaudų = 3750 litų
$\frac{6000 \times 5}{40} = 750$	„ grūdų = 4500 „
	viso 8250 litų

Skirtumas 8250 — 60 = 8190 litų dešimtinėi—tai 8190 tetai ne 60.

6. Pelnas šitas galima duoti pilieciams laimėti savoje sąlyje netik be nuostolio, be išaidų, bet vien tik su gyvu greitu pelnu pačiam valstybes išdui (ir visuomenėi ir valstybei) pamainant anie geltonieje smėlynai išdo miško žeme daugel kur ir tikrai pirmos rušies, kokia vargiai beapsimoka po mišku laikyti, kaip kad ankščiaus nurodytieje smėlynai tikrai neapsimoka išpo patsavimi besisejanciojo miško benaudems sejomis bei ganykloms plėsti.

7. Bėmainant iškertamasis miškas, skaitant po du kamienu plote kasviena 2,4 siekanių plote po 20 litų, ar smulkesnės tankios medžiagos tospat vertės, sudaro $2000 \times 20 = 40,000$, litų sumą nuo dešimtinės; paskaičius, kad iškertamojo vietoje tokiospat vertybės miškas gal išaugti tikrai išiso šimto metų bėgije ir tai metams nuo dešimtinės pripuls 400 lit.; $\frac{8190 + 400}{2}$ = 4295 litai dešimtinėi=apie puse milijono kvadrat kilometru valstybinės ir visuomeninės naudos kas metai; 4295 metams 60.

8. Atskaityti prisenių laisvės, kad pakolimai žmogelis persikeldintu naujona gėtinu priseniu

49888

Jisai paluosuoti nuo mokesčių kokiam penketui metų, kas įneštu vos kelias desimtis nuo desimtinės izdo nuostolio užu visus keitimosi operacijos metus, nes ką gi jisai beprimoka nuo savo plikųjų smėlynų?

Beje kad gaunamoji išpo miško žemė ne visur ir ne iskarto pasirodytu pirmos rusies.

9. Bet šitai simterlopai atsilygintu izdui ir visuo-menei paskensyvis — tolesnyvis padidejimas nasumo naujųjų ūkių persodintųjų valstiečių palyginus prie ūkių smėlynų, nustojus įjemsieims nuolatinių pušab-dziu beskursti, įgavus istesejima lėšomis prasilavinii kulturiskai ir didesnius aumokant izdui mokesnius beje nustojus verstis izdo miško vogimu.

10. Jei pamainos smėlynuose miškas išaugtu kiek retesnis ir neteip greitai, už tatau išaugtu bran-gesnis rusies.

11. O paneriuose miško kainą keltu dar patsai artumas plukdomosios upės.

12. O naujuose po miško derlingosios žemės ūkiuose rugiai, kviečiai, doržovės bei vaisiniai sodai ir vel neštu naudos daugiaus, negu miškas laukinis irgi: jog žemių derlingųjų padarinio brangmedžio apart ažuoličių jau beveik nebėlikę visoj šitoj apėkri-tyje ir tasei auga nebeapsimokamai leiai.

13. Nauda izdui būti dar ir is to, kad daugelis — is tikrųjų visi — smėlynų savininkai — savo smėlynus miejai mainytusi ir i trigubai mažesnius plotus žemes derlingosios ir metų simtui prasinkus izdo miškų plotai realesės vertybės padidetu istisais kvadrāt — kilometrais, todel ir pelnas nuo pamainų miško desim-

tinės iseitu ne 400 litų kaip nurodyta pradžioje, bet nepalyginamai daugiau, maža — daug viduri tarpė 400 ir 4000.

14. O pametamuosius smėlynus savuoju darbu neprimokamai apmiskintu patys perkelfiamieje 3—4 ir 5-se metuose keitimasi; nei mokinti nebereiketu, tiktai lai pridaboti kiek.

15. O tuo tarpu gautasie už parduotąją miško medžiagą gyvasie skatikas, teip dabar reikalingas Lie-tuvoje, tuojautės neštu izdui nuosimčius ir gvvą naudą visuomenei ir valstybei.

16. O Vievio bei Oausiškių valstijų geltonuose smėliuose auganciosios kai morkvutės iš viršaus ir iš vidaus geltonosios pušaitės jog tikrai vertenes, negu išpurtusios skylėtos drebulės derlingose dirvoose Kaisedorių bei Pravieniškių.

17. O tuose sviesiųjų smėlių pušynuose girdisi tvinstā — čiurlena daugybė puikiausųjų aukštyn bešo-kančiųjų šalininių, artimų Birstono gimnazičių, gal dar naudingesnių žmonių sveikatai už patį birstoniskį.

18. Ir pati miško apsauga kurkas pigiaus atseitū, nes negi belstusi kaisiadoniskis, arba pravieniskis miško vogii Vievin arba Oausiškin pritrūkęs vietoje? Gi apie ganyamą nēr ką ir bekalbėti, nes jog rebūtū ko ir gyvi plikuosna smėlynuosna hzi apygynuosna.

19. O neapacinaman pristatymui nesunku butu siaurabėgių gelžkelikų pridaryti, kad ir arklinių, ko-kių vokiečiai buvo pridarę okupacijs metu, kokie ir greitesni ir pigesni, ne gu plentai, nesa ir vietos mažiaus užima, kas vėl šaliai naudon.

20. Priprastu žmonės daugiaus durpių kasti, pasly misko neturedami, kas ir vel saliai naudon.

21. Šiame persisverimo laikotarpyerastusi daugiaus darbo, pelningo varguomenei, naudingo valstybei ir visuomenei,—kas vel naudon.

22. O kaip vel šalies vadovystei gali leisti pilietiškoji sąžinė savuosius žmonis skurdyti pelnu dešimčių teipo lengvai jiems galint duoti jei ne visur tukstancius, tai simtus tikrų-tikriausiai, kaip tai anksčiau gyvai isparodyta?..

23. Jog tatau gyva liekana skriaudamčių—gyviamčių vampyrų ponų užpaliktoji!..

24. Tai sunki nuodėmė prieš žmoniškąją pažangą prieš žmogiskąjį proklįj!..

25. Ogi ir ekonomiskai vien ėmusi: gerai išauklėtasai ir gerai išlaikomasai pilietis jog tatau ir yra veringiausiai ir pastoviausiai valstybės ir visuomenės turtas, ko patvirtimui pilnai pakankamai užėinamė pavyzdžių ligiausios praecties istorijoje; o žmogaus darbas jog tatau vel gyveniausiai, našiausiai ir pastoviausiai visuomenės ir valstybės kapitalas: kam tos gyveniausios šalies brangenybės sukritos procentuojančiuosna amėlynuosna? Jog tatau teipopt praetas padėjys, kaip kad sidabrinems bei auksiniems senosios bobutes kojinejeli. Skirtumas laiblogani: auksiniai beje sidabriniai sausoje kojineje norint negenda, žmogaus gabumai gi nesunaudojami, nevystomi sunyketa, atrofuojasi, kaip tatau apibūdiname mokeliškai.

26. Ogi ir ta žemelė gimtinė jog tatau mūsų moty-
na maitintoja, kurios nuogumą prigimtinį toli nevisur pakankamai pridengia augmenai, ne sulyg josios prigimties išsigimusių žmonių jai primestieji prevariej protėvio Nojaus sūnus žemadūsis amžinuojų Chamu pasiliko, kad nepridengė ir viešona pajuoKon paliko silpnybėje apnuogusijį tėvą: mes motyros maitintojos apnuogusios silpnybėje nepridengiamė, viešona pajuoKona kaimynų paliekamė; mums dar blogesnis vardas graso žmoniųos įektorijoje.

27. Gėda: vadovams tos šalies, kurios teip daugelio vyriausiųjų visuomenės maitintojų kaimiečių vyriausiuojų verslu, vyriausia pramone išdo miškas vogti, negal būt gero vardo žmoniųose.

28. Jeigu ir tai rusų bei lenkų kultūrų ilgametinio veikimo palikimas — pasekmė, negali būt pakenčiama perilgai.

29. Doras ir žmogaus vardą gerbiantis žmogus sielios gyvenimą veda teipos, idant kasdien, kas valandą galėtu mirti, žemės gi ūki veda apskaičiuodamas metų tukstanciu, nėra kitaip jam mūrus, negarė tinkamai pagrminto palikimo ainiai visiems velniamas padovanos jo atmintų; ir būtu tai visai teisingas teismas gamtiškasis.

30. Ner ir negali būt žmogaus niekingesnio per vien išimtinai savuoju aameniū besirūpinantijį savi-meilį: jisei nuolatai bedreba dėlai savo asmeniškojo likimo ir jausmų kitokių besusiavkia vien trurzpaisiais protarpiais užsimiršimo.

31. Mano ėia ta aukštoji žmogaus—pilietcio užduotis apskaičiuota problematiškai vienam tik metų

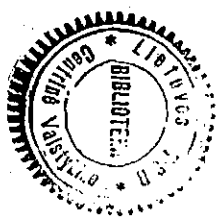
šimtui: įvykdykite, kam tatau priguli, nors šios problemos didžiąją užduotį ir tuojau atkris nuo jūsų anos gėdos dalis didžioji.

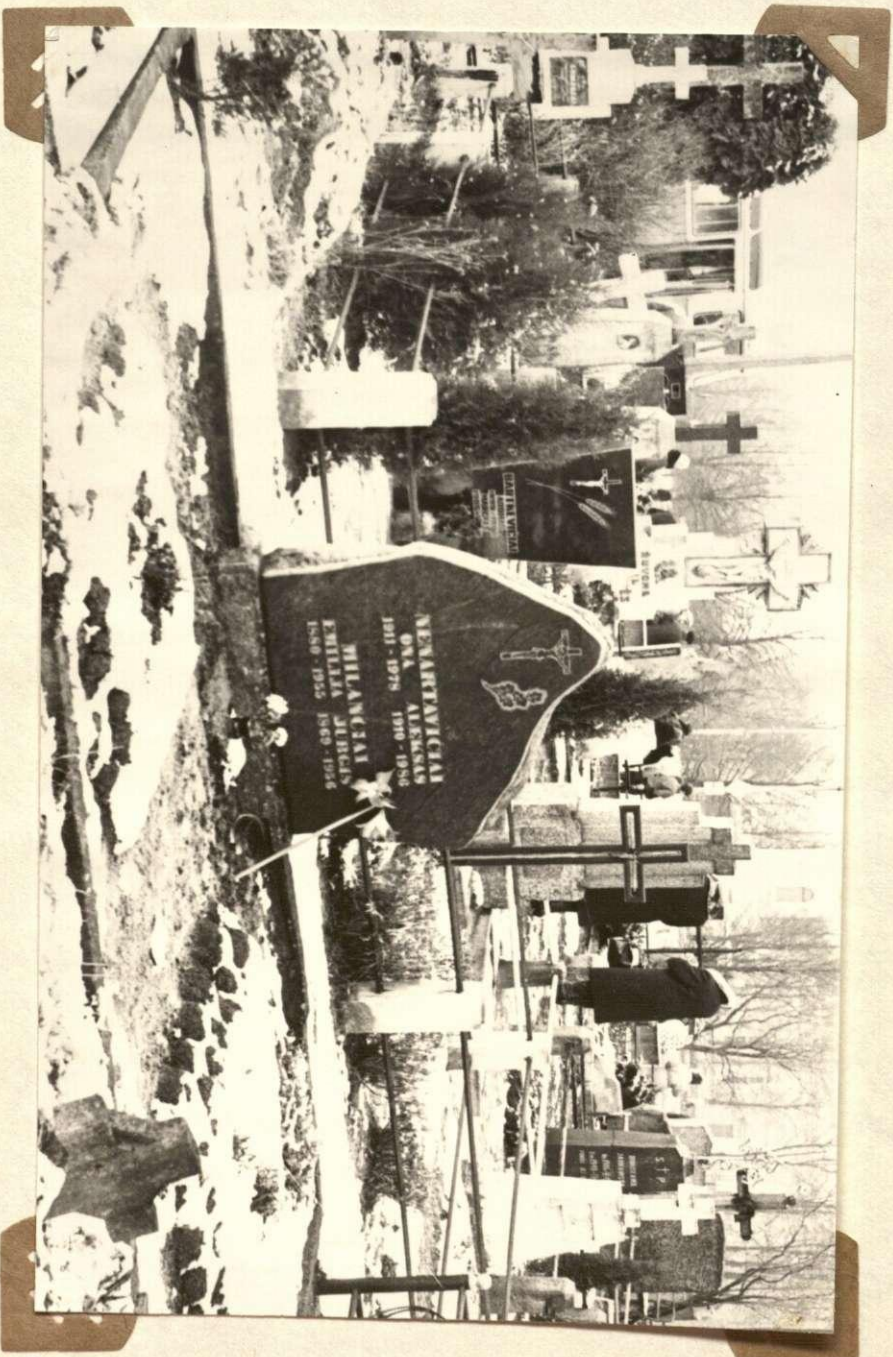
32. Kaip tik dabartinių žemės reformų begyje labiausiai pravartu visa tai atsiminti.

33. Reikėtų negaisuojant pakviesti norinciuosius keistiesi atsiliepi ir atsiliepusių skaičių prisiminti atydon sudarant išvadas galutinasis šiame dalyke.

34. Pasisulymai manau gal būti priimami tik ištaisais kaimais, arba šiaip didesniais plotais, arba iš asmenų, savo ūkiui netinkamuosius plotus turnacijų greitimai izdo miško.

35. Visoki šiame dalyke palindymai turētu būti galimai suprasitinti, palengvinti ir galimai apsaugoti nuo trukdymų bei piktų išnaudojimų.

4. Paminklinis abmuo J. Milančiui, jo žmonai ir
artimiesiems Nėvio kapinėse. 1990m.

Jis pamena J. Milančių iš savo vaikystės, kaip dėdę ir žymų Vievio žmogų-vaistininką, mokytoją, aktyvų kovotoją už lietuviybę. Anksčiau B. Cibulsko ir J. Milančiaus namai buvo greta, todėl abi šeimos kasdieną matydavosi ir bendravo.

B. Cibulskas, būdamas mažas berniukas, žinojo ir girdėjo, kad pas J. Milančių rinkdavosi daug žymių žmonių, švietėjų, buvo kalbamasi apie Lietuvą, politiką, švietimą, literatūrą, J. Basanavičių ir kitus to meto rašytojus — lietuviybės skleidėjus. Lankydavosi pas J. Milančių ir kitas žymus knygnešys Motiejus Grybauskas. Jie buvo bendraminčiai ir bendražygiai, yra išlikusi ir jų bendra nuotrauka (vienintelė iš J. Milančiaus nuotraukų Cibulskų šeimos albume), Joje M. Grybauskas su laikraščiu rankoje. B. Cibulskas jį tokį ir pamena — visada su knygomis arba laikraščiais, labai entuziastingai aptariantį spaudos naujienas.

J. Milančius išsilavinimą gavo Varšuvoje. Iki pirmojo pasaulinio karo jis Vievyje savo name įkuria vaistinę, kurioje dirba provizorium. Karo metais namas sudegė ir jis kuriam laikui apsigyvena pas Cibulskus Kietaviškėse. Vėliau persikelia į Vievį ir, neturėdamas kito pragyvenimo šaltinio, tampa mokytoju, pirmos Vievio mokyklos direktoriumi. Buvo lenkų okupacijos laikmetis, maža kuo skyrėsi lietuviams nuo carizmo priespaudos. Vėl Vilnijos krašto lietuviybės skleidėjai ir švietėjai — daraktoriai ir knygnešiai — slapta platino lietuvišką žodį, kovojo už jo legalizavimą. J. Milančius buvo vienas iš pirmųjų lietuvių mokytojų Vievyje, jis atidarė lietuvišką klases. 1920 metais Vievis buvo lietuvių atkovotas, o Trakai liko lenkų užimtame krašte. Seni vieviečiai pamena karingą ir tvirtą J. Milančiaus — mokyklos direktoriaus poziciją. Įkūrus Vievyje lietuvišką valdžią, šiam svarbiam politiniam įvykiui įamžinti J. Milančius prie mokyklos pasodino du ažuolus. Vienas neprigijo, o kitas tebeauga prie senosios mokyklos (dabar ten muzikos mokykla).

J. Milančius buvo darbštumo pavyzdys, pats sau statėsi namus, viską dirbo ūkyje, darže. Palabintas „Padėk, Dieve“, atsakydavo: „Ačiū, ačiū, Tėvynės labui, žmonių naudai“.

Labai gerai mokėjo lenkų kalbą, tačiau save laikė lietuviu ir savo gyvenimą skyrė lietuvių kalbos, lietuvių tautinių jausmų ugdymui. Seni vieviečiai dar iki šiol pamena vieną atsitikimą, charakterizuojantį J. Milančiaus asmenybę. Dar prieš pirmąjį pasaulinį karą, kai Vievyje buvo medinė bažnyčia, kunigas lenkiškai per pamokslą ėmė koneveikti socialistus (taip buvo vadinami visi, kovojantys

Šviesi asmenybė

Knygnešys Jurgis Milančius

Pasakoja J. Milančiaus žmonos sesers sūnus Boleslovas Cibulskas

(g. 1898 m.), dabar gyvena Vievyje, Trakų 17.

prieš caro politiką ir už lietuviybę). J. Milančius, stovėdamas vidury bažnyčios, garsiai šūktelėjo: „Klamiusz przeciw Boga, proboszczu!“ (Meluoji prieš Dievą, klebone!). Kunigas ėmė šaukti, lepė išvaryti. J. Milančius pabėgo nuo subruzdusių lenkų, bet keli jauni vyrai jį pavijo ir stipriai sumušė.

Jis buvo laikomas keistuoliu gerąja prasme. Vienį jo prisibijojo už stačlokišką ir kietą būdą, kiti labai gerbė ir buvo dėkingi už nuoširdumą ir pagalbą, gerą žodį ir patarimą. Tiesa, nuoširdžiau padėdavo ir pigiau valstus parduodavo lietuviams negu lenkiškai kalbantiems. Tai buvo šviesiausia asmenybė Vie-

vyje ir jo apylinkėse daugelį metų.

J. Milančius turėjo du apdovanojimus: Saulių žvaigždę ir Vyčio kryžį be kardų.

Apie dėdės knygnešystės veiklą B. Cibulskas daug girdėjęs iš tėvų, gimių, kaimynų. Pats gaudavo iš dėdės paskaityti lietuviškų knygų.

Užrašė
Jadvyga KULIKIENE
Trakų centrinės bibliotekos
bibliografijos skyriaus
vedėja

P. S. Nesuklysiu, sakydama, kad daugelis vyresnio amžiaus vieviečių su pagarba prisimena J. Milančių ir mėlai papildys šiuos atsiminimus.

Galvė

TRAKŲ RAJONO LAIKRAŠTIS

Nr. 20 (5968)

1890 m.

Vasario 15 d.

KETVIRTADIENIS

Kaina 3 kap.

JEI SIENOS PRABILTŲ

Į Vievį užsukusiam eiliniam pakeleiviui šis 28-uoju numeriu pažymėtas namas Vilniaus gatvėje niekuo neišsiskiria iš kitų. Bet taip tik iš šalies atrodo. Jei sienos prabiltų, daug įdomaus papasakotų. Čia gyveno lietuviškojo žodžio platintojas, knygnešys Jurgis Milančius. Dar prieš pirmąjį pasaulinį karą savo name jis įkūrė vaistinę ir dirbo provizoriumi. 1907—1910 metais vaistinėje dirbo Lazdynų Pelėda. Gyvendama Vievyje ji ir parašė apysaką „Klaida“, kurioje atsispindi neįgalus požiūris į kitų autorių nesuprastą 1905—1907 metų revoliuciją.

1914 metais namas sudegė. Tad sakyti „šis namas...“ galima tik iš dalies. Vėliau jį atstatė pats Jurgis Milančius. Žinoma, kad toje pačioje sodyboje, tik neaišku, ar ant tų pačių pamatų.

Nuo šiol praeiviai matyt labiau atkreips dėmesį į šį namą. Mat vasario 16 dieną, 13 val., čia įvyks

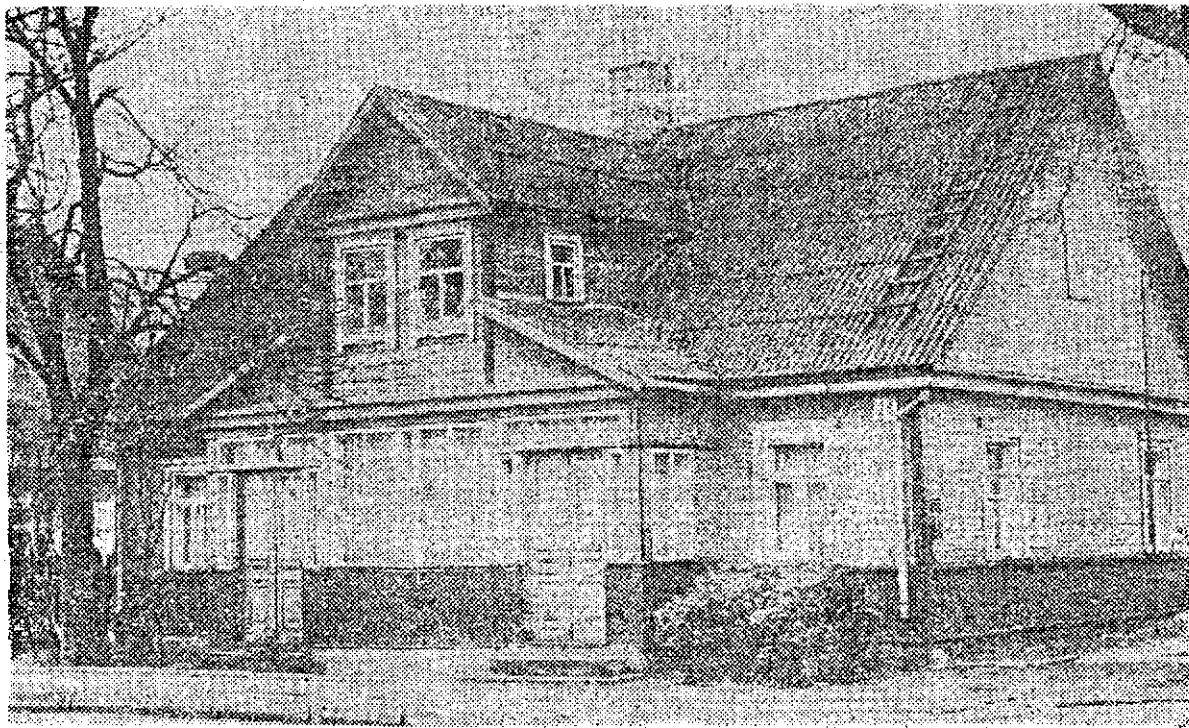
mitingas. Iškilnių organizatoriai informavo, kad kaišiadoriėtis, respublikinės Kraštotyros draugijos pirmininko pavaduotojas Jonas Laurinavičius papasakos apie knygnešius ir Jurgį Milančių, etnografinis ansamblis, vadovaujamas Irenos Gaublenės, sudalnuos mėglamiausią Milančiaus dalną (kokia — kol kas paslapties neatskleidžiama). Pakviesta dalyvauti knygnešio dukra Birutė Milančiūtė-Tartėnienė.

Mitinge bus prisimintas Lazdynų Pelėdos gyvenimas, jos kūriniai. Aple tai kalbės mokytoja Aldona Rinkevičienė. O vidurinės mokyklos moksleiviai skaltovai paruošė literatūrinį montažą, kuriame skambės prozaikės kūrinių ištraukos.

Iškilnių kulminacija — prie namo bus atidengta paminklinė lenta, kuri praeiviams bylos, jog šiame mieste gyveno ir paliko šviesiausių prisiminimus visai tautai brangūs žmonės.

Edmundas JUODVIRSIS

Autoriaus nuotr.

S. m. vasario 16 d. 12³⁰ val.

prė namo, esančio Vilniaus g-jeje
Nr. 28 bus atidengta memorial-
inė lenta J. Milionaičiui ir
Lazdynui Pelechos atminimui

1990 m.

Š. m. kovo 16 d. 18⁰⁰ val. (pirmadienį)

bibliotekoje įvyks teminis vakaras

"Žėruojančios knygnešiu pėdos".

Renginyje dalyvaus: skaitovai, etno-

grafinis ansamblis, prisiriminiais apie

J. Milańčiu, pasidalins jį pažinojusieji

žmonės.

Įviečiame dalyvauti

(1992 m.)

Scenarijus, skirtas knygnešius dūmai
paminti "Žemųjų knygnešius
pėdos"

Apipavidalinimas

Requis vyks bibliotekos skaitykloje.
Skaitykloje apipavidalinta literatūros
paroda "Žemųjų knygnešius pėdos".
Nemažai vietos parodoje skiriama knygnešius
J. Milačiui. Greta parodos statoma sta-
liška papuosta linne staltiese. Ant
stalo stovi J. Milačiaus nuotrauka, greta
jos gėlės ir žvakidė su žvake. Skaityklos
tolumoje puošnia susitaisytos kėdės žūro-
namas.

Requisyje dalyvauja etnografinis ansamblis,
skaitovai.

Dalyvauja J. Milačiaus idubra - Birutė
Milačiūtė - Tartėvičienė ir jos pažinėjusi
Gražina Venchevičiūtė - Stechevičienė

Izanga.

Mergina su tautasrāis rīkars ušdega žvalute.

Etnogrāfisks ansamblis atlika liaudi dainas, pritariant kanklens

1. skaitove

Istorija

B. Brastšrouis

Nerāu aš luygos šintamētis

semis, pageltusis lapus, -

Tequ suoš ten amāis girios

Ir vējās protēvus papūs.

Tequ pilis aukstajām bokste

skardes trimitas suardēs,

Teatsisauks; jojo balsā

Atidai paciņoj gelmeij sirdes.

Ir te zilus vaidilus kanklēs

Priekšs gyvenimui kopus

Pro šintamētis amāis luygos

semis pageltusis lapus.

Tequ iš žygro luyngaitētai

Namo su pergale parjās,

Liņi modusis jirus gandas

Tequ meis nuo Baltijos.

Tequ ten degs ugnis šventoji

Tēvus žinycūs aukuruos,

Ir šviesta rytdienā artojai

Regis pro debes; audros.

Tu te zīlus vaidotus kauliņus
Pribels gupenimui kopus
Pro simtametes amzius luygos
Senus pageltusius kopus.

2 skaņtore

Šiandien, kas ņetura lūg trīskanti pavasarī
upe tūpina bevilīstai ilgos zīmos ledo sār-
nus, kas bunda, heliān, susiķimba uz zambus
vi eina tie, kurie jau atrodi amziņas nūma-
zinti, prisimūhime tuos, kuris dēka esame
gyp karp tauta, kuris nepalauzē jokie
gāsdināmas, jokie kankināmas, jokie kator-
ga, kurie klupdami nuo svoro nešē muus
nežemīšes sviēsā - luyga. Nešē pro caro
užharda, pro pilsudskūnīkus legronsteriis,
pro gelezīnē, deformūto socializmo
uždangā.

Tauta negali užmōsti savo prometējs.

Tegul dega amziņoji ugnis jū atmi-
nīmi mūsus sirdyse.

Mūsus tauta gali didzīnotis luyguesiān
karp jokie hīta tauta. Tū mes tebesam
jīems dar labas sholinji, dar nepab-
kamas jnos ivertinom vi pagerlēm.

3 skaņtore

- - - "ta kalbā iškāki motīnos ant
kuris kaulis jau senas spīndr saule

su žvaigždėmis" - taip rašė Simona Daukanta. Jeigu ne motinus, mokykla prie ratelio, jeigu ne daraktorai, kokia kalba šiandien kalbėtis mūsų vaikai?

4 skaitovė

Ir žodis pakito eiti. Per Donelaitis, per "Aistrą" ir "Karpą", nebodama, nei caro užvarus, nei valstybių sienas.

"Istorijoje mes išlome patvirtinimo, kad eram. Kad eram, o ne buvom. Kol savo istoriją žinom, tol esi, nes istorija yra atmintis. Niekindami praetį. Neneikindami praetį, pagerblime ir save..."

Tad pagerblime kunygnę Jurgę Milančius. Tebūna jo vardas rėvičius atminties draustinyje.

5. skaitovė skaito J. Milančiaus trumpą biografiją.

6 skaitovė

Kunygos ir spauda per sieną ir Prūsų buvo gabenama naktinis, bloku om. Tačiau anarptol ne visiems kunygnėiams pavykkelavo prasmukti pro žandarų akis. Apie du talentėius kunygnis buvo sulaijyta. Už nelegalios lietuviškos spaudos platinimą 1880-1899m. teismuose

buvo nagrinėjamas 315 bylos, o administracine tvarka apsvaistytos 375 kunyguėsius bylos. (R. Vėbra. Kieči liėtuviški kunygs buvo iėbėsti ir konfiskuoti 1865-1904m). Kai kurie kunyguėsiiai mesdavo kunygs mairis, o patys pasislėpdavo. Todėl nemaža kunygs pateko žandaram, be kunyguėsius.

„Turtas, zodos nė vienas jė nesurėwovė. Gyvybė gi laisvė ir tėvynė dauguma praradavo. Bet, nebodami viėho, nėiė švėisė liėtuvos karėmus, platinė grėntėjį žėdi.“

J. Tumas-Vaižgantas

7 skaitovė

Mes kunyguėsius legendė
teėsim, kad jė skambėtas
amžinai.

O liėtuva tu niekad neiėgėsi,
kol tavo sėimė -
mitžinai!

Čia vienas "tik sėimtas" amžintai mėsis,
Kur grėntėjį rasta gabero iė Prėsis,
O buvo nė sėimtas, bet tėlistancėiai
sėimtas.

Kur kunygomėis gyvė nuo caro tėvynė.
P. Vaičiūnas

Pristatomi svečiai - B. Molanėiūtė - Tartėniėnė,
Gražina Stecheviėiėnė.

Atsveiciens par J. Milancius pasakojā
Graziņa.

Paburga

1. skaitovē šaito priēsaiba.

Priēsaiba

P. Nasciūna

Atgimur Lietuva, mūsu Tēvne,
Priešītam kraujū mes, kurie Tam
audringas aukojom,

Kad kartū mo priēsis didzis apsigūns,
Jau nēkad ir nēkam verganti nepul-
sim no lojus.

Uz Tavo rytopis, uz šviesīgā diēns
Kardien mes budēsīm su griblāis ir
Danqs maldausim,

Kad saugot, mūs jis namā kūtviēns,
Kot darbu ir zygriis mes pergalei
vēlāvas ausim!

O zeme, prazydus, o girtarai krašte,
Priešītam užšēbtū tau Nilvianū užge-
susig saule.

Priešītam išsaugot Tam jūras bekraste,
Priešītam šventai mes priē Dievā ir
visā pasaulē!

Pācīoje pabaigoje rengimo dalivriai supa-
zindinami su literatīnos paroda, skūta lūg-
nēstam ir daraktoriām.

Turinys

Ižanga	1
Šviesi asmenybė	3
Panaudota literatūra	21
Nepublikuota medžiaga	22
Priedai	23 - 37
Scenarijus	38 - 44

Restadienis DOPETE!

Perplėštas dangus

Kaip jis užplūdo, tas fašizmas, kurio jis nebijojo, dargi laukė? Su gelsvai juodais trotilo dūmais virš geležinkelio, su „Telefunkeno“ išgergžtais vokiečio karininko žodžiais: „Ich befinde mich in der alten deutschen Handelsstadt Kauen“. „Aš esu senajame vokiečių prekybos mieste Kaune“...

Petronėlė pasakojo, kaip jie traukėsi iš Kauno. Pėsti, laukais. Paskui ji su viena mergina atsiskyrė, atsigulė miškelyje pailsėti. Nuovargis lipdė akis... Kai ji atbudo, draugės nebuvo. Kartu su ja dingo ir portfelis su duona ir akiniais. Žalios pušų viršūnės matėsi išskydusios, tarsi pro vandenį. Nežinia, ar todėl, kad nerėjo akinių, ar todėl, kad verkė. „Kiek daug dar deldelių ir mažų niekšybų žmones!“ — brovėsi mintis.

Ėjo miškais, visą laiką bijodama, kad be akinių nuo tolo nepamatys baltų

(Pabaiga.

Pradžia Nr. 18, 19)

raiščių ant rankovių. Taip atkeliavo į Mažūnėlio vienkiamį, paprašė Andrijausko priglauti. Zmogus priglaudė.

Prispaudusi kaklą prie vasaros saulės įkaltinto stiklo, žiūrėdavo į kelelį, vedantį į rytus ir į vaka-

Pergalės 30-mečiui

SENŲ NUOTRAUKŲ SPALVOS

APYBRAIZA

rus. Kartą po lietaus, kai gaiviai kvėpėjo žolė, išėjo į kiemą.

Pro šalį važiavo fašistų patikėtinis Vasiliauskas, duoklių hitlerininkams rinkėjas, pirkimo taškų dalintojas. Užlaužė žašlais arklio nasrus, apgrežė, ir, perliejęs botagu, nudardėjo atgal į Vievi.

— Policija... Piemenys! — išsišiepė, įgriuvęs pas nuovados viršininką Capliką. — Komunistė aplink bastosi, pas Andrijauską pilvą prieš saulę kaltina, o jūs snaudžiate.

Milančius ėjo gatve, žiū-

rėjo į medžius, kal, ji sustabdė pažįstama senutė:

— Pono dukterį, Petronėlę, į policiją atvežė...

Jo, šaulio, Lietuvos kūrėjo, tautininko dukterį! Jis užstempė apdulėjusį mundurą su ordinals ir nuėjo į nuovadą. Caplikas nesispyrijo, buvo mandagus, tik liepė pasirašyti Petronėlei kad niekur nedings.

Dukra išvažiavo į Žašlius. Policininkai sekė jos pėdomis, kaip dresiruoti

šunys. Kai ji vėl grįžo į Vievi, akys buvo įdubusios vaškiniame veide.

— Aš žuvusi. Man reikia bėgti, surasti partizanų... — nervinosi ji.

— Nebijok! Vokiečiai teisingi. Aš kūrėiu Lietuvą, kovojau prieš lenkus ir bolševikus. Tu nebijok, — tikinėjo tėvas.

Vieną dieną už lango šmėstelėjo dviejų policininkų kepurės. Petronėlė įbėgo į gretimą kambarį. Sunkūs batal subildėjo iš parkos. Kumštelėtas alkūne, atatupstas atitraukė tėvas.

— Renkis! Eism į nuo-

vada. Komendantas liepė. Jai apsvaigo galva ir griuvo ant grindų, garsiai suvaltojusi. Neapykanta ir sielvartas sutraukė kūną neprasisveržiančia rauda. Policininkai išėjo.

— Neatvedėm. Išgriuvo, nepasikelia... — paaiškino policijos viršininkul.

— Ogi, prie vaistinės stovi vežimas. Įmeskit ir atvežkit, — žiūrėdamas pro langą, linksmal pasakė Caplikas.

Kai Milančius su apgal-

A. CALNARIS

lėtinu munduru vėl nuėjo į nuovadą, be Capliko, buvo ir vokiečių komendantas. Vokietis šaipėsi iš jo munduro ir regalijų.

— Aple jūsų dukrą eina skundas po skundo. Mes negalime, ponas Milančiau, — numykė Caplikas.

— A, ponas vaistininkas... — pūstelėjo dūmus seniui į veldą komendantas. — Jūs užauginote komunistę! Ir dabar, kai fiurerio kariai lieja kraują Azijos sniegynuose, drįstate prašyti, kad ją paleistume?! Raus!

Vokietis pašoko, ir senis pamatė, kad jis turi steką. Smūgis į pečius perliejo lyg ugnis.

Parslytinėjęs namo, jis atsirėmė rankomis į sieną ir trenkė į ją galvą...

Jis dar matė dukrą, vedamą į traukinį. Į prekinį vagoną ji nepajėgė įlipti. Konvojininkai paėmė už rankų ir ėmė. Ten ji su-

Spengė šaltis, dūzgė laisvai. Perplėšdamas dangų, toll nuaidėjo garvežio švilpukas.

Agonija

Kai atsigaivalojęs jis išėjo kleman, jam pasirodė, jog medžiai, kuriuos jis sodino, kuproti ir juose daug nesveikų šakų.

Nuvažiavęs į Kauno devintąjį fortą, jis klaidžiodavo jo kazematais, žiūrėjo į krauju prisotintą žemę... Kažkur čia priglaudė geroji žemė ir jo dukrą. Drauge su visais — rusais, žydais, lenkais...

Jis buvo padaręs klaidą, neapkęsdamas kitų, kal reikėjo vienyti. Dukra norėjo ją atitaisyti... Tačiau aptemęs protas jau nepajėgė pervertinti vertybių.

Ir tik nuotraukos, dvi blunkančios nuotraukos ant sienos iki pat bekraštės kapo tamsos, skaudžiai perėrdamos širdį, žiūrėjo į jį.

Rikiuotėje

Petronėlė Milančiūtė vieniems laikams stojo į vieningą antifašistų, Tarybų Lietuvos atkūrėjų rikiuotę.

„MILANCIOTE, Petronėlė (1911. V. 23) Kareivonyse (Trakų raj.) — 1944 IX forte (prie Kauno) — antifašistinio judėjimo dalyvė. Baigusis Vievyje 6 klasės, dirbo tėvo vaistinėje mokine, 1935 — 41 vaistinėje Kaune.

Dalyvavo antifašistinėje veikloje. 1940 išrinkta Liaudies Seimo atstove. 1942—1943 dirbo Žašlių (Kaščiadorių raj.) ir Vievio vaistinėse. 1943 hitlerininkų įkalinta Kaune, vėliau nu-

1.

IR GAILA IR SKAUDU.

Ir gaila ir skaudu ir graudu, ir kas tiktai sielos gelmėse beturi atojautą pagarbos dėliai grožės vardo lietuvio, susirūpinkite šiuomi teipopat širdingai:

1. Kam teipo pagiežingai, ar teipo besąmoningai sugalvijintas vardas prakiliausiojo Lietuvos karžygio?

2. Arba kam toksai subjaurojimas netiktai pakenciamas, bet ir valdiškai vartojamas, jeigu klaida jau patėmyta?

3. Tatai jog piktai priešinga gaivingiausiamui šeimynų, visuomenių ir tautų gyvenime ketvirtamui įsakymui Praamžiaus: gerbti tėvus ir (tuopat žinoma ir) protėvius savo.

4. Priešingą prapultingiausiai: tas priešingumas šiam įsakymui ana kaip atydžiai mummyse skiepiintas mūsų piktųjų kaimynų, mūsų tautos lėtos žūdytojų, kuriuo tikslu, jei ne mūs prapulčiai?

5. Bekritišškai žioplai paniekinusysis savo tėvus paniekina lengviaus dar jų vaikus = savuosius brolius tautiečius ir visą prigimtąją šalį ir niekingai pasiduoda ir pasiduoda svetimynams.

vyzuoja

6. O kiekas mūsų šita prapaltingaja sielos liga beserga?

7. Iš šito įvado teikkis suprasti, malonus skaitytojau, kaip plačiai ir garbiai suprantu aš čionai iškeliamaį klausymą, akij, ausije ir širdije gi turiu čia didžiavyrį Pilėnų, kurio sudarkytuoju vardu betituluojama dargi viena dalių Lietuvos kariuomėnės.

8. Iškur galėjo rasti ir ar tur čia moksliškojo pagrindo rasti vardas jaučio, arba dargi šunio: Margis, Margius, Margys, Margelis, — Margiukas (= margius, margelis, margiukas, margis) kaip kad dabartės bevartojama?

II.

9. Jei ne visi, tai dauguma mūs senesniųjų varda šitą suradome literaturoj lenkų, kur jisai užrašyt: Margier; lenkai jį sau be abejonės pasisavino iš raštų vokiečių, gi vokiečiai dar mažiaus abėjotinai persiėmė jį iš pačių net skaudžiai jiems anuose laikuose artimųjų lietuvių.

10. Jei lenkai jį sau užsirašę ęsa Margier, tad vokiečiai be abejonės jį bus buvę užsirašę Marger, nes šitaip matom lenkus savo kalbon beverčiančius ir kitus vokiškuosius vardus bei pavadinimus, pažyzdin: Tregier, Šlegier, Bekier, Betchier, Rogier, Rydygier.

11. Jeigu vardas šitasai lietuviškai būt buvęs tariamas Margis, be abejo ir vokiečiai jį būt sau užsirašę nekitaip, nes vokiečiai galunių ts kalboj savo neve... a, nors galutinę s ir padvigubindami, pav:

Kentniss, Ferceichniss, Finsterniss; jeigu Margys, gal dabartinių Klaipėdiečių pavyzdžiu būtų sau užsirašę Margies; jei būtų buvęs Margelis — daugiausiai kad būtų savu būdu patrupinę pavyzdin savųjų Jungel, Stengel; Rudel, Sprudel, Gabel, Šnabel ir būtų užsirašę Margel; kas linki formos Margius — galunių *us* lygu lotyniškų matome vokiečius visai nevengiant.

III.

12. Istorija ir geografija nurodo vokiečius vardą šitą pasiėmus esančius betarpiai iš pačių lietuvių, lietuviai gi nuo seniausių laikų pastebėti netiktai dainininkai, bet ir dailininkai, atajaučiantieji gamtos gražybes.

13. Nemačiau aš ikišioliai nei Rambyno nei Šatrijos, nei Medininkų, nei Kreivės, prisiveizėjęs bet Kernavei, Vilniui, Kaunui, Trakams ir asmeniškai jau insitikinau, jogei lietuviai ir senovėje mėgo ir sugėbėjo savo būkloms pasirinkti patgražiausiasias valdomųjų šalių vietoves, už kurias paskiaus jiems buvo ir brangu ir malonu netiktai krūtines plačiasias statyti, bet ir galveles drąsiasias guldyti.

14. Man tiktai iki Veliuonos nuo Kauno Nemuno vandenais garlaiviu pasivažinėti teko: Toli Vislai iki Nemunui gamtos vaizdais beje krantų gražybe! — girdžiu betėmijantį pirmąkart, kaip ir aš Nemunu bekeliausį kariškį rusą. Ir ištikrųjų:

15. Buvo tai laikas pat viršunės vasarinio gamtos išsivystymos; vienur derlingąja pakrante dryžuoja

margi ruožai žydinciu daržovių; kitur betiso keršomis juostomis vasarojai: trečior jau kiek pageltę rugiai, miežiai, kvieteliai; dar tolesneja plotme tarumei gyvos straksi i pakalnę, lygu viduramžio žypones placiai nuo pažemiu pasipuošusios eglaitės, o šalimais, lygu jų priestova — asista, laibesnės kiek pušaitės; o is kitopus upės, tartumel vyriška tvirtesne koja, žengia — leidziasi šviesūs grakštus berželiai, skruobliai užuojeliai: skubina spiečiai gražajin Nemuno vandeny lygumėln, kad net stebiesi beveizėdamos, kaip tai jie tosios teip rodosi godžiai besiekiamosios Nemuno plotmelės vis ir vis nebepasiekia.

16. Ar ne iš čia tai lietuvaite's mielosios emėsi gyvus pavyzdžius teipo gražiai margiems dryziemsiems savo žuristams — juostoms — priejuostėlėms?

17. Kam teko giliaus Aukštaitijos panemunėse pabuvoti pakilkite anta aukštesniojo kalnelio toliaus nuo krašto upės; prisivėizėkite, kaip čia dar ir dabar gražiai eiliojasi slaitais lankstūs jauni brūžynai: karakai, gluosniai, žilviciai, šaltakšniai, baltalksniai, kadugynai; tolyn — aukštyn beržynai, pušynai, eglėnai, o retesniaisiais protarpiais, tartumai galingoji globa ir vadovystė išvardintosios jaunumonės, gauuonoteje senatve užuolai.

18. Ar ne iš čia tai lietuvaite's mielosios emėsi gyvus pavyzdžius savo vaizdingiems kilimėlimas?..

19. Visa tai initemiję vaizduotės "gelmėna ir pasimė atydon, jogei anuose laikuose žmonių vardai

buvo gyvai betaikomi ir jamaami iš gyvų ypalybių tariamųjų asmenų beje apistovų ir tikaly beje siekinų aukletojų sakykite: ar tiko koksainorys kias vardas vietų šių valdovui geriaus — tikriaus, negu vardas Margagiri o?..

20. Tai vietos sielos reiškinys: keptas gardesnis — margas — gražesnis — sako ir dabar tebevartojamine gyvi aukštaitių priežodžiai.

IV.

21. Visoje Lietuvos istorijoje nematome praktiesniųjų asmenų vardu, paimty iš gyvulijos — iškyrinis lai du sūnu Mindaugo, pavardintu vardais ko ne siaubūnų Ryklio bei Repiko (= Repeikio — réplio = ropuonio — ir ne Ruchlės, kaipo galėjo iskreipti varda pirmutinį tik lai sveimakalbiam).

22. Bet tatai bus tikriausiai buvę vien tikrai laikinieje provardžiai kūdikiystės; vyresnysis priešiečiojes jau édresnis — valgingenis = ryklys; jaunenyšis dar berepliojantysis = réplys, réplikas, ar répelkis.

23. Kitokių vardu galėjo dar ir neturėti visuomenėje; tėvui netikėtai žuvus negauti ir istorijoje; šitokie gi laikinieje provardžiai ir mūsų laikuose jog nevienur ir ilgiaus kitose šeimynose užsilieka; visai neretai dargi ir visam gyvenimui; senovėje, tinka tikėtis, tatai karvojosi dar tankiaus, net ir pacius vardu perkeičiant kitašyk.

24. Visur kitur Lietuvos istorijoje praktiesniųjų asmenų vardus asmeniškusius matome kilties dargi

nemedžiagines: Skirmantas, Daumantas, Ringaudas, Mindaugas, Vytautas, Būtautas, Ardyvyla(s), Tautvyla(s), Algirdas, Algimantas, Keistutis, Gediminas, Daugirdas, Skaugirdas.

25. Iš vardu medžiaginių pamatingiausiai gali būti čia tikinanciais vardai ar pravaržiai kitiles vietovinės: Didžbalis, Juodbalis, Rūdvalkis, Raistinis, Balūnas, visų gyviausiai betgi teipo gyvai beatmenams, savo laiku plotokai prągarėjęsysis atgimstancioje Lietuvoje perėjojo metišmicio gale Varnagiris.

Liekasi nustatyti dar, kuomi geriaus — tikriaus atėko vokiskamui Marger lietuviskasis Margagiris, negu Margys, Margius, Margis, arba Margelis.

V.

26. Pilenams prigimtoje Aukštaitijoje, savo žodžius betariancioje pilnuoju skiemeniu (kuomi aukštaitiai savo tarne tam lygiai skiriasi iš tarpo kitų tarmių lietuvių, kaip kad didžiarusiai skiriasi iš tarpo kitų slavų), vardas sitasai be abejo teipo ir buvo tariamas: Margagiris; lietuviškai papruses — Žemaitiai, kaip ir dabartės matome, bemėgsta savo žodžius trumpinti, tada ir sitasai vardas (ar pavardė) pas juos be abejo išėjo Marggiris; arba dargi Marggiris, kaip kad sakoma pas juos balt'veidis, rud'barzdīs, štap'jurgis, šan'snukis, šun'vaikis ir dargi šun'vaik's, kuomet aukštaitiai dūkai sako baltaveidzīs, ruda-barzdīs, šlapiajurgis, šuniavaikis, šunišaukūis.

27. Bet vokiečių kalbai galūne *tr* daiktavardžių vardininkuose nesava ir neceivilizuotoje viduramžio

senovėje galėjo but ir visai nepakenciamas; priedas *s* reiskia pas juos antrašį linkenį = kilmininką, todėl ir likosi jiemsiems užsirašyti ne Margis, arba Margir, tikrai Marger, nes teip tikrai be abejonės rastininkams perduodavo bemoksliai beraščiai anų laikų karžygiai. Reikalas antrosios raidės *g* žodžio viduje lenkame nei vokiečiams nebuvo suprantamas nei atjauciamas ir jie josios nedejo.

28. Dar liekasi pridurti, jogei Margagiris galėjo — būti pavadinimas anos giminės šeimyninis, visos giminės sulyg vietovės ir valdžios; vardas asmeninis galėjo buti dar kitoks, jau reiskiantysis jo auklėtojų tikslus bei siekimus, arba asmenes paties didžiavirio ypatybes (jeigu ne jisai pats buvo šitų vietų valdovu pradiniu) — tik vieniuteiui asmeniui anosios giminės ainytėje išlikus, galėjo būti visai nevarotas ir visuomenėj plotineje dargi visai nežinomas, kaip kad ir mūsų laikuose teip neretai jog matome vaikus nežinancius vardu tėvy; senovėje gi, dargi artesneje, žmočes pavaldiniai visai neretai nežinodavo neliktai vardo, bet ir pavardės savo valdovo ir vardinidavo tik sulyg vietovės.

29. Tokiu būdu vardas asmenis Pilenų didžiavirio galėjo ir visai istorijona nepakliuti ir mūs pačių susumintas jo Šventas (tautiskai) asmuo be jokio pagrindo.

VI.

30. Negalėjo vadintiesi teipogi Margagiriuni (= Margagiris) nes latatai būn buvęs pavadinimas specialytninis, kaip stalius, kurpius, stiklius, puodzius,

blūdžius, lyg tartumei jis tarias girelės būn savaja ranka sėjēs ar sodinēs, arba jasias teipo gražiai savo ranka išmarginēs.

31. Bet — atsilieps kas atkaklesnis — jē tasias margas Aukštaitijos gireles už kitus atydžiaus gynē.

32. Prieš šitą priparodymą žemyn nuleidžiu plunksną ir išrisimā šito naujo klausymo paleiku Valstybes Seimui ir Valstybes Prezidentui tvarka tamtikro manifesto, ar įstatymo.

33. Bet jei bus leista ir tolyn tasai teipo brangus lietuvių tautai ir teipo nepavaduojamasai Lietuvos istorijai protėvis bevardinti margiumi, margiu ar margiu, ar margeliu, nepaisant iš mažos ar didelės raidės tat būn rašoma, aš dar garsiaus mėginai šaukti: infamiam netionis tenamusi Sulaikykime tautinė gėdą! Liaukines bebuvē manekenais, be savos kritikos be atsparos bevaldomaisiais sveitimųjų!

VII.

34. Kas besekē lietuvių būdā nuo senovės, tasai neturi abejonēs, jogei visa isgriantųjų Pilėnų apielinkē ilgainiu metų visai Lietuvai pasidare ir haugi ir brangi ir slepiningai šventai; kad artimausiojon tų garbingųjų gruvėsių apielinkēn nieks ilgus metus nezenge be tamtikrų apiegyų, be amulety be kabolių; kad toji apielinkē simtams metų aptilo netiktai nuo lietuvių dainų, bet ir nuo kokių norys žmogiskųjų balsų; kad toji vietovē greitai sparčiai apaugo nebeperinamuuju maragirių, kursai visiems paprusieciams patapo Mar'giriu (= Mar'gir's), iš kurio vokie-

čiai dar tvirciaus nusistatē savo raštuose pavadinimā Marger, o lenkai iš jų Margier, kaipo kad ir kitose šalyse žymenieje visuomenėje asmenai įprasta žymėti vardais jų kilties ar būklos.

VIII.

35. Ir praeties istorija ir geografija ir gyvoji Lietuvos žmonių kalba gyvai — tvirtai bestovi už tauti- kad šitasai Lietuvos didžiavyris turi vadinatis tikitai Margagiris niekeno šven, tavaigiskai nedarkomas neniekinamas, be jokio moksliškojo pagrindos begrehtinant prie paprastųjų naminių gyvūlių, o ikisielinis šito teipo brangaus ir švento visai Lietuvai vardo bedarkymas tarpe patių lietuvių ateitin nepakestinas ir neleistinas, quousque enim ista Obscurantia publica nationalis permanebit atque progressabit!?

36. Ko neapgynē ir neatataisē dvarūnai, tai tur atataisyt prakiliusie vaikai kaimų = vaikai artiojų, kaipo artimesni žemelei gimtinei ir protėvių sėsellams.

IX.

36. Štamui tautiniamui Didžiavryiui ugninis paminklas iškelinas iki aukštumų Anapieliūs, idantio šviesus ir šventas: tautiškai ir viesāžmoniskai šventasai paveikslas būn per amžius aukščiausioju pavzdziū tautiskosios ir viesāžmoniskosios prakilybės ir dorybės ilgiauų eilių ainiams, nes šitasai protėvis mūų matomai tvirciaus už kitus suprato ir atjaute

zmogaus didybē aukštesnē esančā užu mītes galībē; suprato ir atātautē zmoņu esantī sutvertā gamtoje valdovu būti, ne vergus ir tājā aukstā zmoņaus garbē savo tolaikine taisykle ir supratimū ištaikē iki galo, o lietuvī suprato matomai pašauktā esanti būt skyrējū dviejū pasauliū, — dviejū žmoniūs grupiū ivairybems, ir šitā pareigā ištaikē iki galo ir tājā pašventē tuopat. Ģarbē todėl aukščiausioji te šviečia jo šviesiajai atminčiai ilgiausius amžius pilniausioje didybėje vardo žmogaus ir vardo lietuvio didybū!

Gedimīnui tekīti vertas paminklas jo vardo kalne Vīniūje kaipo atminītis jojo placiosios ir praklītos valadovīskos didybēs ir galībēs, ir Veliuonoje, kaipo pasvirusios ir baigusios savo dienas, o Margagiriūi aukščiausiuose sostīnes tōlesniuose kalnuose ir Pilēnū panemūnēs, kaipo aukščiausiamū tautos sielos lakūnū, kaipo galūnūi sielos žmogīskosios amžinosios.

37. Crescat floreat in aethernum uti vivissimum exemplum heroitatis lithuanicue atque exemplum vivissimum gloriæ nominis humani in Lithuaniam!

X.

38. Sunku pakęsti ir besąmoningas perkeitimas Trakų didžiavirio Keistučio vardo:

Grīžus prie pagrīndū, išdētiū p. 19-m kilmei vardo Margagiriū išaiskīnīti, ar galīma abejoti, kad tasai maloniausiasai ir sirdīngiausiasai mūsū protēvis teip tikrai, ne kitaip pavadīntas buvo vadovaujantis tais pacītais dēsnīais?.. Jīsai jog tikrai turejo keistū s t a s rodytis anuose žiaurenbyū laikuose savo ne-

paprastuoju švelnumu ir tokī ne kitoki vardā igavo savūjū laikū šeimynoje visuomenėje ir istorijoje. Jeigu anuose laikuose net ir lėtoje Lietuvoje taiksei žiauruoliū bei paniureliū, o kitū šaliū valdovai net staciai velniū vardais užrasīnēti istorijoje, mūsū Keistučio švelnutis veidas ir būdās ar galėjo jam leisti ir pavadinimā kitoki, kaipo Švelnutis, arba Keistutis?..

Kestas, Kestutis reikštū ką nors sunkinančio, sunkiai pakenciamo, kuo metu rodos sunku sau ir inai vaizdinti, idant ansai visopus malonūsīs mūsū protēvis būtū galėjēs savo asmeniu kanorys sunkinti — is-skyrus žinomā rusīskuosius bei kitokius išdavejiškuosius bicūlius Jogailos.

Švelnutis būt galėjo pavadīntas, bet niekada Kestutis, nes negi prisīmīme istorijon ir vardo pagrīndan aklosios tuo metu vokiečių pagriežos sąmezgiū Kühn Štūdēt nuo Kühne Štute išvestājū ir raštan perduotājū kalbomis beraščių svetīmkalbū Knechtū nors teko jau ir šitokios kilties galimybē be pasīpliktīnimo svarstoma lyg rimtas šaltinis šito vardo kilčiai užēiti rimtame lietviū mokslo organe. Ar ne vieta bus čia ir vėl susūkti: infarniam nationis sustentemus! Suturēkime gi, salaikykime tautinē gedā!..

39. Nors ir ne teip jau škaudžiai ir niekingai pliktīnantis, bet visgi nepakesinas ir karžyngingas Ardylo(s) vardo sėgīmas prie vokiškosios Erdē(s), kuomet su vokičiais sīsai mūs protēvis rodos mažai ir darbo beturejo.

Ardikū, Ardickū rodosi ir dabarīs Lietuvoje netruksta, o šitasai Lietuvos protēvis, kaip iš tikrosios istorijos žinoma, sugabhai ardē Lietuvos priešū ne-

tiktai vylas, bet ir galvas: ir gavo teipopat sulyg savo darbų vyriausią vardą, kaipo kad žinomasis Jurgis sulyg savo galvos kepūrę.

40. Nepakestinas nei graškščiosios Zavybės tam-pyrmas lenkinkiškojo padaro jupa Žyvilės, ar Živylės:

vaidyti= vaidyla—vaigylė ir vaidylutė;

Žavėti=žavyla—žavylė ir žavylutė.

41. Nepakestinas sudarkymas dargi teipo gyvo savosios liaudies svajonių padaro, kaipo vilkalokio vilkolakiu betempiant ir vėl gi per lenkiskąjį kurpeli, lyg koki užbūrimą besekant:

vilkas ir lokis=nei vilkas nei lokis=vilkalokis,

teip lygu asilėnas=nei arklis nei asilas=mulas.

Senesniejie žmonės teip ir suprasedavo: nebegalėjęs tikruoju žvėrimi išbūti; vardu atmintas žmogumi atvirsdavęs nes tatau buvusis žmonių vestuvių dalyvis kokio nors raganiaus arba raganos užkeiktasis. Užkeikiamas gi būdavęs visas vestuvių pulkas.

42. Gerbkime, gairvinkime ir gelbėkime nuo sunaikinimo ir visą kalbą tėvų savo, kaipo švenčiausiai palikimą, nes šitai mūsų savavališkiejie ir tinginiskiejie, svetimose šalyse išaugusieji kalbininkai, sau klapatą su placiaus už kitas išvystytąją mūsų tėvų kalbą bemažindami net jau ir krikščioniškuose katechizmuose ištaus šimtmecius vartojamuosius linkenių ismėto ir jų gramatikosna nededa, kaip dangun (ėmimas ir žengimas) lyg tartumėi nei potėtių lietuviškų būti nesimoke, viską stropiai betempdami

ant svetimų kurpalių, kur kalbos linksmuotis pakelini sugraibomaisiais ramščiais bei apyruoklėmis sudaromos, lygu Žemaičių Kalvarijos ubagų karaliaus eisena. Tatau lengviaus: sugedus kalbos tvarakai nesunku rast kuo suramstyti.

Gėda bet ir tai.

jisai palūsooti nuo mokesių kokiam penketui metų, kas išneštu vos kelias dešimtis nuo dešimties izdo nuostolio už visus keitimosi operacijos metus, nes ką gi jisai beprimoka nuo savo pilkųjų smėlynų?

Beje kad gaminamoji išpo miško žemė ne visur ir ne iskarto pasirodytu pirmos rusies.

9. Bet šitai šimteriopai atsilygintu izdai ir visuomenėi paskesnyais — tolesnyais padidejimas nasmuno naujųjų ūkių persodintųjų valstiečių palyginus prie ūkių smėlynų, nustojus jiemsiems nuolatiniu pusba-dziu beskursti, įgavus išsėjima lėšomis prasliavinti kultūriškai ir didesnius sumokant izdai mokesnius beje nustojus verstis izdo miško vogimnu.

10. Jei pamainos smėlynuose miškas išaugtu kiek retemis ir neteip greitai, už tatarai išaugtu brangės rusies.

11. O paneriuose miško kainą keltu dar patsai artumas plukdomosios upės.

12. O naujuose po miško derlingosios žemės ūkiuose rugiai, kviečiai, doržovės bei vaisiniai sodai ir vėl neštu naudos daugiau, negu miškas laukinis ingi: jog žemų derlingųjų padarinio brangmedžio apart azuolių jau beveik nebelike visoj šitoj apskri-tyje ir tasai auga nebeapsimokamai lėtai.

13. Nauda izdai būtų dar ir iš to, kad daugelis — is tikrųjų visi — smėlynų savininkai — savo smėlynus mielai mainytusi ir i trigubai mažesnius plotus žemes derlingosios ir metų simtui pralinklus izdo miškų plotai realėsės vertybes padidetu išsais kvadrat-kilometrtais, todėl ir pelnas nuo pamainų miško desim-

ties išetu ne 400 litų kaip nurodyta pradžioje, bet nepalyginamai daugiau, maža — daug viduri tarpė 400 ir 40000.

14. O pametamuosius smėlynus savuoju darbu neprimokamai apmiskintu patys perkeliamicie 3—4 ir 5-se metuose keitimas; nei mokinti nebereketu, tikrai lai pridaboti kiek.

15. O tuo tarpu gautais už parduotąją miško medžiagą gyvysis skatikas, teip dabar reikalingas Lietuvoje, tuojautės neštu izdai nuosincius ir gyvą naudą visuomenėi ir valstybei.

16. O Vievio bei Onušiškių valsčių geltonuose smėlynuose auganciosios kai morkvutės iš viršaus ir iš vidaus geltonosios pušatės jog tikrai vertesnės, negu išpurtsios skytelios drebulės derlingose dirvose Kaisedorių bei Pravieniškių.

17. O tuose šviesiųjų smėlių pusyruose girdisai tvinšta — čiurlena daugybė pulkiausinių aukštyn besokančiųjų šaltinių, artimų Birštono giminaičių, gal dar naudingesnių žmonių sveikatai už patį birštoniški.

18. Ir pati miško apsauga kurkas pigiaus atseitu, nes negi belėstai kaisiadoriskis, arba pravieniskis miško vogti Vievin arba Onušiškin pritrukes vietioje? Ci apie ganyną nēr ką ir kalbėti, nēr jog nebūtū ko ir gyvi pilkuosna smėlynosna bei apyglynuosna.

19. O neapseimanan pristatymui nesunku būtų siaurabėgių gelžkelikų pridaryti, kad ir arklinių, kurių vokiečiai buvo pridare okupacijps metu, koki ir orštesni ir pigesni, ne gu plentai, nesa ir is uzima, kas vėl šaliai naudon.

20. Priprastu žmonės daugiaus durpių kasti, sąly misko neturėdami, kas ir vėl šaliai naudon.

21. Šitame persivėrimo laikotarpyje rastusi daugiaus darbo, pelningo varguomenė, naudingo valstybei ir visuomenė,—kas vėl naudon.

22. O kaip vėl šalies vadovytei gali leisti pilietiskoji sąžinė savosius žmonis skurdyti pelnu dešimčių teipo lengvai jiems gailint duoti jei ne visur tukstančius, tai šimtus tikry-tikriausiai, kaip tai anksčiau gyvai išparodyta?..

23. Jų tatau gyva liekana skriaudamųjų—gyviamųjų yampyrų ponų užpalkitoji!..

24. Tai sunki nuodėmė prieš žmoniškąją pažangą prieš žmogiskąjį proklilį!..

25. Ogi ir ekonomiskai vien ėmusi gerai išauklėtasai ir gerai išlaikomasai pilietis jog tatau ir yra vertingiausiasai ir pastoviausiasai valstybės ir visuomenės turtas, ko patvirtinimui pilnai pakankamai užeiname pavyzdžių ilgiausios praclties istorijoje; o žmogaus darbas jog tatau vėl gyviusiasai, našiausiasai ir pastoviausiasai visuomenės ir valstybės kapitalas: kam tos gyviusios šalies brangenybės sukiktos procentuojanciuosna s²⁰⁰ nuosna? Jų tatau tespoput praetas padejys, kaip kad sidabrinemis bei aukštinemis senosios bobutes kojinejel.. Skirtumas lai blogan: aukštinai beje sidabriniai sausoje kojineje korint negenda, žmogaus gabumai gi nesunaudojami, plotai žmi sunyksta, atrojuojasi, kaip tatau aršibūdi: kilometrals, liskai, dešim-

26. Ogi ir ta žemelė gimtinė jog tatau mūsų moty-
na matintoja, kurios nuogumą prigimtinį toli nevisur
pakankamai pridengia augmenai, ne sąlyg josios pri-
gimties išsigimusųjų žmonių jai primestieje prievarėj
protėvio Nojaus sūnus žemadūšis amžinuoju Chamu
pasilikto, kad nepridengė ir viešona pajukon paliko
silpnųbeje apnuogusiji tėvą: mes motynos matintojos
apnuogusios silpnųbeje nepridengiamė, viešona pa-
juokona kaimynų paliekame; mums dar blogesnis
vardas graso žmonijos istorijoje.

šimtui: įvykdykite, kam tatai priguli, nors šios problemos didžiąją užduotį ir tuojau atkris nuo jūsų anos gėdos dalis didžioji.

32. Kaip tik dabartinių žemės reformų begije labiausiai pravartu visa tai atsiminti.

33. Reikėtu negaisnuojant pakviesti norinciuosius keistiesi atsiliepti ir atsiliepusių skaičių prisiminti atydon sudarant išvadas galutinasis šiame dalyke.

34. Pasiuilymai manau gal būti primami tik ištaisais kaimais, arba šiaip didesniais plotais, arba iš asmenų, savo ūkiui neinkamuosius plotus turncijų reitmai izdo miško.

35. Visoki šiame dalyke paliudymai turėtu būti ai suprasinti, palengvinti ir galimai apsaugoti dyimų bei pikty išnaudojimų.

VIEVIO MOKYKLAI 125 METAI

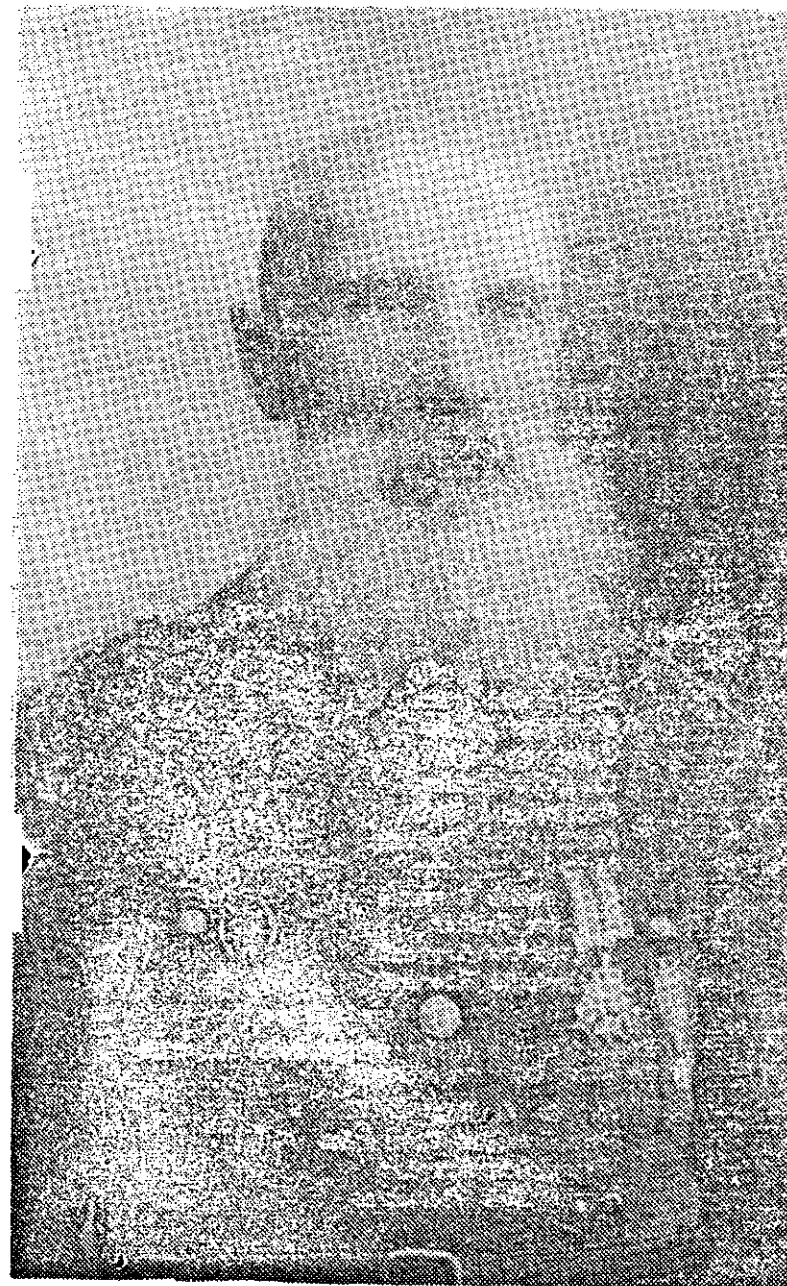
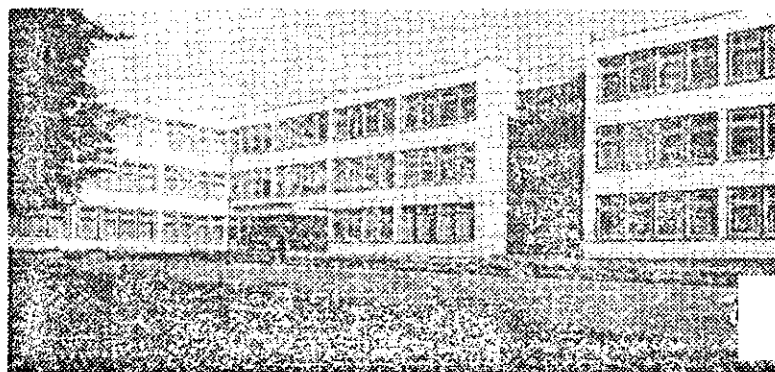
Vievio vidurinei — 40 metų

Pirmoji Vievio miesto mokykla dokumentuotai datuojama 1864/65 m. Tai buvo vieno komplekso „narodnoje učilšče“, skirta visam valsčiui, visai parapijai. Pirmaisiais mokslo metais mokėsi tik 23 mokiniai—berniukai. Po dešimties metų (1885 m.) mokyklos sąrašuose jau žymimi 44 berniukai, o mergaičių nėra.

XX amžių sutinkant—1900 m. jau ir Vievio mokykloje pažanga: prie 58 berniukų jau mokosi 13 mergaičių. Tik 1910—1911 m. įkuriamas dviklasė mokykla (mokytojai: Dmitrij Ignatovič Sanka ir Anton Antonovič Komarovskij). Tai dabartinės muzikos mokyklos patalpos, kuriose buvo tik 2 didžiulės klasės. Mokyklai buvo skirta 1,5 dešimtinės žemės. Mokėsi 151 mokinys (71 mergaitė, 80 berniukų). I-jo pasaulinio karo metais švietimo darbas Vievyje nutrūksta. Iki 1915 metų buvo dėstoma tik rusų kalba.

Kuriantis Lietuvos nepriklausomybei, 1918 m. buvusios „narodnoje učilšče“ patalpose įkuriamas lietuviška 4 klasių pradinė mokykla, kuri sėkmingai dirbs iki 1936 m. Mokyklos vedėjai: J. Milančius, A. Baumilas, V. Buinevičius, V. Minkevičius. Mokinių skaičius pradinėje svyruoja 80—120.

Ypatią vietą vedėjų tarpe priklauso J. Milančiui, pirmam lietuviškos mokyklos Vievyje vedėjui. Atkakliai kovojęs prieš Lietuvos rusinimą, drąsus knygnešys, išprusęs politikas, susikūrus nepriklausomai Lietuvai, kovoja Vievyje už lietuvių kalbą, protestuoja prieš lenkinimą, rūpinasi švietimu. Daug pastangų parodė, kad liaudies vaikai galėtų mokytis. Prie

Pirmasis Vievio mokyklos vedėjas J. Milančius

Direktorius R. Malikėnas

senosios mokyklos (dabar muzikos mokykla) tebeauga jo pasodintas ažuolas. Apylinkės žmonėms kaip formacininkas padėdavo patarimais, buvo nuoširdus, paprastas.

1936 m. šalia medinio caro laikų pradinės mokyklos pastato užbaigiama statyti 7 klasėms pritaikyta tipinė mokykla. Pirmasis jos vedėjas Vincas Minkevičius. Klasės pilnutinai neužpildomos (mokinių apie 100–120).

Vokiečių okupaciniu laikotarpiu vėl sujaukiamas švietimas. Naujose mokyklos patalpose įsikuria kariškiai. Pastatas aptveriamas spygliuota viela, apkasamas bunkeriais, apminuojamas. Mokslas vėl išmetamas į buvusią „narodnoje učilšče“.

Hitlerininkus išvijus, 1944 m. rudenį Vievyje įkuriama progimnazija. Mokosi progimnazijoje 102 mokiniai, pradinėse klasėse—165. Pirmieji mokytojai: M. Abromaitytė, (Direktorius) M. Plėnienė, E. Jakubaitienė, S. Norkūnienė, S. Damulevičius, A. Elijus, A. Skatsgrienė, J. Cibulskas.

1949|50 m.m. pradžioje progimnazija perorganizuojama į vidurinę (priaugančią) mokyklą. Pirmasis direktorius Jonas Cibulskas. Vyresniųjų klasių mokinių—178.

1953 metų pavasarį išleidžiama pirmoji abiturientų laida—9 jaunuoliai. Iki 1961 m. Vievio vidurinė mokykla dirba 1936 metais pastatyta pastate. Todėl tenka dirbti dviem pamainomis, o vakare dirba ir III-ji pamaina—vakarinė mokykla.

1961 m. prie senos mokyklos pristatomas priestatas ir sporto salė.

1979 m. pastatyta nauja, 1284 vietų tipinė mokykla. 1980 m. mokosi 1202 mokiniai, 1989 m.—1165 mokiniai.

Mokykla turi ir gražų muzikinį palikimą. Jau nuo 1951 m. ji tapo dainuojančia, kai čia pradėjo dirbti tik baigus Vilniaus Tallat-Kelpšos aukštesniąją muzikos mokyklą chorvedė Kvaraciejūtė (vėliau Pulauskienė) Aldona. Jos vadovaujamas mergatelių choras jau 1952 m. rajoninėje meno saviveiklos apžiuroje laimėjo 1-ją vietą. Nuo 1969 m. į mokyklą dirbti ateina A. Pulauskienės mokinė Leokadija Ginelevičienė. Pergalės estafetė neišleidžiama. Laimėjimai rajoniniuose ir respublikiniuose konkursuose įvertinami 1981 m. suteikiant mergatelių chorui liaudies kolektyvo vardą. Choras pavadina „Pušaltėmis“. Kasmet „Pušaltės“ keliasi: vienos išeina į gyvenimą, kitos įsijungia, bet meninis lygis lieka tas pats—skambus sidabrinis varpelis, girdimas toli už mokyklos ribų.

Tradiciinis mokyklos meno gyvenime ir dalyvavimas „Dainų dainelėje“. Ne sykį mokyklos dainininkai tapo respublikos ar zonos laureatais.

Nuo 1989|90 m.m. mokykla pradėjo laipsnišką perėjimą prie tautinės mokyklos atkūrimo Vievyje.

Vadovavę mokyklai direktoriai

Abromaitytė Marija	1944—1948 m.m.
Cibulskas Jonas	1948—1952 m.m.
Jasaitis Juozas	1952—1953 m.m.
Paurienė Antanina	1953—1954 m.m.
Lančinskaitė Elena	1954—1955 m.m.
Gruzdis Juozas	1955—1959 m.m.
Černiauskas Vytautas	1959—1967 m.m.
Lančinskienė Birutė	1967—1973 m.m.
Dirsė Valentinas	1973—1985 m.m.
Mailkėnas Romaldas	1985—

Mokykloje dirbę nusipelnę mokytojai, mokytojai metodininkai, vyresnieji mokytojai

Bartuškienė Zofija
Laurinavičiūtė Vitalija
Isajeva Antanina
Cibulskienė Janina
Šerkšnas Kostas
Gaidukienė Albina
Zvirblis Aleksandras
Glebieinė Anelė
Firavičiūtė Birutė
Markevičiūtė Genė
Liachovič Jadvyga
Mažylienė Irena

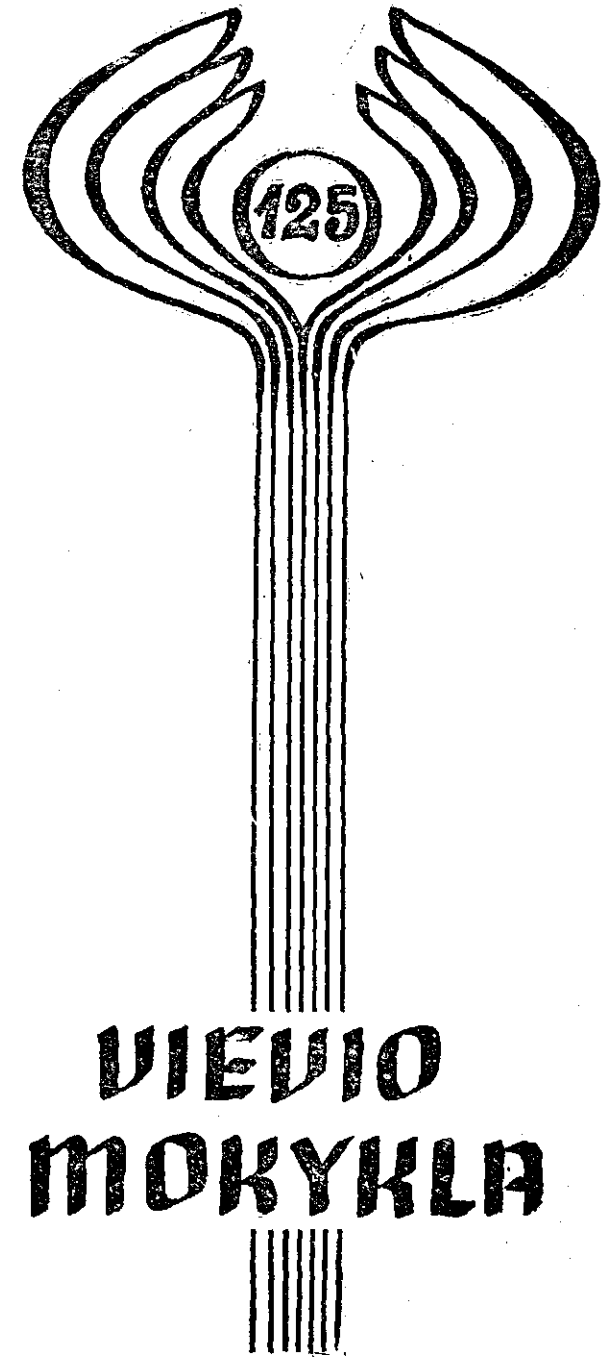
Aukso arba sidabro medallais buvo apdovanojami

Usonytė Danguolė
Ručinskaitė Irena
Cibulskas Valdas
Cibulskas Algis
Cibulskas Romas
Caplinskaitė Sigita
Černiauskas Kęstutis
Mačiulis Viktoras
Lapinskaitė Romantė
Marcina Arūnas
Kanapickas Arvydas
Lapinskaitė Ramunė

Respublikinėse fizikų olimpiadose dalyvavo ir ne kartą tapo nugalėtojais

Jasaitis Saullus
Petruškevičius Raimundas
Kanapickas Arvydas
Markevičius Vidmantas

Mokėsi mūsų mokykloje respublikinės biologų olimpiados laureatas

Šeštadienis POPETE!

Perplėštas dangus

Kaip jis užplūdo, tas pažįstamas, kurio jis nebijavo, dargi laukė? Su geisvai juodais trotilo dūmais virš geležinkelio, su „Telefunkeno“ išgergžtais vokiečio karininko žodžiais: „Ich befinde mich in der alten deutschen Handelsstadt Kauen“. „Aš esu senajame vokiečių prekybos mieste Kaune“...

Petronėlė pasakojo, kaip jie traukėsi iš Kauno. Pėsti, laukais. Paskui ji su viena mergina atsisukė, atsigulė miškelyje pailsėti. Nuovargis lipdė akis... Kai ji atbudo, draugės nebuvo. Kartu su ja dingo ir portfelis su duona ir akiniais. Žalios pušų viršūnės matėsi išskydusios, tarsi pro vandenį. Nežinia, ar todėl, kad nešė akinių, ar todėl, kad verkė. „Kiek daug dar deldių ir mažų niekšybų žmonėse!“ — brovėsi mintis.

Ejo miškais, visą laiką bijodama, kad be akinių nuo tolo nepamatys baltų

(Pabalga.
Pradžia Nr. 18, 19)

raiščių ant rankovių. Taip atkeliavo į Malūnėlio vienkiamį, paprašė Andrijausko priglauti. Zmogus priglaudė.

Prispaudusi kaktą prie vasaros saulės įkaitinto stiklo, žiūrėdavo į kelėlį, vedantį į rytus ir į vakarus.

Pergalės 30-mečiui

SENŲ NUOTRAUKŲ SPALVOS

APYBRAIZA

rus. Kartą po lietaus, kai gaiviai kvėpėjo žolė, išėjo į kiemą.

Pro šalį važiuo fašistų patikėtinis Vasiliauskas, duoklių hitlerininkams rinkėjas, pirkimo taškų dalintojas. Užlaužė žaslais arklio nasrus, apgrėžė, ir, perliejęs botagu, nudardėjo atgal į Vievį.

— Policija... Piemenys! — išsišiepė, įgriuvęs pas nuovados viršininką Capliką. — Komunistė aplink bastosi, pas Andrijauską pilvą prieš saulę kaltina, o jūs snaudžiate.

Milančius ėjo gatve, žiū-

rėjo į medžius, kai ji sustabdė pažįstama senutė:

— Pono dukterį, Petronėlę, į policiją atvežė...

Jo, šaulio, Lietuvos kūrėjo, tautininko dukterį Jis užsitempė apduikėjusį mundurą su ordinais ir nuėjo į nuovadą. Čaplikas nesispyriojo, buvo mandagus, tik liepė pasirašyti Petronėlei kad niekur nedings.

Dukra išvažiuo į Žaslius. Policininkai sekė jos pėdomis, kaip dresiruoti

vadą. Komendantas liepė. — Jai apsvaigo galva ir griuvo ant grindų, garsiai suvaltojusi. Neapykanta ir sielvartas sutraukė kūną neprasisveržiančia rauda. Policininkai išėjo.

— Neatvedėm. Išgriuvo, nepasikelia... — paaiškino policijos viršininkui.

— Ogi, prle vaistinės stovi vežimas. Įmeskit ir atvežkit, — žiūrėdamas pro langą, linksmiai pasakė Čaplikas.

Kai Milančius su apgal-

A. CALNARIS

šunys. Kai ji vėl grįžo į Vievį, akys buvo įdubusios vaškiniame veide.

— Aš žuvusi. Man reikia bėgti, surasti partizanų... — nervinosi ji.

— Nebijok! Vokiečiai teisingi. Aš kūrėu Lietuvą, kovojau prieš lenkus ir bolševikus. Tu nebijok, — i tikinėjo tėvas.

Vieną dieną už lango šmėstelėjo dviejų policininkų kepurės. Petronėlė įbėgo į gretimą kambarį. Sunkūs batali subildėjo iš pasilkos. Kumštelėtas alkūne, ataturpstas atsitraukė tėvas.

— Renkis! Eism į nuot-

Spengė šaltis, dūzgė laidai. Perplėsdamas dangų, toli nuaidėjo garvežio švilpukas.

Agonija

Kai atsigalvojęs jis išėjo kieman, jam pasirodė, jog medžiai, kuriuos jis sodino, kuproti ir juose daug nesveikų šakų.

Nuvažiavęs į Kauno devintąjį fortą, jis klaidžiodavo jo kazematais, žiūrėjo į krauju prisotintą žemę... Kažkur čia priglaudė geroji žemė ir jo dukrą. Drauge su visais — rusais, žydais, lenkais...

Jis buvo padaręs klaidą, neapkęsdamas kitų, kai reikėjo vienyti. Dukra norėjo ją atitaisyti... Tačiau aptemęs protas jau nepajėgė pervertinti vertybių.

Ir tik nuotraukos, dvi blunkančios nuotraukos ant sienos iki pat bekraštės kaip po tamsos, skaudžiai perreždamos širdį, žiūrėjo į jį.

Rikiuotėje

Petronėlė Milančiūtė vienišiam laikams stojo į vieningą antifašistų. Tarybų Lietuvos atkūrėjų rikiuotę.

„MILANCIUTE, Petronėlė (1911. V. 23) Karėivonyse (Trakų raj.) — 1944 IX forte (prie Kauno)

no) — antifašistinio judėjimo dalyvė. Baigusį Vievyje gijos 6 klases, dirbo tėvo vaistinėje mokine, 1935

— 41 vaistinėje Kaune. Parsilytinėjęs namo, jis atsiremė rankomis į sieną ir trenkė į ją galvą...

Jis dar matė dukrą, vedamą į traukinį. Į prekinį vagoną ji nepajėgė įlipti. Konvojininkai paėmė už rankių ir ėmė. Ten ji suknūbo ant purvinių grindų kaip krūvelė skudurų.

Mažoji Lietuviškoji taryva Cypdamos iš skausmo, užsivėrė durys.

enciklopedija, II t. 594 psl.

Spartuolis. - 1975. - Nr. 20.

Kopija

1. *Ustav* *males* *seston* *or* *fan* *u* *1828* *u* *1830* *u* *1832* *u* *1834* *u* *1836* *u* *1838* *u* *1840* *u* *1842* *u* *1844* *u* *1846* *u* *1848* *u* *1850* *u* *1852* *u* *1854* *u* *1856* *u* *1858* *u* *1860* *u* *1862* *u* *1864* *u* *1866* *u* *1868* *u* *1870* *u* *1872* *u* *1874* *u* *1876* *u* *1878* *u* *1880* *u* *1882* *u* *1884* *u* *1886* *u* *1888* *u* *1890* *u* *1892* *u* *1894* *u* *1896* *u* *1898* *u* *1900* *u* *1902* *u* *1904* *u* *1906* *u* *1908* *u* *1910* *u* *1912* *u* *1914* *u* *1916* *u* *1918* *u* *1920* *u* *1922* *u* *1924* *u* *1926* *u* *1928* *u* *1930* *u* *1932* *u* *1934* *u* *1936* *u* *1938* *u* *1940* *u* *1942* *u* *1944* *u* *1946* *u* *1948* *u* *1950* *u* *1952* *u* *1954* *u* *1956* *u* *1958* *u* *1960* *u* *1962* *u* *1964* *u* *1966* *u* *1968* *u* *1970* *u* *1972* *u* *1974* *u* *1976* *u* *1978* *u* *1980* *u* *1982* *u* *1984* *u* *1986* *u* *1988* *u* *1990* *u* *1992* *u* *1994* *u* *1996* *u* *1998* *u* *2000* *u* *2002* *u* *2004* *u* *2006* *u* *2008* *u* *2010* *u* *2012* *u* *2014* *u* *2016* *u* *2018* *u* *2020* *u* *2022* *u* *2024* *u* *2026* *u* *2028* *u* *2030* *u* *2032* *u* *2034* *u* *2036* *u* *2038* *u* *2040* *u* *2042* *u* *2044* *u* *2046* *u* *2048* *u* *2050* *u* *2052* *u* *2054* *u* *2056* *u* *2058* *u* *2060* *u* *2062* *u* *2064* *u* *2066* *u* *2068* *u* *2070* *u* *2072* *u* *2074* *u* *2076* *u* *2078* *u* *2080* *u* *2082* *u* *2084* *u* *2086* *u* *2088* *u* *2090* *u* *2092* *u* *2094* *u* *2096* *u* *2098* *u* *2100* *u* *2102* *u* *2104* *u* *2106* *u* *2108* *u* *2110* *u* *2112* *u* *2114* *u* *2116* *u* *2118* *u* *2120* *u* *2122* *u* *2124* *u* *2126* *u* *2128* *u* *2130* *u* *2132* *u* *2134* *u* *2136* *u* *2138* *u* *2140* *u* *2142* *u* *2144* *u* *2146* *u* *2148* *u* *2150* *u* *2152* *u* *2154* *u* *2156* *u* *2158* *u* *2160* *u* *2162* *u* *2164* *u* *2166* *u* *2168* *u* *2170* *u* *2172* *u* *2174* *u* *2176* *u* *2178* *u* *2180* *u* *2182* *u* *2184* *u* *2186* *u* *2188* *u* *2190* *u* *2192* *u* *2194* *u* *2196* *u* *2198* *u* *2200* *u* *2202* *u* *2204* *u* *2206* *u* *2208* *u* *2210* *u* *2212* *u* *2214* *u* *2216* *u* *2218* *u* *2220* *u* *2222* *u* *2224* *u* *2226* *u* *2228* *u* *2230* *u* *2232* *u* *2234* *u* *2236* *u* *2238* *u* *2240* *u* *2242* *u* *2244* *u* *2246* *u* *2248* *u* *2250* *u* *2252* *u* *2254* *u* *2256* *u* *2258* *u* *2260* *u* *2262* *u* *2264* *u* *2266* *u* *2268* *u* *2270* *u* *2272* *u* *2274* *u* *2276* *u* *2278* *u* *2280* *u* *2282* *u* *2284* *u* *2286* *u* *2288* *u* *2290* *u* *2292* *u* *2294* *u* *2296* *u* *2298* *u* *2300* *u* *2302* *u* *2304* *u* *2306* *u* *2308* *u* *2310* *u* *2312* *u* *2314* *u* *2316* *u* *2318* *u* *2320* *u* *2322* *u* *2324* *u* *2326* *u* *2328* *u* *2330* *u* *2332* *u* *2334* *u* *2336* *u* *2338* *u* *2340* *u* *2342* *u* *2344* *u* *2346* *u* *2348* *u* *2350* *u* *2352* *u* *2354* *u* *2356* *u* *2358* *u* *2360* *u* *2362* *u* *2364* *u* *2366* *u* *2368* *u* *2370* *u* *2372* *u* *2374* *u* *2376* *u* *2378* *u* *2380* *u* *2382* *u* *2384* *u* *2386* *u* *2388* *u* *2390* *u* *2392* *u* *2394* *u* *2396* *u* *2398* *u* *2400* *u* *2402* *u* *2404* *u* *2406* *u* *2408* *u* *2410* *u* *2412* *u* *2414* *u* *2416* *u* *2418* *u* *2420* *u* *2422* *u* *2424* *u* *2426* *u* *2428* *u* *2430* *u* *2432* *u* *2434* *u* *2436* *u* *2438* *u* *2440* *u* *2442* *u* *2444* *u* *2446* *u* *2448* *u* *2450* *u* *2452* *u* *2454* *u* *2456* *u* *2458* *u* *2460* *u* *2462* *u* *2464* *u* *2466* *u* *2468* *u* *2470* *u* *2472* *u* *2474* *u* *2476* *u* *2478* *u* *2480* *u* *2482* *u* *2484* *u* *2486* *u* *2488* *u* *2490* *u* *2492* *u* *2494* *u* *2496* *u* *2498* *u* *2500* *u* *2502* *u* *2504* *u* *2506* *u* *2508* *u* *2510* *u* *2512* *u* *2514* *u* *2516* *u* *2518* *u* *2520* *u* *2522* *u* *2524* *u* *2526* *u* *2528* *u* *2530* *u* *2532* *u* *2534* *u* *2536* *u* *2538* *u* *2540* *u* *2542* *u* *2544* *u* *2546* *u* *2548* *u* *2550* *u* *2552* *u* *2554* *u* *2556* *u* *2558* *u* *2560* *u* *2562* *u* *2564* *u* *2566* *u* *2568* *u* *2570* *u* *2572* *u* *2574* *u* *2576* *u* *2578* *u* *2580* *u* *2582* *u* *2584* *u* *2586* *u* *2588* *u* *2590* *u* *2592* *u* *2594* *u* *2596* *u* *2598* *u* *2600* *u* *2602* *u* *2604* *u* *2606* *u* *2608* *u* *2610* *u* *2612* *u* *2614* *u* *2616* *u* *2618* *u* *2620* *u* *2622* *u* *2624* *u* *2626* *u* *2628* *u* *2630* *u* *2632* *u* *2634* *u* *2636* *u* *2638* *u* *2640* *u* *2642* *u* *2644* *u* *2646* *u* *2648* *u* *2650* *u* *2652* *u* *2654* *u* *2656* *u* *2658* *u* *2660* *u* *2662* *u* *2664* *u* *2666* *u* *2668* *u* *2670* *u* *2672* *u* *2674* *u* *2676* *u* *2678* *u* *2680* *u* *2682* *u* *2684* *u* *2686* *u* *2688* *u* *2690* *u* *2692* *u* *2694* *u* *2696* *u* *2698* *u* *2700* *u* *2702* *u* *2704* *u* *2706* *u* *2708* *u* *2710* *u* *2712* *u* *2714* *u* *2716* *u* *2718* *u* *2720* *u* *2722* *u* *2724* *u* *2726* *u* *2728* *u* *2730* *u* *2732* *u* *2734* *u* *2736* *u* *2738* *u* *2740* *u* *2742* *u* *2744* *u* *2746* *u* *2748* *u* *2750* *u* *2752* *u* *2754* *u* *2756* *u* *2758* *u* *2760* *u* *2762* *u* *2764* *u* *2766* *u* *2768* *u* *2770* *u* *2772* *u* *2774* *u* *2776* *u* *2778* *u* *2780* *u* *2782* *u* *2784* *u* *2786* *u* *2788* *u* *2790* *u* *2792* *u* *2794* *u* *2796* *u* *2798* *u* *2800* *u* *2802* *u* *2804* *u* *2806* *u* *2808* *u* *2810* *u* *2812* *u* *2814* *u* *2816* *u* *2818* *u* *2820* *u* *2822* *u* *2824* *u* *2826* *u* *2828* *u* *2830* *u* *2832* *u* *2834* *u* *2836* *u* *2838* *u* *2840* *u* *2842* *u* *2844* *u* *2846* *u* *2848* *u* *2850* *u* *2852* *u* *2854* *u* *2856* *u* *2858* *u* *2860* *u* *2862* *u* *2864* *u* *2866* *u* *2868* *u* *2870* *u* *2872* *u* *2874* *u* *2876* *u* *2878* *u* *2880* *u* *2882* *u* *2884* *u* *2886* *u* *2888* *u* *2890* *u* *2892* *u* *2894* *u* *2896* *u* *2898* *u* *2900* *u* *2902* *u* *2904* *u* *2906* *u* *2908* *u* *2910* *u* *2912* *u* *2914* *u* *2916* *u* *2918* *u* *2920* *u* *2922* *u* *2924* *u* *2926* *u* *2928* *u* *2930* *u* *2932* *u* *2934* *u* *2936* *u* *2938* *u* *2940* *u* *2942* *u* *2944* *u* *2946* *u* *2948* *u* *2950* *u* *2952* *u* *2954* *u* *2956* *u* *2958* *u* *2960* *u* *2962* *u* *2964* *u* *2966* *u* *2968* *u* *2970* *u* *2972* *u* *2974* *u* *2976* *u* *2978* *u* *2980* *u* *2982* *u* *2984* *u* *2986* *u* *2988* *u* *2990* *u* *2992* *u* *2994* *u* *2996* *u* *2998* *u* *3000* *u* *3002* *u* *3004* *u* *3006* *u* *3008* *u* *3010* *u* *3012* *u* *3014* *u* *3016* *u* *3018* *u* *3020* *u* *3022* *u* *3024* *u* *3026* *u* *3028* *u* *3030* *u* *3032* *u* *3034* *u* *3036* *u* *3038* *u* *3040* *u* *3042* *u* *3044* *u* *3046* *u* *3048* *u* *3050* *u* *3052* *u* *3054* *u* *3056* *u* *3058* *u* *3060* *u* *3062* *u* *3064* *u* *3066* *u* *3068* *u* *3070* *u* *3072* *u* *3074* *u* *3076* *u* *3078* *u* *3080* *u* *3082* *u* *3084* *u* *3086* *u* *3088* *u* *3090* *u* *3092* *u* *3094* *u* *3096* *u* *3098* *u* *3100* *u* *3102* *u* *3104* *u* *3106* *u* *3108* *u* *3110* *u* *3112* *u* *3114* *u* *3116* *u* *3118* *u* *3120* *u* *3122* *u* *3124* *u* *3126* *u* *3128* *u* *3130* *u* *3132* *u* *3134* *u* *3136* *u* *3138* *u* *3140* *u* *3142* *u* *3144* *u* *3146* *u* *3148* *u* *3150* *u* *3152* *u* *3154* *u* *3156* *u* *3158* *u* *3160* *u* *3162* *u* *3164* *u* *3166* *u* *3168* *u* *3170* *u* *3172* *u* *3174* *u* *3176* *u* *3178* *u* *3180* *u* *3182* *u* *3184* *u* *3186* *u* *3188* *u* *3190* *u* *3192* *u* *3194* *u* *3196* *u* *3198* *u* *3200* *u* *3202* *u* *3204* *u* *3206* *u* *3208* *u* *3210* *u* *3212* *u* *3214* *u* *3216* *u* *3218* *u* *3220* *u* *3222* *u* *3224* *u* *3226* *u* *3228* *u* *3230* *u* *3232* *u* *3234* *u* *3236* *u* *3238* *u* *3240* *u* *3242* *u* *3244* *u* *3246* *u* *3248* *u* *3250* *u* *3252* *u* *3254* *u* *3256* *u* *3258* *u* *3260* *u* *3262* *u* *3264* *u* *3266* *u* *3268* *u* *3270</*

